

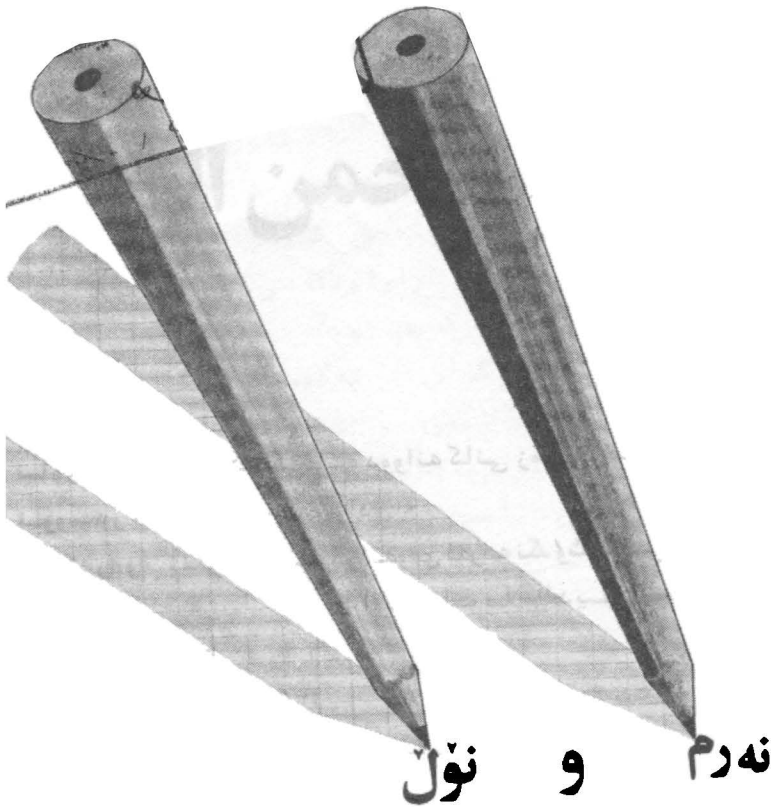
تاییهت ترین بنکه‌ی کتبی کوردی

کوردیکا

@kurdica

هه رهه نگی شه دووانه کانی زمانی کوردی

□ تاها فهیزی زاده

منتدی إقرأ الثقافی

ناوی کتیب : فهره‌نگی وشه دووانه کانی زمانی کوردی
نووسەر : تاها فهیزی زاده .
بلاوکهره وه : ناوه‌ندی بلاوکهرنه‌وه‌ی فهره‌نگه‌ئێ ده‌بی کوردی
(انتشارات صلاح‌الدین ایوبی)

تیراژ : ۳۰۰۰

چاپی یه‌که‌م : ۱۳۶۷

نه‌خشینه‌ری رووبه‌رگ : جه‌عفه‌رقازی

منتدی إقرأ الثقافي

بسم الله الرحمن الرحيم

سهره تا له لایهن دانهره وه :
 سپاس بۆ خوا که بۆ یه کهم چار له شه ده بی دنیا دا
 قامووسیکی سهر به خو و تابیه تی له ناوی دوانه (اتباع) و
 زار اوه (مصلح) پتیک دئی و نه و قامووسه هه لکه و توو
 (مکشوف) وهش له زمان و شه ده بی کوردی، سهره لده دا . من
 له میژه له ناوه دوانه و زار اوه کانی گشت زمانان و به
 تابیه ت شیوه (له هجه ی) موکریم وهک : له ده ست و بوکه و تن،
 چاووچر به سهر شتیک داگرتن ، شه که ت و که له لا بوون، ئال
 وگوپرکردن ، ئال و بۆل بوون ، شه ورۆ سه ی نیی به یه کیک
 کردن ، په لپ و بیانوو به یه کیک گرتن ، بارگه و بنه تیک
 نان ، نوین و بان راخستن ، برسی و تینوو بوون ، بر و
 بیانوو هینانه وه ، به بنج و بناوانی شتیک دا چوونه خوارو
 به دل و داو شتیک کردن ...

و به رامهر (معادل *Equivalent*) هکانی شه وانسه له
 زمانی تر دا ، گوئیوه ته وه و بۆم ده رکه و تووه که نهک هه ر
 له زمان و شه ده بی کوردی دا به لکوو له زمان و شه ده بی
 فارسی و عه ره بی و تورکیش دا تا ئیستی قامووسیکی سهر به -
 خو و و تابیه تی ئاخندراو له م و شه دوانانه (اتباع) و
 زاراوانه (مصلحات) پتیک نه هاتوو .

هه یاران بۆ ده بی پتیک نه هاتین ؟ شه وانسه له قسه کردن دا

زۆر بەسەر زار و زمانانەوێ و شاعیر و نووسەر بوو
 رەنگین کردنی ئاسەوار و سەنگین کردنی شوێنەواریان ،
 تا توانیویانە کەلکیان لێوەرگرتوون و تێکەڵای بیرو
 هەستی هەشیمەتن ولە ئاست مێژووی وێژە (تاریخ ادبیات)
 - یشارا رەسەن و درووشمی نەتەواوەتیان پێوەیه .

بەلێ، کوت کوت و بچر بچر ئەوانەم لەنیۆ ئەم
 کتێب و گۆوارانە خوارەویدا دیون :

" ئا - بەزمانی کوردی:"

١- قامووسی زمانی کوردی: بەرگی یەکەم و دووەم ،
 ١٩٧٧ ، کۆپی زانیاری کورد ، بەغدا ، مامۆستا زەبیحی .
 ٢- دیوانی پیرەمێرد ، ١٩٧٠ ، چاپخانەی العانی، بەغدا
 محمدرسوول (هاوار).

٣- دیوانی نالی، ١٣٦٤، چاپ دوم، انتشارات صلاح الدین
 ایوبی، ارومیه .

٤- چیرۆکی کوێرەوهری، چاپخانەی النجاح، بەغدا ، ١٩٥٩
 ئیبراهیم ئەحمەد .

٥- چیرۆکی دەمەم، ١٩٧٥ ، کۆپی زانیاری کورد ، بەغدا
 وەرگێڕ: شوکور مستەفا .

٦- دیوانی گۆران ، ١٩٧١ ، چاپخانەی کامەران، سولە-
 یمانی عمرعبدالرحمن .

٧- تاریک وروون ، ١٣٦٠ ، چاپەمەنی سەییە-دیسان
 مەهاباد، هێمن .

٨- نالەی جودایی، ١٩٧٩ ، چاپخانەی علا ، بەغدا ،
 هێمن .

٩- هەواری خالێ ، ١٩٧٩ ، چاپخانەی الحوادث ، بەغدا
 هێمن .

١٠- بو کوردستان ، ١٣٥٨ ، چاپخانەی جەواهییری، تاران
 هەزار .

- ۱۱- مەموزىنى خانى ، ۱۹۶۰ ، چاپخانى النجاج ، بەغدا .
هەزار .
- ۱۲- خەييامى كوردى ، ۱۹۶۸ ، چاپخانى النجاج ، بەغدا .
هەزار .
- ۱۳- ديوانى عارفى رەبانى ، شيخ احمدجيزى ، ۱۳۶۱ ،
شرح كراوى هەزار ، سروش ، تاران .
- ۱۴- شۆينەوارەكانى سيف القضا ، كرده وه كوئى قازى
ئەحمەد .
- ۱۵- بەرھەمەكانى سوارەى ئىلخانى زادە
- ۱۶- پۆكەنىنى گەدا ، ۱۳۵۸ ، جەسەن قزلىجى ، تاران .
- ۱۷- رېئووسى چۆنىەتى نووسىنى كوردى ، ۱۹۶۹ ، چاپخانى
شمال ، كەركووك ، طاھرصادق .
- ۱۸- رېزمانى كوردى ، ۱۹۷۶ ، چاپخانى كۆرى زانىارى
كورد ، بەغدا ، ئاورەحمانى حاجى مازف .
- ۱۹- ديوانى حاجى قادرى كوئى چاپخانى كۆرى زانىارى
كورد ، ھەولېر ، ئاورەحمانى حاجى مازف .
- ۲۰- ئاسەوارەكانى مەلا مەممەدى كوئى .
- " ب - بەزمانى فارسى "
- ۱- لغت نامە دەخدا ، دەخدا .
- ۲- فرھنگ معین ، دكتور محمد معین .
- ۳- برھان قاطع ، محمدحسین بن خلف تبریزی متخلص
بە برھان ، سعیدی یور .
- ۴- فرھنگ مترادفات ، ۱۳۴۳ ، چاپخانى پیروز ، تهرآن
محمدپاشا ، متخلص بە شاد .
- ۵- کلیه آثار سیدمحمدعلی جمال زادە .
- ۶- مجلە یغما ، شەریورماہ ، ۱۳۴۲ ، سال شانزدهم
- ۷- مجلە یغما ، آبانماہ ، ۱۳۴۲ .
- پ - بەزمانى عەرەبى "

- ۱- کشف اصطلاحات الفنون، چاپ اول ، استانبول،
 - ۲- آثار ابن فارس .
 - ۳- غریب الحدیث ، ابو عبید .
 - ۴- اقرب الموارد .
 - ۵- شرح منهاج البیضاوی ، السبکی .
 - ۶- المزهرة، سیوطی ، مجلد الاول .
 - ۷- تذکره الشیخ تاج الدین بن مکتوم .
 - ۸- صحاح جوهری .
 - ۹- آثار میدانی .
 - ۱۰- نهج الادب ، نجم الغنی خان .
- " ت - به زمانی انگلیسی "

Kurdish-English— Dictionary, by;

Toufiq Wahby, and C.J, Edmonds

Oxford 1966

" ج - به زمانی فرانسهوی "

Dictionnaire Kurde - Francais. par Auguste - Jaba
St- Peters bourg 1879

ئەم کتێبە کراوەتە دوو بەش : قامووسی ناوە دوانە کانی، کوردی، رەشکاندنیک بۆ قامووسی زاراوەیی، ئەو بەشەدا بۆ وێنە جاوگ (مصدری) چوون و ناوی دەستەم بەرچاو خستوو و زۆر لکم لێ کردوونەو .

من ئەو جووتە ناو (اسم) انەم کە بەدوای ئەک دادێن وەک : سبی و سۆل، گا و گۆل، نوین و بان، ... بە دوانە (۱) نا و بردوون. لەبەر ئەوەی کە وەکوو مندالی دیوانە بـه دوای ئەک

۱- تاهیر سادق لە کتێبی "رێنووسی: چۆنیەتی نووسینی کوردی چاپخانەی شمال، ۱۹۶۹، کەرکووک ، ل، ۱۳۴- ۱۳۶ دا بە جووتە وشە ناوی بردوون و دوکتۆر ساویرە حمادی حاجی مارف لە کتێبی ریزمانی کوردی، بەرگی یەکم، مۆرفۆلۆژی، ناو، چاپخانەی

دوانه ، به دواى يهک دا له زکى نه ته وه ، به ربوونه وه وهاتوونه دنيا (١) هم ناوه دوانانه به هوى پيتى (و) ټيک خراون . له روانگه ى (علم نحو ، علم النحو) وه به ناوى پيشووده ټيکين : ټيک خهر (متبوع) و به ناوى پاشوو ده ټيکين : ټيک خهراو (تابع يا لاحق) .

بیتوو ناوى پيشوو و پاشوو و اتا (ى) سهر به خوځيان بى و بزاندريڼ به چى ده کوترين به دوانه که ى ده ټيکين : ټيک خراوه ى ريک (ترکيب عطفى) . وهک : بون و به رame ، ريک و پيک ، به روپشت ، که له هر سيکياندا ټيک خهر (متبوع) و ټيک خراو (تابع يا لاحق) و اتا ى تايبه ى خوځيان هه ىه و ليکيشيان هه لو شينين هه ريکه مانا په کى سهر به خوځ ده به خشن .

بیتوو ټيک خراو (تابع) بى و اتا بى يا و اتا ى هه بى به لام و اتا ى ټيک خهر (متبوع) نه گريته وه پيى ده ټيکين : ټيک خراوه ى نارېک (٢) (اتباع) وهک : گيا و گول (٣) ريکاو بان ، ژهنک و ژوار

بقيه پا ورقي ص قبل: کورى زانيارى کورد ، به غدا ، ١٩٧٦ ، ل ٣٦ ، د١ ، به چه شنيک ناوى ليکدراو ، را يکه يان دوون ١٠ - عومريان دريژ بى و به دايک و باب بن و به هه تيوى به خيو نه کرين و خودا ناگاداريان بى ٢٠ - زور به ى ناوه دوانه کانى هم قاموسه له ٢٠ ټيک خراوه و هن (اتباع) . پيوهم خوا ياربى له داهاتوودا ناوه دوانه کانى که ٢٠ ټيک خراوه ى ريک (ترکيب عطفى) پيک ده هينين له قاموسى کى سهر به خوځدا چاپ و پيشکهش بکهم . ٣٠ - له ٢٠ ټيک خراوه ى : گيا و گول دا ناوى گول ، و اتا ى نه . له به رته وه ى که گول و اتا ى گيا نا گريته وه و ناليکه ، که و ابوو ٢٠ ټيک خراوه وه که مان نارېکه به لام له ناوى دوانه ى ديل و گول دا ، گول و اتا ى ديل ده گريته وه و ٢٠ ټيک خراوه ى ريک و پيک ده هينى .

ههروه کوو کوتمان : تیکخه (متبوع) ده بی ناوی پئشو و
وتیکخراو (تابع) ده بی ناوی پاشوو بی به لام هیندیک
جار له تیکخراوه وهی ناریک (اتباع) دا تیکخراو گتیره
شپوینی و جی گۆرکئی ده کا . وهک : زر و زبیل ، زر و
زهنگیانه ، خله و خهرمان ، مت و مور و ...

هیندیک جاریش ناویکی که به پیتی (م) (۱) ده ست پی
نه کرابی ، ده کهینه تیکخه (متبوع) و دوای دانانی (و) یهک
(م) یهک ، هه به کئیش وه زن ی تیکخه و شهیه کی ساز
ده کهین وله جیتی تیکخراو (تابع) دایده نیتین که پتیان
ده لئین : زپر ه تیکخه (۲) و زپر ه تیکخراو (مهمل) وهک :
باران و ماران ، به فرومه فر ، کتیب و متیب ...

له بهر شهیهی که لهو چه شنه ناوه دوانانه ده کړئ زۆر
تیکخراوه وه ساز بکرتین و هم قامووه زۆر شه سوور
ده بوو ، له قامووه کهم نه خستوو و جیه کهم نه داوئی ،
چاک وایه بۆ زانیی داب و شوینی شهو ناوه دوانانه
زمانی عه ره بی و فارسیش به سه ره کهینه وه تابتوانین لهو
لایه نه یه وه شه سۆ زمانانه به راوه رد کهین و پکیان
هه لکئشین : له زمانی هه ره بی دا تیکخه و تیکخراو بی
شه وهی (و) یان له نیتوان دابی به دوای یه کتر دا دین .

۱- بیتیو بهمانه وئ تیکخراوه یهک بۆ تیکخه ریک که به
(م) ده ست پی کراوه ساز کهین ، ده بی "پ" ی به پیش
و شهیه کی بههین و هه به کئیش تیکخه ناویک داریژیین
وهک : ماروپار ، شک و پشک . ۲- شه زاراوانسه
راسته و خۆ به خاسه که و وزپر کهو ، بالنده ، و مهن دی وزپر مهن دی
کیا وه رگرتوو ، به پیتی شهو به ناوه دوانه کانی تیکخراوه وهی ،
ریک و ناریک ، به تیکراییی ده به خاسه
تیکخراوه وهی ریک و ناریک .

وهك : عطشان ، نطشان (تونیا به تی وداماوی). ساغب
لاغب (برسی و بی هیژ) خراب بیاب (ورت و ویران). به لام
له زمانی فارسی دا (۱) ناوه دوانه کان وهک زمانی کوردی
ده چن .

ده کارکردنی شه و ناوه دوانانه قسه ی پاراوتر وگفتی
دلگرت دهکا، چیمه نی هونراوه وپه خشان (نثر) ده خه ملینئ
و کورپی ساوی دل راده ژینئ، هستی خه والووراده په پرنئ
بروانه شه قهلت په خشانه ی خواره وه که پروقه لا په چن
له ناوی دوانه یه :

"... له بهر خومه ده لیم: خوزگه وه زارخوزگه، منیش
وا پیرو که نهفت وشه که ت وکه له لانه ده بیوم وشه ونده م
هیژ وگوپ وتین وتوانا ده ما، تا پر به ئامیزم له و
چیرۆکانه هه لگرتبا و به هه موو شارو ئی وکوچه وکولانی (۲)
کوردستان دا گه پابام..."

شه گه ر بئین تیک خراوی هه رکام له م ناوه دوانانه
له م په خشانه دا هه لاوترین وای لی ئی:"... له بهر خومه وه
ده لیم: خوزگه واپیر نه ده بیوم وشه ونده م هیژ ده ما ،
تا پر به ئامیزم له و چیرۆکانه هه لگرتبا و به هه موو
شاری کوردستان دا گه پابام..."

دیاره شه قهلتی ئیستی وه ده ستمان که وتوووه و

- ۱- هیندیک له ناوه دوانه کانی فارسی (اتباع) شه مانه ن :
ازوچ، اهن وتلب ، باروبندیل ، باستار و بیستار، بک
و لک ، جادوو جنبل ، جروبخت ، خوش و بش ، ساخت و
باخت ، فلان و بهمان، قر وادا، کوه و کمر، کروفه، لت و پار .
- ۲- سه ره تای چیرۆکی "پتیکه نینی گه دا" ماموستا سه سه ن
قزنجی ، چاپی دووهم، ۱۳۵۸ ، ل ، ۴ له لای سه ن
ماموستا هیمن .

ههلمانكوشيوه بئى پيتر له قهلتكهى سهرهويه. لسم قاموسه دا هر شو ناوه دوانانم هيناون كه سهروشيويه موكرين . بئلاى ناوه دوانه شيوه باديني و هورامى وبن له ههكانيان نه چوم. هم قاموسه شوناوه دوانان ده گري كه زوربهى خهلك وحه شيمهت ده كارى دينن وبه سهر زارو زمانانه ون . جا چ له زمانى عهره بى (۱) وفار-سى (۲) وتوركى (۳) وهركيرا بن وچ له زمانى كى تر (۴) يا له بنه رت وراسته وخوى كورى ره س بن. شو ووشانه له سهر شه وهر را كه لاهه كين وبه سمر سمر خويان هاويشته-ته نيو زمانى كورى وخويان مه لاس داوه، زورله ميژه له نيو هم زمانانه دا ماونه ته وه وئيتر به خومالى دهناسرين .

من هم ناوه دوانانم به پيى شلف وبئى ريكي يه كتر كردوون ويهك به دواى يه كدا ريچكه م پئ به ستوون. بؤ شه وه پتر بزانئ چون ناوه دوانه وزاراوه دهكار ده كرين يا له نيو گفتيكى پيشيناندا ، هوانراوهى شاعيري كدا، قهلت به خشانى نووسه ري كدا به سهرچاوه (منبع) (ماخذ) وه، نيشانم داون (شاهد) .

خاووخيزانى بنه مالهى خوم وشه ييووبيان زوربه تيراديوى

۱- وهك : به تال وحه تال = بطلال و عطلال ، قهزاوقه دهر
قضا و قدر . ۲- وهك : ههست ونيست = هست ونيست ، دار
ونه دا = داروندار . ۳- وهك : تال و وير ، تال و
گور . ۴- له : به روسه ماوه ردا ، سه ماوه ر- له : زيپك و
زاكوون دا - زاكوون رووسين . ههروه ها له زمانى
- تريسشه وه را هاتوون . ليكوئينه وه يان بوخوى
كتيبيكى پيك دههينئ .

بۆيىك ھېنانى ئەو قاموسى بەگەرە وچكۆلەو ھاوکارىيان
 کردم: دەتدى ھەريەكە كوتەكاغەزىكى بەدەستەوہ يە و لە
 قوژبىكى دا لەم ناوہ دوانانە وزاراوانە خەفتاوە ولە
 گەل خۆى قسان دەكا وقسەكان دەنووسى .يا ھەموويان
 لەميوانىكى داوہ روكاتوون.وہ قسەى دەخەن .تائەگەر يەك
 دوو ناوى دوانە وزاراوەى بەسەر زاردا ھات لەپرىك
 بيقۆزنەوہ .

زۆرجار ميوان دردۆنگ بووہ وكتوو يەتى:بەقوربانان
 بىم، چمكتووہ كە دەى نووسن ؟ دەستى منو داوین بى
 بىتوو بە ھەلە چووبىم بىم بللین تانەچمەوہ سەرى !
 لەسەر ئەوہ شرا كە ئەم قاموسى لەزمان وئەدەبى
 چوار قورنەى دنيا دا تاقانە وتازە ھەلکەوتوو(مكشوف)ە
 زۆر ناوہ دوانە وزاراوەى تیدا نيە ونەيگرتووہ كە
 دەبوايە تى دا با و بى گرتبا كە وابوو ناڵىم: ئەو
 قاموسى "دۆلارە لەنپو لىران، مانگە لەنپو ئەستىران
 سەرتوپە، لە موكرىان. بەلكو دەلیم: قاموسىكى
 ناتەواوہ لەو نپو نپوانە وقاپووچكىكە بۆ ئەم چەشنە
 پىوانە. لاويچىكە لەبارىك و كولاىكىكە لەشارىك .قولە
 گيايەكە لە باقەيەك وچىكا ئىستىكانىكە لە تاقەيەك .
 بەھيوام زۆر زوو چەند كەسك بەوہ كۆ كردنى
 كەرەستە و دەستكەوتىكى زانستى بەربلاو وبەتپوہ چوون و
 لەخۆرادىوى وخۆتپەلقوتاندنىكى شياوہەر بەم رتيەى دا،
 برۆن كەمن كيشاومە، وەشوین ئەم شتە بكەون كە من
 وەدواى كەوتووم، ئەو دابە رەچاو كەن كەمن دامخستووہ
 خويارىبى و ورە لەكار بى لەزمان وئەدەبى فارسى،
 عەرەبى، توركى، وشپوہ(لەھجە)كانى بادىنى وھورايش دا
 لەگوین ئەم شوپنەوارە قاموسى ناوہ دوانە و زاراوہ ،
 بىھيئەتە دى (كش)وكەلتىنىكى پى پرکەنەوہ وزانستى
 دنيا پلەيەك وەپيش خەن .

پیتی (ئا)

ئا پروو و شه‌ره‌ف : که‌سیکی به
هیچ نه‌چی و په‌کی به هیچ
نه‌که‌وئ و له‌نیو خه‌لکی سووک و
چرووک و نا‌ماقوول بئ ، ئا پروو
شه‌ره‌فی ده‌چی .

ئا تاج و موحتاج : (برسی) ئا تاج
و موحتاج که‌سیکه که زۆر
پیداویستی به شت‌ه‌بی و
زه‌وادی خودا شک‌نه‌با .

ئا جووچ و ما‌جووچ : (بئ) سه‌ره‌و
به‌ره) ده‌لئین پیتش دنیا خرا-
بوون جوژه گیانه‌به‌ریک به
جوار قورنه‌ی دنیا دا بلاو
ده‌بیتنه‌وه ، نه‌وه‌ی پیتی خو‌ش بئ
ده‌یکاوله هیچ نا‌پرینگیتنه‌وه .
ئا خروئوخر : (به‌ره‌به‌ری ته‌واو-
بوون) له ئاخرو ئو‌خ‌س‌ری
هاویندا ، جاروبار هه‌لده‌کاته
با و ته‌پ‌وتۆز بلیند ده‌بئ .

ئا خرو عاقیبه‌تی : (له‌ئا‌کامدا)
ئا خری و عاقیبه‌تی قسه‌ی خو‌ی
رده سه‌ر ، هه‌رچی پیتیان گوت
نه‌ی سه‌لمانده‌وه‌چوو له گوت
به‌وه .

ئاخ و داخ : (په‌زاره‌)

وان بیلته به شاخ و داخ و نا‌لان
با بئینه‌وه سه‌یری چاوکه‌ژالان
"مهم وزینی خانی : هه‌ژار"
له‌یلا کۆچی کردرووی کرده‌له‌یلاخ
بو تو هه‌سه‌رت و بو‌من شاخ و داخ
"پیره می‌ردی نه‌مر :

محمد رسول‌هاوار"

ئاخ و ئو‌خ : (مه‌ق) کوپه ده‌ست
هه‌لگه‌ره ، ده‌نا نه‌وه‌ندت لێده-
ده‌م شاخ و ئو‌خت لئ ده‌پرم .

ئا دارو‌پا‌دار : (جوارچیوه‌) به‌لا-
یه‌کی به سه‌ر را‌دیوکه هینا
ئا‌داری به‌سه‌رپا‌دازه‌وه نه‌ه‌یشت .

ئا‌دی و بو‌دی : 'چا‌وو راو
- ها‌ته‌ران پا‌ته‌ران) به که‌یفی
خوی کاران ده‌کا نه‌گه‌ر لێشت
پرسی یه‌وه نه‌وه‌نده‌ت ئا‌دی
و بو‌دی بو ده‌سه‌ریه‌ک ده‌کاته‌وه
ناوی خو‌ت له بیر ده‌باته‌وه .

ئا‌ردو رو‌ن : (میوانی) خوارده-
مه‌نی ژنی زه‌یستان که له
هیندیک نا‌وچه‌ی کوردستاندا
"ئاسیده" شی پێده‌لئین .

ئا‌ره‌زو و ئا‌وات : (ئا‌مانج)
بئتوو په‌له‌ی نه‌که‌ین هه‌موو
ئا‌ره‌زو و ئا‌واتمان وه‌دی دئین .
ئا‌زاز و که‌ره‌م : (به هیچ جو‌ر)
نه‌وه‌نده له جیرانه‌کی تسو‌ره
بیوو ، هه‌رچی تێیدا شل و کو‌ت
بووین ، له‌گه‌ڵی ئاشت نه‌بووه

به ئازازو که پرده رووی لسه
ماله کهی نه کرد.

ئازاو رزگار: (که ردن ئازایی)
دایکم له سه ره مرگدا کوتی:
روته زۆرت زه حمت له که
دیوم ره بیی ئازاو رزگاری
مالی خودا بی و به ردی سارد و
که رمت نه به ته سه ری!

ئاسمان و ریسمان: (له مبهست
دوور که وتنه وه) شه و کابرایه
وه ختیگ فسان ده کا زۆر لسه
مبهست دوور ده که ویتنه وه و
ئاسمان و ریسمانت بوۆ تیک
ده خاته وه.

ئاس و په لاس: (هه زار) مام
برایم شه وه ندهی نیه دوو مالان
به خێو کا ئاس و په لاسه و
هیچی به جه رگه وه نیه.

ئاشقه و ماشقه: (خۆش و یستنی
زۆر) شه و کچ و کوره شه وه نده-
یان به کتر خۆش ده وئ ده لیبی
ئاشقه و ماشقه.

ئاشنا و روژنا: (خزم و کهس)
شه و کابرایه خزم و کهسی زۆره.
زۆر به ئاشنا و روژنایه.

ئازاو نه به رد: (بویر) خودا
بپیاریزی! پیاویکی زۆر ئازاو
نه به رده. دوستی ته نگانه یه.

ئاستهم و دوو به لا: (زۆر کهم)
هه به ئاستهم و دوو به لا

شانم وه پاشی کهوت. شه و
که ره کهی هینامه سهیری.

ئاگا و خه بهر: (بیژا نین)
شه گه به مردنی خۆم زانیبی
به و کاره م نه زانیوه و ئاگا و
خه بهرم لیتی نیه.

هیچ ئاگا و خه بهرت لسه
ئاغایه خۆ نینه
ده می ئاغایه خۆت پر بو له
خوینسه

"بهیتی مەم و زین"

ئال و بۆل: (نیوه گه یشتوو)
ئیتنا ئالتوو بالتوو که
ئال و بۆل نه بیوو منداڵ
ده نکیان پێوه نه هیشت.

ئال و وال: (جوان و رازا وه)
به بهرگی ئال و وال
هه ر چوئی له ناویان باوه
ئال و شاپک، که وا و پاتوول
جل تهنگ و نیغه ک فش و فوول
"بو کوردستان: هه زار"

ئال و گوپ: (گوپین) کراسی ئال
و گوپیم نیه.

ئال و ویر: (معامه له - سه ودا)
کارو کاسبی زۆر شه، بریا
خودای کرد با ئال و ویر وه به ره
که و تبا وه.

ئام و شو: (هات و چۆ) نه که ی
پێیان لی بیری، ئام و شو یان

هەر بکه، ئەمەگیان زۆرە بـه
سەرتۆوه .

ئانج قولاغ و دینج قولاغ: (بێدە-
نگ و کپ) ئەو ماله کێشەو
هەرایان زۆرە ئەلام من کارم
بە سەریانەوه نیه، بێدەنگ
داده نیشم ئانج قولاغ و دینج
قولاغ!

ئاوو خاک: (نیشتمان) هەر ئەو
ئاوو خاکی بە قسەت بوو .
پیاو ئاوو خاکی خۆی پێی لـه
هەموو جێگەیهک خوشترە .

ئاوو گل: (نیشتمان) قەبر
خودایه ئاوو گلی مەهابادم بە
نسێب کهی!

بمسوورینی ئاوو گل
ئاه و نزوولە: (دوعا)
وه ختیک که سیک بە لایه کی زور
گه ورمی بە سەردی خەلک
پێی دەلێن داخودا ئاه
و نزوولە کی گرتوو یه تی .

ئاین و ئۆین: (فیل و تەلە که)
کەس، نازانی چ ئاین و ئۆینیک
دەگێری!

ئەخت و چار: (زۆرحەول دان)
میوانە کهم لـه بەر دەرکسە
راوه ستابوو، ئەخت و چارم کرد
نەهاتە ژوور .

ئەزودین: من و دینم (ئەلحەق)

ئەگەر و نەگەر: (روون نەبوون)
نازانم کاره کهم چی، تەجی دە چی
یان نایی، لـه ئەگەر و نەگەر
دایه .

ئەم و ئەو: (خودایه تی) ئەم و
ئەومان نیه یهک مالتین
ئێره و ئەوی: (مەکان) ئێره و
ئەوی نازانم، کویم پێی خوش بێ
لـه وئ دەبم .

ئیسک و پرووسک: (ورده ئیسقان)
ئەو کابرایه لـه میژە ئەمری
خودای کردووه ئیستا ئیسک و
پرووسکیشی رزیوه .

گۆشته که یان خواردبوو
ئیسک و پرووسکه کهی مابوو
ئیسک و پێست: (کز و لاواز) ئەو
کابرایه ئەوه نده کزه هەمەر
ئیسک و پێسته .

ئیش و ئۆف: (زان) ددان ئیش
زۆر بە ئیش و ئۆفه .

ئینجه و فینجه: (ناز)

بۆهینده به ئینجه و فینجه ی ؟
ئاو ریشمی به لایان هەلناگری ؟

پیتی باب

باب و باپیر: (پیشینیان)
ولآتی باب و باپیـرم
جیی هەلدانی خۆم و بیرم
"تاریک و روون، هێمن"

کە بەندە و نۆکەری خۆت باش
بناسی باشتەرە میرم
لە مێژە نۆکەری ئەو خانەدانەن
باب و باپیـرم

"شەرەفنامە: میرشەرەفخان، هەزار
باب و برا: (خزم و کەس) بە
باب و برای خۆی دەنازی و
ئاوری کردۆتەو.

باج و پیتاک: (سەرانی)
پیشوو مسکیتی و جوتبەندە سەرانیەن
لێ وەرەگیرا کەبەو سەرانیە
باج و پیتاک دەگوترا وەک پووشتا
ـ نە، گوریسانە، مەڕانە، ...

بارگە و بنە: (نیوماڵ) خوزگە
بەو کەسانە ی بارگە و بنەیان
سووکە.

بار و بارخانە: (کالا) هیندیـک
کەس بارو بارخانەیان لـە
هەندەران پرا بۆدی.

بار و بنە:

کەس نایەتەو بەرەو زیان لـتی

پیرم

لە کوئی یە بنەو باری هەواری

یاران؟

"خەیا می هەزار"

بار و دۆخ: (وەزعی زەمانە) لە
و هەبا بار و دۆخێکدا کە کەل
بە موو بەندە، پیاو هیچ نەلـی
باشترە.

باز و برد: (خۆشەز) ئـه و
ئەسپە ئازا و بەبازو بردە.

باس و خواس: (خەبەر)
نیجیرگری دەنگ و باس و
خواسان

واریزی وتاری خۆی دەداسان
"شەرەفنامە ی هەزار"

بانگ و سەلا: (گریان و روؤ)
کۆری جیرانە کە مان جوانـه
مەرگ ببوو، دایکە کە ی سـه
بانگ و سەلا بۆی دەگریا.

باو باران: بە باو بارانیـی
هەر لە عمری بەفری کـه
دەبی.

"بەندی پیشینیان"

باوبژ: (تۆفان)

زۆرجار هەڵدەکا ئە باوبژیـکی
و هەبا کە چاواوی نابینی.

باوبۆران: (سەرمای سەخت)

بێ ترسی چەتە و گۆران

کوئ نه داته باو بوړان

برسی وتینوو: (بی تیشوو)

برسی وتینوو ریگام پرپوه

هه تا که یشتوومه ئیره .

برک وژان: (دهرد)

دوینئ شهوئ پاشر نان

خورانان برک و ژانیکم له

بشتی وهستا .

برک وژانم له دلتی یه

له که ندالیم باز

بردی یه

درویکم له پیی

هه لچي یه

"به یتی شخی سه نعان"

پرو بیانوو: (په لپ) زور کس

هه ن خه یان نایه و هه ر

جینکلان ده دهن و به پرو بیانوو

وده لیتی نوین و بانه که زیندوی

تیدا .

برپارو به لیتن: (قه رار) جاری

واهدیه به لیتنی به که سیک

ده دهن که کاریکی بو جئ به

جئ بکه ین . ده بی به گیان و به

دل برپارو به لیتنی خومان

به رینه سر .

بست و قولانج: (پتوار) به بست

و قولانجی توئی ناپیوم .

بگروه به رده: (غازار)

ده لیتن ناحه قته شه پروور و جه رده ی

خودا چون ده رچم له و بگروه به رده ی

بنا و بویر: برینیک که گۆشته زوون
نه هینیته وه .

ثا ونگی سه روه نوشان

ده رمانی بناو بویران

(ثا له کوک: هه ژار)

بنج و بناوان: (سه رده ر) زورم

له برسیاره که ت کوئی یه وه .

چاک بشکنیم به بنج و بناوانی

داچوومه وه هه تا وه لامیکسی

راست و دروستم بو دیته وه .

بنه و بنه چه که: (ره که زوتوره مه)

به بن و بنه چه که ی هه ر که سه س

داچینه خوار یا به دوست

ده رده چی یا به دوژمن .

بوون و به رام: (بوئی خوش)

بووزوو و چریش:

ئو کا بریه نه نه ل و ته وه زه له .

هه ر کاریکی پیی ده سپیری .

بووزوو و چریشی ده کاو

وه لای ده نی .

بووک و خه سوو: ئو دوو ژنه

بووک و خه سووایه تی یان کرد

بویه وایان به سه ر هات .

بوون و نه بوون: (سامان)

زوری وه کوو مه ی قه زاو قه دهر

چاندو دروون

بی هووده جدا گرم خه می بوون

ونه بوون!

به تال و هه تال: (خالی) گیرانم

به تال و هتاله .
به تاوتی : (به تین) رۆز کسه
تیشکی داویتنه سه رزهوی زۆربه
تاوتی به .

بهخت و شیقبال : (هات) زۆرکەس
پێیان وایه بهخت و شیقبال
ههیه . وهختیک له کاریکدا
سه ر ناکهون خهتای بهخت و
شیقبال دهگرن .

بهخت و بنه : (داهاتوو) بهخت
وبنه رهش نهبی کچم .
به خێرو شادی : (بهخۆشی) له
سالی داهاتوودا ئیشاللا به
خێرو شادی ژنی بۆکۆره کهم
دینم .

به داروبار : (پیر بهرهم)
ماشالته چاک به ویاغی
راکه یشتوون زۆر پیر بهرهم
وبه دارو باره .

به دل و داو : (پرتاسه) به دل
وداو کراستکم کری به لام بابم
نهیهشت له بهری کهم .

به دل و دهروون : (به رهحم) به و
پیاوه گهلیک چاکه له گه
ئاتاج و موحتاجان دهکا به
راستی پیاویکی به دل و دهروونه
به دل و گیان : (له ناخی دله وه)
هه موکهس دهبی نیشتمانسی
خوی به دل و گیان خوش بوو
و خرمتی بکا .

بهرو بوو : (زهوی داچاندنی بی)
شیوو شیوه رد) کاکه، نهو زهوی
چارو چپه ی به بهروو بوو
دایده چینی، بیللی له خه رمانت
ناچه قینی .

بهرو بوو : (به رههم) نووسهرو
شاعیره که باغه وایان وان بهر-
هه می مێشک و چهوسانه وهشان و
باهوی خویان دهدهن به کۆمه
کۆمه لیش له بهروبووی نهوان
دهحه سیته وه .

بهرو بوخچه : (شت و مهک) ژنه که ی
دهستیکی به مالتی داهینا و
نهوهی هه بوو نه بوو وه کۆی
کردو بهرو بوخچه ی تیک نا و
چۆوه ماله بابی .

بهرو بوو : (ماوه - مهودا) نهو
زستانه بهرو بووی دریتزه و
وازوو نابریته وه .

بهرو بهربینه : (جلکی کار) نه و
کابانه زۆر له باره چاو له
بهرو بهربینه ی بکه وه بیرژنه
کا ده رویشیان ده کهوی یه وه .
کابان بۆمه ر دۆشین بهرو بهر-
بینه له خۆیده دا .

بهرو پشت : نهو کابرایه به
رو پشت ته تله سه واته دایک و
بابی سهیده یان ئاغایه .

بهرو تهن دوور : ته ماشای بهرو
تهن دووری بکه رووی سپی بی

کابانی گه وره مالنه .
بهرو جیاز: (ماتی بووک) شه
بهرو جیازانه له ماله بووکوه
هاتووه .

بهزم و رهزم: (خۆشی و ههرا)
شایی و ههلهپهرین بئ بهزم و
رهزم وزرم و کوت و شادی و
گۆرانی خۆش نیه . مندالتینه
ئهو بهزم و رهزمهتان لهچیه؟
بهزو بنیشت: (مهلهم)
دهرمانیکه له تیکهڵ کردنی
بهزی مهر یا بزنی له گهڵ
بنیشت دروست دهکری بۆ زووتر
دهربوونی کوان و کوتر و شتی
ئهوتۆ .

بهژن و بالآ: (قهلافت)
بهژن و بالآکهت نموونهی
ههیکهلی وێنانییه
لارو له نجهت موسیقاییه
بهستهیه ، گۆرانییه

"ههردی شیعری ست فاتهه"
به تاسکه تاسک و به له نجهولارت
به بهژن و بالآی بهرزو له بارت
"تاریک و روون ل ۴۶"
ره شماری کهزی له بهژن و بالآ
وه کوو هه وره رهش له روژده هالآ
"مهم و زین هه ژار"

دۆستی و راستی پارچیک بووکرا
به بهژن و بالآی بهرزنی تۆ بپرا
"دیوانی سیف القضا ل ۷۹"

به ئاستهم و دوو بهلآ (زۆرکهه)
منداله کهمان له سه سه کسۆرا
به بهزوه هه به ئاستهم و دوو
بهلآ که پۆی دا پرووشا .

بهلاش و ههلاش: (بیکار) بئ
ئهوه کهس بزانی له چی
دهگهڕی بهلاش و ههلاش
دهخولیتهوه .

بهند و باو: (بوختان و شایعه)
ئیستا له باتی ئهوه بهند و باوه
به بئ شووریهی پرچ برین باوه
بهند و بهست: (کاری فیلاوی)
ئهوه نده فیلبازه کهس له
بهند و بهستی ناگا .

بهند و بهسته لک: (سه رمای
توند)

منالان شه کوشت بهند و
بهسته لک

ریشهیان کپروست که رویشک و
ده لک

بهیت و بالۆره: ئهوه کهچی که
تۆ باسی دهکهی بهیت و
بالۆره یهکی زۆریان و هه دوا
خستبوو ، قسه یهکی زۆریان بۆ
ههلهستبوو . پیاو ههق بلئی
ئهو جوړه شتانهی پتیهوه
نانووسی ، له ئاوی شه و پارێز
دهکا .

بهیت و باو: زۆر کهسی خراپ و
دواکهوتوو هه که بوختانان

بیرو باوه‌ری خۆم هه‌لناگرم .

ده‌کهن وقسه هه‌لده‌به‌ستن به
خۆراییی خۆیان له ئیممان
ده‌کهن .

دمدم وبرايمۆک به‌یت ویا ویا ن
پێده‌لێن

به‌ین و به‌ینه‌للا : (حه‌ته‌ن)
به‌ین و به‌ینه‌للا جوانی
گه‌لیک له به‌ر دلاستی
"گۆرانسی"

بێزو بۆ : (حه‌مه‌لی بوون) شه‌و
کۆره زۆر به‌ بێزو بۆیه . هه‌ر
چی له پێشی داده‌نێی عه‌یبێکی
لێ ده‌بینێته‌وه .

بێ سه‌ره و به‌ره : (پاشاگه‌ردانی)
شه‌و ماله زۆر بێ سه‌ره
و به‌ره ن ، گه‌وره‌و چکۆله‌یان
له نێودانیه .

بێنه و به‌ره : (ئازار) چوومه
ئیداره‌ی ... بێنه و به‌ره‌یه‌-
کیان پێ کردم له گیانی
خۆم وه‌ره‌ز ببووم .

بێ ونه‌بێ : (ره‌نگه‌) شه‌و
ماله‌قه‌ده‌ریکه‌ بێ هه‌ست و
خۆستن بێ ونه‌بێ شتیکیان
لێ قه‌وماوه .

بیرو را : (نه‌زه‌ر) بیروپرای
خۆت سه‌باره‌ت به‌و کاره‌ ده‌ر-
بیره .

بیر و باوه‌ر : (ئیمان) شه‌گه‌مر
له‌ت و په‌تم که‌ن ده‌ست له‌

پیتی پ

پرخ وهۆر: (دهنگی خهوتوو)
هتندیک کهس وهختی نووستن
دهست دهکن به پرخ و هۆر .
نایهلن هیکهس خهوی لئی
بکهوی .

پردوو پینا و: (خوداگیر)
یا خوا ئهگهر سه به بکاری من
تۆ بی به پردوو پینا و م بی .
پرس و پا: (راویژ) وهختیک
کاریک دهست پیده کهمین ، ده بی
له پیندا پرس و پا به چازان
و لیژانان بکهین ، بووهی لیمن
پووجهل نه بی .
پرش و بلاو (بلاو بۆه)

و مک تۆوی زهوی پرش و بلاو بۆته وه
پرو پووج: (بی بایهخ)
به عزیزک تووشی هه ره هه له یه ک
ده بن ، به سه ره خه لکی دادینن
له خۆرا به پرو بیانوی پر و
پووج خه لک تا وانبار ده کن .
پرو پووش: (کیا و گۆل) سه ره
به هارارن سیلاو پرو پووشیکی
زۆر له گه ل خۆی راده دا و شه
پرو پووش و گیا و گۆله له بن
پنچکان کۆ ده بنه وه .
لافاوی میژوو به گور و تاوه
پییسی و پرو پووشه خاته لاوه
"هه زار"

پرو پیریژن: (ژنی گه راوم)
پرو پیریژنیکی زۆر چوو بوونه

پان و بهرین: (هه روا)
دهشتی حاجی حه سه ن دهشتیکی
پان و بهرینه .

پا نو پلش: (له بهر پینان داچوو)

پا نو و پۆر: (به رین)
کهردن بلیندو سینگ و کهفه ل
هینده پان و پۆر
باریک و شووشه قامهت و قه د
چا و خه واوی یه

"دیوانی سیف القضات ل ۷۶"

پان و فلج: (پئ ریخراو)
زۆر پان و فلج ده بن له ریدا
ده فلجقه وه له ژیر پیدا
پا و پووز: (له شه ژنۆ به ره خوار)
له پردی سوور به م لاوه
پا و یوووزی هه لدا وه
پا و پووز ده لئی زی ره
پاوانه ی تیکه را وه
پرته و بۆله: (بیانوو گرتن)
دایه خانم ده وره ی چۆله
لیم که وتۆته پرته و بۆله
"هیمن"

سر چاکی . به قسهی پیر و
پیریزنان مالتی له خوت
مهشیوتنه .

پشت و پهنا : (جیگای هومید)
دایک و بابی چاک خه مسی
مندالیان دهخون و دهبنسه
پشت و پهنا ی نهوان .

نهگر سهدهیندهش هزار بین
بتی پهنا و پشت و داژداربین
نهو دل بریندارانه گشت
له یهکتر دهبنه پهنا و پشت
"بو کوردستان ل ۸۰"

پشته و شکین (بهره و پشت شکاندن)
بیتوو پیاوی پشته و شکین
بکن ده مرئ . زور جاری و
هیه له زوره بانی دا پیا و
پشته و شکین ده بی .

پنج و مؤر : (تهوقیف) نهو
ژنه پنج و مؤر کراوه و ناویری
له مال بیته ده .

پوخت و پاراو : (رئیک و پتیک)
کابانی چاک له مالتا پوخت
و پاراوه . دهست به شته وه
دهگرئ و نایهائی هیچ شتیک
خه سار بی .

پووش و پهلاش : (بابرده له)
هیچ پووش و پهلاش تی نه چوو بی
نابی به گرئ و گلوو گلوو بی
"مهموزین ل ۱۱۱"

نازانی نهگر چونه به دهس .

دهرده وه حالی
وهک پووش و پهلاشیکه به هم
باوه دلی من

"دیوانی بیخود ل ۶۶"
پهت و سینگ : (جیگای دیاری
کراو) له قوناغی گهلیک باغدا
سهگ راده گرن سنگیکی بو داده
کوتن و پهتیک لی ده بهستن
پیی ده لین پهت و سینگ

"قسهی پیشینیان"
پهرداخ و پوشته : (کوک) نهو
کابرایه زور به خوی راده گنا
و به خوی دادی و ده چستی .
نهو نه ده پهرداخ و پوشته یه له
نیو خه لکدا دیاری یه و دهست
نیشانه .

پهروش و بلاو : (ههله و شاو) تا
گه نه که له سر ماشین را
ههله دیرا ، پرش و بلاو بوو .

په رچم له سر روو پهروش و
بلاو

وهک میشک و کافوور تنک هه
کراون

پهرو و بال : خه یال ده لئی
بالنده یه و پهرو بالی هیه .
ههردی نه جد گه رام جتی قه یسی
داماو

وینهی پهروانهی پهرو بال
سووتاو

"دیوانی وه لۆ دیوانه ل ۲۶

به پړۆ و پال: (کوته پارچه)

داری چاگی زۆری به پړۆ و پال

بتهوه .

ده لێی شتی هۆش و گوژم موده تیکم

هر ده نالێنم

خودا رهحمی بکهی به و مورغه

حه پسهی بی به پړو بالتم

"دیوانی وه فایی ل ۵۴"

به پړو پۆ: (چلک و لیباس)

به پړوپۆ: (مال و سامان)

به لپ و بیانوو: (به هانه) زۆر

مندالی نه عاملاوی واهه ن که لاق

له عهرزی ده وه ژین و ده ست

ده که ن به نووکه ، نووک و

به لپ و بیانوو !

به نا و هومید: (بهشتیوان) به نا و

هومید هر تۆی خودایه .

به نا و به سیو: (قوژین) به شیله

که وه دووی مشک ده که وی هه زار

به نا و به سیوی پیده کا .

به چ و به نا: (فیل و درۆ) له و

به چ و دوو رۆزه ی ژیا نندا

هه مورم ده بی راست بین و به چ و

به نا و چاپ و چوویمان نه بی .

به چ و کلۆ:

به م به چ و کلۆه ده بی به

بیایوکی دیکه .

به چ و دوو: (ماوه به کی که م)

دنیا به چ و دوو رۆزه .

به ی و پل: (لاق) به م به ی و پله

به سه مهیه سه ره فهران .

به ی و دان: (ری و شوین)

هر به و به ی و دانه که به ۆت

داناوه

وادیت و ده چی هه چ نه سواوه

"دیوانی پیره میرد ل ۳۷۷"

به ی و قه ده م: (هاتن)

میوان به خیر به سهر چاوان .

به ی و قه ده مت به خیر به سوو،

خه به ریکی خوشیان دامی .

به ی و به ره که ت: (په ره هم)

مه لته ندی کوردستان زۆر به

به ی و به ره که ته .

به ی و له تیک: (کۆلکه سه ودا)

خوینده واری واهیه ههر

به ی و له تیکی ده زانی و خوی

به مه لای دوا زده عیلم

ناگۆرته وه .

به ی و قه ل و برازا: (خزما یه تسی

نزیک) به ی و باوه ری شه و دوو

لاوه هه رزه کارانه زۆر وه کی به

که ده چن و خزما یه تیشیان هیه .

به لām نه که شه و نه ده دوور که

به لیتین که رو خۆله میش به لکـوو

شه و نه ده نزیک که به لیتین به یـر

قه ل و برازا .

به ی و خه رۆ: (به ته مه ن)

یا خوا کا برا له که ل خیزانت

پیتی تات

تات و بهرد: (بهردی پان ولووس)
 نوژی ئیوارهم له سهر تات و
 بهرده کانی خواری کرد.
 تار و دنبهگ: (موسقا)
 بووکیان گوێسته وه به تار و
 دنبهگ.

تاریک و تنووک: (شه وه زهنگ)
 شه و شهوانه ی مانگ هه لئایه
 ولات تاریک و تنووکه. قه بر
 تاریک و تنووکه.

تاریک و روون: (به ره به یانیکی
 زوو) تاریک و روونی به یانی
 له خه و هه ستام. چوو مه سه رکار.
 تازه و نوئی: (له به رنه کراو)
 پیلای شه و مندالانه هه ر تازه
 ونوئی به. به لام له به رچاویان
 که وتوو.

تاژی و توله: (بیحه یا) چوووم
 له که ل باب به که یان قسه بکه م
 چا هه یشتیا تاژی و توله ی
 دنیا م لئ وه خر بوو وه خت بوو
 بمخون.

تاس و لووس: (بی گهرد)

پیرو خه رۆ بن. بهردی سارد و
 گهرمتان نه به ته سه ر ری. به
 خوشی و خهرو سیر ژیان را به یین
 پیرو زورهان: (له کار که وتوو)
 پیرو زورهانم و ئیستاش دله که م
 هه ر ده یه وئی

به رومالم به فیدای خال رخه
 و به رجه م که م

"تاریک و روون ل ۱۶۱"

پینه و په رۆ: (جلکی دپاو)
 زستانان پینه و په رۆ
 هاوینان قیت قیت په رۆ
 "گفتی بێشینیان"

ئەو کەسەى رامووسى کولمەى
تاس و لووس،

ئەو کەسەى تىي ھەلنەدایى
چارەووس،

"نالەى جودایى ل ۱۴"

تاق و تەنیا: (بەتەنئ)
ھیندەى کەخودای بەتاق و تەنیا
پوول و شەمكى رزانیدە دنیا
"مەم وزین ھەزار ل ۲۲"

تاق و جووت: (ورد و یرشت)
ھیرشیان بێردنە سەر و تاق
و جووتیان لئ بېرس .

تاق و لۆق: (بەدەگمان) ئیوارە
کە گەرامووە مال، تاق و لۆق
خەلک بەدەرەو ھە دیار بوو .

تاک و تەرا: (تاق و لۆق)
دارەکانى ئەم باغە ئەو سال
ھەمووی سەرما بردى، تاک و
تەرا ماون دەنا ھەمووی وشک
بوون .

تالان و بېرۆ: (غارەت)
لە تالان و بېرۆ ئازان
لە رێ گرتن ھەموو وریان
درۆ ناکەم بېرسن وان
"تاریک و روون ل ۵۳"

دېندەى ھارو ماری بئ رەزانو
لە تالان و بېرۆیە شارەزاو
"نالەى جودایى ل ۵۳"

تال و تیژ: (ناخۆش) چیشەکە
ئەوئەندە تال و تیژ بوو، بۆم

نەخورا .

تال و سوئری: (مەینەت)

گەلیکت دی غەریبی وتال و سوئری
نەبووساتئ لە خزمەت خۆبۆتری
"تاریک و روون ل ۲۱۵"

تال و شیرین: (خۆشى و ناخۆشى)
گەلیکم رۆژگاری تال و شیرین
رابواردناخۆ

مەرگ مەودا دەدا دیسان بێشتم
سەردە مێکی تر ۹

"نالەى جودایى ل ۵۱"

تام و بۆن: (مەزە) کابانى
واھەن دەستاویان زۆر خۆشە
و چیشتی بە تام و بۆن
لێدەنن .

تام و خۆی: (مەزە) لەم چیشە
بچێژە بزانە تام و خۆی
چۆنە .

تانج و تەخت: (حکومەت) یا
خوا تانج و تەختی ئەو شا
زالنە وەرگەرئ .

تان و پۆ: (چارچۆھ)

تاپۆیە، لەتۆبەتان و پۆیە
تاریکی و روشنی لە تۆیە
تاوو ساو: (ھەوای خۆش) دوینئ
تاوو ساو بوو، تەنانەت پەلە
ھەورێک لە ئاسماندا نەبوو،

ھەورازیکمان لە سەر ماو
لەو دیو خۆشى و تاوو ساو

بۆ کوردستان ل ۱۰۴"

بۆ شيناوهر د و مېملەبۆ بژیو
توندو تۆل : (گورج)

بلیاسی توندو تۆلین
بە مژۆل جەرگان دەکۆلن
"تاریک و روون ۵۹"

توندو تیژ : (توورپه)
کاربەنەرمی و شلی نەبەت چاری
توند و تیژی دەبیتە سەرباری
"شەرەفنامە ل ۷۰۵"

تویخ و لوئخ : (چەرمەسەری)
تا ئەو قامووسەم ساز کرد لە
تویخ و لوئخ بوومەو .
تویخ و لوئخ : کالەى خا و بە
سەرما پیتی برۆی تویخ و لوئخ
لە پیتی پیاوی دەکاتەو .
تۆپ و تەشەر : (تانه) براکانى
لێى کەوتنە تۆپ و تەشەر .
"پێکەنینى گەدا ل ۱۰۴"

تۆزو خۆل :
پایزان جار جار هەلدەکاتە
گێژەلووکە و تۆزو خۆلێکى زۆر
بە ولاتدا بلاو دەکاتەو .

تۆق و تەلیسم : (ملوانکە)
تۆق و تەلیسم و لاکیسەر
گۆ بەرۆک ، ملوانکە ، لیڕە
"بۆ کوردستان ل ۵۲"

تووتن و پەر : (جگەرە) تووتن و
پەرې خۆم سڵامەت بێ جگەرەى
دیکەم ناو .
تووتەک و بالەبان : (مۆسیقای

ترس و لەرز : (خۆف) هێندێک
مندال هەن وەختیک مامۆستا
دەرسیان لێ دەپرسیتەو
دەخەجێن و بە دەم ترس و
لەرزەو وە لاڵ دەدەنەو .

ترش و چەو و نەدەر : (ناخۆش)
جا وەرە لێى دە ، چت خوار دوو
ترش و چەو و نەدەر !

تریق و هۆر : (زیقە زیق) مندائى
با و خۆش دەم بە پێکەنینە . جاری
واهەبە پێکەنین و تریق و
هۆرې هۆگانه جووتیک دەروا .

ترو تۆپ : (قەسەى زل) زۆر کەسى
واهەن سەر زارەکی چییان
تیدا نەهێشتو تەو بە لاڵ
وەختى کار لە ترو تۆپ بە دەر
چیان لە باران دانیه .

تفت و تال : (ناخۆش) ئەو بێیە
باوهرێنانه نەگەيون تفت و
تال .

بە تفت و تال و سارد و گەرم
وناخۆشى زیان رادین
بە گژ تین و بلایسە و بەفر و
باران و هەور دادین
"تاریک و روون ل ۵۹"

تفو لەعنەت : (تووک) بێتوو
کرده وەمان چاک نەبێ خەلک
تفو لەعنەتمان لیدەکەن .

توخم و تۆو : (رەگەز) خودا توخم
و تۆوی کەلەى بېرئ . ئافەتە

هه تاکووبای شه مال دینئی تهپ وتۆز

"دینوانی سیف القضاة: ۴۷"

تهپ ومژ: دوینئی تیتی هه لنگرده

بایه کی توند شه و تهپ ومژهی

که سهری کیوانی داگرتینوو

هه مووی رامالی .

تهخت و بهخت: (خۆشی و کهیف)

ریتی وانه که هکه شان و ریتی

ثیمه بهرده لآن

جیتی وانه تهخت و بهخت وجیتی

ثیمه بهردوچیتو

تهختان و بهختان: (بلاوکردنه وه)

له سهر گۆلی گوییره شان

کردیان به تهختان پهختان

"گۆرانی"

تهخم وتهدارهک: (تهشریفات)

دوینئی بووکیان دهبرده مالی

زاوا به تهخم وتهدارهک بوو .

تهرت وتونا: (بنه بر)

چی دین وگهلن له ناوی بردن

یان تهرت وتونا و بلاوی کردن

"مهم وزین ل ۹"

تهرح و دیدار: (دیمه)

خودا شه و تهرح و دیدار به بری

وهک ئاده میزاد نه بی وهک

هه موشت ده چی .

تهروپ: (خوسان)

تهروپ: پاش بارانی دویشه و

ولات تهروپه .

تهرو تلیس: (خوسان) له ههوز

خیزنی ره سمی) شه و روژیژنه

خه لک هه لپشکووتوون و لوزه .

ویان به ستووه، تووتسهک و

باله بان لیده درئ .

توورو گیزه ر: (بی بایه خ)

شه هه موو تهنتیکه و گه نهجه

به نرخانه ی باسمان کزدن

وهکوو توورو گیزه ره ده کپران و

ده فروشان .

"کوردله میژوی دراو سیکانیدا،

وه رگپرانی سه عیدنا کام

ل ۲۸۵"

تووپه و توؤس: (قه لئس) پیاوی

تووپه و توؤس له خۆزاده رهه .

لده بی هه لده چی دوايه خناو

ده بیته وه .

تووک و دوغا: (نزا) نابی ئاده .

میزاد خۆی شه وهنده له بهر

چاوی خه لک رهش بکنا که

که ویتته بهر تووک و دوغای

خه لک .

تووک و نزا: (دوغای خراب)

به دره قه ی ریگه ی توؤی تووک

و نزا ی پیاو و ژن .

"تاریک وروون ل ۱۲۸"

تهبا و رهبا: (بی کیشه) شه و

ماله زۆر تهبا و رهبا شهرو

کیشه یان له نبودا نه .

تهپ وتۆز:

هه تا و شترمه هارده کری به لمبۆز

کهوت و ته پرو تلیس بوو .
ته پرو وشک : (به عام) ئاوری
به هیژ، ته پرو وشک پیگه وه
ده سووتینی .

ته شک و داوین : (کراس) کایانه
قولی گه وره مالان . ته شک و
داوینی له عمرزی ناخشی به لام
هر رمبهی له عمرزی دینی .

ته پرو تووشی : (سهرما و قو پرو -
چلپاو) له ئاخرو ئوخری
زستانده که به فری کووچه و
کولانان ده تویته وه قو پرو زه له ق
وته پرو تووشی پرزه له هات و
چوگر ده بری .

ته فرو تونا : (ته رت و تونا)

ته ق و توق : (شهر وه لئا)

له خواره ته ق و توقیک بوو
باب ئاگای له کوپی نه بوو -
ده تگوت بریشکهی سهر سیلکه
ته قله و رمبازی : (کایه
داوت)

کویریم نا بینم خیل به ره و خواران
ته قله و رمبازی وه وه وه وی سواران
ته قه و رهو : (بو شایی) له
هوه له وه چاکان هیژش برده
سهر دوژمن و پرزه یان لئی
بری به لام دوایه پاشه کشه یان
کرد و ته قه و رهویان تیگه وت
ته ق و له ق : (له رزوک)

کورسیه کی ته ق و له قمان

بوو، زستانان ده مانها ویشته و
هاوینان له سهر پیپرکمان
داده نا .

ته قه و ره قه : (هات و چو) ئه
ماله کهم خیزانه، ته قه وره قه ی
که مه .

ته قه و لیکدان : (شهر) بو
ماوهی دوو سعات ته قه و
لیکدانیکی توند بوو .

ته مبهل و ته وه زهل : (کارنه -
که ر) ته مبهل و ته وه زهل
ویگرا قسه یان ده کرد . ته مبهل
گوتی سه یینی ناچینه گیه ره
ته وه زهل گوتی : یا دوو سه ش
نه چین .

"فولکلور"

ته مبهل و ده سته وه ستان :

(ده ست و پی سیلکه) ته مبهل
و ده سته وه ستان .

یه که له گهر مین یه که له
کوستان

به جووته لیکه له ده ستان

"فولکلور"

ته م و مز :

زستان زویی سهرما نه ما
ده رچیه یان له نا و مز و ته ما
زستانان جارحار هه وری ته نک
دیه خوار و ریکی عهرزی
ده بی که پی ده لئین ته م و مز .
ته ندوور و ئاور : (که ل و به ل و

که ره‌سه‌ی نان پئی کردن)
 تەندوور و ئاوری خۆم—
 زمهریش به پیتی فیلان، کابانی
 ده‌جتا و خوشیش له وێژ و هه‌ستی .
 تەنگانە و لیقه‌ومان به‌کار وێژ
 به‌لا) دوستان و دوژمنان له کاتی
 تەنگانە و لیقه‌ومان دا، تاقی
 کهوه .

"گفتی پێشینان"

تەنگانە و فەرغانە : (همیشه)
 دوستان چاک له تەنگانە .
 فەرغانە دا دوستانه .

تەنگا و تیلکه : باره‌که‌مان له
 سه‌ر پستی گوێدریژ دانا و تەنگا
 و تیلکه‌مان دا .

تەنگ و تاز :

له نیو قه‌بری تەنگ و تاز
 بوومه یاری مشک و مار
 به‌لا له منی بریندار
 "فۆلکلۆر"

تەنگ و تاریک : (تەسک).

کووچه‌ی کرماشان تەنگ و تاریکه
 عاشقی کچیک که‌مه‌ر تاریکه
 تەنگ و تیوار : (چەسپ) رانک و
 جۆغه ده‌بێ له قه‌ده‌ر به‌ژن و
 بالا بێ . بێتوو فش و فۆل بێ
 یا تەنگ و تیوار، بیا و ناحەز
 ده‌نوێنی .

تەنگ و چه‌له‌مه : (گیروگرفت)

زبان پڕ له تەنگ و چه‌له‌مه‌یه

و شاده‌میزاد نایی بیه‌زی و
 ده‌بێ قۆلتی بۆ هه‌لمالتی .
 تەنگه‌وپاڵوو

هه‌ر ده‌تکه‌مه تەنگه‌، ده‌بیه‌وه
 پاڵوو .

ته‌وس و پلار : (تەشەر) شیمخ
 ره‌زای تاله‌بانی شاعیریکسی
 فڕها وێژی به‌رز و شیعره‌کانی
 پڕن له ته‌وس و پلار .

تیروپ : (ده‌وله‌مەند)

کابرایه‌کی تیروپه‌ و ئاگای
 له ده‌ور و به‌ری نیه .

تیرو ته‌سه‌ل : (به‌ئێرو)

تیسقه‌ و فه‌لاسه‌ : (که‌ره‌سه‌ی سواری)

له‌رایه‌کوودا کاتیک سوواران
 سواری ده‌بوون، تیسقه‌ و فه‌لاسه‌—
 بان له گه‌ل خۆیان ده‌برد. له
 زۆربه‌ی به‌یته‌کانی کوردی وه‌ک
 سواری و پا‌یزه‌ هم دوو وشه
 به‌ دوا‌ی یه‌کدا هاتوون .

تیک و پیک : (له‌ به‌ریه‌که‌هه‌—
 لوه‌شاندن) بێتوو ئیمه‌ به‌
 خانووه‌که‌مان رانه‌گه‌ین
 ده‌رووخێ و تیک و پیک ده‌چێ .

تیکه‌ل و پیکه‌ل : (لێک دراو)

ئه‌و گشته‌ که‌وا تیکه‌ل و پیکه‌ل
 بووه ، بۆم لێک نابێته‌وه .

تیکه‌ و لیکه‌ : (سه‌رلێ شیواندن)

چوومه‌ ئیداره‌یه‌ک کاریکم بوو .

پیتی ج

جاروبار: بیه هه لکدهوت

جاروبار خوین ده ده لک و

دیته وه سو

خوین وگل تیکه له هانا مه

سه تۆ

"بو کوردستان - هه ژار"

ل ۱۴۳

زه مانده هیمنی تۆی ویلی دهشت

وچۆل و سه حرا کرد

فهرا مۆشی مه فه رموو جاروباره

هه ربکه ییادی

"تاریک و روون ل ۱۰۳"

ئه و که سه ی په نجۆله بکوشی

چارو بار

ئه و که سه ی دهستی بگاته

گه ردنی یار

"نالهی جودایی ۱۴"

که نزمی و بلندی ده بن جاروبار

خودایه و به دهس خۆیه تی کاروبار

جا پزو وه په ز: (وه گیان هاتوو)

له وهختی زولم و زۆریدا جاری

واههیه ییاو دهستی پی نا کر

یته وه هه ره له پال خۆیدا پیش

لئ یان کردمه تیکه ولتیکه یه ک

ناوی خۆیان له بیر برده مه وه .

تیک و درووما ن: (دروون)

کابانی مال ده بی جلی مند -

لان پینه و په رۆ بکا و نه و تیک

ودروومانه ئه رکیکه که به

جی دیتی .

تین و تاو: (گوپ)

زه رده ی رۆژ په ری مانگی

خه رۆله رتین و تاو تکی زۆری

یه .

هاوارو گرین و داد و شینی

بردی گوپو هیزو تاوو تینی

"مهم وزین ل ۱۰۲"

تین و ته و ژم: (گوپ) - تاوی

هاوینی به تین و ته و ژمه پیاوی

ده برژی نی .

ده خواته وه و شه وهنده جاپز و
وه رهز ده بی مهرگی خوی به
ناوات ده خوازی .

جرب و جۆپ: (پسرو پوچ) شه
کابرایه هه رهزه لویه هه رچی
ده یلئ جرب و جۆبه .

جرت و فرت: (هه لبه زین)
قه یوان و قوتره و کونه ماسی
له ده ست نه ده یین

دوایی به حرت و فرت وه هانا
بو کئی شه یین
"پیره میژد هاوار ل ۲۵۲"

جریوه و جووکه: (نو ووزه)
چۆله که تا پیره وازه ده بی
له هیلانه داو جریوه و
جووکه ی تا دوور ده روا .
جریوه و زریوه: (دهنگی مهل -
و بالنده)

جریوه و زریوه ی چوپه و چۆله که
نایه ونه یا نما هیلانه و هیلکه
جریوه و قریوه: (سرت و خورت)
هه ره که ژاندرمه وه نیو دئ
که وتن جریوه و قریوه له نیو
خه لکدا پهیدا بو .

جری و جانه وه ره: (داعبا) زۆر
له میژ بوو جلکی نه گۆریبوو .
زۆر دژوین بوو شه گهر چاوم
له لیبا سه کانی کرد جری و
جانه وه ری دنیا ی تیدا بوو .
له تاوان هیندیکم بو تیوه شاند

جل و بهرگ:

بیست و هه وت سالت ه من
ره نه جهری تووم

به نان وئاوو جسل و
به رگی خووم

ره تاندوو یانم له عه ره ب وره م
که چی هه ره وه هادیل و ره نه چه پووم
"دیوانی فایق بیگه س"

هه می شه خاوه نی کویله و که نیز بوو
جل و بهرگی هه تاده زکه ی ته میز بوو
جل و بهر: (کورتان)

شه و گویدریژانه جل و بهر که
با بچین شه و بارانه بیئینه وه
جل و جۆپ: (شت و مهکی گویدریژ)
جل و جۆری که ره که له جییه کی
دابننن که ره گه ل شتی دیکه
نه که وئ با شه گهر کارمان پیی
بوو زوو وه بهر ده ست بی .

جلیت و دار: (رمبازی)
دیسان هات وه کوو جاران
هه وه هوی شۆره سواران
ویسره ی جلیت و داران
خرمه ی نال و بزماران
جلق و فلق: (نیو زگ) مندالتیک
پیی له جوو که یه ک ناو پان ر
فلچی کرده وه . جلق و فلقی
ده ره ینا .

جلقی و فلقی: (شوینه ونکه)
جلقی دات به کئی
دام به فلقی

فلقی دات به کئی

دام به خلقی

"فۆلکلۆر"

جم و جۆل: (جیولنه) ده بئی زۆر

به هیزو وره وه قۆل له کار

هه لمانین. ودا وین به لادا کهین

و هه لکو تینه سه ر کار. بیتیو

جم و جۆلمان نه بئی و دهسته -

وهستان و ته وه زه ل به مینینه وه،

تووشی زه ره ر ده بین.

جوان و جحیل: (تازه لای)

پیاوی جوان و جحیل هیلکهی له

باخه لیدا ده کوئی!

جوان و چه له نگ: (نه خمیل)

ژنیک جوان و چه له نگه که چاو

به کل، پشتیند شل زازا وه جل

و به ره وور له عمل بئی.

جوان و قازاخ: (به پوختی) کار

وباری خۆم جوان و قازاخ به -

رتیوه ده به م منه تیشم به که سنیه.

جوان و له بار: (له به ردلان)

دیعه نی دهشت و جیا کاتی به هار

جوان و له باره. هه و کیژۆله

جوان و له باره.

جۆش و خروش: (جم و جۆل)

کاتیک نۆره ی وتار به کباک

سیامه ند که بشت غه له بایسی و

جۆش و خروش که وته نیو خه لک.

جۆ و جۆبار: (ئای جاری)

ئاگنیریک ئا و لیا و لیب به و

جۆو جۆبار هدا دینه خوار،

هه ر جۆگه و جۆباری که و

سوورو سویری

هتی جۆشی گریانسی منه،

خوینه رزا وه

"دیوانی نالی ل ۳۵"

جووت و گا: (که ره سه ی کشت و -

کال)

کشت و کال و جووت و گامان

دینه سه ر باری له بار

پس ده بئی تیو جه وال و

مش ده بئی عه مباری کورد

"تاریک و روون ل ۱۲۵"

جه رگ و دل: (نیو زگ هه تیوه

هیندیکت هیا هه بئی. بیا

هه لنه ستم پیلایه که تیه کت پیه دم

جه رگ و دلته به زاری دا وه ده

رخه م!

جه رگ و سیپه لک: (نیو زگ)

جه رگ و سیپه لکی شه و مه ره

نه خو شه، ره ش بووه.

جه رگ و هه ناو: (ده روون)

کچ نووری دیده و چاومن

به ندی جه رگ و هه ناومن

"نالای جودایی ل ۴۷"

شه ی لای کوردی نووری دوو چاوم

قووه تی دلم، جه رگ و هه ناوم

"دیوانی مه لامحه مه دی کوئی"

جه رر وه نکه نه: (شت)

زۆر شتی به روالته ساکار،

قامرازی جوړا جوری تیدایه
و نه وندهی جهړپرو منگنه
هیهه پیاو سره دهری لی ناکا
جهړپرو منگنه: (وه خوله وه لاله
خستن) قهرزدار خستمیه جهړپرو
منگنه .

جمع و جیههت: (ته نیا، هغه ته)
سر جمی شیره کانی شم
شاعیرم خویندوته وه جمع و
حیهت چوار شیرعی تیدا بیه
دلّم نه بی . نه ویدی باس و
رازاهن .

جهم و دوو نان :
نه گهر زه مه زانه و نه گهر
شه کانه . بهشی من ههر جهم
و دوو نانه : "فولکلور"
جهم و دهم: (وه خت و ساعات)
ده بی شاده میزاد له ژبانی دا
جهم و دهمی هدی و له خووه
کاران نه کا . ههر کاره و دختی
خوی هیه و ههر قسهیه جیسی
خوی هیه .

جنگ و جیدال: (شهر و ده عوا)
خاو و خزان هتنگک مالان
پیکه وه ناخاوینه وه بهرینک
پیکه ده گرن شهر و هلال و
جنگ و جیدالتیان له مالدایه.
جی و بان: (راخه رویتخه)
نه و پیاوه ماومه که نه خوشه .
به جی و بان که وتووه .

جین سر ټکی لی بده یی .
جی و یی: (جیکا) چون ده مری
جی و ری: (جیکا) نه شه و لسه
مالان نه ماره .
جی و ری: (جیکا) چوومه لای
ناغا به لکوو جی و ری به کم
بداتی بجه دی به کی نه و .
جی و مه کان: (جیکا) به و جی و
مه کانه دایکمی چووه تنی درو
ناکم .

لیت ده ستیم غیمانه .
به جی بهیلی
نه و جی و مه کانه

"بهیتی شیخ سه نعان"
چون ری ده جی که ری بیگانه
بکه وینه نا و شم جی و مه کانه
"پیره میرد ل ۱۱۱"
جیره و واجب: (هق) توکه ری
بی جیره و واجب تانجی
سری ناغایه .
"گفتی پیشینیا ن"

پىتى، چ

چاپ وگووپ: (درۆ)

زۆرى واهەن خۆهەلدەكيشن،
بەلئىنى وادەدەن كە بۆيان
سەرۈبەر ئاكرى و بۆخەك
روون دەبىتەو كە لە چاپ و
گووپ زياتر هيجبان لـ
باراندانىە .

چادروچىغ: (رەشمال)

بانە مەرى لە ھەواران چادرو
چىغ ھەلدەدرىن .

چاك وپىر: (پيا وچاك)

سەدچاك وپىرت بـ
دەخولىمەو

لەبەر سىبەرت بەسىمەو

(بۆكوردستان، ل ۱۱۳)

چاك وخراب (بەتىكرائى)

چاك وخرائى وەبەردا رەسى
نەھىشت .

چاك وخۆشى: (ئەحوالتپرسى)

چاك وخۆشىم لەگەل كىرد و

داواى قەرزەكەم لىكرد

چاك وخۆشى لەگەل ئەستىران

كىرد

كەوتە خۆبۈۈكى زەمىنى

جوان كىرد

(بۆكوردستان ل ۱۱۱)

چاكە وخرابە: (كىردەو)

ھەركەس چاكە وخرابەى خۆى

بۆخۆبەتى

بەزگىك تىرۈبە دووزگ برسى

ھىچ لەچاكە وخرابە ناپرسى

(دىوانى مەلای كۆيى ل ۱۹)

چا وچر: (ھىزى دىتن)

وەرە ئەو دەزوو پىئو كە

چا وچرى من بۆوئى نابى .

چا وودل: (گيان)

چا وودلمان روون مىوانەن

ھات .

چا ووراو: (شايە)

بۆزۆبە لام چا ووراوت

دەتۆبى وناكەومە داوت

(بۆكوردستان ل ۶۶)

واى گرتەبەر چا ووراوان

ھەرھىندە بوو شىت نەبوون

لە تاوان !

(مەم وزىن ل ۴۵)

چا ووروو: (ھيا)

ئەم چا ووروزە ھەرىى خۆت

بى .

چا ووزار: (لەچا وچوون)

چا ووزار بەردى دەقەلشى !

(گەفتى پىشىنيان)

چا ووگوئى: (ھۆش)

مندال هه تا پتر گسه و ره
 بهی جا ووگویی پترده کریتیه وه
 چروبه ندهن : (جیگای سهخت)
 هیندیک که سه وه چروبه ندهنی
 کیوان ده که ون، چیلکه و جالسی
 وه خرده که ن و جای پی سازده که ن
 چروکیو : (شاخ)
 به کجاری فریت دا چارشیو
 سه وه زووت کرده چروکیو
 (تاریک وروون ل ۱۴۳)
 چروبه له مووت : (تهلان)
 سه شاخه چروبه له مووتیکه
 زنی پی هه لئاگه پئی، هه زار به
 هه زاریکه پیاو بکسه وئی
 هه وروون به هه پروون ده بی .
 چک و پک : (دوو بهری جگ)
 وه ختیک جگی پهل ده که ن
 چک و کی زووتر دینی .
 شیوهی سه ، ته و غی به ، شه گکه
 وچک و پک
 (بوکوردستان ل ۱۲۰)
 چل و بر : (هاتنه وهی نالنده)
 چل و بر هاته ره له گهر مینی
 خه بهری دوسته که له بو
 دینی
 (هیمن)
 چل و مل : (به سهردا سه پام)
 مه ر که بوو به چل
 ده بی به چل و مل
 (گفتی پیشیانیان)

چلک و چه بهر : (پسی)
 سه سپون به چاکشتی پاک و
 خاوین ده کاته وه و چلک و چه بهر
 لاده با .
 چل و پوپ : (لکی تازهی دار)
 به هه هاران چل و پویی داران ،
 به گول ده هه ملین پیاو نابی
 بیانشکینی .
 چوست و جالاک :
 هه موویان تو دوتول و گورج
 و گول و چوست و جالاک .
 هه موویان بی فروقیل و به
 کارو ساده و پاکسن
 (تاریک وروون ل ۵۹)
 چول و بهری : (قافر)
 ده ت تیرنه بهر به رازانه
 له چول و بهری و بیابانه
 سه باره ت به منی جانا نه
 (بهیتی شیخی سه نعان)
 چول و به ندهن : (بیروون)
 وهک سیامه ندی له چول و
 به ندهنی
 جهرگی له ت کردم به لسی
 داره بهنی
 (شالهی جودایی هیمن)
 چول و بیابان : (قافر)
 له و چول و بیابانه ده بی
 یا وهری کی بی !
 یان له و که ژو کیوانه وه
 سه ودا ته ری کی بی

(دیوانی بېخودل ۶۶)

چۆل ودهشت : (دهشتی وشک)

هه رده پتوم کتووشاخ وچۆل

و دهشت

دیم به ره و کوستان به ره و

باغی به ههشت

(نالهی جودایی ل ۲۳۱)

هه گهر سکۆل ده کهن له و

کتووده شته

ده له رزی گایه که ی هه ردی

له پشته

(شه پرنامه ل ۵۳۵)

چۆم وئاو : (رووبار)

بهنه رووخان و سیه چۆل و

هۆلن

بلاون راوکه رو پالنده پۆلن

(تاریک وروون ل ۱۴۴)

چووک و گه وره : (ئال وگۆر)

ئه و ژن به ژنه چۆن کرا

چووک و گه وره یان پتی کردن

چه پ وچیر : (خوارو خچ)

ئه و سنده لای به چه پ و

چیره چیه آفرینی بده

داوای قهرزه که م لیکرد لیم

چه پ وچیر بوو رهخت بوو بمخوا

چه ق وپه ق : (گوشتیکی بوخواردن

نه پتی)

جوومه لای قه ساب ، له باتی

سه لته و نه رمه ، چه ق وپه ق و

چه قاته و ئیسیکی دامی

چه ق و ته ف : (هنگه)

له لایه ک باران ده باری ، له

لایه ک مندا له که م نه خۆش بوو ،

له و چه ق و ته ف هدا دۆسته که م

ده یگوت بچینه میوانی

چه ق وچۆ : (نۆبه تی)

پتی به وه هه زار ئازار و

ئا هو

کو خه وه لامت ، له رز و چه ق و

چۆ

(تاریک وروون ل ۵۷)

چه ق و لهور : (وه پینی دهسته یه ک

سه ک)

که مال ده کهن چه ق و لهور

سه وه پریان ده چی بو دور

(تاریک وروون ل ۱۰۸)

چه قه و بنیشته : (شتیک بنیا ده م و

به رنه دا)

وه ک چه قه و بنیشته پتیه وه

نوسا بوو به ری نه ده دام

چه قه و گورپه : (مه لالا هه لالا)

به یانان له بازار ی چه قه و

گورپه یه که پیاو میسکی به ری

ده چی

چه ک وچۆل : (سلاح)

له شه ری دمدمدا ، شای سه فه

وی به ره بری چه ک وچولیکی زور

توانی قه لا بگری

(عالم شارای عه بیاسی ل ۵۵۲)

چه نگ و نینۆک (هیزی ده ست)

پښتني ح

هينده مه لئ چنگ ونيښوكم
 ه شيووكول چوو، جل شورتيكت
 سو ده گرم .
 جهوت وچيل : (ناراست)
 ه بياوي سووك وهه رزه ده لئين .

حاجهت و حوجهت : (كه ره سه)
 له و ماله ي حاجهت و حوجه —
 تيكي زور ههيه
 حازرو بزر : (ناماده)
 ه و كتيبان ه داوت نه كردن
 حازرو بزرن .
 حال و بال : (وه زع)
 كوره چوني ؟ حال و بالست
 چونه ، له حال و بالي من هه
 مه پر سه .
 ياني نه ملكه و ماله له بومه
 نه حال و بال
 بي جا ه وبي جهلال و به بي
 حال و بي سه لا
 حدوود و كه حلان : (چهنده سپي
 ره سه ن)
 سوا ري حدوود و كه حلانسان
 بوون و چورنه رمبازي .
 هرام و تورام : (نارهوا)
 مالي هرام و تورام له
 چلكي سه گي پيس تره .
 هلو و جهلو : (هيچ و پوچ)
 به ئينسان ه هه رزه

بي گفت و به لئين وجهوت و
 چيلن
 برپار نه وه بوو به جيم
 نه هيلن
 جه و رو چليك : (پيس)
 چلكي نه و شاگرد مكانيكه
 جه و رو چليكه .

(بوکوردستان ل ۵۰)

خیروسلامت: (بی دهنگ)

چم به و هه لالا و بگره ی داوه
له ماله خووم داده نیشم حیز و
سلامت .

ده گوترئ، هه لوو جه لوو .

هه لال و زولال: (ره وا)

ئوو مال و سامانه م اله
ریگا یه کی هه لال و زولاله وه .
ده ست هینا وه .

هه لال و ها و سه ر: (ژن و میترد)

ژن و پیا و هه لال و ها و سه ری،
یه کترین و نابیی هیچ لیگ
بشارنه وه .

هه وزو کوفاره: (هه وزی رازاوه)

خودا ئاوه دانی کا اله
قهر اغ ئوو هه وزو کوفاره
پرا ده وه ستم سه د له ژووری
خوشت ره .

هه ول و ده ول: (ته قه لا)

هه ول و ده ولیکی زورم دا تا
ئه وکاره م جی به جی کرد .

هه یته و هه که دار: (هه رزه)

به ژنی سووک و هه رزه با
دا وین پیسیش نه بی ده لیکن
هه یته و هه که دار .

هه یف ز مخابن: (به داخه وه)

له زیر پندا ده چین هه یف و
مخابن

که دا بن ئیوه دوژمنتان به
شابن

(حاجی قادر کوپی)

هه زودز: (خویری)

خووه شیرن خویری و قزه
بمری هه رچی هه زو دزه

پىتى خ

خاك وخۆل : (خۆلى ورد)

خاك، وخۆل بىووه گىرووى
گريانى

من چ خاكىك بيه سهرم
دورپدانى

(بۆكوردستان له ۱۱۸)
مهسلهلىكى مهشهوره گهرقور
دهكهى بهسهرتا

بريژه خاك وخۆلى دهرماتى
گهوره مالان

(حاجى قادركۆيى)

خانم وخاتوون: (كابلان)

خانم وخاتوون له مالتى
خۆى دانىشتووه، باسى كهرس
ناكا، كارى به كارى كهسهوه
نيه

خان ومان: (نهشميلانه)

دلتهكوتهم نيه دلتم

جى كىژىكى خان ومانه

(تاريك وروون له ۱۳۴)

خاوخيزان: (بىنه ماله)

تريفه وپىكه نين وچه پله

ريزان

هموو به شدارى بهرمن

خاوخيزان

بۆكوردستان له ۲۱۳

خىرت وخال: (تلتسه)

كىشهى ناوئ. پالتورا وبۆتۆ

خىرت وخال بۆ من

خرىنگ وهۆر:

شهوه چيه؟ ههر ليهر تا

خوراسان به خرىنگ وههـۆرى

راسان؟ وهلام: تهـرزهيه

(مهتهلۆكهى كوردى)

خرىنگه ومهنگۆله:

حهمايهل بازووبه ندى قۆل

لووله وقاش خرىنگه و

مهنگۆل

(بۆ كوردستان له ۵۳)

لهسهرى ناوه خرىنگه و

مهنگۆله

به لهبى شيرين بانگ

ديلتى رۆله

(گۆرانى)

خروپىر: (پتهو)

زه ندى گۆشتن وشورش و

نهرم ونۆل

بهلهكى خروپىر وسى و

سۆل

بهژن بارىك وخروپىر

سهرى كولمه يان دهيدا

گر

(تاريك وروون له ۱۹۹-۲۲۴)

مه مکت هه ناری گمگمه
خروپری نیو ده ستمه
(گۆرانی)

خروخۆل: (نه رم ونۆل)
چۆنی تو؟ چۆنه ده روکۆلانت
دیمه نی: هرزو خروخۆلانت؟
(بوکورستان ل ۱۱۹)
خانه قاو بو ده کم چۆله
سه بارهت به و خروخۆله
(بهیتی شیخی سهنعان،
بهندی ۲۱)

خزم و نه قرهبا: (کهس و کار)
پیشینیان گوتویهانه: خزم
نه قرهبا نه گهر گوشتی
پیاویش بخۆن ئیسکی ناشکین
خزم و نه قرهبا م بو بانگ
کهن
ته ماشای خالی له یلام کهن
(گۆرانی)

خزم و کهس: (کهس و کار)
هه رگه سهی ببوه گه وهی دهس
دوژمن
نه یه و یست، خزم و کهسی خۆی
قهر بن
"بوکورستان ل ۱۴۴"
خزم و کهس و کار وهۆزو هاوال
یه گجی هه موو بازی دا به ره و
مال
"مهم وزین، هه زارل ۷۳"

خشت و خال: (باشماوه)
کا تیک مالتی گه سک ده دهین و
پاک و خاوینی ده که یه وه، خشت
وخاله کهی فیری ده دهین. جی
خه رگه ده مالتی به وه و خشت و
خاله کهی به باده کهین.
خوار و خنج: (نالهار)

چهند ساله له گه ل بیکارچه
یه کان ددانی تاق و واز که وتوو
و شهوی ماو یشه ته وه، خوار و
خنج بوو.
"پیکه نینی گه دا، ل ۳۲"
خواره کهو پێچه که (لا به لا)
وه ختیک پیاو له هه ورازیک
سه رده کهوی، نابێ راست لێیدا
به لکوو ده بی خواره کهه و
پێچه کهی بکا. بێتوو خواره کهو
پێچه کهی نه کا ماندوو ده بی
و شهوی سوار ده بی.
خوت و خافل: (ناکاو)

چاوه ریم نه بوون خوت و خافل
لێیان وه ژوور که وتیم زۆر-
یشیان پێ خوش بوو.
خوت و خۆراپی: (له سه ره یج)
هه رله خوت و خۆراپی و به
ناحه قی خه ریکه فریوم ده دا
"کو پره وه ری، شیرا هیم نه حمه د،
ل ۲۲"

خودا و پرستان
زۆرله میژ بوو له مانای

وشه یهک ده گه پام وهه —وو
قامووسی کم له سنگ و سووژن دا
خودا وراستان ئه وروژمانا کهم
دیته وه وحه سا مه وه .

خورد و ورد : (کار جوان)
ئه و کچه له کار کردندا هه لئه .
باش و ته وهزل نیه ، به لئک —وو
ئه سه ره خۆ و وریا و خوردو ورده
وما لا ئا وه دانکه ره .

خوین و خور : (خوینی به لیشاو)
که وزی له م شاره له نیو خوین
و خ —وو
به سه دان پیرو منال کی —وو
و ک —وو

"هیم"

له بهر خوین و خور دهشتی شه پ
بیوه گ —وو
له تیوان مه تال بیوه بیژنگی
دۆم

"شه ره فنامه ، ل ۷۳۰"

له سه ره وه را که گۆشته کهم چاک
خوشتیوو ، خوین و خور یک —وو
رۆری له بهر روشتیوو و
جوگه له یهک له خوین و خور ساز
بیوو .

خوین و کیم (برین) هیندیک
برین پاش ماوه یهکی بن ده گرن
وهه لئه ده نه وه و ده ته نه وه و
ته شه نا ده نه وه ، خوین و
کیمیکي زۆر وه ده ره ده نین و

درهنگ چاک ده نه وه .
ئه و کوانه خوین و کیمیتیدا یه
وهه وای نه کردووه .
خوین و گوشت : (لهش)
بیشینیان گوتوو یانه :
به هاران خوین و گوشت
ده ژینه وه .

خوره و خننه : (مافه ته)
وه ختیک یه کیک له یه کیک
توو ره ده بی ، جاری وایه پیی
ده لئ : برۆ هه ی خوره و خننه
گری و به و ده رده ی رۆکه وی .
خوره و مافه ته :

یه کیک له و جنپوانه که له
موکریاندا باوه و زیاتر به
مندا لان ده گوتری ، ئه وه یه :
دهک خوره و مافه ته ت لیدا
خهت و خال : (زه رقی)

لیر گه ی دور و لال و به ندی
گه وه هه ر
بسک و خهت و خالی ره ندی دله ر
شه و بیژن و وه نه وشه و مه لالان
بسک و خهت و خال بده م به تالان
"مهم و زین ، ل ۱۰۳ و ۴۵"

له بری په ریه کی نازدا روشه پال
ئاسکی ، ئاسکی شیرین خهت و
خال

"بوکوردستان ، ل ۱۴۲"
وهک باره که و خهت و خالی
رشته وه .

خه رچ و باج: (سه رانه)

له سه رده می پاشا یه تی
قا جا راندا ، حاکمه کانی شاره -
کانی کوردستان به پوولیکی
به ریوه به رایه تی ، ناوچه کانیان
له مه خته هه لده گرتوه . جابو
ئه وهی پوول و پاره یه کی زۆر تر
ته له که بکه ، خه رچ و باجیکی
زۆریان له خه لکی ده ستاند .

خه زوبه ز: (قه ل وایی)

ئه و گیسکه هینده قه له وه
هه ر خه ز و به زه .

خه ست و خۆل: (غه لیز)

له میژوه ئیشتیام لـ
شۆربا و یکی خه ست و خۆل .
خه له و خه رمان: (جیخوون)

ئه مسال ده غل و دان باش
بوو . خه له و خه رمان زۆر بوو .
خه لات و به رات: (باربوو)
چاوم له خه لات و به راتسی
که س نه . منه له شان و باهووی
خۆم .

خه م و ته م: (وه ره زی)

جاری و اهه یه خه م و ته میکی
زۆر به سه ر پیاویدا ئۆ پیاو
سه ری هه موو کیوانی لـ
تاریک ده بی ، به لام زوو رۆزی ،
خۆشیه هه لدا ئۆ و خه م و ته م
ده ره وئ .

من و ده ما وه ن شه رتیومان
که رده ن

من خه م و ته و ته م تـ

وه وئ مه رده ن

"گـوـرانی"

خه م و خه فته (به زاره)

خه م و خه فته له شوگیان
بی هیزده کا ویش له خۆشی
ده گری . که و ابو پیاو ده بی
خه م و خه فته وه لابنی .
خه نه و ره نگ

ژنان خه نه و ره نگ . ده گرد .
وه وله سه ریانی ده تیـ
تا بسکیان جوان بی .

تا کوو پا مال بی خوینی
مه زلوومان
به نه ی شمه لات ره نگ
وخه نه ده

"دیوانی سه یفال ۳۴"

سه ره نه له رهنگی گول
ده ره نجان
ره نگ و خه نه چۆن له وئ
ده گونجان

"مه م وزین، ل ۴۵"

خه و و خۆراک (هه دادان و جه جمیس)
ئه و کا برا یه نه خۆشی یه کی
وای پیوه نووسا که خه و
خۆراک و ئۆقره و جه جمینـ
لی هه لگیرا . زۆری نه خایاند
که چاک بووه و وه ک گوینی

گرتووه، خێروخۆشیم به‌خووه
نه‌دیوه .

له‌رزهی مه‌کی بالابه‌رزان
خێروخۆشی ده‌که‌ن به‌رزان
"بۆ کوردستان، ل ۲۶"

خێروخه‌به‌ر: (هه‌والی خوش)
له‌ کورده‌واریدا هیندیـک
که‌سیـتیان وایه‌ کاتیـک
قشقه‌له‌ ده‌قـرتـنی هه‌والـی پـتیه
جا له‌به‌ر شه‌وی به‌ دوا ی
قـرانـدنـی قـشقه‌له‌دا ده‌لـتـن :
خێروخه‌به‌ر! خێروخه‌به‌ر!
خێروخیرات

زۆر ده‌وله‌مه‌ندی رژد و
چرووک هه‌ن که‌ ده‌ستی فه‌قیر و
داماوان ناگرن، نان بده‌نیـن
وخیراتیان له‌ خوـیان
نه‌گرتووه‌ وله‌ باتی خـیـر و
خیرات هه‌ر له‌وه‌ی ئازان مال
وداهاات وه‌سه‌ر به‌ک نـیـن !

خێروشه‌ر: شه‌روخیر
مام هه‌باس له‌ خێروشه‌ری
خیرانمدا زۆری زه‌حمه‌ت کـیـشا .
خیزوخۆل (زۆر و زه‌وه‌ند)
خیز وخۆل له‌ هه‌ر رستیـک
دابـی مانای زۆر و زه‌وه‌ند
ده‌گرتیه‌وه‌: خه‌لکه‌که‌ شه‌وه‌نده
زۆر بوو وه‌ک خیزوخـۆـل
داوه‌رووکا بوون تا بزانیـن
چ قه‌وماوه‌ ؟

شارای لی هاته‌وه‌ .
هه‌وووخۆراکم له‌ خۆم هه‌رام
کردتاله‌ کۆنکۆر ده‌رچووم .

هه‌وووخه‌یاڵ: (خه‌ون)
نابـی ژیاـن له‌سه‌رخه‌و و
هه‌یاڵ دابندرئ . چونک—وو
خـه‌یـنیـان گوـتووـیاـنه‌: پـیاو
هه‌خه‌یاڵ نابـی به‌ مال، ده‌بیـ
زیاـن له‌سه‌ر بنچینه‌ی شـتی
راسته‌قینه‌ هه‌لچندرئ نه‌ک له
سه‌ر خه‌وووخه‌یاڵ .
خێروبه‌ره‌که‌ت: (پیت)

وه‌ختیک خه‌رمان ل—ه
گۆریدا یه‌وه‌له‌ده‌گـیـرتـه‌وه‌
واباوه‌ که‌ هه‌ر که‌سیـک به‌
لایدا تـیـه‌رـی ده‌بی—ه
نه‌نگیـکی به‌رز بـلـی: خه‌رمان
سه‌ره‌که‌ت . خاوه‌ن خه‌رمانه‌که‌ش
نه‌وه‌لامدا بـلـی: خێروبه‌ره‌که‌ت!
"زه‌للا باشه‌ بابـه‌! خـیـر و
سه‌ره‌که‌ت پـر به‌ جه‌والی !؟

خێروبیـر (قازانج و به‌ره‌که‌ت)
من به‌شه‌ میراتی خۆم—م
ناوی شه‌وا له‌خێروبیـری
جوومه‌ ده‌ری !

کوردستانی به‌ خێرو بیـر
بـیـی روون ده‌بۆوه‌ چاوی کۆـر
"تاریک و روون ل ۲۲۲"

خێروخۆشی: (شادمانی)
له‌وه‌تی شه‌و نه‌خۆشی یه‌م

پیتی (د)

داب وشوین : (ره سم)

هر کۆمه ل وهۆزیک ری و
شوینیکی تایبه تی بۆز — ان
ره چا و کردووه که پیتی ده لـین
داب وشوین .

داخ وحه سړه ت (شاخ وداخ)

وری شه وکه سه به کـه
نه هیلن ههل له ده ست بجی و
که لکی لی وهر گری . ده —
کاتیک ههل له کیس چوو داخ و
حه سړه ت و به چوکی خۆدا دان به
کار نایه وچ نایه نی !

داد و بیداد : (هاوار)

من وکونجی قه فزه ئه ی داد
و بیداد

ئه من ديلم قه لیش سهر
به ست وئا زاد

"تاریک وروون ل ۱۱۲)

دادو هاوار (قه یزه و هه را)
به چه قه چه ق و هه لـ لا و
هه نگامی ده گوتری : دادو هاوار .
له وکۆمه لی پرپه روش وئا زار
نوئ بووه دووباره داد و

هاوار

"مهم وزین ، ل ۱۰۳ "

به داروبار : (به خۆه)

پیاویکی که له گه ت و چوار
شانه و به داروباره .
داروبه رد : (هه موو شت)

شین وشپۆر یک بوو ، ته نا —
نه ت داروبه ردیش ده گریان .
داروبه رد گوئی که پـ —
نه خۆشی به کی وای پتیه نووسا
که به دوو روژان روئ کوتا !
گیاندار ده چوو گیانیان
به تالان

گیاوگژ و داروبه رد ده تالان
قورسای شه و نه ده گه ییه
عه رزی

بووله رزه بوو داروبه رد
ده له رزی

"مهم وزین ، ل ۴۶، ۲۲ "

سه ری کردبوو خوین لـ ه
چاوانه وه

دلی داروبه ردیش ده تاوانه وه

"شه ره فنا مه ، ل ۳۰۳ "

دارودره خت : (باغ)

له باخ وچر شه وی دارودره خته
هه مووزه ردن ، له ترسی هترشی
شه خته

"تاریک وروون ل ۲۱۲ "

داروده وه ن : (وردودرشت)

دلی "نالی" که شه نیس — ی

(قەرەداغ) ه، ئیسته ییش
داغی (سەرچاوه) و دیوانه
یی داروده وه نه نه
"دیوانی نالی (۵۲۷)
داروده وه نی پرگول، باغ و
ره زی پرمیوه
دهشت و ده ری رهنگیوه، کیو
و که ژێ خه ملیوه
"ش په فنا مه ل ۶۶"

دارونه دار: (ههست و نیست)
رۆله گیان، دارونه دار و
ههست و نیستی خۆم بۆ خه رج ،
کردی، ئیشا لالا وه ختیک گه وره
سووی، ده بی به داری به ری بۆ
خه لکی.

داروهه لووک (ههلووکین)
له را بردوودا مندا لآن به
داروهه لووک کا به یان ده کرد.
به داری له ههلووکیان ده داو
هه لووک ده رده به ری، کا به کردن
به داروهه لووک بۆل هه ش
قازانجیان هه به .

داژدار و پشتیوان: (جپی هیوا)
ئه و که سه ی که پیاو پشتی
بی ده به ستی و به مردن ازایی

یه وه هه لده کوتی ته سه رکا -
ران داژدار و پشتیوانی
پی ده لئین .
داموده زگا: (مال و حال)
ته مه شای شه و داموده زگا یه
که ده لئینی داموده زگای
شه دداده !
دان و دۆل (دانه رتله)
ئه و دانه ویله ی که له نیو
چیشتی ده کری، دان و دۆلی بی
ده لئین که ده که ویتنه
مه نه جال . وه ختیک چیشتی
لیده نیی ده بی به که و چکی
لیکی ده بین که دان و دۆل و
تا ما وه که ی تیک و دردر،
دانه و دا و، دا وودانه :

تۆی دل ده گرین و بۆ به هانه
خال و که زی ده به نه دا وودانه
گۆریانه وه کلکه وانه بی خۆ
نایانه وه دا وودانه بی خۆ
"مهم وزین ال ۲۹۶"

به خالی لیوی بردوومی، به
زولفی خاوی گرتوومی
چ زوو شه ی مورغی زیره ک ،
بوویه سه یدی دانه و داوی
"دیوانی سه یقال ۴۲"

ها تم به بۆنه ی خالان، توووشی
داوی زولفت بووم
ته یو یکی را نه لده بووم -
نه مزانی دانه و داوه

"وه فایسی"

داوودا مهزراو: (جیگر)

زۆر ژنی واهن که لسه

مالی میوردیلان داوودا مهزراو،

ده بن و بی قه و بیره و بی چه قه و

گوره پی راده کیشن و ده لێن:

به تارای سوور ده چینه مالی

میوردی و به کفنی سپی یه وه

لێی دێینه ده ری

داو ده رمان:

بۆ به سه ر چوونی هه

نه خوشیک، داو ده رمانی

تا یه تی هه یه .

له هه موو شوینی پزیشک و

دوکتۆر

داو ده رمانی له هه رچه شن و

جۆر

"بۆ کوردستان، ل ۲۰"

سه رده نینه وه پیرو نو جوان

بی په رستار و بی داو ده رمان

"تاریک و روون ل ۷۵"

داوودل: (داخوازی)

من به داوودل پیتم خوشه

ئه و کاره ی بکه م، نه ک به نا به

دلی .

کیژۆ له به دل پری نه بیژن

زینی نه به داوودل ده نیژن

"مهم وزین ل ۹۳"

دایم و ده ره م: (هه میشه)

نه جارێک، نه دوو جار

نه هه زار جار، به لک و دایم و

ده ره م و سال ده ری دوا زده ی،

مانگی دلمان هه ر لێ ده دا .

درشت و ورد، ورد و درشت (گشت)

یه کسه ر عوله ما درشت و

وردی

نه یخویند و وه هیچ، دوو

حه رفی کوردی

"حاجی قادری کۆبی"

ئه ستیره هه مووی ئه گه ر

درشت و وردن

ئاوان و ده رۆن و دینه وه و

لێک گردن

"خه ییامی هه زار، ل ۲۸"

درۆ و ده له سه (فیل و ده هۆ، نا راستی)

دا یه رو و حه له چنگی میوی نا

حه فسی یه

درۆ و ده له سه فایده ی نی یه

"به یتی میه رو وه فا، فه تلاحی

قازی، ل ۷۱"

پیتم نا لێ چی ته

گه یاندوته لام؟

به درۆ و ده له سه خۆت کرده

برام!

"بۆ کوردستان، ل ۲۱"

درهنگ و زوو

گومانی تێدانیه کسه .

ده چه وه مالی، به لام کهنگی!

نازانم. درهنگ و زوو ی هه یه

ئێستی ده چه وه؟ یا حه و توو یکی

"پاشه رۆکی هیمن ل ۲۰۹"

دزی وفزی: (فیل)

پیاوده بی له هه ———
کاریکی دا راست و دروست و
ساغ بی تا بتوانی سه رکه وی .
به دزی وفزی کهس سه رناکه وی،
که وابوو دزی وفزی تابوو
جوونی تیدا یه .

کوندی شوومی شه رله زه نده لآن

خزی به دزی وفزی

کوتری سولج و ئاشتی

نیشتن له سه ر دیواری کورد

"تاریک وروون ل ۱۲۲"

دژودا ماو: (تی ماو)

له بهرچی وادژودا ماوی

دایه؟

چ قه و ماوه که واشی-واوی

دایه؟

به لام من خه لکی لادی-م

سهگ به حاتم

دژودا ماو، که نه فت و دهس

به تالم

"تاریک وروون، ۸۴، ۹۰، ۹۱"

دلۆدل (دردۆنگی)

هیچ دلۆدل وستی و دووی لی

مه که وهه لیکوته سه ری. کاری

خیری دلۆدلی ناوی .

دل وده وروون: (هه ناو)

هیندی کهس به دل و

ده وروون، دهستی خه لکی ده گرن

حوایار بی هه ر به ئاوات

ده که یی. ئیدی درهنگ و زووی

هه یه .

دپرک ودال: (دپروو)

ئهم دپرک وداله وئهم قه ل

وداله

ماونه وه له شوین ئه وه

که وره ماله

"دیوانی پیره میرد، هاوار، ۱۲۵"

به شه و کیشکی مالتی خان و

ئاغام

به رۆژکۆل کیشی پشووش و

دپرک ودالم

"رینوس وریزمانی کوردی، ۹۶،

کۆل سیه به دورله دپرک و

دالان

مار هۆیه که گه نج نه چی به

تالان

"مهم وزین له ۱۱۰"

کۆلزار له چاوی من دپرک و

داله

سه وزه و کۆل و گیلام بی

جه ماله

"دیوانی وهلی دیوانه

رازی، ل ۷۵"

دپروال: (دپرک)

من به شیلانی چه من راهاتم

هات و جۆی نیو دپروال تا

کهی؟

وختیره و مەندن .

وهك رۆژه شهوین به تیشكه .

روونه

خاوین كه ره وهی دل و

دهروونه

"مەم وزین، ۱۰۹"

ر وهك سه دهفی رواله تت

كپر

قاپیلکی دل ودهروون له

دوپیر

"شەرفنامە، ۳۷۳"

دل و دین : (ههست و نیست) (

پۆل پۆل كچی شوخ له دهوور

وبهریان

پیربو دلو دینی خۆده گریان

"مەم وزین، ۲۲"

دل و دین له به های ماچی

دهمی داوه دهلتی :

له وه فایی مه گرن عاشق و

شیاوی منه

دل و دین هه چی بـوو

قوربانە بوۆ

هه تاكه ی ئیدی شه و نازو

عبتابـه

"دیوانی وه فایی، سه ییدیان،

- ۱۳۳ - ۱۳۴"

هه لکه وئ تاوکی چاوکی

له دیدارت بکه م

تا بزانی کوانی بوجوانی

دل و دینم دهوی ؟

"پاشه رۆك، هیمن ل ۱۷"

دندووك و پیا له ، دوو دووك پیا له

تافی لاهه تی و گروتینی جیللی

زۆر جار پیاوی پیر له

ولامی پیا و یکی دا دهلتی : رۆله

گیان شهوکاره ئیدی له من

نایه وله من را بردووه ! خۆ

تازه وهختی دندووك و پیا له م

نیه !

دووكان و بازار :

هه موو رۆژی خه لك بو كارو

كاسیی ده چنه دووكان و بازار ،

وشتی ده كپن و ده فروشن ، جاری

واهه یه دووكان و بازار پ شهوه

نده ی كپیار تیدا یه ریسی

ریدار و جیی جیدار نیسه و

ده رزی هه لاوی ، وه عه رزی

ناكه وئ ! .

شه و دووكان و بازار هت خـپر

كه وه .

دوعا و سلاو : (دروود)

دوعا و سلاو كه یانندن ، زاراوه

یه كه له سه ر زارو زمانان .

كه یانندن دوعا و سلاو بـه

كه سیکی دۆستا یه تی زۆر ده كا

وخه لكی لیک نیزیك ده كا ته وه .

دوعا و سلاوی منی پئی بگه یه نه .

دوور و درێژ (مه ودا ی زۆر)

نپوان شه و دوو شارانه

زۆر دوور و درێژه .

تا زۆربېږم، زیاتر څاره ق
 برېژم
 کورتر ده بې ریځای دوورو
 درېژم
 "تاریک وروون، ۱۷۸ل"
 دوورونیزیک، نئیزیک و دوور
 (هم موو شوینیک.)
 شیتی چاوت بووم، چووم—
 میری سوور
 دوغام بۆکردن له نئیزیک و
 دوور
 "پیره میږد، هوارل ۱۹۶ل"
 خه به ربښیون بۆنیزیک و دوور
 کووه بن هم موو بړون بولای
 نوور
 "بۆکوردستان، ل ۳۲"
 دهر دوئیش: (ئیشان)
 رینی دهر نه ده کرد له دهر دو
 ئیشی
 گیانی مه می گه ییه، که و ته
 پئیشی
 کئی ره نج دهر ودل به دهر د و
 ئیشه
 دواي کوچی دووایی، زور له
 پئیشه
 "هم وزین، ل ۹۰-۱۰۷"
 دهر دوه لآ: (ئیش ونه خوشی)
 زور دایک و باب هن به—
 مندا له کانیان ده لآین: یا خودا
 رۆله کانم هر چی دهر دو به لای

ئیه یه بۆمن بئ
 وه تن گیان و سهرو مال—
 فیدای تو
 وه گیانی من که وئ دهر د و
 به لای تو
 "تاریک وروون ل ۵۵"
 ئه وده مه ی بابی به هشتی
 من مرد
 دوور له تو دهر دو به لای
 ئیه ی برد
 "شعری هه لآ، سواره ی
 ئیلخا نیزاده"
 که به ردیک ده بارئ له بانی
 قه لآ
 له گای ژیرزه مین ده بووه
 دهر دو به لآ
 "شهر فنا مه ل ۷۱۵"
 دهر دو خه م: (ره نجر وئی)
 هوئی څا گری کیشه. —
 دووانه م
 ما که ی کول و دهر دو خه م
 ئه وانه م
 "هم وزین، ل ۸۷"
 روژی جیژن و خوشی یه
 تیپه ر بوور وژی دهر دو خه م
 هات شنه ی رحمت به جار یک
 رای رفاندوبردی ته م
 "تاریک وروون ل ۸۰"
 دهر دو داخ، داخو دهر د:
 (غم ومه پنه ت. ئیش و څا زار)

گه بهند وقفه به تینی
 تاخان
 کون کون بوو هه موو له
 دهر دودا خان
 "مهم وزین ل ۱۱۵"
 شهو ده کیشم شهونخوونی
 و بی خهوی
 زور ده چیرم دهر دوداخی
 بی شهوی
 "نالهی جودایی، هیمینی
 نه مرل ۱۹"
 لیرهش له نیو شهو لیرو
 شاخ و بهرده
 لیرهش له گه ل شهو هه موو
 داخ و بهرده
 "تاریک وروون ل ۱۶۵"
 دهر دوزووخواو: (مهینه ت)
 له زیاندا دهر دو زووخواو
 زورن پیاو ده بی خوراگر و
 پته و بی وههست به دهر دوزووخواو
 نه کاوا و ابزانی شهو دهر دو
 زووخواوه بایه که به به
 گویندا دهر پوا .
 دهر دو زووخواوی له دهس ،
 خه سووی هه لده رشت .
 دهر دومه رگ: (ههلا)
 وهختیک بابی شهو کا براهی
 نه خوش کهوت ، زوو زمانی شکا
 و مریدا کهس به دهر دومه رگی
 نه زانی !

پیا وده بی له گه ل خه لکسی
 تیکه لای هه بی و به دهر دومه رگی
 خه لکی یه وه بی ، نه که خوی
 له خه لکی هه لای یی .
 دهرزی وده زوو:
 دهرزی وده زوو بۆدروومانسی
 ده بن . دهرزی بی دهر زوو و
 دهر زوو بی دهرزی دروومانیا
 پی نا کرئ . زورشت هه نه که
 وه که دهرزی وده زوو وان .
 بیتوو یه کیان نه بی کار به کی
 ده که وی و چه تی تی ده که وی .
 دهرس وده ور: (خویندن)
 مندالی دهرس خوین ، ده بی
 تاده رس مابی نه پرژیته سه ر
 کاری دی . جاکه به دهرس و
 دهوری کو تا بی هینا ، خه ریکی
 کاری دیکه بی . به وه به
 چاکی رادی ویشده که وی .
 دهرک و بان:
 هیندیک مال ، به رده رگ و
 هه ساره که یان پاک و خا وینه
 دهرک و بان ، ته نانهست
 سووتووی سیغاریشی لسی
 نه که وتوو .
 بیتکار وزمان شرو نه زانان
 مندال وژنان له دهرک و بانان
 "مهم وزین ل ۷۴"
 مانگه شه وهات وله دهرک و بانان
 کوپی دلداری ده به ستن جوانان

"شیعری فهوزیه، هیدی"
دهرک ودهروازه: (دهرگا)

له و ماله‌ی هه‌ریه‌ک ده‌روا و
یه‌ک دئی وری و شوینیک لسه
گۆرپیدانیه، که وایوو، بی
دهرک ودهروازه یه .

ئه و کچه له و ماله‌ی قه‌ولی
داوه پیم
دهرک ودهروازه‌ی داخراوه
لیم

"گۆرانی"
دهرک و دیوان (دیوه‌خان)
به دهرک و دیوانیرا، ده‌بی
ئاوه‌دانه مال بی .

ده‌روجیران: (هاوسی)
ئه و هاوسا و دراوسی یانه‌ی
که پتکه‌وه له کۆلانیکییدا
هه‌لکه‌و توون بۆیه‌کتری ده‌بنه
ده‌روجیران، له نیوکورداندا
ده‌روجیران زۆر به‌ده‌رد و
مه‌رگی یه‌کتره‌وه هه‌ن و لسه
فریای یه‌کتری دین .

ده‌رووده‌شت، ده‌شت وده‌ر

به‌هاران خه‌لک ده‌چنه دهر،
ده‌شت وده‌ره‌ه‌مووی به‌میوه
ره‌نگاو
بژیوی و ئیروه‌نگاو به
هه‌نگاو

"بۆکوردستان، ل ۲۶"

چاروو که‌شی مه‌نازیلی
جانان له‌خه‌لوه‌تا ۴

فه‌راشی فه‌رشی هه‌نه‌وری
به‌هاران له‌ده‌شت وده‌ر
"دووچامه‌ی نالتی و سالم،
علاالدین سجادی، ل ۷۵"

زه‌وی ره‌ق وه‌کوو جگ‌له
به‌رساردوسۆل
به‌فرئاخنییوی ده‌رووده‌شت
ودۆل

"شه‌ره‌قنامه، ل ۴۳۲"
ده‌روژوور، ژوور وده‌ر

خونکار وه‌کوو ئاگرن، ده‌رو
ژوور
واباشه‌ تخوون نه‌بین به
هیچ جوور

ره‌نگ ریژی له‌شان به‌هانه
چهند جوور
هه‌ندامی وه‌ره‌نگ ده‌خا، ده‌ر
ژوور

"مهم وزین، ۵۴-۱۱۱"
ده‌زگا و دووگان: (دام وده‌زگا)
وه‌ختیک به‌هار دئی، ده‌زگار
دووکانی زستان تیک ده‌چی .

..... هه‌زاران ساله‌، شه‌م
داستانه‌ دیت و قه‌چی و شه‌م
ده‌زگا و دووکانه‌ شه‌گه‌رئ
"کویره‌وه‌ری، ل ۶۵"
ده‌ست و باسک: (باهۆ)

به‌هۆی ده‌ست و باسکی خۆم

کارئ ده که موبژیوی خـــــــۆم
 وه ده ست ده خه م، ئیدی چاوم له وه
 نیه یه کێکه، خودابه وئ روژئ ،
 نه کا چاکه ی نانیکم پئی بکا
 منه ت له ده ست وباسکی خۆم .
 ده ست وبرد : (خیرایی)
 ئی واهه ن زۆر له کارا ن
 به کا وه خۆوبه ساوه ساو ن و
 کاریا ن زوو له بهر ده ستی
 رانا په ری . ئی واش هه ن به
 پێچه وانه ، به ده ست وبردن و
 هێنده ی بلتی یه ک ودوو ، به
 کارئ کۆتایی ده هێن .

ده ست وبردئ شه بام بــــو
 زین که
 جیم له گه ل خۆت له هه یف
 دابین که
 من ونینۆکم له شکرمان گرده
 له گه ل کێچا نمان هه رده ست وبرده

"بو کوردستان، ل ۱۱۱"
 مام بارام پاله یه کی به ده ست و
 بردو ئازایه .
 هه ر به شه ش روژ گه نه که ی دره و
 کرد و رای په راند .

هه ، ئنیش تووه له و گرده
 جیقنه ی ده کا زۆر ورده
 ئیجگار به ده ست وبرده
 "مه ته لۆکه ی کوردی ل،

۲۳، هه لـــــــو
 ده ست وپل : (ده ست وپه نه)
 مندال رمووده ی شه وه به که
 ده ست له هه موو شتیکی بدا .
 به لام چونکو و سه ری لی ده رنا چی
 هه رخۆی پێوه ده خافلێنی و
 ده ست وپلی پیس ده بی ! ده بی
 پئی بگوتری که ده ست وپل
 له شتی پیس وه رنه دا !

ده ست وپه نه : (ده ست وپل)
 هیندی ک ژن هه ن که بو
 جوانی ، ده ست وپه نه یا ن له
 خه نه ده نین .

ده ست وپه نه ی خروپر په سنده .
 ده ست وپه نه مان نهم کردن .
 ده ست وپئ سپیلکه (بیکاره)
 زۆری واهه ن له کاراندا
 توندوتۆل وگورج وگۆلن . ئی
 واش هه ن به پێچه وانه له
 کاراندا به کا وه خۆومــــرده
 لۆخه وده ست وپئ سپیلکه ن .

ده ست وپێوه ند (خزم وکس)
 شه وکا برایه خزم وکسه و
 ده ست وپێوه ند یکی زۆری هه یه .
 تۆخودا بلتی به و دوولای
 دلبه ند:

چه ندیا ن هه یه دۆست و
 ده ست وپێوه ند؟
 گوپاندی له پۆلی ده ست و
 پێوه ند:

بۆنا یخه نه به ندوبیکه نه

په نند؟

"مهم وزین، ل ۴۱ - ۷۸"

دهست وتفهنگ:

وهختیک دهست وتفهنگم دی،

زانیم شهنگیوهی چاکه .

حه یف شهی شاهه لو بوبال و

چهنگت

حه یف سه ده یف بو دهست و

تفنگت

"تاریک وروون له ۱۴"

دهست وچاو:

دهست وچاوت خوش بی، شه و

جیروکهت چاک نووسیوه . وه بهر

دلیم که وتووه . دهست وچاوت

خوش بی بۆ چیشتی لیت ناوه .

دهست وداوین:

نییه داوین ودهستی خه لکی

لادی پیمس وئالووده

له دهس ناچچ وهخت لیتره به .

خوړایی به بیهوده

"تاریک وروون، ل ۶۰"

یانه بیکووزه یادلنیام که

بهس دهست وداوین شیخ و

معلام که

"گۆرانی"

دهست و دوو: (توان، هیژ)

مام هه باس له دهست و دوو،

که وتووه، به یه کجاره کی گرده

نشین بووه .

دهست و مست:

پیاویکی به دهست و مسته

وخه لک خوئی له بهر ناگری .

شه وهی به ره می دهست و مستی

خوت نه بی تمه نیکی نا یه نی .

دهسته و شه ژنو: (هه ناسه سارد)

بی هیژوتوان ودهسته و

شه ژنو

هه رمه م، مه می بوو به دادو

رؤ رؤ

"مهم وزین، ل ۸۱"

من بی بهش نه بم له که پهمی

تۆ

غه ریب و فقه قیوم ودهسته و

شه ژنو

"به یتی سه عید و میرسیف

الدین به گه فتاحی قازی، ل ۱۹"

دهسته وتفهنگ:

براه، له، برای، نابی دهسته و

تفهنگ بی . به لک وو ده بی له

دوژمن پراسی ودهسته وتفهنگ

بی .

دهسته وخه نجهر:

موزه ت دیزام و سه ره عه سکه ره،

له سه رچاوان به سقان له سکه ره

لینگیان دامی دهسته و

خه نجهر

"گۆرانی"

دهسته و دووا: (دوعا بۆکردن)

جاری واهه یه دایک و باب

دهستیان به ره وئاسمان ههڵد—
ئین و بۆمنداڵه کانیان لسه
خودای دهپارینه وه . بـهـ
ئاکارانه دهلتین دهسته و دوعا
بوون .

هه ی لایه لایه ، رۆڵسه لای
لایه
نیشتمان بۆتۆ دهسته و
دوعا یه

"بۆکوردستان، ل ۳۱۲"

دهسته و نه زه (چاوه رپی فه رمان)
نازدار و جوان له سه ر ته لاران
دهسته و نه زه ری بـلـتـن
هه زاران

"مهم وزین، ل ۸۴"

دهسته و یه خه : (لیک دان)
ئه و دووکا براه له گه ل
یهک به شه رها تن . دهستیان
ده به رۆکی یه کتر ناو دهسته و
یه خه ی یه کتری بوون و ئه وه —
نده ی توانیان یه کتریان تیک
هه لشیلا . پاشان خه لک گه یشتنی
ولنکیان کردنه وه و ئاشتیان
کردنه وه .

دهسته و یه خه تووشی بووم .
ده سه ره و شه ده :

زاوا له بووکێ مه ده ،
راوا له بووکێ مه ده
ئه گه ره له بووکێ بده به تیک
ده چه ده سه ره و شه ده

دهشت و ته لان : (به نده ن)
دهشت و ته لان جیی گـۆـرـو
ته مپازایی یه له سه رزه وی
دهشت و سه حرا : (ده ره وه)
به هاران گولان سه رده هیئنه
دهر ، چینه که شینه ، کویره کانی
زنه یان لی وه دی ، با
تی به لده کاتی ، دهشت و سه حرا
وهک که زی شین هه ر شیـن
ده چیه وه .

دهشت و کئو : (ده ره وه)
داده چین به گه نم دهشت و
کئو

دیته روو هه رچی هه یه زیو
زیو

"بۆکوردستان، ل ۲۵"
خه لکی هه مووی له باغو له
شارانه که یف خوش
ئیمه بلاوو بی سه ره ماوی
له دهشت و کئو

"دیوانی سه یف ل ۳۵"
که دهلتین ئه ورۆ دهشت و
کیوشینه

چه نده مه لبه ندی ئیمه
شیرینه

"پیره میرد"
ده غل و دان : (دانه و یله)

خیروخوشی زۆر ، ده غل و دانی
باش

دانه و یله ی چاک ، نیسک و

نۆک و ماش

"بۆکورستان، ل، ۲۶"

ده یا نکرد دهغل و دانسی ئیمه

بهش بهش

ده یا نبرددا نه ویله ی ئیمه

کو کو

"تاریک و روون، ل، ۶۶"

ده قاودهق: (رهپ و راست)

رووبینیم له کس نیه و پاش

ملهش قسان ناکه م. قسه ی

خومت ده قاودهق پی ده لیم.

ئه وی رایسپاردبووم، بی

ئه وه ی شتیکی لی هه لاوێرم

یا شتیکی وه سه ر خه م، ده قا و

ده ق پیم گوت.

ده ق و دوغری: (راست)

پی وایه ئه وه موو پیچ و

به نایه ی پی ناوی، بی قه لله و

ده لله و ده ق و دوغری ده بی

قسه بکری و هه وال بدری.

ده که موده کرتیم (تیتسه کوشم)

ها و تای ده که و ده کرتیم:

ئه خت و چارده که م، هه ولای زۆر

ده ده م.

..... خه ز له کچیک ده که م

به لام ئه وه نده ی ده که م و ده کر -

ینم جوابم ناداته وه

"پیکه نینی گه دا، ل، ۱۵۷"

ده ما و ده م: (به سه ر زارا نه وه)

له رابرد و دا خه لک

خوینده وار نه بوون و ده ما و ده م

شتی فیو ده بوون. هه م -

به بیت و گورانی و مه تل و

ده ما و ده م له به ره یه کی یه وه

به به ره ی دوا یی گه یشتوون.

کاتیک پیار ده یه وی کاریکی

بکا، زۆر زوو ده ما و ده م ده بی

بیکا و به لایدا نه خا.

ده م و پل: (ئاخا و تن)

که سیک نا زانی قسان بکا،

یا ده زانی و زۆر جار سی ده نگه

پی ده لئین: بی ده م و پله

ده م و جه م (= جه م و ده م، ده م و،

ژه م: (به وه خت)

پیا و نا بی هه ر شتیکی

هه یبوو هه ر به جار یک

به یه نیتته گۆری و بیخوا. ده بی

به ده م و جه م بیخوا،

زه نگی زه نگی زه نگه وان - بو

هه مو ان بوته کاروان - بیست

و چوار نیره به ران (= سه عات)

"مه ته لۆکه ی کوردی، برره -

که ل، ۱۴"

ئاوی سویری چا و و باری

تالی لیو

سویر و تالی ده م ده م و ژه م،

ژه م ده خۆم

"دیوانی نالی، گیو، ل، ۲۹"

ده م و ده س: (نه م و ده ست)

ئەم گەتە هەموو دەبوونە
 هەلبەست
 وردەم وەکوو زێڕ دەچوو
 دەم و دەست
 هەستادەم و دەس چەکی
 بە دل ژێر
 بەسپاسەو کەوتە دەست و
 پێی میر
 رینگەت هەبە بچیلای هەموو
 کەس
 هیوامە کە گیرنەبێ دەم و
 دەس
 هەر چاوی کەوێ بەزینی
 چاومەست
 ناژی دەمێ گیان دەدا دەم
 و دەست
 "مەموزین، ۱۶-۴۲-۶۱-۸۷"
 دەستم لەقەدی وەراند کە
 هەستم
 دوو مەمکی هەناری کەوتە
 دەستم
 روژ باشم ئەکرد لە کولم
 ولتیی
 ئالتاوی دەم بوو گورجی
 گەستم
 سوپماوە سەرم لە بەختی
 سویرم
 من بەم دەم و دەستە گەیمە
 قەستم؟
 "عەتری"

چاوجوان وانایی، گیانە
 وانایی
 بەودەم و دەستە یار بەیدا
 نابێ
 "گۆرانی"
 دەم و لووت: (دیمەنی زار)
 دەم و لووت یازار و کەپۆ، لە
 گەل چاووبرۆ و نیوچاوان و
 چەنە گە و کولمە، روومەتی پێک
 دەهێن .
 تەماشای ئەم دەم و لووتە ی؟
 دەلێی تەرجی مەیموونە .
 دەم و لەحاست: (لەپر)
 بۆهەرچی پڕیشکی خۆی
 دەپڕژاند
 سەد گیانی دەم و لەحاست
 دەپڕژاند
 ئەم جووتە فرشتە بۆجوانی
 بیان بینی دەم و لەحاست
 دەزانی
 "مەموزین، ۲۳ - ۳۷"
 دەم و لەهوس: (دیمەنی زار)
 هێندێک دەم و لەهوسیان بوو
 قسەکردن لەبارە ورا و یژی
 زاریان خۆشە و هێندێکیش دەم و
 لەهوسیان نالەبارە و وەختێک
 قسان دەکەن هەر دەلێی لـ
 پیلای دەدەن و پیلادادەهێزی.
 دەنگ و باس: (هەوال)
 خەمباروبی دەنگ و باس

خه یا لآوی وکەساس

"ملوانکە ی شین، ل، ۴۴،"

هەربۆیە بوو کەس ئەوان

نەناسی

باش گوێ دەنە بەزم و دەنگ

و باسی

نێچیرگری دەنگ و باس و

خواسان

واریزی و تاری خۆی دەدا،

سان

"مەموزین، ل، ۲۷-۶۴"

دەنگ و سەدا: (ئاوازه)

ئەو بەیت بۆ ئەو دەنگ و

سەدا یەکی خۆشی هەیه. وەختیک

نێی هەڵدەکا تە بەیتان پیاو

نە دەنگ و سەدای وی سەری

سۆردە مێنی و پێی خۆشە هەر

لێی نەبرێتەو.

دەو دوو: (بیتاکیکە)

لە رابردوودا جووتبەندە،

نە دەغل و دان و دانە و ئێلە یەکی

کە وە دەستی دەکەوت دەو دووی،

لێ دەدا بە ئاغای.

نەو روبەر: (دەوران پشت)

کەوی گرتووی دەو روبەرم

غورپە کەو بوو لە بن سەرم

"تاریک و روون، ل، ۲۲۲"

جوان بێن و بچن لە دەور و

بەرمان

بابێنە سەما لە دەوری

تەرمان

"مەموزین، ل، ۹۲"

پۆل پۆل کچی شوخ لە دەور

و بەریان

پیر، بۆل و دینی خۆ

دەگریان

"مەموزین، ل، ۲۲"

دەو رو پشت: (ئەم ئۆلەولا)

لە راویدا دەو رو پشت دەبی

لە نێچیر بگیری تا رێگای

دەرچوونی نە مێنی.

تۆزی بە دەبەختی لە سەر

شانی نە نیش

لێی نە گیرا دەو رو پشت

و چوار تە نیش

"نالە ی جودایی، ل، ۱۳"

دەو رەو دووکان: (سەردەم)

سەری سوپ ما بوو ئەو کابرا

نەزانە

چلۆن گۆراوە ئەو دەورە و

دووکانە؟

"نالە ی جودایی، ل، ۷۵"

برام خەم مەخۆ دەوران،

دەورانە

هاکا تیکچوو ئەم دەورە و

دووکانە

"بۆ کوردستان، ل، ۳۵"

بروانە تەنانەتی خۆداوەند

ئەم دەو رو دووکانە چۆن

دەکا بەند؟

"مه موزین، ل، ۵۳"

ده ولته وداها ت: (سامان)

پیاوی ده ولته مند ودارا ،
پوول وپاره وده ولته وداها -
تیکی زۆری هه یه .

ده ولته ومال: (داها ت)

هه ی گولتی عومرم گولتی

ده ولته ومالم گولتی

"گۆرانی"

دیزه وده رخۆنه: (سورپۆش)

وه ختیک ده مانه وئ قسه یه ک
له جییه کی سه ره هلته داته وه ،
وداپۆشراو بمینتی ، بـه
گوید پیره که مان ده لیبـین :
به ردیکی سه دیووتی له سه ر
شه وقسه ی دانئ و دیزه بـه
ده رخۆنه ی لی بکه .

دین وئایین: (ریگا وشوین)

. دین وئایین رئی زیان بو
هه ر نه ته وه یه کی ده کیشی .
که س نازانئ له سه ر چ دین و
ئایینیکه .

دیوودرنج: (عه زنه وه ر)

له هیندیک چیرۆکـدا
په له وه رو عه زنه وه رودتیوو
درنج هه یه .

دنیا وه کوو برچی یار

په شیو بوو

دیمن هه موو لا درنج و دیو

بوو

"شه رفنا مه ، ل، ۱۲"

هیچ دیوانی نه ما له دیوو

له درنج

کیشای وته ، تا گه یشته

شه ترنج

"مه موزین، ل، ۷۶"

پیتی (ر)

راست و چهپ :

مندال تا له ههزره کاری ،
نیده په پڕ ودهستی راست و
جەبی خۆی ده ناسی ، ده بی له
دیهن دایک و بابوما مؤستاه
میوی زۆر شتی گرینگ بکړی .

دیت له سه د لا هل خلا

راست و چهپی وهورزی و

ملا

"بوکوردستان، ل، ۵۳"

هه تا موژگان له بو دیده بی

خافیز له دیتندا ،

له شه مرونه هیدا ، تا راست و چهپ

بن تیپی موژگانست

"دیوانی سه یف، ل، ۴۵"

راست و چهپی ده چیه کنی - ریگا

وبانان هه لده جنی - ده چیه

مالان دایده کنی (= پیلآو)

"مه ته لۆکه ی کوردی ل، ۱۳"

راست و دروست : (راسته قینه)

راست و دروست شه و خه به ره

شێخکو شمالا رهش له سه ره

توشیخه تتساری سادیقی

راست و دروستی خالیقی

"به پیتی شیخی سه نعان، فهقی

ته یران ، رو دینکو، مه سکوه ،

۱۹۶۵ ، بهندی ۱۰۹ ، ۲۵۸"

راست و ره وان : (رهپ و راست)

پتیم خوشه هه ره واتیکی پتینه

بی شه وهی لیمی بشاریه وه ، یا

به پتیج ویه نا پتیم بلتی

بی ده سکاری ، راست و ره وان پتیم

بلتی .

راسته و پاسته : (سیره و چهفته)

شه و راسته و پاسته له چهپه ؟

بو نا مناسی یه وه ؟

راسته و خو : (یه کراست)

شه وهی که رامشه پار دووی

به چ که سی مه لتی ، هه ره به

براکه می بلتی . راسته و خو به پرو

بو لای و پیتی بلتی .

راسته و ری : (یه کراست)

هه ره جاریکی که چووبا مه

شاری ، بی شه وهی لاده مه جی یه کی

یا توژی ری یه له خو م به کینم

راسته و ری له مالتی با به م دا

ده به زیم .

را و ته گبیر : (ته دبیر کردن)

شیترا لایان به ین له بییر

رووکه ینه را و ته گبیر

"ملوانکه ی هین، ل، ۲۲"

یه خسیزیان کردم به را و ته گبیر

خستیا نه شه ستۆم گوریس و زنجیر .

"کهَل وشیر ، ل ۱۲"
 ... بَلایکه یین ته گبیرورایانه
 به بهرمانداهاات زستانه
 "به ییتی دمدم"
 راوورووت : (دایه لۆسین)
 به داخوه کاری جهرده و
 رنګر، راوورووته هدرکه سیکان
 له رڼ و باناندادیت، دایده
 په لۆس و بهرووت وقووتی
 به جی ده هیلن !
 نه یانزانی : نه وهی ئیرره ش
 هر یکی راو ورووت وره ش بګیره
 "نالهی جودایی ، ل ۸۳"
 راووشکار : (نیچیرگرتن)
 له کوردستان با وه ده چنه راو
 وشکاری . خه لک به سواریوتاژی
 وتوله ، یا تا پره وه بۆنیچیر
 گرتن له مالتی ده چنه ده رڼ و
 تاجیان له ته مالان به رده دهن
 جاوهره سدیری !
 رایه ل وپۆ : (تان وپۆ)
 له بهرزولم وفشاروجه وروبیداد
 چلۆن تیک چووبوو لیمان،
 رایه ل وپۆ !
 "تاریک وروون، ل ۶۶"
 ته مرا یه ل وپۆوچنین وتونه
 پیت وانیه بی هیچ وپوچوخونه
 "مه موزین ، ل ۱۱۰"
 نه و ما فووره رایه ل وپۆ به کهی
 چرووک بووه !

رزق ورۆزی : (بژیو)
 نه وده سکه وت و بژیوهی که
 پیاو ده بی بۆزیان، به تیکوشان
 وه ده سته تاله برسان نه مرئ ،
 پیی ده لښ : رزق ورۆزی
 رزق ورۆزی به خودایه .
 "قورئانی پیروز سوپره ی ۸،
 ئایه تی ۴"
 شه وی ۱۵ مانگی شابان ،
 جیونی به راته ده لښ لسه و
 شه وده رۆزی خه لک دیاری
 ده کړئ .
 "قامووسی زمانی کوردی
 زه بیجی ، بهرگی دووه م"
 رڼدوه لښ : (هه راز)
 کپوی واهه یه نه وه نده رڼد
 وه لښ ، ئاسکه کپوی هه ر
 به حال پیدایه ده جی !
 منډال له رڼدوه لښ
 بهر ده ده نه وه تاویر
 "به هاری کوردستان، هیمن"
 کوستانی دووریت هه ر زه رد و
 ماهه
 ته رد ولا به لا، رڼد وه لښ
 "دیوانی سه یف ، ل ۴۸"
 رق وقین : (توپه یی)
 رق وقینی له دل گرت وپۆ
 چوه مه بدانی .
 رووح ۱۰ تان : (ره وان)
 دا یکم له رووح وگیا نه

خۇشترده وئ . ده سەرى دە گە پىتم
ورووح وگيانمىشى بە قوربان
دەكەم .

رووت ورە جال : (رووت وقووت)
مەى حە ئالە بۆمنى وئرانە مال
بۆمنى سەرگەشتە ورووت ورە جال
" ئالە جودا يى ، ل ۶ " "
كۆك وپوشتە بىم ، رووت ورە جال بىم
كۆشك دە قات بى ، وئرانە مال بىم
" بۆكوردستان ، ل ۱۸ "

رووت وقووت : (لات)
هيندزگ زل وهيندى لاتولووت
هيند بۆشتە وهيندى رووت وقووت
" مەموزىن ، ل ۲۷ "

حەساوہ پياوى رووت وقووت و
بى ئەنوا و بى ئىروو
زىاوہ گيان لە بەر ديسان ، لە
كون ھاتسە دەرى مئىروو
" تاريك وروون ، ل ۸۷ "

لەر رووت وقوونى وەك مەن روو
مەپۆشە
كە وەسلى تۆيە قووتى ئاشقى
رووت
" ديوانى نالى ، گيو ، ل ۱۲ "

رەحەت وسەحەت : (ئۆقرە)
پىچە وانەى رەحەت وسەحەت
دەبىتە : نارەحەت وسەخلەت
دەسلە و ھەلتۆز مەلتۆزە
ھەلگەرە وبەرەحەت وسەحەت لە
جىنى خۆت داسەكنى .

رەشانگ وسىي (مەرۇمالا)
سەرى بى وەعدە رەشانگى بىرى
رەشانگ وسىي پاكيان سەرى بىرى
" پاشەرۆك ل ۴۹ "
رەشكە وپىشكە :

چەند رۆژىكە جار جارى بى
ئەوہى كە ھىچ شتىك دەگۆرى
دابی ، تارما بى رەش وسىي سە
چا وانمدا دىن ، وابزانم چا بىم
رەشكە وپىشكەى دەكا . رەشكە
وپىشكەىك بۆلە سەرقاقەزەكەى
نووسى ودامى ، بۆخۆش بىم
نەدە خوئندراوہ .

رەش و بىرش : (كەرپو و ھىنا و)
جارى وا يە ، ناننى كۆن رەش
و بىرش دەبى ، مالتە : ئەوانا نە
رەش و بىرشە چۆن دەخۆى ؟ دەلەى
قاتىت بەدە مەوہ .

رەش و پرووت : (لات)
پىچە وانەى كۆك وپۆشتە
رەش و پرووتە .

دارا ونە دارو كۆك ، رەش و پرووت
ئەودوانە كە ھاتىبان دەيانگوت
" مەموزىن ل ۲۳ "

لەبۆيەك ئەمدورە شەئارى رەش
ورووت
ھەتاپە يدا بوورووحم گەبىيە سە
لووت

" حاجى قادرى كۆيى
رەش وشىن : (رۆر مائىدو)
وختىك ئەومندالە لى
گروورا دەچى ولەكوت وتاسەوہ

ده چی رهش وشین هه لده گه ری تا
 شه و باره م هه لگتپروه رگتپکرد ، ،
 عاره قه ی رهش وشینم ده رکرد !
 ره ق وتهق : (ره قهن)
 له سه ر تهختیکی ره ق وتهق
 سه رتا پام شه لالی عاره ق
 بناری هه لگگورد ، هینم "
 ره گ وپه : (اریشه)
 کاتیک بمانه وی له گیزه ر
 یاسیو ، ئاو بگرین ده بی
 له ماشینی ئاو گرتنی بده یین
 ئاوه که ی لی رایه ل ده بیوره گ
 وپوه که که ی له به ر ده مینیتته وه
 که ده بی فری بدری .
 ره گ وریشه : (بنه رته)
 میملی گولان و گیا و گول ،
 بیتوو هه لپیری پتیرگه شه ده کا
 وزۆرتتر گولان ده فه وتینی .
 ریگای فه وتانی شه وه یه که له
 ره گ وریشه وه ده ری بیئی وین
 بری بکه ی .
 هه رکه سی ببزوی له حانندی
 وه ته نم
 ره گ وریشه و ره گه زی هه لده قه نم
 "هه لـۆ"
 ره نج وده رد : (ره نه پوئی)
 دایک و باب بو به ختوکردنی
 منداله کانیا ن به پیوره نج و
 ده رد یکی زۆره وه ده چن .
 هو ی چاوی سووروره نگ ی زه رد م

تو ی
 مایه ی هه ژاری وره نج وده رد م
 تو ی
 "بو کوردستان ، هه ژار"
 ره ندومه ند : (ئازا و بویر)
 که سیگ ره ندومه ند که به
 جه رگ بی وپشت له سه د سواری
 نه کا ته وه . ته نگانه و فدرعانه
 له لای وی یه ک بی . ره ندومه ند
 به وکه سه ده لئین که فری و فیلای
 نه بی و له کو مه لدا نا و بانگی
 به پیا وه تی و جوامیری ده رچرومی
 ره نگ و بو ن : (روالته)
 شیر ی تازه ره نگ و بو نی
 تا بیه تی هه یه .
 وه کوو که شم و نه شمی بووکی
 وه ک ره نگ و بو نی گلووکی
 "تاریک وروون ل ۱۰۸"
 هه موو جی به نه یه ک له ومیترگ
 وده شته
 به ره نگ و بو ن هه ژا ره ی نه ده ی
 به هه شته
 "شه ر فنامه ، ل ۶۳۸"
 ره نگ وروو : (دیمه ن)
 چیم به وه ی دا بوو مووی ره شه
 یا کاله
 جوانی ناسی رازی کردم ره نگ
 و روو
 "ئا پیلوی ماچ ، هینم"
 وه ک ئاگری گرتی و هه ها بوو

ده بئ له ما مؤستا یا ن ریـز و
حورمهت بگیری .

ریژه و پیژه : (بلاوکردنه وه)

ها وتای ریژه و پیژه ، رشتن
وبلاوکردنه وه به .

شه ورژیه و پیژیه چیه ؟ که میـک
به جوانی کاران بکه .

ریکوپتیک : (له بار)

سیاسم بوخودا وابه خته ، یارم

له مه ولاریک و پیکی کاروبارم

" شه رفننامه ، ل ۷۴۲ "

له وکوژیک و سهرا یه دا بووسه د لاو

خوئین شیرن وریک و پیکی و سه رچا و

ویکرا ده رته چوو به ریک و پیکی
بئ قوژت و گری بـلووسر و لیکی

شم باغی گولم به ریک و پیکی
هه ره لک و شکوفه و چلیکی

مه موزین ل ۲۳ - ۴۴ - ۱۰۳

رئ و بان : (ریگا و شوین)

له ومانگی ریبه نـدان ،

دوو هه مین مانگی زستاندا له

کوستانان شه وه نـده به فر

ده بارئ که رئ و بان ده به سترین

وها ت وچونا مینئ ۱

رئ و راست (راسته و خو)

ها وتای رئ و راست راسته

و خو به .

.... به لام دلئ نا به

هه مردبوو ره نگ و رووی

نه ما بووا

ره ردیک و هکوو ره نگ و رووی

خانـی

ساریک بوو چه شتی بیره کانی

" مه موزین ل ۵۳ - ۸۱ "

ره نگ و روخسار : (دیمن)

دروژن له ره نگ و روخسار به وه

دیاره ، که دروژه ده کا .

وه ره تاره نگ و روخسار ت ببینم

به من چی تیشکی دا وئ مانگی

چـارده

" ناله جو دا یی ل ۱۱ "

ره وشت و خو : (ئاکار)

ره وشت و خووی هه رکه سیک له گهـل

شه وانی دیکه جیاوازی هه به .

ئی وایه مه ندو مولایمه ، ئی واش

هه به وازوازی و جلفیه . ئی وای

هه به قول و له سه ره خو به ،

ئی واش هه به پهل و کـم

جیکلدا نه . ره وشت و خووی باش

پیاوی له کوومه لدا و مپیش ده خا .

ریزو و حورمهت : (بایه خ)

ما مؤستاله کوومه لدا به ریـز

و حورمهت و خو شه و یسته . ما مؤستا

خویندن و نووسین و زانست و رئ

شوینی فیوی قوتا بی یه کانی

خوی ده کا و تیده کوژی که به ره ی

تازه پیگه یشته ووی ولات به چاکی

بعاملینئ . له به ره شه وه به که

چینی ز

زارو زمان: (هاتنه نیونیوان)
 پیاونایی بیلی ناوی زور
 بیته سه زارو زمانان ده نا
 خه لک پیی هه لده کالان
 له سه زارو زمانان گهرچی
 سووکه
 له میزانی حقیقه زورگران
 "دیوانی مه لامحمدی کوئی

ل ۲۷"

زاق وزووق: (زه نا، زه نا)
 زه نازنه ای مندا لان پیی
 ده لئین: زاق وزووق زورجار
 پیوئینی به پرت و بوله له
 مندا لان وه ده نگ دین و پییان
 ده لئین: شه زاق وزووقه تان له
 چیه، هه زووقه تان بری!
 زامو برین: (بریندار بوون)
 شه وکابرایه له شه پیتدا
 هه زده خه نه ریان لی دابوو،
 زام و برینکی زوری هه لگرتیوو
 به لام شه وه نده گیان سخت بوو،
 زام و برینه کانی سارپی
 بوونه وه وده لئی گوئی ژا زایه

رئ و راست بیلی و به شتیه یه کی
 شجگار نه رم و ما مؤستا یانه
 ده ری ده بری

"سه ره تای مه موزینی هه زار،
 ما مؤستا قزلجی."

وئ وشوئین: (ریگا)

دله وشیار به وه مهستی به سته
 رئ وشوئین به رمه ده خودا به سته
 "بوکوردستان، ل ۱۲۵"
 رئ وشوئینی شه وه که راسته ورپییه
 بیته یته سه رئ خودا له وئییه

بوکرده وه مان له روژی پیشا
 هه رخویه تی رئ وشوئینی کیشا

به گوئیه ری رئ وشوئینی جاران
 ریک، که وتنه کاروباری یاران
 "مه موزین، ل ۴۸، ۱۱، ۱۰، ۱۰"
 ریس وگورین: (ریژه پیدان)

شی واهه ن له سه رولامی
 پرسیاریک زورده پون! پیسا و
 پرسیاره که له بیورده چیتیه وه
 خودا خودا یه تی ده می ویک نی
 پیسا به خوی ده لئ: په ککولوه و
 هه موو ریس وگوریه!

زاوو زوو: (زۆربوونی مالات)

زاو و ماک:

تیکه‌ل کردنی کاروبه‌رخس
ساوا به له‌گه‌ل دایکیانا،

"فه‌ره‌نگی خال"

ساره و کاره‌ی ماک وزایه
سه‌مای هینایه سه‌مایه
"بۆکورستان ل ۴۴"

خۆره ژنی داوین پساک
روو هه‌لمالا و بی پاک
ده‌ره‌تینن زاو و ماک
"تاریک وروون، ۱۰۸۸"

زیل و زال: (زپ و زیل)

به‌خشت و خال و زپ و زیل، زیل
وزالیش ده‌لین، که‌ده‌بی له‌مال
دوو خرنه‌وه و فری بدرین.

سه‌زه‌یی هه‌وری، له‌که‌ژمال
هه‌التی

زیل و زالی ده‌سی زۆر، را‌مالی
"بۆکورستان ل ۱۳۰"

زرم و کوت: (ده‌نگی جووله)

ده‌نگی زرم و کوتی
هه‌له‌پینیی، تا‌دوو ده‌بیسترا
زرم و کوت و هه‌وه‌و و گوپان‌دن
هه‌رکه‌سه‌له‌خوا سوپا پها‌ندن
"مهم وزین ل ۸۵"

زرم و هۆر

جاری وایه که‌دزی ده‌گرن
کونیه‌رکوتی وای لی ده‌ده‌ن که

ده‌نگی زرم و هۆری هۆگانه
جووتیک ده‌پوا، جا‌که‌شه‌که‌هت
بوو، به‌ره‌لای ده‌که‌ن و پیی
ده‌لین: چاوی خۆت خورد که‌وه
و شه‌و زرم و هۆره‌ت له‌بیرنه‌چی
نه‌که‌ی بۆلای دزیه‌تی بجیه‌وه
زپت و زه‌لام: (خۆل خۆل)
کا‌برایکی ری‌پواره‌سات
کوپه‌که‌ی تۆی و به‌رزلالان دا
له‌دوو را دیتم که‌براکه‌ت
زپت و زه‌لام له‌وئ را‌وه‌ستا‌وه
هه‌چی پی نالتی، من خۆم
که‌یاندی و کوپه‌که‌م له‌ده‌ست
ده‌ره‌ینا و دووسی قسه‌ی باشم
به‌کا‌براکه‌ گوت

زپ و زیل (زیل و زال - شه‌فال)
زپ و زیل، یا‌خشت و خال
به‌وانه ده‌گوتری که‌به‌کاری
هه‌چ نا‌به‌ن و ده‌بی فری‌بدرین
زپ و زیل فریدانی له‌قوتووی
تا‌بیه‌تی ده‌که‌ن.

زپ و زه‌نگیانه: (ست و موورو)

هیندیک ژن شه‌وه‌نده‌سلسله
و پیلله و مت و موورو و زپ و
زه‌نگیانه‌یان هه‌یه که‌له‌ومختی
بیکاریدا، ده‌کاری ده‌که‌ن زپ و
زه‌نگیانه پتربۆ کلای میلی
ده‌بی.

زگ و زا: (زا)

له‌سه‌ر شه‌وه‌شراکه‌شه‌وژنه

دەنئۆه چووه وداكه وتـــووه ،
مندائى ھەر دەبى و لەزگ وزا
نەوہ ستاوتەوہ ! ئەنجامى
ئەوزگ وزا يە كەرتكىك مندالە
كە وەسەر يەكى ناون . خودا
بىخى بەئلى .

زمان لووس وخۇرىخەر :

كاك تەھا ھەركەشك زمانى
بىگاتى ، خوى لەگەل رىك
دەخاوبەقسەى خوش سەرى گەرم
دەكا . وەھالەخستەى دەباكە
بىتوو كاك تەھا بلى ماست
رەشە . كا برادەللى : بەلئىرەشە
ئاوادەبى زمان لــــووس
وخۇرىخەر !

زورگ وتەلان : (جنى پرلەگرد)

بەوجىگا يانەى كەگـــردى
چكۆلەيان لى ھەلكەوتى وگۆر
وتەخت نەبن زورگ وتەلانىان
پىدەلئىن .

دئىم بەرەوزورگ وتەلان وكەند
ولەند

دئىم بەرەوبزوين وزەنوئىر و
زەمەند

"نالەى جوداىى ل ۲۳"

زولف وئەگرىجە :

بەسك وپەرجەم وكەزى ژنان
زولف وئەگرىجەش دەگوئىرئ
شاغىرەكانى پىشوو وكۆنىكورد
بەزولف وئەگرىجە يــــان زۆر

ھەلگوتووہ .

زولم وزۆر : (بىدائى)

زۆركەس ھەن بەشى خەلكى
داگىردەكەن . ئەوكارە زولم
وزۆرى پىدەلئىن .

نوئىنەريان لئىرەدەست لــــە
دەست دەكەن

خوئى رىژى وزولم وزۆر بــــەر
بەست دەكەن

"بۆكوردستان ل ۳۱"
زويروزگار : (داكەوتوو)

ئەوكەسەى ھىندەنەبوو زوئىر
وزگار

وانەكەوتە بەرچەپۆكى رۆزگار
"نالەى جوداىى ل ۱۳"

زۆر وبۆر : (زۆرى نالەبار)

ھىندىك نووسەر ھەن كەزوو
زوو كئىيان دەنووسن و ھەك
باشى كرىيەى دەرى دەفرتىنن
ووہ دەرى دەخەن . ئىــــدى

چاويان لەوہىنە كە رۆزبە
رۆز كارىخويان باشتەكەن و

خوئىنەرى خويان لەمەبەستى
زانستى تىروپىركەن ھەردەلئىن

لئى گەرى زۆر وبۆرىي !

زۆر وزەوہند : (بەپى خىلان)

دەبى بەشى زۆرى زەوى و
زاران دابچىنن ، تادانە وئە
ودەغل ودانمان زۆروزەوہند
بى .

زەبروزەنگ : (هەبەت)

هێزی دەست و تەنگی تۆ
هەبەت وزەبەر وزەنگی تۆ
"بۆکوردستان ل ۱۰۴"

لێرەش لە نێوزەبروزەنگی
زالم دا

لەنیوساچمە و دوو کەلتی ناپاڵتم
دا

"تاریک و روون ل ۱۶۵"

زەردوزۆل : (زەردچوونەوه)

باش ئەوهی کە گەڵای تووتن
بە شیشیو دەکریو هەڵدەخری ،
رەنگەکی وەک کارەبای زەرد
وزۆل دەبێ .

کولێرە بە کاخلی زەردو زۆل
دەبێ .

زەردوماه : (هەڵە مووت)

بە وکتیوانە کە زۆربلێندولێژ
وبەردەلانی بن پێیان دەلێن
زەردوماه

بکاسەیرانی زەردوماه و رازان
لەخەورانی بێ سیرە ی سەقەر
وبازان

"نالە ی جودایی ل ۵۷"

پێش ئەوهی قاسپە ی خاسە کە و
لە زەرد و ماە دەنگ دادەتە وە
"تاریک و روون ل ۱۸۵"

زەره‌روزیانی : (زیان کردن)

.... هەرکەسە بپێسی

زەره‌روزیانی ،بەشی خۆی لێ

هەلگرتیت ...

"کویژەوه‌ری ل ۴۴"

گوێدریژەکی کاک حەمە
چووەتە نیوێلە گەنمەکی
کویخا یەوێ وزەرەر وزیانیکی
زۆری داوێ .

زەق. وزیندوو : (بەگورد)

زۆرجار هەوالی مردنسی
کە سێکمان پێ دەکا ،کەچی
زۆری پێ ناچێ لە کولانیکدا
دەبیسین و دەحەبەسێین و
بۆمان دەردەکەوێ کە هەواتە کە
درۆ بووێ و کابراکە زەق و
زیندووێ و ملی بەحەوت
بیوران ناشکێ !

زەلاموزەبەلآح : (فیتەوتەژە)

بەتەژە و فیتەری دەلێن :
زەلام و زەبەلآح . زەلام و زەبەلآح
کە سێکن کە بەخۆوێ و زل و کەلە
گەتن ،هەر وەها ساویلکە و سەر
شیتۆکەن .

زەلیل و زگار (مەخووش)

یاخودا لەش ساغی و زەلیل
وزگار نەبی . "فۆلکلۆر"

کە سێکی کە بەجێ و بان
نەخۆش دەکەوێ و لە مالتییدا
گرده‌نشینە و بە دەردی خۆی
رۆکە و تووێ ، زەلیل ی پێدەلێن
زەنگ و قوور : (زەنگولە)

ئەودەمە ی کە کاروانیک بە پێ

مەكەن

"بۆكوردستان ل ۲۶۰"

زىيىك وزاكوون: (ھەيىت) ۱
ما مؤستانەدە بى ئەۋەندە
گىل و مردەلۇخە بى كە قووتابى
گائىتە بى بىكەن ئەئەۋندە
تووپە بى كە منداڭ زراوويان
بى بى. بەلكوو بەزىپىك و
زاكوون بى

"تارىك وروون ل ۱۷۷"

زىر وىل:

چاك واى: ،لاويك كەناردى
بە سەركچىكى بۆخاستنى،خوم
وكەسى كچەكە بىلەن زىر و
جلى زۆرى لى نەگرن ،تالاۋەكە
وە زىر قەرزوقۇل نەك—ھەئە
وزەبىرى رى نەكەۋى و مالىسى
بەسە چەپى قورپى نەگىرى ۱

زىروزەمبەر: (گەۋاھىرات)
خىل وىل و ياروزىروزەمبەر
نەم خواستەۋەھى منن سەروبەر

بىشەرە و كوروكىزى دەس لى
كەمبەر

سەرتا بەپى زىووزىروزەمبەر
"مەموزىن ل ۱۹-۴۶"

زىروزىو: (گەۋاھىرات)
بى سۆيە كە زىروزىو ساكار

بەدا دەروا،زەنگ و قۇرىكى
ۋەملى وىتر يەستىرى—
ما يىنكى بىشەنگ دەخەن تا
ۋىكرا بەدۋاى زەنگ و قۇرەكە
دا بىن .

ھات خرىنگەى زەنگ وقى—
لوشمە لوشم ۋە—
"تارىك وروون ل ۱۰۶"

زە وزوو (زاو زوو)
بىتوو بىلۋچەندسەرمبەر
وما لات راگى،زۆرى بى ناچى
زە وزوو دەكەن وزۇردە—
ۋىپاۋ خاۋەنى مىگەلەمەرىك
دە بى .

زەۋى وئاو: (بەرئاو)

بەداخوۋە لەكەم جىيان
زەۋى وئاو بىكەۋەھەلدەكە ون
لەجىيەكى زەۋى ھەيە ئاۋىيە
ۋەلەجىيەكى ئاۋەيە .زەۋىيىيە
"گفتى بىشەن بىيان"

رووى گوندى خۇران رەشەكەم
ئاو و زەۋىيان دابەش دەكەم
"بۆكوردستان ل ۵۰"

زەۋى وزار: (موۋچە)

زەۋى وزارى دادەچىنن و
دەغل و دانىكى زۆر رەنى—
دەنن .

زەۋى وزارى خۇتان لەدەس خۇ
مەدەن
نەكەن من بىرم و بىپەندەم

پیتی (ر)

ژان وبرک: (ئیش)

ژان وبرک ده ردیکه که له
پشت وزگ ده وهستی وپیاو به
ئاسته هه ناسه ی بۆه لده -
کیشری!

ژان وپیچ: (ئیشی به ته ورم)

ژان وپیچیکم به زگیدای
له سه ره یچ جی و بانیک
ئۆتره نه .

ژن ومال: (خاووخیزان)

بۆچی له پیشه وه ژن
گوتراوه وله دوا ییدا مال ؟
له بهر شه وهی که ژن به ردی
بناغی مالتی به و تا ژن
نه بی مال پیکه وه ناندری .
که وایوو ژن ومال تیکه لاوییه -
کی راسته قینه یان هه به .

ژن و منداڵ: (خاووخیزان)

بیته لاشی ژن و منداڵان
له مه زرای دپراو به خوتینی
پالان

که وتی کرده بهر هاتمه وه
مالان

سرخى نیه چه شنى هى نیشانداز
"مهم وزین ل ۱۲"

داده چینی به گه نه دهشت وکنو
دیته روو هه رچی هه به زپروز نو

دل بهرم شه ودهشت وکنو وهن

شه وپرنه وت وزپر وزپ وهن

"بۆکورستان ل ۲۰-۴۷"

سامه چۆ جوانی مه چۆ، واهه مه چۆ!

تۆفریوی زپروز نو و وان مه خۆ!

زپروهۆپ: (زریکهی زۆر)

زپروهۆر زریکه به که مندا ل

لئی ده دا زپروهۆر زۆر پیاوی .

تووره ده کا .

زیل و بهم: (دهنگی نزم وپۆر)

دل ته نه ده دهنگی زیل و بهم

بی

دلدارى له لانی زین و مهم بی

"مهم وزین ل ۱۷"

زیوان و دارو جان :

ماشه که ی که کریبووت

خاوین نه بوو و خشت و خالتی زۆر

تیدا بوو . بژاردم و بهرده

شۆرم کرد هه زویان و داروو

جانیکی که تیدا بوو، لیم ده ر

هاویش و خاوینم کرده وه .

زپوزیوان :

ماشه که ی کریبووت خاوین

نه بوو . پر بووله زپوزیوان .

پىتىرس

سات وسه ودا: (مامه له)

با زارى هەر شار يکلى
جتي کرين وفرۆشتن وسات و
سه ودا به له و سات وسه ودا په دا
قازانچيکى زورم کردوخير يکى
زورم پي برا .

سات وکات: (وهخت)

وه ختم به فپرو نـ اـ دهم ،
هه مووسات وکاتى خوم لـ هـ
پينا وى خويندنه وهى کتـ يـ اـ ن
نا وه . به وکارهى نه پي بـ هـ
هيچ شتيکى دى رانا گم .

ساده وسا کار: (تيکه لآونه بوون)

هيند يک کار ساده وسا کار ن
وهيند يکيش دژوار ، وينـ هـ ي
هيند يک گوره وى يان سـ اـ دـ هـ و
سا کار ن وهيند يکـ يـ شـ زور
تيکه لآو وگران .

ساردوسر: (زور سارد به وه)

چا يه که تـ هـ وهنده راگرت و
ندتخوارد ه وه ، که وهک ده مـ يـ
مردووى ساردوسر بووه ته وه .
دهستم ته وهنده چووه ، ساردو

چوليان گرته بـ هـ ر ژن
ومنالآن

" بوکوردستان ، ل ۲۷ ، ۲۴۱ "

ژهنگ وژوار: (ژهنگى زور)

بيتوو بو ما وه يهک ئاسن له
ئاو باو يين ، ته وهنده ژهنگ
وژوار هه لـ دـ يـ نـ يـ که بـ هـ
سوانه وه يهکى زوريش ته وه
ژهنگ وژواره لى نابيته وه !
ژيرو ژوور: (سه ره وژير)

جارى واهه يه بـ وـ لـ هـ رـ زـ هـ
عه رزى ئاوه ژوو وژيرو ژوور ،
دهکا !

وينهى ئامريکا په لامارى

برد

له گوين کوربا ژير و
ژوورى کرد

" بوکوردستان ، ل ۲۶۰ "

سره، وه خته لئیهه پێ !
 ئاخ دیسان ده بێ را بوێرم
 له ژوورێکی ساردو سێردا،
 ده گهل ئازار دهسته ملان به
 تابه یان له نوێنی شێردا
 "نالای جودایی، ل، ۳۱"
 ساردوسۆل: (سەرما)
 زهوی رهق وه کوو جگ له
 بهر ساردوسۆل
 به فر ئاخییوووی دهرو
 دهشت و دۆل
 "شهره فنا مه، ل، ۴۳۲"
 ساردوسووک (نا شیرین، بۆقه کردن)
 قسه، ساردوسووک به خه لکی
 گوتن و حنیودان کا ریکی خراپه
 دوژمنت پێ خوش ده کا، به لام
 گفتی خوش، کوێستانی دلانه و
 دۆست پێک هینه ره .
 ساردوسه رما: (ساردوسۆل)
 له زستانیدا گه رما به سه ر
 ده چیو نوژهی ساردوسه رما به
 جاری واهه یه پتر له پێنج
 مانگان له کوێستان ساردو
 سه رما به .
 ساردوگهرم: (تالای و سوپری)
 له خدای دهپار پیمه وه
 به ردی ساردوگهرمت وه به ریپی
 نه یه ! پیاو ده بێ به سارد
 وگهرمی شه و دنیا بهی هه لکا .
 شه و ئاوه م بۆ ساردوگهره بکه

سه رمان هه موپرده بازی سه ر
 ریت
 چی ساردوگهرم نه یه ته سه ر
 پیت
 "مه موزین، ل، ۴۲"
 سازوئاواز: (قاههنگ گێرمان)
 له داوه تیدا دهنگی دههۆل
 وزورنا و سازوئاواز هۆگانه
 جووتیک ده روا
 له خواردن و خواردنه وه ببـ
 ساز
 دهنگ دا ته وه دهنگی سـ
 وئاواز
 "مه موزین، ل، ۹۲"
 سه ما که ره کوردا به سه دنا زه وه
 ده سوپان به ده م سازوئاواز وه
 "شهره فنا مه، ل، ۷۳۹"
 سازوسه متوور:
 لاری یه زیدی به ته نبـوور
 دیلان جۆش دا سازوسه متـوور
 "بۆ کوردستان ل، ۵۳"
 شمخال و گه وال و ته پل و شه پیوور
 ئاوازی بلوور سازوسه متـوور
 "مه موزین، ل، ۴۶"
 له کش لایه ک گه وال سازوسه متـوور
 له هه رسووچیک ده گا لێن تـار و
 ته نبـوور
 "شهره فنا مه، ل، ۷۳۳"
 ساغ و سه لیم: (بێ ده رد)
 پێیان گوتبووم که کاک

پیرۆت نه‌خۆشه‌وچاررۆژه له
سه‌ر ره‌قی پشتی که‌وتوو به‌لام
دوینێ چاوم پێکه‌وت که‌ساغ
وسه‌لیم ووه‌ک گوێزی ئازا وایه
سپی و سۆل: (زۆر سپی)

ناسک و نه‌رم و نوڵن
خاوێن ، سپی و سۆلن
زه‌ندی گوشتن وشووش و نه‌رم و
نوڵ
به‌له‌کی خڕوپر و سپی و سۆل
"تاریک و روون ل ۱۰۹ -

۱۹۹"

سرت و خورت: (سرته)
زۆر که‌س هه‌ن له‌نیۆخه‌لکیدا
ده‌گه‌ل دۆسته‌کانیان سرتی
ده‌که‌ن و ده‌ست ده‌که‌ن به‌سرت و
خورت و پێیان خۆشه‌که‌سیان له
قه‌ه‌ی نه‌گا . سرت و خورت کردن
له‌نیۆ کۆمه‌لدا کارێکی چاک
نیه .

سپوێ: (راز)
سپوێ به‌ج: (دیمه‌نی ده‌م‌و‌جاو)
سپوێ و سوالکه‌ر: (گه‌دا)
پێچه‌وانه‌ی دارا و ده‌وله‌مه‌ند
سپوێ و سوالکه‌ره . له‌وشاره‌دا سپو
سوالکه‌ر زۆرن .

سپوێسیال: (راخه‌رو پێخه‌ف)
کا براه‌که‌ چه‌ند سال بوو که
له‌خانووبه‌کی کرێ گرتی ده‌دا
ده‌زیایا . پاشان خاوه‌ن خانوو -

که‌ به‌کا براه‌ای گوت : بێتوو تا
چاررۆژی دیکه‌ به‌خۆشی له
ماله‌که‌م نه‌چیه‌ ده‌ری و بێتوو
چۆل نه‌که‌ی سپوێسیال
وه‌پشت ده‌رکه‌ی ده‌نیم !
سپوێسیال وه‌پشت ده‌رکه‌نان ،
زاراوه‌یه .

سفت و سوێ: (ژان)
ژانی شه‌و برینه‌ی زۆره‌وه
سفت و سوێیه . نابێ پیاو بوو
مندالی خه‌م بخواوبۆی به‌سفت
وسوێ بێ ، ده‌نا قه‌ت رانا یه‌و پێ
ناگا " برین پشێکی به‌سفت
وسوێیه ، له‌جه‌سته‌ی گیانداردا
په‌یدا شه‌بێ "

سفت و سۆل: (شاش نه‌بوون)
شه‌و گۆره‌وی یه‌ شاش نییه
به‌لکوو سفت و سۆل چنדרاوه .
شه‌و کلاوه‌ شه‌وه‌نده‌ سفت و سۆل
چنדרاوه‌ که‌کیشی نایه .

سلسله‌ و پلپله‌: (مت و موو)
هێندیک ژنه‌ن که‌ له
شایی به‌ک بانگێشتن کران ، خو
له‌تخم و ته‌داره‌ک ده‌ده‌ن .
به‌مت و موو و و ، قه‌تاره‌ و
کره‌مک ، سلسله‌ و پلپله‌ خو
ده‌رازینه‌وه .

به‌رموور ، گه‌ردانه‌ پیاوانه
سلسله‌ ، پلپله‌ و له‌رزانه
" بۆ کوردستان ل ۵۳ "

سمت و ساتان : (كهفل)

باس باسى سمت و ساتان
بوو

سواروپياده :

بیتوودوو كهس به ولاغيكسى
هرتيه كدا برؤن ، سواروپياده
ده كن واته : به نؤره سوارى
ولاغكه كى ده بن .

سوروتى : (راز)

بیتووپساو له پسال
مالاندانه بئى وله ژن ومندالى
خوى به دهر له مالتيدا له گهل
كهسى دى نه ژى ، سوروتى خوى
ئى خويته تى وكهس به عه يپ و
عارى وى نازانى ر كهس له
كارى نه ينى وى ناگا . پيا و مالى
له نئيو مالاندابى سوروتى
ناشكراده بئى .

سولج و سلاخ : (شاشتى)

شەرو شوروبه ره ره كانى له
رقه بهرى وتوله شهستاندن و
كوشت و بر و سووتمان ز با ترچى
ديكه لى هه لئا سبئى . به لام
سولج و سلاخ به كيه تى و تبرى و
ته سلى وئا وه دانى به دوا دا
دى .

سؤره وتؤره : (خزى ژن بوپياو)

خزم و خيشى ژن بوپياو و
ئى پيا و بوژن پئى ده گوتى :

سؤره وتؤره .

"فه رهنگى خال "

زورژن پتيان خو شه مالى
به ته نئىيان هه بئى و سؤره وتؤره
به ديار يانه وه نه بن .

سؤدره و سه هه نده : (سره سؤدره)

— هؤ و كچه دهناسى ؟
— ئامان باسى مه كه ، سؤدره
وسه هه نده يه !

سووت و سه له م : (سه له ف)

ئەوكا براه به سووت و
سه له مان ده وله مه نديووه ، ههر
چى هه يه تى حهرام و تورامه .

سووج و تاوان : (گوناخ)

به قوربانته ده بم بينا يى
چاوان
قوبوولى بو ده كهى تۆسووج

و تاوان ؟

"ناله جودا يمل ۸۶ "

ده سائه ورا و كه ره كو تير بئى له
چاوان

منى خسته قه فه زبئى سووج و
تاوان

"تاريك وروون ل ۱۱۳ "

بو م روون كه وه بيخه وه بناوان
چؤنى بگريه به سووج و تاوان
"مهم وزين ل ۷۵ "

سوورا و سپياو (ئارايش)

به خوجوان كردن ده گوتى :
ئارايش . شه و زنه بئى سوورا و

بیٹا وونیشاں وکھس نہ ناساں
 کا ریکہ نہ ہیندہ سووک وھاساں
 کا ریکی کہ پیک دئی سووک وھاساں
 پیٹی ناوئ ہہرا وگورپن وراساں
 "مہ موزین ۳۵-۸۷"

سەرەوان و بىنەوان: (ئاخروى ئۇخرا)

سه ره وان و بنه وانی، مالی
حاج قادری به .

سەرتاش و بەرتاش ؛
بەژنى زۆربەتى و مالاڭگەر و
خۆتىيە لقووتىنەر و بەرتاش
خواس دەلەين : سەرتاش و بەر
تاش .

سہر دہرک و بن دہرک :

کچیک که کورپکی خوش ده وی و
 ده به وی میردی پی بکا، جار جار
 ده رکه ی هه ساری ئاوه له ده کا و
 به سیله ی چا و خوشه و یستایه تی
 خوی له کورپه که ده گه یه نی و
 ده رکه ی پیوه ده داته وه تا کوو
 کورپه که ی چا وه ری را گوئ. پاش
 ما وه یک سه رده رک و بن ده رک
 کردن کورپه که ده نی ری ته سه ر
 کچه که ی و ده یخوا زئ و ده بنه
 هه لال وها و سه ری به کتری .

سەرما و سۆل : (ساردی)

نه ما مژوسه رما وسؤل

نہ سیخوار مانہ سہ ہولؑ

"تاریک وروون ل ۱۰۴

سپيا ویش هه رجوانه .
به پروو سووروسی چاوی رهش
وگهش
به بی سوورا و سپیا ووکلی توور
"ځوانی سه یفل ۶۱"

سووروسپی : (زه رقی)
گوٹمہی ، مہمندالہ ، جوانہ

• سووروسپیڙيه

سووروسه پان: (رووبا زاری)

شەۋزىنە خۇشى
وگۆيۈرە ھەرى نەدىۋە پىيەر
نەبۈۋە ھەيشتا سۈرۈسپانە
شەۋزىنە كە دوئىنى دىتات
قىت و قۇز وسوروسپانە .

سووروشين : (خه مليو)

سہ رہے ہا ران چہ ومیر گہ بہ
گول دہ خہ ملئی وہہ مو وجئی یہ ک
سوور وشین دہ چیتہ وہہ .

سوئک وچروک : (پست)

ئه وکا براه ناوی به خراب
 رۆیوه سووک و چرووک و قسه ی
 زۆرها تۆته وه سه ری ... هه موو
 شتیک له مالی مه جیدخان به ره و
 سووک و چرووکی ده رۆیشت

"پیکهنینی گه دال ۳۳"

بۆيە سووک و چرووکى نا وجه مه ني
 له وه تى بووى هه ميه پيڤده که ني
 "تاريک و روون ۸۸"

سووک وها سان : (ٹاسان)

بۆمىن سووك وھاسا نەئە وکارە .

جەکی سەرما و سۆل گێژو کپ یوه
خۆی نه گرت له بهربای خا که لێوه
نادوینێ دنیا پرله سەرما و سۆل
به فرگرتبووی دهشت و چیا و چۆل
"بۆ کوردستان ل ۲۶-۲۳"

سەرما و سه خه تی پ
ئه و که سانهی که ل
کوستانان ده ژین، له زستانیدا
تووش و دو چاری سەرما و سه خه تی
ده بن .
ئێستیهاره کهی سەرما و سه خه تی
له و یژدان بێ بهش له شه پ ه ف
به تی

"بۆ کوردستان ل ۲۶"
سەروین : (هەموو لا)
سەروینی شاریم لێکدا، بەلەم
سۆم نه دیتراوه .

که بێ با یه خه خۆشه و یست
درۆژن
که تیربوو ده بینێ فرییدا
سەروین
"پیره میرد"

سەروهر : (پێک هێنان)
قهیدی چیه؟ با پارچه کهشت
که م بێ سەروهری پێکدینم .

داوی ئاوات و هومیدان باریک
ئەم تهنی بووی سەروهر چا و
تاریک

"بۆ کوردستان ل ۱۴۲"

سەروسکه : (پۆتراک)

به و سەروسکه را، وه ها واته
که م ده چی.

سەروسلاو : (جا ک و خۆشی)
پیا و نا بێ بێ سەروسلاو بچیته
ژووری. به لککوو ده بێ سلاوی
له بیر نه چی.

سەروسمیل:
به سەروسمیل پیا نه چۆته وه
سەربابی. سەروسمیلێ گیف بوو
وهه رفیکه ی سمیلانی ده هات و
واویده چوو زۆر به که یف بێ.
سەروسۆراغ : (بهیدا بوون)

دوو رۆژه گیسکه که م له
میگه له لبراه وه ئاوه کی یه و
ته را بووه و سەروسۆراغی نه،
نازانم چووته نیوم میگه لیکێ
دی یا هه ر ون بووه؟!

سەروسه کوت : (پۆتراک)
به روالته و سەروسه کوت را
هه ر وه براه کی ده چی. سەرو
سه کوتی تۆ بوو به هۆی ئه وه ی
نه هاتی روومان تی بکا!

سەروسه کوت به چارشیی
دابپۆشه با تۆز لێی نه نیشی.

سەروشوین : (سۆراغ)
له وه تا تیشکت بێ سەروشوینه
ئاسۆ له شیندا شه لالی خوینه
شه ره فنا مه، ل ۷۳ "

له ورۆژه وه رۆیشه و وه تۆرا وه

دلئی من

هه رچه ن ده گه ریم بی سهروشوین

ماوه دلئی من

"بیخود"

سهروشوینیان نه بوو بهیدا له

هیچ کوئی

که سئ نهیدیوو دوو شهیدا له

هیچ کوئی!

"تالهی جودائی، ل ۶۸"

هه برپۆم نابله دوو بی سهر و

شوین

دیار نیه خیلئی ههلویمان له

کوین

"شیمزی ههلو، سنواره"

سهروقوون: (بۆره خزم)

ئهو دوو کابرا به سهر و

قوون، خزما به تی به کی دیووریا ن

هه به

سهروگوئی: (لهش)

زۆر بیخه یا به هیندیك

سهر و گوئی تیک که وه

سهروگوئیلاک: (سهکوت)

له سهروگوئیلاکی را دیاره

ئهو کاره ی پی ناکرئ.

وهختیک که کرپوهی دهکما

پیا و ده بی سهروگوئیلاکی خنوی

جوان داپنجئی تا سهرمای نه بی

سهروما ل: (گیان وداها ت)

گوئیان: ده سهرت گهرئ سهر و

مال

پیشکشته ژیا ن و زیج و

مندال

"مهم وزین، ل ۴۲"

ئهو چاوه غه زاله فه ته راتئی

سهروما له

ئهو نه رگسه کاله ته منیسی

هیشته وه کالاً.

"دیوانی نالی، علی مقبل سسندجی

ل ۳"

سهروما ل وکه مال و بیرو هوشم

له نه ریدی عیشقی تودا پداکی

دۆپا

پیرو زۆره نام وئستاش دله که م

هه ر ده یه وئ

سهروما لم به فیدای خال وخت

و به رچه م که م

"تاریک وروون، ل ۱۶۱-۱۲۱"

ئه من هه رتۆم ده وئ چاچیم له

رووح وچیم له دین داوه ۹

به قوربانی ته ماشا بیکی تۆ

سه دجار سهروما لم

"دیوانی وه فاشی، ل ۵۵"

له بهر زمانی خه لکی نا و پرم

بیم ناوت،

سهروما لم ده فروشم بو زیبری

تا سکلوت.

"گۆرانسی"

سهرومی شک:

زه نازه نا وه لالا وهوریای

مندالان، سهرومی شکیا ن پیسی

نه هیشتووم :

سهره تاوبنه تا : (سهروبن)

هیندیک بار، سهره تا و
سهره تا یان یهک نین و پیاوی
ههله ده خهله تینن.

سهره تاوبنه تای —
کتیبه ی له نیوه راسته که ی پر
مه به ستره. تا سهره تاوبنه تای
لیک نه ده یه وه، هیچ مهائی.

سهره وین : (به لای سهرداختن)
له نوپوه بارانه یدا، کابرا—
یه کیان سهره وین له —
هاویش!

ده سنوئوم ده شوت لاتهره
به ست و سهره وین له خه وز که وتم!
سهره ونخوون : (سهره وین)

نه و مه نه له ی سهره ونخوون
دائی تاغا وه که ی بنجور یته وه.
سه ده قه وه به لاگیر : (به لاگردان)
دهستی نه دار و دام —
گرتن و پوول و پاره دان به
نیقه و ماوان و چاوه دیری له
فا نا جان کردن، سه ده قه و
به لاگیری یی ده لئین.

— جینی یه کانم لئ شکان.

— سه ده قه وه به لاگیر یی.

سگ وتوله : (دیئل و به چکه)

نه و سگ و توله یه
وه دوا ی یه کتری که وتوون و
به ری یه دا ده روون.

سگ وتوله یه کی زور له
ده وری نه و که لاکه ی وه کوبوون.
میوانی خه می بووم به لام
له بهر سگ وتولان چم وه بهر
نه که وت!
سگ وشوان :

چهن سهریکم مهر و بزن
را گرتوو، به شوانک —
دابوون، چهن گورگیگ له
میگه لیان دابوو، یه کتکیان به
ساغی نه گه رانه وه! ههر شوان
وسه کی مری گه رانه وه! که وابوو
سگ وشوانم هاتنه وه!

— ده گال سه ودا که ی چوون
ده رجووی?

— سگ وشوانم هاتنه وه!

سه لت وره به ن : (بی ژن و مندال)
پیتم گوت : نه تو که ته نیا
ده ژی و سه لت و ره به نی، نه ژنت
هه یه داوای نان و پتخورت
لئ بکا و نه مندالت هه یه گرووی
جل و بهر گت لئ بگری، نه دی بو
دنیا ت به ته نگا و تیلک —
هه لگرتوو هه قه دری سه لت و
ره به نی خوت بزانه.

سه لت و سپاده : (بوخچه ی نه کراوه)
برا که م ژنی هینا وه و دوو
مندالیشی هه یه، به لام من هیشا
ژنم نه هینا وه و ههر بوخچه ی
نه کراوه م و سه لت و سپاده م!

سهلت و قولت : (ره بن)

ئه وگا براه هیشتا ژنی
نه هیناوه و مندالتی وه سهر دنیا
نه ناوه و نه نیا دهژی، که و ابو
سهلت و قولته .

سنگ و بهرد : (دایو شراو)

قسه که ی سنگ و بهرده ، با
نه گه و یتته سهر زار و زمانان .

سنگ و تهرازوو : (پیوان)

— مامه که رت به چهندی ؟
— به سنگ و تهرازوو .

سنگ و سووژن :

کتیبتکم لی ون ببوو . چوار
روژان لی گهرام وهه —وو
چی به کم سنگ و سووژن دا ،
نه مدوژی به وه ! نه مزانی ئاسمان
هه لیکیشا ؟ عهرز قووتی دا ؟ به
ئاودا رویشته ؟ چی لی به سهر
هات !

سنگ و سووک : (هه لسه نگاندن)

ئه و چوار شووتیا نه هه لینه
وهه لیان سه نگینه و سه نگ و
سووک یکیان لی که . بزانه چهند
سیه ده بن ؟

زۆرم سه نگ و سووک کرد
به لām باسی تاین هیندگران
مامه ت به چهندی ؟

سه نگین و گران : (ما قوول)

پیاوی سه نگین و گران
له کومه لدا به ریزه ، چهند

هینده پیاوی سووک و نا ما قوول
بی قهر و قیمه ته .

سه یرو سه فا : (دیمه نی جوان)

پا یزانیش باغ جوانه ، به لām
به هاران سه یرو سه فا ، که دیکه ی
هه به .

ده بی که ی سه به خویی ، تو هه تا
من

به سه به سستی بکه م سه — و
سه فای تو ؟

"تاریک و روون، ل ۵۵"

برای به رزم لهپاش تو من
ئیتسه یرو سه فا نا که م

به مهرگی تۆبه دل مه یلی که ژ و
کتیوو چیا نا که م

"به بۆنه ی کۆچی دوا بی هیمنی
نهر ، حه قیقی"

سه یرو سه مهره : (جیتی سه رسورمان)
.... ئه گهر خۆت باریسگ

بکه یته وه و به درزیک له و
درزانه دا برۆی، ده گه به شتی
زۆر سه یرو سه مهره

"پیکه نینی گه دا، ل ۲۴"

ریوی پێشهنگی جهله ی و شتر بی
سه یرو سه مهره ، بار بگا ته جی !

سه یرو سه یا حهت : (سهیران)

هه موو جار پیا و به نیازی
کرین و فروشتن ناچیتته سه فهری .
زۆر جار بۆ سه یرو سه یا حهت
پیا و ده چیتته شاران .

مىخروجادوو: (جادوگرى)

ئەو ژنە تاكوو ئەو كوپەى
و ەسەر دنيايە نا، گەلىك سىخەر
و جادووى كرد.

سى و دوو: (لەپىز)

سى و دووى لى مەكە، ئەو
كووتالەى بىكپە، قازانجى لى
دەكەى.

سرا زۆر سەيرە زوونە مناسى
من ھەر زۆرلە زوو كوردم
كەتۆ پىنجشەش كەپەت گۆپاوى
من بى سى و دوو كوردم

"بۆكوردستان، ل ۹۲"

كەوان داسى مردن بوو بى سى
و دوو

لەش و گيانى پىشخۇ دەدا و
دەيدروو

"شەپە فنامە، ل ۵۳۸"

سەروبەند: (سەردەم)

مادەكان لەسەروبەندى
دەسەلاتى خۇياندا، نەينەوا
پىتەختى ئاسوورىيەكانيان
گرت وپاشايەتەكى بەربىلاو
تريان پىنگەو ە نا، سەروبەندى
تاوپەرىنى گەيشتمە لاجان.

سەروپۆتراگ: (گوپىلاک)

تاسەروپۆتراگم نەدى،
نەمناسى بەو.

تەماشای کردجل و بەرگى دپاوه
سەروپۆتراكى ئالتوزوبىلاوه

"ئالەى جودايى ل ۷۴"

سەروپىرچ: (دیمەنى كەزى)

زۆر ژنى واھەن سەرو
پىرچيان ھۆنراو ەتەو، ئەو كچە
سەروپىرچى ەك ئى دايكى دەچى
ئائىشە خاتوون داو ەرە سەرو
پىرچم بۆ بھۆنەو.

سەروپىي: (چىشتى بەسەروپىيان)
ئەوا چىشتىكى خۇشمان
لەيناو، دەزانى چىفەسەروپىي.

سەروپىچكە: (ورد و درشت)
شەش ەوت مندالتى سەرو
پىچكەى لەپاش بەجى ماو.

سەرودل: (فى)

ئەوژنە سەرودللى لەگەئە.
ھەموو سەرى مانگان بەو
ئىشەى دەچىتە شەراپى مەرگەو
ھەرگەسى بەرزەفەر زوو دەمرئ
باى بلىنداى سەرودل دەگرئ
"بۆكوردستان، ل ۲۶۵"

سەروردىن: (دیمەنى ردىن)

كاتىگ ئەمن مندال بووم،
ئەو كاپرايە پىر بوو و سەرو
ردىنى سېى كىردبوو.

سەرو روو: (دیمەنى روو)

ئى واھەيە گىزوموون و
نىوچاوان مۆرە، كەس ناوئوئ
و زات ناكا بىدوئىتى، بە
پىچەوانە ئى واش ەيە دەم
بە پىكەنىن و سەرو روو خۆشە

و پىلاو ھەر پىئى خوشە پىدو پىت .
سەرۆزمان :

براكەم نەخۆشە ،بىئ سەر و
زمان كەوتووہ !

پىلاو دەپى سەرۆزمانى خوش
بىئ ،نەك زمان ئى و جىئوفىرۆش
بىئ !

سەرۆزىاد : (بەس بوون)
بۆ پىلاوى كور تەبالا دووگەز
بۆ رانك و جۆغە ،سەرۆزىادە .

ئەگىنە من خۆم لەكى دادمە ؟
نان و كەباب ئىك سەرۆزىادە
" دىوانى پىرە مئىرد ل ۳۱ "

سئىرە و چەفتە : (تئى روانىن)
لە دوورپا كورەكەم نەناسى
و ەختىك تئى روانىم و سەرەنجەم
دايە ،و بەچاكى سئىرە و چەفتەم
لئى گرت ئەوجار ناسىمە وە .

سىس و پىس : (زەرقى نەبوون)
ئە و كا برايە ئە وە نەدە
مردە لۆخە و بە ساوہ ساوہ
سىس و پىسە كە كا تىك پىلاو
دە پىنى ،دادە ھىزى !

سىكەنە و سەرخان : (قەرە بائغ)
مائى جىرانەكە مان زۆر بە
مئىرد و ميوانە ،لە پەستا ھەر
يەك دئى و يەك دەروا ،ھەر
دە ئى سىكەنە و سەرخانە .

سىنگ و بەرۆك
ژنە دىلەكە و ەختىك سىنگ

و بەرۆكى بۆمن كەردە وە ،
ئە وەندە يان بە قەمچى لىدا بوو
شەقار شەقار بوو .
سەرۆنانىك :

زۆرجارى واھەيە خا و
خىزانى مائىك لەبەر دەس
كور تىيان سەرۆنانىك نەبىئ
پىيان ناپرى !

بئىتوو سەرۆنانىكمان
بەدەيە ،بەر بە لەتە .

سوال و سەدەقە : (گەدائى)
زۆر كەس دەس كورتن و لە
دەر كەى مالان دەدەن و چاوپان
لە چاوە دئى خەلكى ھەيە و بە
سوال و سەدەقە بەرپە دەچن .
بەلام چاك وايە لەباتى سوال
سەدەقە وەرگرتن كارى بكن و
بەشان و باھۆى خۆيان نان
و ەدەست بخەن .

سەر و عوزر : (گەرە كچ)
سەر و عوزر شۆر كچىكە كە
خۆى ناسىيى و جىل بىئ .

" حاشىە بىر فرەنگ مەباد ،ل ۴۰ "
و ە نەبىئ ئە و كچە مەدال
بىئ ،لە مئۆرە سىوہ و سەر و
عوزر شۆرە .

سىل و دىق : (جۆرە نەخۆشىك)

بىتىش

وه ختيك كه سىك ده بىتسه
مووى ده ماغى كه سىكى دى و هه ر
به لىپى پى ده گرى و شه رى پى
ده فروش، له به ران به رى شه ر
كاره بىپى ده لىن: به سه! سىل
ودىقت پى هه لىنام! ده ستم
لى هه لىگره .

شات وشووت: (هه روگىف)
شات وشووتى بى سه روبه ر
له مه يدان نامانكاتسه ده ر
"بو كوردستان"
هاتبايه ته سه يريلات ولووتان
خويان ده نوواند به شات وشووتان
كاتى له گه لم هه وال وجووت
بوو
زوربا دى هه واوبه شات وشووت
بوو
"مه موزين ل ۶۱، ۴۷"

شاخ وداخ: (كىو)
هه ورامان مه لبه ندىكى پى
له شاخ وداخه پى له زه ردوماه
وچروه له مووت^۹.
بووانه هه رچى جوانه له جى، له
ژن له مال
هه ر شاخ وداخه بوومه، كو پى ره ش
كچى دزىو
"ديوانى سه يفل ۳۶"

شاخ وكتيو: (چيا)
زوربه ي نا وجه كانى كوردستان
شاخ وكتيوه وه ورا زونشيو .

نيتوه نيتوه چۆل وگۆرايى و
دهشت وه بهر چاو دهكهوچ .

ههرده پيتوم كيتووشاخوخه — چۆل
دهشت

دئيم به ره وگويستان به ره وباخي
به ههشت

"نالتهى جودايى ل ۲۳"
زيانم پرله رهنج وده ردوداخه
شه وه گيسا مه وه له وگيتووشاخه
"تاريك وروون ل ۱۱۴"

شادوشوكر: (شادبوون)
له ميژبوو كـــــــــري شه و
كابر ايى بئى سهروشوين بوو و
كهس به جيگاي نه ده زانى. تاكوو
له ودوايى يانه داله نه كا و
وه سهروسراغي كه وتن. بابيى
پيتي شادوشوكر بووه .

... له گه ل هاوولاتانى
دلنيا و دلخوش به يه كترى شاد
وشوكر بيه وه

"كوئيره وه رمل ۱۰۲"

شان وباهو: (پيل)
لاوشوانه به شان وباهو
زۆر خوئين گهرم وشايى به خو

"تاريك وروون ل ۱۹"
له شان وباهو خۆم رادى
هه كرم ئالاي ئازادى
"

شان وپيل: (هيزى باسك)
تاكهى رهنجى شان وپيليم

بۆ دوزمن بچ، بۆمن دئيلم ؟
"تاريك وروون ل ۱۸۹"

كه شه ودا يمايى به نهجى، ييارى
جوانى

به رۆژبا هه رجه وبيى بيلوشانى
"نالتهى جودايى ل ۷۲"

وهستيم كردووه به شان وپيلى
تۆله قه برم نئين .

شات وشكو: (هه يهت، شان)
بهنه ماتهى شه وكابرايى زۆر
به شان وشكۆن وره ستن ولسه
نيتوخه لكيدا ريزيان ده گرن .

شان وشه پيلك: (باهو)
دوو رۆژه شان وشه پيلكم
دئيش وكه كه م بۆم داده ماتي .

شان وشه وكهت: (هه يهت)
شه وكابرايه ناوبه ده ره وه
يه وبه شان وشه وكهته . شه ونده
له نيو دلتى خه لكيدا جتي خوى
كردۆته وه ، كه سوئيدى به سه رى
ده خوڻ .

شان وقۆل: (چۆنيه تى قول)
شه وچۆغه يه شان وقۆلى
بريك فشه .

شان ومل: (ئسته ووشان)
زۆر كهسى واهه ن فيرى شان
ومل دامالينن .

چييه ،چۆنه له به رتۆدا چلى
رهش ؟

سهروشان وملت بۆنا وه ته ههش ؟

"تارىك وروون ل ۸۴"

شانهوشان:

شەو ئار دە زۆربە پىزە و نانى

شانهوشانى لى دى .

شايى وشىن: (شېنەيى وتەنگانە)

خزم وكەيى پىلوى دە بى

لەشايى وشىنداپىلوى

بخوتىنەو ۋ بەسەرى كەنەو .

پىلوشە و پىلوايە لەشايى ۋ

شىنى خەلكى دابى .

شت ومەك: (كەرەسە)

دوتىنى چووبوومە بازارى ،

كەلىك شىروشا لات وشت ومەكەم

كړىو گە پامەو .

شرت وشۆ:

شەوكا بىرايە شەو ەندەي جنىو

بەھا والەكەي داكە شرت وشۆي

شوش!

هەلگە پراو ەبەنا زوگول پىيى

گوت:

شېت وشوورى ،كە شرت وشۆمت

شوت ۱

"تارىك وروون ل ۸۸"

شرت وگوم: (ون بوون)

بەدەستى خۆم كىتېبە كانەم

لېرە دانابوو . بەلام لـ .

گەرانەو ەدا نە چوومەو سەرى .

شرت وگوم بوو!

كى زانى لەكوئ شرت وگوم

دەبم؟

چوزانم گەردوون چم بەسەر

دېنى

"بۆكوردستان، ل، ۸۶"

شېخ وھۆر: (گرمەي لەپەستا)

دوتىنى شېخ وھۆرى ھەوران

گوئى پىلويان كەپ دەكرد .

ھەوران دە يانگرماند وشېخ و

ھۆر پىان رىي رۆزىك دە پۆشت

شېرپەر: (شەرانى)

شەوكا بىرايە مەند ولە

سەرخۆنىە ،بەلكوو بە پىچەوانە

شېرودرە ،كەس پىلوى شېرودېرى

خۆشناوئ ولجى لادەدەن تا

نەكا ۋەك سەگى ھار پىيان

ھەلپرووسكى .

شېروشا لات: (كەل وپەل)

دوتىنى مالى ھەلۋە زارد .

شەوكەل وپەل وشېروشا لاتەي

كە بەكارم نەدەھاتن وجىيلن

لى گرتبووم ،ۋەلام نان و

وازم لى ھىنان .

شېروشۆل: (كۆك نەبوون)

شەوكا بىرايە كۆك وپۆشتە

نىە ، بەلكوو بە پىچەوانە

شېروشۆل .

ھەر ھىندە تكام لەتۆيە

رۆلەم

مەپوانە كەشەم شېروشۆلەم

"مەموزىن، ل، ۱۱۸"

شاعىر عموم كەوتنە

مه قامات وبۆله بۆل
مه دخی وه تن ده کهن به
قه سیده ی شروهرپۆل
"مه لا ماری کۆکه یی"
شروهر: (دپاندن وورد کردن)
قوتابی نابج کتیبی له بهر
دهست مندالان دانی، ده نا
ده یدرینن وشروهری ده کهن .
پهرژینی به گۆل بی دوو
کورم هه
دوو بیکه سی زۆر شروهر
هه

"مهم وزین، ل، ۳۶"
شل وشه ویتی: (نالبار)
شه و کابرایه به جوانی
جلی له بهر ناکا پشتینده که ی
هه میشه لویه کی له عهرزی
ده خشی ویا نتۆله که ی به
پته یه کی لی ده که وی ویتیج و
کلاوه که ی به فوویه کی لی بهر
ده بیته وه! که وابوو زۆر شل و
شه ویتقه .

شل وکوت: (شهخت و چار)
تییدا شل وکوت بهووم و
شهخت و چارم کرد و شویتخ و
لویتخ چوو، نه هاته ژوور .
شل ومل: (ناسکو نازدار)
پشتیند شل ومل ههسته
به یانه

هه تا پیک ده برین فاخر

زه مانه
"گۆرانسی"
دلتهر، مه شپه فخۆش، زاربه
پیکه نین
شل ومل، شه سهر، ناسک
نازه نین
پۆلیکی بهری شل ومل
به رموور وملوانکه له مل
"تاریک وروون، ل، ۹۹ - ۲۲۳"
دینی به روله مبهری شل ومل
چاوی گهش وروون ده کرد به
بی کل
زینی شل ومل خرا ته نیشتی
پیک گه ینه وه دوو مهلی
به ههشتی
قامیشی کتۆل له قامیشا و
ده ژیا م شل ومل له شینگ و
شا و

"مهم وزین، ل، ۲۲، ۱۰۴، ۱۱۵"
شلپ وهۆر:
وه ختیک گامیش خۆی به
گۆمی داده کا، شلپ وهۆر یکی
زۆر ده بیسری که وه شلپ وهۆری
باقۆی ده چئ له کاتیکیدا
که به قولاب له گۆمی
ده رده کیشن .

شله و قۆله: (دهست و پیوه ند)
جاری واهه یه کابرایه ک
دوو سی که سان بۆمائی خۆی
بانگ ده هیتلی، شه و دوو سی

كه سانه ش يهك دوو كه سى دى
ره گهل خويان ده خه ن ووه ژوور،
خانه ختو ده كه ون . به و يهك
دوو كه سانه ده گوتري شله و
قوله . دياره شله وقوله بى
شه وهى بانگ هيشترا بن زگى
خانه ختو ده شتلن .

شوخ وشهنگ :

لاله هه باسى شوخ وشهنگ
تافتى له به ردا به حوت
رهنگ

شيسته كه ش بؤگه پو به زم و
شاهنگ

دينه لات كيژو كوپى شوخ و
شهنگ ؟

"بؤكوردستان"

خوايه مه ده ده ستي پهاوى
لاساړ

شه و دلته رى شوخ وشهنگ و
نازدار

شه و دوو گوله شوخ وشهنگ
وجوانه

هاتبوونه جيهان هه وال
دووانه

"مه موزين، ل، ۱۹۰ - ۲۲"

ناسك و نازدار و شوخ و
شهنگ

تهنگ و شلك و جوان و
چه لهنگ

"تاريك و روون، ل، ۲۲۴"

به حيلكان و چه پلهى كچى
شوخ وشهنگ،

نه پاريز و ترسان نه روو
مانه رهنك،

"شهره فنا مه، ل، ۷۳۹"

شوخ وله بار: (قوز)

شه و كچه چكوله ناشيرين و
نالهار نييه، بهلكوو شوخ و
له باره .

شوخ وله بار و جوان و رهزا
سووك

له راست رووى ده چـ و
شاپرووى گولتووك

"تاريك و روون، ل، ۱۹۹"

شووش و باريك:

زوربهى شاعيران لـ هـ
شيعره كانى خوياندا باسى
گراوى شووش و باريكـ يـ انـ
كردووه . دارى قه نهى شـ وى
گرنى وشه ستور نييه بهلكوو
به پيچه وانه شووش و باريكه .
بـ مـ ده ستيكه پـ له بازن،

به قامكيكه شووش و باريك،

هه لده ستيه وه سه رلانكى گولتيكى
ده دوودينه "بهيت"

شهل وشه لال: (له خوين گه وزاو)
كاتيك كابر يهك لـ هـ

شهريدا دهنگوى و برينداردهي
بيتوو زوو پتي رانه گـ هـ ن

شهل وشه لالتي خوين ده بـ يـ

و زۆری پئی ناچئ که شه‌وه‌ندهی
خوئین له‌به‌ر ده‌پوا، که ده‌مرئ.
له‌ شاخی راهه‌لدتیا، شه‌تل و
شه‌لانی خوئین بوو!
شه‌ده‌وگنلگنله‌:

ژنه‌بلتاسی وه‌ختیک شه‌ده و
گنل گنله‌ی له‌سه‌ر ده‌به‌ستن ،
زۆر له‌ بارن .
ده‌سمال پووله‌که دارن
شه‌ده‌وگنلگنله‌ لارن
"تاریک و پروون، ل، ۱۰۹۰"

شه‌رت وشوئین : (قه‌رارومه‌دار)
کاتیک شوانکاره‌یه‌ک بریار
ده‌دا چهند سه‌ر مه‌ر ———
کابرایه‌کی به‌خو بکا ، له‌
نیو خۆیاندا شه‌رت وشوئینکی
داده‌نین .

شه‌ورۆ شه‌رت‌شوئینم بۆ تۆ
دانا :

ده‌ت‌نیومه‌ به‌ر به‌رازان
"به‌یتی شێخی سه‌نه‌مان
به‌ندی ۴۸ "

شه‌رم‌وچه‌یا : (ئابروو)
ژنی به‌شه‌رم وچه‌یا له‌ نیو
کۆمه‌لدا په‌سنده .

به‌دلتی ساده‌وبه‌هه‌ستی‌یاکت
به‌شه‌رم‌وچه‌یا وشاکاری چاکت
"تاریک و پروون، ل، ۶۴"

شه‌رم‌وشووره‌یی : (حه‌یا وشابروو)
وه‌ره‌ پێشی ماله‌ خۆته‌

شه‌رم وشووره‌یی ناوی .
شه‌ریک وبرا به‌ش : (هاوبه‌ش)
وه‌ختیک گه‌وره‌ی مائیکی
ده‌مرئ، میرات گرانی وی له‌
به‌ر شه‌وه‌ی شه‌ریک وبرا به‌شن
میواتیان پئی ده‌برئ .

شه‌و کابرایه‌ شه‌وه‌نده‌ خو
ریخه‌رو بئ چا و پرووه ، له‌ گن
هه‌ر که‌س خۆی ده‌کاته شه‌ریک
و برا به‌ش .

شه‌پوشوپ : (کیشه)
ته‌با یی وه‌یمنی زۆر چاکتره
له‌ شه‌پوشوپ ،
شه‌پوکیشه :

دوو که‌س که‌ پتیکه‌وه‌ دوزمن
بن شه‌پوکیشه‌ یان ده‌بئ وخه‌ونی
گولیه‌ به‌ یه‌کتریه‌وه‌ ده‌بینن .

شه‌پرونیه‌ شه‌پ : (کیشه)
شه‌پرونیه‌ شه‌پ هه‌ر یه‌کیکه‌ .
"گفتی پێشینیان "

شه‌پروه‌للا : (کیشه‌و بگر)
له‌ و ماله‌ی هه‌ر چه‌قه‌ و
شه‌پروه‌للا یه‌ و قه‌ت هه‌یمنی
له‌ و ماله‌یدا نابیندرئ .

تابه‌ری به‌ یان شه‌پروه‌للا یه‌ ،
هه‌ر کێچه‌ و بۆمن ده‌س به‌
تێلا په‌ .

"بۆ کوردستان، ل، ۲۲۳"
چهند خۆشه‌ شیتی شه‌ستۆ
به‌ره‌للا

دوور له ناكهس وله شه پرو
هه لالا

"پيره ميږد، ل، ۲۳۸"

شش ته قه ل ومانگه شه و:

شه و لينغه درووه بــــ
چاكي لينغه كه ي، نه درووه . هه ر
شش ته قه ل ومانگه شــــه و
وبوزو چرئش دروويه تــــى و
داو پته وه به ئيمه .

شش و بئش : (بئ بهرژه وه ند)
جاري واهه يه له نه رد ئيځدا
شش و بئش كي به ئينين، ده يه –
ينه وه و ده ناده يدؤر ئينيــــ
بئ بهرژه وه ند، شش و بئش
پئى داده دا، بؤيه واخا وينه !
شق و پهق : (كوت كوت)

جه رده كان، كاروانچى يان
شق و پهق كرد بوون .
شق و شر : (داكه وتوو)

شه و دهركه يه شه وه نــــده
كوته ، لهق بووه و شق و شره .
ديتيلان يه كي پيــــه
هه لئرووشكاو

وهك لانكى شړول شق و شر و
شكاو

"مهم وزين، ل، ۳۸"

شل و كوئير : (ده رده دار)
له نيو شه و كه سانه ي كه
بانگ هيتشتر ابوون، يه كي كي

ساغ بهرچا و نه ده كه وت . هه موو
شل و كوئير، كه رولال، نه خؤشو
سهرئيش، ناسا زوده رده دار بوون !
شل و گئير : (نه ساغ)
پياوى شل و گئير له ش ساغ،
نيه .

پتخواس و به كه وش و ميــــر
وئا شير
سهر بهر زونه وي و به پئ شل و
گئير

"مهم وزين، ل، ۶۵"

شه نده و مه نده : (وهك يهك چوون)
بئتوو براكه م رانــــبك و
چؤغه يهكت بار بوو بكا منيــــش
پئچ و كلاؤيكت بار بوو ده كه م .
خؤ شه نده له مه نده ي كه مترنيه
شان به شان ده س له ده سا
گوغه نده .

ريكي يهك دئنه وه شه نده و
مه نده

"بؤكور دستان"

شه نه و بئيل :

وابلاؤ بؤته وه به شه نه و
بئلان كوئا بئته وه !
شه ولهك و ده ولهك :

باب ودايك بوونه شه ولهك
وده ولهك . بوپتيك هيئانــــى
زيانى باش و خؤشى مندا له كا –
نيان خؤيان ماندوو ده كه ن و
له هئچ مه ترسى يــــهك

ناپرىنگىنە ۋە . شەۋرۋۇز بىر
لە مىندالەكانيان دەكەنە ۋە
ھەلدەسورۇن وقىيات و
ئۆقرەيان لىھەلگىراۋە . بە
راستى شەۋلەك ۋدەۋلەكن .
بودابىن كىردى بۇيى شەم
رەشۋرۋوتانە ، بوۋمە شەۋلەك
ۋدەۋلەك .
شەۋشەۋنخوۋنى :

دايك شەۋشەۋنخوۋنى لى
سەر مىندالەكەى دەكىشى و زۆر
جارى واش ھەيە ھەر نانوى .

نەدى شەۋشەۋنخوۋنى
نە چىشتى دەردى نەبوۋنى
"تارىك ۋروون، ل، ۱۸۹۰"

شەۋوگورد : (ئامرازى جۇلايى)
شەيتان وشۇفار : (پىلې خراپ)
شەۋكابرايە شەۋەندە چاكە
ھەر دەلىي پەپۈلەيە . بەلام
براكەى بە پىچەۋانەى خۇى،
زۆر شەيتان وشۇفارە .

شەيتان وشۇفار ۋدمدراۋبوو
سەگ بىزى دەھات شەۋەندە
گلاۋ بوو .

"مەم وزىن، ل، ۵۲"

شەيت وشوور : (دىۋانە)
ھەلگەراۋە بەنازۋگول
پىيى گوت
شەيت وشوورى كەشرت وشۇمت
شۋوت

"تارىك ۋروون، ل، ۸۸"
شەيت وشەيدا (گىرۋدەى شەۋىن)
شەيت وشەيدا بوو ، ھۆشى
نەما بوو
ئاگاي لە ھالى خۇشى
نەما بوو

"تارىك ۋروون، ل، ۲۰۱"
شەيت وشەيدا ۋسەخرايى ،
دەگەر پىم ھەرەكەۋە فائى،
چ بىكەم لەۋدەلى سەۋدايى،
پەرىلەدەستىيان لى دلوە .
"ۋە فائى"

شەيت ۋوئىت : (ئاقلى سووك)
براكەت زىرولەسەرەخۇنىيە
بەلكوۋ بە پىچەۋانە شەيت و
ۋىتە . شەۋكوپرە شەيت ۋوئىتى
فەرى بە دىۋاۋە نىە .

مىنت كىردوۋە شەيت ۋىتىسى
خۇت

ۋەختە لەسوئىيان گىلانم
دەرچى بۆت

"تارىك ۋروون، ل، ۶۴"
شەيت ۋھار : (بى ئاقلى)

شەۋپىلاۋە زىرولەسەرەخۇيە
بەلام ۋەختىك ھەۋالى مىردنى
كوپرە جوانە مەرگەكەيان پىدا ،
گۇرا ۋبوو بە پىلاۋىكى شەيت و
ھارى ۋەھا كە دەستى لى
خەلكى دەۋەشانە . خۇدا
شەۋرۋەى بە كەس نىشان

نه دا .

شیخ ومهلا: (بیایوی به مشوور)

یانه بمکۆزه یادلنیام که
بهس دهسته وداوین شیخ و
مهلام که

"گۆرانسی"

سجوق ومیوژ وههنگوینی
شانه

مهلا وشخیلان دهخسته سهر
به هانه .

"شهره فنا مه ، ل، ۷۵۵"

شیروخهت: (جۆره کایه یه که)

جاری واهه یه دوو یا چهند
مندال بۆکایه وقومار شیرو
خهتی هه لداوین ، شیر بۆ ههر
کەسێ هات ده بئێ شهو کهسه
پیش دهستی بکا .

— رۆله شهو چ ده کهی ؟

— بابه گیانله گه لئاوا—

له کهم شیروخهتی ده کهین .

— جاریکی دیکه شت—

وابکهی خراپت پیده کهم .

شیرورئوی: (قسهی یووچ)

پیاو وهختیک قسهی بـو
یه کتکی ده گئیرتیه وه ده بـی
ههر مه بهست وکا کله کهی بلتی و
هیندهی شیرورئوی بـو
نه هینتیه وه .

هینایه وه هینده شیرورئوی
رازاندیه وه بیس دلـو و

دزیوی

"مه م وزین، ل، ۸۶"

شیرووهرد: (شی کردنه وه)

نیگه یستم . ده لئیی چی .
ده بهسی شیرووهرد بده وه .

شیروتیر: (ئامرازی شهر)

شیتان له قیامه تدا روو
له ئاده میزاد دهکا وده لئیی :
شیروتیرم پئێ نه بوو بۆ به
قسهت ده کردم .

که گهر دوون چاکی لئێ کردی
به لادا

که مهند وشیروتیرت به ههره
نادا

"شهره فنا مه ، ل، ۷۲۱"

شیره وگهرم: (شیره وتین)

شهو ئاوه شه وهنده گهرمه
که وهختی کولتینی بئێ نه
زۆر سارده به لککوو شیره و
گهرمه .

شین و رۆ رۆ: (واوه یلا)

ههرچی دهی بینی دهست به
شه زنویه

له هه موو لاوه شیر— و
رۆرۆیه

شین وگریان و رۆرۆ بـوو
پیشهی،

ههر بیرێ شهو بوو یادی
هه میشهی .

"تاریک وروون، ل، ۲۰۱، ۱۴۰"

شىن ورەش: (زۆركوتان)

ھەر بە خەسوم بگاتەو

شىن ورەشم دەكاتەو

"كاروانى خەيال، ھىدى"

شىن وشەپۆر: (شىن گىپان)

شىن وشەپۆرلەنپورەمىتى

بەبا چوۋەموو سەمى و

زەخمەتى

"ديوانى سەيف"

بۆۋە شىن وشەپۆرلەناو

جوانان

ھاوار دەگەشتە عاسمانان

"مەموزىن، ل، ۸۲، ۹۰"

شىن وگا بۆر:

وختىك تەرمى كورەكەيان

ھىناوە مالى باب ودايكەكى

وھەشىمەتلەشىن وگا بۆريان

داۋبە بانگ وسەلا بۆي

دەگريان، شەوشىن وگا بۆرە

تا ماۋە يەكى، درىژەي ھەبوو!

بە بىستىنى شەوشىن وگا بۆرە

پىلاۋ ئاۋرى بۆيان تى بەردە-

بوو.

شىن وگريان: (شىۋەن)

لەوماڭەي كە مردوويان

لى مردوۋە، دەنگى شىن وگريان

دەبىستىرى.

دلىان بوۋبە ئاھى سەردى

بريان

ويستيان بەسى كالا شىن و

گريان

"مەموزىن، ل، ۵۵"

شىۋودۆل: (جىي پزىد)

كاروانىك شەۋىك لى

چۆلىكا

بەنيان خستلە شىۋو و

دۆلىكا

"بۆكوردستان، ل، ۲۳۳"

بەبەرگى سەوز رازاۋە قەد

ولپال وشتوودۆل

چرۆى دەركردوۋە داروملى

دا يەكتىرى گيا وگۆل

"تارىك وروون، ل، ۸۶"

شىۋوگول: (جل شووشتن)

شەۋنەمىردەكەي مردوۋە و

شىۋوگولتى بۆمالان دەكاۋلەو

رىگا يەۋە خۆى ومنداڭەكانى

بەرىۋە دەبا.

پیتیاس

عومرومال: (ته من وداهاات)
یهک به یهکی ده لئی:
چۆنی؟ چاکی؟ نه وی دیش
له ولامیدا ده لئی: چ بکه م
دوعا بۆ عومرومال ته ده که م.
خودا راوه ستاوت کا.

عەرش و قورش: (عەرش و کورسی)
شە ونە ی شە زانی شە ی تان
نا یه وئ
کوئخا یی عەرش و قورش ی
به رکە وئ

"دیوانی پیره مئودل ۲۳۱"
شیخ عەلی: شاگام له عەرش و
قورش، کیت دیوه به دۆی خۆی
بلی ترشه ؟

"پیره مئودل، ۲۱۳"

عەرش و کورسی: (هه موو جی)
هەر له عەرش تا کورسییه
هەر له کورسی تا عەرشیه
به نام شە تۆی شە ی ره بییه
"فۆلکلۆر"

من له پاته ختی پاپه تی
وبرسی

تۆله سه ماوات لای عەرش و
کورسی
"بۆ کوردستان، ل، ۲۳"
عوزرو به هانه: (بیانوو)
هیچ برۆ بیانووم لی دامه
نیه، بی عوزرو به هانه ده بی
له که لیم بیی.

قستیکت بۆ شه که م چاکی بزانه
قوبوولی که به بی عوزر و
به هانه

"دیوانی مه لامحمدی کۆیی،
ل، ۲۳"

عەقل و ماریفەت: (مشوور)
بیتوو پیاو عەقل و
ماریفەتی هەبێ به مشووره
وجێی رمبی ده کاته وه، شه و
جار رمبی ده چه قینێ و کاران
ده بنه ده کا، که رویشکی به
عەرا به ی ده گرئ. به
پێچه وانە پیاوی بی عەقل و
ماریفەت هەر پێیدا ده دا وه
مشوور نییه، که مته ر خه مه و
به کی به هیچ کاران نه که مته وه
عەنتیکه ومه زه دار: (هه لکه وتوو)
کچی جوان وشۆخ وقیت و
قۆزم زۆر دیون، به لام
هیچیان وه کوو شه وه ی عەنتیکه
ومه زه دار نه بوون.

شو که چه چنده له باره
عەنتیکه و مه زه داره

پیتی (غ)

غەوروخەوش :

نەوێک لای داخرا با دەرکی
خەوشە

ژیا با یە لە نیو ئەو غەور
خەوشە

"نالە ی جودایی، ل، ۶۵"

دلی من لە حانسی تۆهیچ غەورو
غەشی نییە . وەک ئاسمانی سنا و
روونە .

عەیب و عار : (شەرم)

یەک بەرگن و یەک زمان و
یەک رەنگ

بێ غەیبەت و عەیب و عار و
بێ دەنگ

"دیوانی حاجی قادری کۆبی
وەرزش، زۆرانی دەگەڵ یەک

دەگرن

عەیب و عار نییە ، نابێ تێک
فکرن

"دیوانی سەیف ، ل، ۵۸"

عەیش و نۆش : (خۆشرا بواردن)
بە خودای وانا بێ شەرتسی

دڵداری

تۆلە عەیش و نۆش من ل—
خەمباری

"گۆرانی"

لە هەر لای دەلێن ه—
عەیش و نۆشە

هەزار خۆزگەم بە میوانی
دەرو زوور

"دیوانی سەیفەل، ۶۲"

عینجە و فینجە : (ناز)

بوئا وابە عینجە و فینجە دەپۆی

پیتی ف

فرت و فره وان: (زۆرزه وهند)
له مانگی گهلاوێدا سێو
فرت و فره وان به بلاشه . بهلام
له مانگی رهشه مه دا به
پێچه وان به سێو ده بێته شتیکی
ناسووغی ده چێته پشتی
شیوان .

- کاکه مه زرا یه کی فرت و
فره وانم هه یه . وه ره به شتی
خۆتی شکارته لی بکه .
فروفیل: (ده هۆ)

هه موویان توندوتۆڵوگورج ،
وگۆڵ و چوست و چالاکن
هه موویان بێ فروفیل و به
کاروساده و پاکسن
کیژی لادیبی نه شمیلی جوان
چاک
بێ فروفیل وهیدی وداوین
پاک

"تاریک وروون، ل، ۵۹، ۶۳"

فروفیسار: (شتی دی)
ئه وان وه ک ئیوه ناخۆن
شهر به ت و شه کرا و و پالتوه

له کوئ بێنن پلاووگۆشت و
خۆرشت و فپرو فیسار؟
"تاریک وروون، ل، ۶۰"
فروفیشال: (به درۆ خۆهه لکیشان)
شه وکا برایه خۆی زۆر پئی
زله و خۆی هه لده کیشی وله فپرو
فیشال به ده ر چیدیکه ی نیه .
چهند خۆشه هه ر که سه هه ر به و
جۆ ره ی که هه یه خۆی بنوینیی
وبناسینیی و فروفیشالی نه بئ .
فروفیک: (نه زم)
فروفیکی تۆ به و رۆزه ،
ناخۆشه ی گه یاندووم .
فروفیکی شه وه گرتیی
هه موومان
له داخانی ده بوو بگرین
هه موومان
"تاریک وروون، ل، ۱۴۸"

فشق وهۆر: (فشقی به راز)
بیستانیکم له بنی کیوی
داچاندووه ، و زۆر به جوانی
پئی گه یوه ، به رازیک پئی فیئر
بووه و جیی برکه کانم پێخوست
ده کا . ده گه لکوو تارمایی یه کی
به به ر چا ویدایئ ده ست به
فشق وهۆر پئی ده کا و ده یه وئ
بیره ویته وه .

فش و فۆل: (فره وان)
رانکی من ته نگ و تیوار
مه دروو به لکوو فش و فۆلی

بدروو .

خودا فش و فۆلت کا !

شان و شاپک که و او پاتۆل

جل تەنگ و نئیفەک فش و فۆل

"بۆکوردستان"

فەرق و جودایی (جیساوازی)

ئەو دوو برا یانە پوول و

مالیان بەش نەکراوە و فەرق و

جودایی یان نیە .

بئ روحمی بەد نیهادی لە

گەل کوردی تا بەکەیی؟

بەس بئ ئەوەندە فەرق و

جودایی ، چ ناویە ؟

"دیوانی سەیفەل ، ٧٤"

فیل و تەلەکە : (گزە)

خودا راستە و راستی لاخۆشە

کە و ابوو ، فیل و تەلەکە بەکار

نا یە .

تا کەنگی پیاو دەتوانی

فیل و تەلەکەیی لەکاردا هەبئ؟

رۆژیک دئ لە نیو کۆمەڵدا

درۆ و فیل و تەلەکە لە پیاوی

سوور دەبیته وە .

فیل و فەرەج : (دەلەسە)

تا پیاوەتی و راستی لەوئ

راوەستا بئ پیاو نابئ خۆ

بداتە فیل و فەرەجان .

چۆن فیل و فەرەج نـ

پیشە مان بوو

بئ نانی بەشی هەمیشە مان

بوو

"مەم وزین، ل، ١٥"

فیزو هەوا : (خۆ پرانان)

ئەوکا بڕایە زۆر بە فیزو

هەوا یە و خۆی پئ زۆرە و بە

دەعیە یە . ئەوەندە بە فیز و

هەوا یە کە مەنت بە سـ

عەرزیشدا دەکا و خۆی بە نۆ

مانگای زاو ناگۆریتە وە !

پیتی

قاپ و قاچاغ: (ئامرازی چیشته)
 وهختیک پیا و زنی هیتنا
 ومالی پیکه وهنا پیدایستی
 سه زۆر شته هیه. وه کوو: راخهرو
 وپخهف، دیزه وگوژه وقاپ و
 قاچاغ. کابانی مالی وهختیک
 نتیکی لینا، له قـاـپ و
 قاچاغانی دهکا وبۆخواردن له
 بپش خا ووخیزانی داده نی .
 - له و گیلمه گیلمه داقاپ
 و قاچاغ له مالی برا!
 قاپ و که وچک: (ئامرازی چیشته)
 مالی بابم نیسکینه
 قاپ و که وچک ئا وینه
 "فۆلکلۆر"

قات و ناز: (دهگمن)
 شه و نه زۆر به قات و
 ناز قسان دهکا وبه قپوفره .
 بیواز بی وبه قات و ناز بی .
 "گفتی پتیشینیان"

قاتی و قری: (قران)
 له رابردو ودا کوومه لانی
 دنیا تیکه لای یه کی زۆریان

پیکه وه نه بو وئاگا یان
 له یه کتری نه بو، جا شه و
 شتانه ی که له سه ره وه ،
 باسمان کرد، بوونه ته هوی
 قاتی و قری وده راویان روون ،
 نه بووه له یارمه تی کردنی
 یه کتری . وهختیک خوارده مه نی
 یان وه ده ست نه که وتوو، قاتی
 و قری ها تۆته پتیش و قرانیان
 تیکه وتوو!

له لایه ک قاتی و قری
 له لایه ک کوشت و بره
 "تاریک و روون، ل، ۹۷"

قاچ و قووج: (راوو رووت)
 شه و کا برای شه دزی و راو
 رووتی دهکا و بیتوو شه وقاچ
 و قووجهی نه بی، نازی، بریا
 دهستی له وقاچ و قوو چیه ی
 هه لکرتبا و به ری یه کی چا کدا
 رویشتا!

قاچ و قول: (بی)
 وهختیک پیا و له ته نکا و یگی
 دهدا، قاچ و قولی هه لده کا و
 رانک وده ری پی هه لده کیشی .
 شه و کا برای شه وه نه ده ی قوپ
 بۆ ته ندووری شتلاوه که قاچ و
 قولی قه لشیوه شه قارشه قار
 بووه .

کۆله نیوی دیدئا مینه
 باری ناله که ری شینه

نبوه شه وئ پئی راهینه

هات گه یشته خانووی گولی

ته ماشای که قاچ وقولسی

"به یتی ئامینه گول"

"مصطفی سربله"

قا روقۆر: (جوره ده نگیکه)

وه ختیک ریوی ده رفسه ت

وه ده ست ده خا و ره پئی مریشک

وکه له بابان ده نی و تاهه زرۆی

ئه وه یه بیانگرئ هه لات و بپرو و

قار وقۆریان تیده خا و به ئیره

و شه وئ یاندا ده ره تینج .

مریشک وکه له بابیش له قاپرو

قۆری بتر چیدیکه یان لسه

ده ست نایه .

قایش وقرووش: (که ره سه ی زین)

زینی شه سب قایش وقرووشیکی

زۆری ده وئ .

.... خرینگ وهۆری قایش و

قرووشه که شی وه ک پیشه نگ

هاری شه هات

"کویره وه ری "۳"

قروفر: (خۆ هه لکیشان)

هیندیک ژن و کچ زۆر به ناز

ونیمنازن وقروفر یان زۆره کار

و کرده وه وقسه یان به قروفر!

قروقه پ: (کپ)

که سیک که وستهی لی نه یه

وده م پیکدادا و دهنگی له بهر

نه یه ته ده ر، ده لئین: قروقه په!

هه زار جار بلیتین کوا مه رنه مووکه

بئیده نگه قروقه پ، لئیت نه یه

جووکه .

"بوکور دستان، ل ۵۸"

قروهره: (ناکوکی)

پخشوو خا ووخیزانی ماله که

- مان له سه ر دلی یسه ک

نه بووین وهه موو رۆژی کیشه و

هه را و شه ره دندووکه بسوو!

به لام تیگه یشتین که نابئی

پیک هه لپرزین، به خوشی یه وه

ئیتستی بی مشت و مر و بی قروهره

بپه یین.

قفل وها چهر:

زردا یکم هه لئا که ی له سه د

قفل وها چهر، بئی، ده چمه زگی و

به شی خۆم ده خۆم .

قلی و بلی: (خۆشی مندالانه)

له میژبوو بایی منداله کان

رۆیشتبوو ده ری ونه گه رابوو.

له ناکا و خۆی به ژووریدا کرد.

منداله کانی به دینی بابیان

ده ستیان کرد به قلی و بلی و

قرویه یان تیگه وت و شاد

بوون.

قلف وقه رازه: (ئامرای داخستن)

هیندیک شت به جسه پرو

مه نگه نه و قفل وقه رازهن.

له نیوکورد نه یی ده سرازه نییه

ئه و به ندو قلف وقه رازه چیه؟

"بۆكوردستان، ل ۳۱۱"

قورۇچلپاۋ: (زەلەق)

ۋەختىك باران دەبارى،
لەۋ كوۋچە و كۆلەنەيدا قورۇ
چلپاۋ پادەۋەستى ۋ پەنگاۋ
دەخواتەۋە ۋ كەلتى لى
دەرنىچى !

قورۇزەل: (چلپاۋ)

قورۇزەل، قورۇزەلەق، قورۇچلپاۋ.
باش باران ۋ لەنگىزەي زۆركۈچە
ۋ كۆلەنە گۈندەكان دەنە قورۇ
زەل .

قۇرت وگىرى: (كۆسپ)

بىرەدا يىكېك لە خوداى بۇ
كۈرەكەي دەپارېتەۋە كە ھىچ
قۇرت وگىرى يەككى لە زىاندا
نە يەتە پېشى.

ۋىكرا دەر شەچۈۋە رىك ۋ پىكى
بى قۇرت وگىرى بەلووس ۋ لىكى
"مەۋزىيىن، ل ۴۴"

قەدرۋوچرەمەت: (رىز)

لە مالى زاۋاچرا چوۋوۋە
مالى بوۋكى كە بىگۈيۈنەۋە
قەدرۋوچرەمەت يىككى زۇريان بۇ
دانا بوۋ ۋ رىزيان لى
گرتىبوۋ. پاشان شەۋانىش بە
قەدرۋوچرەمەت يىك بوۋكىيان
لەگەل خۇيان ھىنا بوۋە مالى
زاۋا .

قەدرۋوقىمەت: (بايەخ)

ۋەختىك مىۋان دىتە
مالمان، دەبى روى لى گىرۇ
نەكەين، بەلكوۋ قەدرۋوقىمەتى
بۇ دانىيىن ۋ رىزى لى بىگىرىن .
مىۋان خۆشەۋىستى خودا يە .
قەدوباللا: (بەژن)

قەدوبالايان ۋ يەنى نەمان
كەندى نەمان بىگىر شەمان ؟
"دىۋانى سەيفە ل ۵۲"
چ خۆشە ۋەجى سەرۋ وگول بە
دىنى قومرى ۋ بولپول
دەمىك شەيداى قەدوباللا،
دەمىك شىتى دەھانتىم .

"دىۋانى ۋەفائى، سەيىدىسان،
ل ۷۴"

قەدوگىپال: (دىمەنى بەژن)
شەۋ كابرەيە قەدوگىپال يىككى
نالەبارى ھەيە، زۆر شىل ۋ
شەۋىق ۋ پانقول لى كەۋتوۋە .
بە قەدوگىپال يەلەمە فرىۋى
دوۋر كۈزى نىزىك خەسارە !

قەرارۋېرىم: (قەرارۋەمدار)
قەرارۋېرىمەن شەۋەيە
شەۋەن زمانى كوردى بىشەۋ
كابرەيە فىۋىكەم ۋ شەۋىش
زمانى عەرەبىم فىۋىكا ۋ ھەر
دوۋكىمان شەۋ قەرار ۋېرىمە
رەمەل بېيىنىن ۋ بەلئىنى
خۇمان بەرىنە سەر .

قەرارۋەمدار: (شەرت ۋ شوپىن)

قەرار و مه دارمان داناوه و
شهرت و شوینمان بریوه ته وه که
ئه و کابرایه بیستانه که مان
بۆ ماوهی پنینج سالان ره نیو
بهینئی و هیچ برپویانوم لی
نه بینیته وه، بیتوو به نیوه و
نیوه چلتی دهستی لی هه لگرتی،
هیچ پوول و پاره یه کی له من
نه وئ!

قەراغ و بیتاغ: (لیوار)

به قەراغ و بیتاغی چۆم
به ستین ده گوترتی، قەراغ و
بیتاغی هه مانه که ی بيشکنه و
دهستی تی بگتیه تاکوو دوو
گوژوان، ببینیته وه!
- ناوتیم ری و راست قسه
بدرکینم

- قهیدی نیه هیندیک قەراغ و
بیتاغ تیک که وه دوا یه بیلئ.
کاکی شوان بۆ له قەراغ و
بیتاغی بیستانه که م نابیی وه،
تووشی زیانی ده بی!

قەرز و قۆلە: (دهست قەرز)

قەرز و قۆلە یه کی زۆرم له سەر
خه لکی هه یه، بیتوو ته و قەرز
و قۆلانم وه دهست خه مه وه،
ده و له مه ند ده بم و ده شه نگرتیم
وشای به سه پانی خۆم ناگرم.

قەزا و قەدهر:

قەزا و قەدهر رەد نابیته وه

ده بوو ته و کاره هه ر بیئ.
"گفتی پتیشینیان"
زۆری وه کوو مه ی قەزا و قەدهر
چاندودروون
بیهوده چ داگرم خه می بوون
و نه بوون!
"خه ییامی هه زار، ٢٧"

قەللە و دەللە:

هاتم سه ودا ی له گەل
بکه م، لیی کردمه قەللە و دەللە

لیم مه که قەللە و دەللە
مه پهرینه سەر زه للە
شیونی وه ک قهندی که للە
"گۆرانی"
قەل و دال: (بالتنه)

ئه م درک و دال و شه م قەل و دالە
ما و نه وه له شوین ته و گموره ماله
"دیوانی ییوه میودل ١٢٥"
ده ترسم بمرم به چلووی زستانی
قەل و دال بمخۆن یار پینه زانی
"گۆرانی"

قەلە و قووته: (بانگ نه هیشتر او
خه لکتیکی زۆرم بـانگ
نه هیشتبوو، به لام چه ندکه سینگ
له و بانگ هیشتر او انه قەلە و
قووته یه کی زۆریان له گەل خو
هینا بوو!

قەلت و پي: (چاک نه هارپین)

ته و پۆ شاهه که مه ره ده کا.

که وتیوو، ئیستیش خـوـی
نه گرتوته وه و قیت و قنج به
رئیه دا ناروا و هه ر لاکه ی
سه ری دی !

قیت و قۆز: (قنج وله بار)
کچیکی قیت و قۆز و که له گه ت
شاکاری ده ست و نه خشی، تمبیعه ت
"تاریک و روون، ل ۱۹۹"

قیروسیا: (به ژوانی)
چه ند جارم پی گوته ئه و
شتا نه مه کړه، زیان ده بی نی!
ها توو زیانیشت دی به ئه ستو ی
خوته! ئیستی که زیانی دیوه
قیروسیا!

قیژوهۆر: (قیژه ی له په ستا)
هینده بی دلی ئه و مندا له
ساوایه ی مه که، باقیژوهۆرمان
بو ساز نه کا! هیندیک که س
له باتی ئه وه ی هیدی و هیمن
قسان بکه ن، ده یکه نه قیژو
هۆرپیک مێشکی سه ری پیاوی
ده بن!

قیژه وهه را: (هه راهه نگامه)
وهختیک لییان چوومه
ژووری، قیژه وهه را و لیدان و
کوتانیک بوو، باب ئاگای له
کوپر نه بوو و سه گ ساخییی
خوی نه ده ناسی به وه!

ئیستی که قسه ی تـو
ده سه لمینم، ئیدی قیژه وهه رای

وگه نه که ی جوان لی نا کا و
نا یهاری، هه ر قه لت و به ری
ده کا!

له به ر ئه وه ی خلینه کانم
کیشاوین، نام بو نا جووتری.
نانی که ده خۆم هه ر قه لت و
به ری ده که م و رو ی ده هیلیم!
داره که م قه لت و به ری کرد و
به جیم هیش ت.

قیژوبیز: (دردۆنگ)
ئی واهه یه زۆر به قیز و
بیزه، شتیک تا به هه وت
ئاوانی نه شواته وه، نا یخوا، به و
جۆره ش دلی هه ر پاک نابیته وه
ئه و که سه له زیپی خه لته ی
ده گری! ئی و اش هه یه به
پێچه وانه به قیز و بیزنییه
و هه رچی له پێشی دانیه
ده یقۆزیته وه و بی ئه وه ی
چاوی لی بکا، رو ی ده هیللی و
ده ربه ستی پاک و خا وینی شتی
نییه! به لام نه و اش و نه و اش
قیت و قنج: (قۆز)

سه ره پای ئه وه که پیـره
ئیتاش هه ر قیت و قنجه .

ئه و کا براه وهختیک
داده نیشی، خوی تیک ناسرمینی
وسه ر ده قه لان ناخا، به لکوو به
پێچه وانه قیت و قنجه .

ئه و کا براه نه خووش

پیتی ک

پئی ناوئ .

قیل وزهفت:

پیمانیه نووسابووی، هه

وهکوو قیل وزهفتی

نهکهی بگهئیه وه، حالا که

رفتی رفتی

"تاریک و روون، ل ۱۲۸"

قیله وقاچ: (لار)

سواری چاک به قیله وقاچ

دهنگیوئ.

گوریسهکهی جاریکی دی له

بارهکهی وهرسوورینه وه قیله

وقاچ گریهکی لیده .

کاروبار: (کردنی کار)

به رههه بوو بههوی کر و

نیگارت

سر سووره جیهان له کارو

ببارت

ده رناچی سرم له کار و

ببارت

کێلی وابوو بهووبی

ئاگه دارت؟

بهختی مهله خه وهه تستی

جاریک

جاریک بکه وئته کار و

بباریک

به گویره یی ری وشوئینی

جاران

ریک که وتنه کاروباری

یلاران

"مهم وزین، ل ۴۸، ۱۲، ۷، ۵، ۵"

کاروپیشه: (سرقال بوون)

وهک کوئتری سه ربالم شینه

کاروپیشهه هه گرینهه

ئه سمه ران خوئینان شیوینه

"گۆرانی"

کاروکاسبی: (سهودا)
بیتوو که سیک له مالتی
نه یه ته ده ری وکاروکاسبی یه
کی نه کا، ناتوانی بزی .
..... شهوسا بیتمه لاتسان
به شکوور زگاریان بیت
بچنه وه سرکار و کاسبی
خویان

"کویره وه ری، ل، ۴۳"

کاروکرده وه: (شاکار)
به کاروکرده وه پیاو خوی به
خه لکی ده ناسیتی . هه
که سیک به کاروکرده وهی خوی،
نیشان ده دا که چ جور که سیکه
کارو کوور: (بالتی مه پ)

چ خۆشه کارو کووری مه پ، چ
خۆشه پر مه کهی که حلان
چ خۆشه فیته فیتی شوان، چ
خۆشه شوخه بی گاوان
کارو کووری بزن و مه پ
لرغه لرفی لوک و نه پ
"تاریک و پروون، ل، ۱۰۶، ۶۱"

کا که سه ن و ما مه سه ن:

کا که سه ن و ما مه سه ن هه
به ک جوورن . وه ک ده لئین:
چ بهرله سه ری، چ سهرله به ری .
کا که وهراله: (خو ریک خستن)
به کا که وهراله گوتن خوی
له که ل ریک خستم، به ده ست
بپرودز ده رچوو، نه قلی کا برام

لی وه دی هات: پشی پشی نانت
ده ده م، قاوت ده ده م، شق لیت
ده ده م!

کال و کرچ: (نه گیو)
شه و سیوانه ی بو ت دا ناوم،
نه که یشتوون و کال و کرچ سن و
نا خورین .

تۆوه کوو مه جرووم قه ت له
من نه که ی

به قسه ی کال و کرچ تـو
جوابم نه که ی

"به یی بارام و گوله ندام،
قادر فەتتاحتی قازی، ل، ۳۴"
کال ونه کولیو: (بوخته نه بوون)
گۆشتی کال ونه کولیو بو
خواردن نابیی و ناخۆشه .

مرۆقله رابردوودا بهر له ووم
رابیی وعا ملابی هم مووشتیکی
به کال ونه کولیوی پری پیتا
ده گرت وله زاری داخنی و
روی ده هتشت، دوینی شه وئ
له په له په لی یان گۆشته که
مان به کال ونه کولیو
خوارد .

کاله و پیتا و: (پیتا وچه رمین)
شه و کا برایه شه وه نه ده
شاکاری باشه که به کاله
و پیتا و ده چیته به هه شتی .
ثیستیش له هتندیک چـ
پیتا و هه کاله و پیتا وه . که

له زوئله چه رمی خاوی ره شه
ولای د دوست ده کړئ وله پسی
ده کردړئ .

کاني وټاو:

کاني وټاوی شه دئ یه ی
له بهر مالانه وټاش گیریکه .

کاوکا دین: (داهات)

شه کا برایه خاوه ن کا و
کا دینه، همیشه تفاقى زیادی
داده خا وله ته نگانته

ده ترسی .

کینا یه بویلاوی به مشور:

کاوکوت: (ورده کا)

له جوخین، وه ختیک شه ن
ده که ن، کاوکوتیکی زور بلاو
ده بپته وه . به دواى قـوړه
کاریدا، کاوکوتیکی زور به
ولایى وه ده بی .

کرچ وکال: (بی شه زمون)

شه کیژوله هیشا کرچ و
کاله وبو شو نابی .

کردوکو: (ټاکار)

ره گی چا وگی "کردن" و
"کووه بوون" ده بپته: کردوکو،
ټاکامی هه لسوورانى زور وبی
وچان وبه دل وداو بوکردنى
کاریکی ده بپته کردوکو .

شه گهر کردوکوو پشکنینه وه ،
تو بو وه ده ست خستنى به لگه و

سه رچاوه نه با، شه و کتیبـ
ټاوا به ربلآو ویا را و ده رنه -
ده چوو .

کرده وه وټاکار: (خو و ره وشته)

هاوتای کرده وه و ټاکار
خو و ره وشته . بیتـ
کرده وه وټاکار مان چاک نه بی
که س ددانی به خیرمان پتیدا
ناهتني .

کردیان و کراندیان: (حه ول دان)

ههر چی کردیان و کراندیان
و حه ولیان دا نه یان توانـ
له شکره که ټیک بشکـنـن و
ناچار بوون بگه رینه وه .

کرپوه و باکوت (گرده لول)
کرپوه و باکوت به فریکه که
به باي ببارئ . له کرپوه و
باکوتدا چا وچاوی نابینـ
ریبوار رئ ون ده کا وبه فرکه
له زورجیگا یاندا ده په مستیودړئ
وړنوو پیک دینئ .

به سۆزه ی زریان پیاوی

ده که ی سړ

به کرپوه و باکوت ټاژه ل

ده که ی قېر

"تاریک وړوون، ل، ۷۵"

کرپوه و بوړان (باو بارن)

جاری واهه به له زستاندا

کرپوه و بوړانیک ده ست پتیده کا

که چارچاوی نابینئ . ههر
ههنگا ویکي که پیاو ههلتی
دینیتته وه زوو کرپوه و بۆران
پری دهکاته وه له به فر، خۆ
بیتوو پیاو له و کرپوه و
بۆرانه له ریدا بمینیتته وه ،
سهری لئ دهشیوی و ده رچوونی
بۆنیه !

کزوپه قهله : (لاواز)

پیتچه وانیه کزوره قهله
قهله ووگوشتنه . هیندیک کهس
شه وهنده کزو ره قهله ن، که پۆ
یان بگری گیانیان ده رده چئ .
کزوزه بوون : (ره قهله)

له دواي نه خوشی ئاستهم ،
نه خوش چاکیش بووبیتته وه و
ههلتیش ههستا بیتته وه هیتته
ههر کزو ره بوونه و وهک مندا
لئ داره داره ی دهکا و ههر
لاکه ی سهری دئ .

کزومات : (داماو)

ههر که شه و خه به ره
ناخۆشم پئ گه یی کزومات
دانیشتم .

کزه و سۆزه : (سۆزی سهرما)

کزه و سۆزه ی زیرانی
پاییزان له ولاتی ئیمهدا
برپست بپره .

کشت و کال : (کاری داچاندن)

وه رزئو به کشت و کال

دهغل و دانمان بۆ ره نیتو
دینئ ویشوو دانی نیه .

کشت و کال و جووت و گامان

دیتته سهرباری له بار

پرده بئ تیروجه وال و مشت

ده بئ عه مباری کورد

"تاریک وروون، ل، ۱۲۵"

کش و مات :

خوینده واری کش و مات

سه رنجی دیوار ئه دات

"ملوانکه ی شین ل، ۲۶"

بیگانه بهدر بهرۆشنایی

کش بو، کش و مات ی تاریکایی

"مهم وزین ل، ۴۸"

گفت واکو :

شه و برینه زۆربه گفت و

کویه و ههرچلان دهدا و زۆر

دیشی. دوینئ شه و مه له مهم

له سهر دانا گفت وکزی لئ پری،

وابزانم به ره و سارپژبوونه .

ئه پاش شه و رهنج و دهرد و

گفت وکویه ، ده بینن کوته لئ

حاجی له کویه .

"تاریک وروون ل، ۲۱۴"

گفت وماندوو :

پاش کارکردنی زۆر پیاو

هیزی نامینئ وگفت وماندوو

ده بئ .

کفن و دفن :

مردوو کفن و

"پیره میرد، ل، ۲۳۶،"

کوت وتاس :

جاری واهه یه مندا ل له زه بر
ده گری وهه نیسکی واده دا که
که م ده مینتی سهری پتیه بجی
بتو زیر نه کریته وه ونه غا -
فلتیندری له کوت وتاس وه ده چی
دوای شه وهش گه شکه ده یگرئ .

کوت وکولکه :

وه ختی هه لاج خوری هه لاجی
ده کات، کوت وکولکه ی زوری
لی ده بیته وه .

کوچک و بهرد :

شه زهویه پرله کوچک و
به رده .

کوچک وکه لکه :

له عاسمانی ته بهق ته بهق
له عه رزییه کوچک وکه لکه
ماندوو نه بی عه با به لکه
"فۆلکلۆر"

کورت و کرمانجی :

هینده له سهری مه پۆ و
په رهی به قسه که ی مه ده کورت
و کرمانجی بیپه وه .

ده ردی دل ده که م کورت و

کرمانجی

حه سه ن کرمانجه ، چی له

دیلمانجی

"دیوانی سه یفال، ۵۴"

کورکه ونووکه نووک :

دفعنی ده که ن وته لتقینی دانه ده ن
وله مالتی یا له مزگه وت بۆ ی
داده نیشن و سه ره خۆشی که ری
پتیه دین وقورعان خوینان
قورعان ده خوینن .

کلک وپوور :

هیندیک ژن خزم وکه سیان
زۆرن وه ختیک ده چنه مالتی
میردی شه و خزم وکه سانه
هه ریه که به جۆری خوبه سه ر
میرده کهیدا ده سه پینن . به م
خزم وکه سانه کلک و پوور
ده گوترئ .

کوان وکوتر :

ده م وچاوی شه و کورپی
زیپکه ی لی هاتوو و کوان و
کوتر دای گرتوو . به برین و
زیپکه وقوتیر ده لئین : کوان و
کوتر .

کوت وپر :

واته ده م وله حاسنت ،
هینده ی بلتین یه ک بدوو، هینده ی
مست له چاوان ده ی هینده ی
فوله قه نه ی که ی، له پرپیک،
ده م وده ست، نه خۆشی یه کی
گرت و کوت وپر پتی مرد!

له دوایی شه و خۆشه ویسته

کوت وپر

که هه لیان پچرکان وکه وته

سه رئاگر

كوركە ونووكە نووك وبۆلە
ئۆلتىكى توندەكە خەلكى دىش
گونيان لى دەپ زۆرتر ئىنى
بە بروبىيانو بە لوتىك و
بۆتك ،بەكوركە ونووكە نووكە
پىيا وى ترسەنۆك وەك پوشكە
سووكە

ئىنى بىيۈبە كوركە ونووكە
نووكە

"دىوانى مەلامحمدكويى ل ۱۱"

كوپوكاژ :

كوپوكاژ ھەلدەپسەپن و
چاۋەرئى چاۋەش نىن شايىان
بۆگىنرئ ،بۆخۇيان بە نۆرە و
بەگەر شايى دەگىنر .

كوپوكاژ :

كوپوكاژ شايى وزە ماۋەند-
يان دەگىرا و دەبوو بى-
گۆۋەند و ھەللأ .

بۆجىزنى رىزگارى وسەرى سال

كىژۆلەى كوردو كوپو كال

"بۆكوردستان ،ھەزار ل ۵۱"

دلان دەبەن بە تالان

كاس دەكەن كوپوكالان

"تارىك وروون ل ۱۰۹"

كوشت وېر :

رەگى چاۋگى كوشتن وېرىن،

كوشت وېرى-

لە لاپەك قات و قىرە

لە لاپەك كوشت وېرى-

"تارىك وروون ل ۹۷"

كوڭ وكۆ :

خەمىكى زۆرى لەلدان بىو
وختىك قسەكەم پىڭ گوت كوڭ و
كۆى دلى دامركا .

چىژى ئازادى دەچىژن

كوڭ وكۆبەخەم دەپىژن

"بۆكوردستان، ل ۵۴"

گون وكاژىپ :

ئەو خانوۋە كۆنەيە و گون و
كاژىپى زۆرە ، ئەو گون و
كاژىپانە مشكىان زۆرن .

كوپروكوتر (كوتروكوتر) :

خۇمان ھەموو كوپر و كوترو

برىسى

زىن كورت وئەوئىش لە گەل

مەترسى

"مەم وزىن ل ۵۶"

كوپروكەر :

گومپان لە جوانى بىش

براون

دلىان كەپروكوپرو دەم دپا و ن

"مەم وزىن ل ۵۶"

كۆت و بىەند :

لە رابردوودا بۆ بەرگىر لە

ھەلەلەن دىل و يەخسىرە كانىيان

كۆت و بىەند دەكرد . كۆت دارىكى

ئەستورى كون بوو لە مىلى

زىندانى دەكرا .

كۆت وزنجىر :

كاتى كەدەھاتە بەردەمى مىر

وھەك بەندىھەككى بە كۆت و
زنجىر

"مەموزىن ، ل ، ۵۹"
دئ زېرە كۆت و زنجىر
ھەرلىمان دەسوون شمشىر
"تارىك وروون ، ل ، ۹۹"

كۆچ و بار :

كا تىك خىلات بەرە و كوستان
دە چى ، كۆچ و بار كردن دەست
پى دەكات وەرئ دەكەون .

كۆچ و كۆچبار :

ئەوانەى كە بە دابىسى
خىلاتى و كۆچەرى دەژىن لى
جىيەگى دىارى كرا و نىشتەجى
نەن ، بەلكو ھەر خەرىكى كۆچ و
كۆچبارن .

كۆشك وتەلار :

خانوۋەكەى چۆنە ؟ خانوۋى
چى ، بىلى كۆشك وتەلار .
گەرچى رەنجى شانى مەكۆشك
وتەلار پىك دىنى

ھىزى ئەم دەستانەشە بە
جارى ئەپىرمىنى

كۆك و پۆشتە :

پىچەوانەى كۆك و پۆشتە
شېۋل و پرووت و پەرە جالە ، زۆركەس
ھەن دەستىان دەپوا بەلام خۇيان
پرووت و پەرە جال دەنوئىنن نەك
كۆك و پۆشتە .

كۆك و پۆشتە بىم ، پرووت و

پەرە جال بىم ،

كۆشك دەقات بى ، وئىرانە
مال بىم .

"بۆكوردستان ، ل ، ۱۸"

كۆلەكە و كارىتە :

كۆلەكە و كارىتە "نیرگە" ن كە
دەبەنە ھۆى ئەوھى خانوۋىك
تىك نەتەپى ، لە نىوان كۆلەكە
و كارىتەدا ، كۆلەكە گرینگ ترە
چونكوودەدرىتە ژىركارىتە ، و
زەبرى زۆرى لەسەرە .

كۆنە ونوئ :

شتىك نەزۆر كۆن بى ، نەزۆر
نوئ ، جل و بەرگەكانم ھەر كۆنە
ونوئ بىن دەيانەخشم .

كوۋچە و كۆلان :

چلەى زستانى ناخۇش بىو
تەروۋى سەرمايە پىاۋى سېدەكرد
و كوۋچە و كۆلان لە بەفرولىتە
پىرىبون .

"تارىك وروون ، ل ، ۸۶"

كەپۋولووت :

گوتيان : نۆرە ئاوت دوو
سەى دەگاتى ، كەپۋولووتى
ھەلقراچاند ورۆبى .

كەچ و كروۋچ :

ھاوتاي كەچ و كروۋچ خوارو ،
خىچە .

بى ناۋى تونامە ھىچ و

پوۋچە

نەت نووسی، بنووس کەچ و

کېرووچە

"مەم وزین، ل، ۳"

کەرکۆل و بار سووک :

ئەو هەموو شتە کە لە سەر

بە کتداناو، پێمان ناگوێزر -

ئێتو، بێتو بە قسە ی م -

کە ی هەرباری کەریکی رادەگو -

نیزین کەرکۆل و بار سووک .

کەر و بار :

یاخوا بە خێربێ هەموو جارێ

بە کەر و بار، دیاریم بۆدینێ .

کەر و تێر :

کەریک بە تێرەو، بە ورنیکا

بەردە لێنیدا تێ هەلبوو،

بە رسمێکی داو تێرەکی لە سەر

بشت خزی !

یان دەلێ : لاو، باسی کەر و

تێرە کە بکەن !

کەر و خۆلە مێش :

ئەو دوو مندالە خزمایەتیا

هەیه بە لām ئەو خزمایەتی -

زۆر دوورە، کە وابوو کەر و

خۆلە مێش .

پێوەندی کەر و خۆلە مێش

ئەو، یە، کەر خۆی لە خۆلە مێشدا

دەگەوزینێ .

کەر و گا :

تا نەزانی نەبەرە و دایە

ئەمەن بێ برەوم .

رۆژ هەتا رۆژی کەر و گایە ،

لە تاریکە شەوم

" شەرەفنامە، ل، ۶۵۵ "

کەرەوزو بیبار :

بە گیا و گۆلی نیوترشیا تی

دەلێن کەرەوزو بیبار .

کەر و کوند :

ئەگەر قسە ی بە کەیفی نەبێ

خۆی کەر و کوند دەکاوچ شتیکی

گوێ لێ نە .

کەر و لال :

نەداغی جەرگی خۆم زانی، نە

مایە ی جەرگی خۆینیم

شەهیدی دەستی عیشقم، لالە

رەنگم مەن کەر و لال

" دیوانی وەفایی ل ۵۴ "

کەژو کێو :

هەلغری راو کەری زالی کەزو

کێو

لە چای بەرزەو، پرووی کردە

نشتو

" سوارە، هەلتو "

کەسک و سوور :

دیوارە رەزی تەکووز ریز

ریز

گیرابوو لە کەسک و سوور

پەراوێز

" مەم وزین، ل، ۶۶ "

کەس و کار : (خزم)

شوانێکی هەزاری بێ کەس

وکار

چهند تاجی په پړاند به

تیخی مووکار

"مه موزین ل، ۸۵ و ۹۰"

گوتیان به کورپان به ره ی

کس وکار

یان بمرن ویا نه مه م بی

رزگار

کشم ونه شم :

وه کوو کشم ونه شمی بووکی

وهک رهنگ وبونی گلؤوکی

"تاریک وروون ل، ۱۵۸"

ناهیلیم بژی چونت ده به خشم

کلهی چه قه سوی بی کشم و

نه شم

"به ییتی کله و شیر ل، ۲۱۴"

کفته وره فته :

بابم؛ مالآت پئی رانه گه ی

کفته وره فته ی زور ده بی .

نه وه نده له ده ست و بووی

خوم نه که وم که کفته وره فته

بم وخزم وکس پییمه وه ،

سه خله ت بن .

کف وکول :

له زورشتدا کلهی ده نخری

ده بی کف وکول بگیسری و

بریژری .

کهلک وکار :

نه و جل و بهرگه نه وه نده

له بهرکراوه و بهرو بشتیان

کردووه که پواوه وکهلک و

کاری نه ماوه .

نه و پیاوه پیره له ده ست

وبوو که وتوو و کهلک وکاری

نه ماوه .

کهل وپهل :

نوئ مالئم و ورده ورده ،

خهریکی کهل وپهل پیکه وه نانه

کهلین وقوزبن :

نه و ماله کهلین وقوزبنی

زوره و پیاو به دلنیا یی

ده توانی خوی له چاوی دوزمن

حاشار بدات .

کهلین وکولین :

کهلین وکولین وهک کهلین

وقوزبن، شتیکم لی ون بیوو

سه رپاکی کهلین وکولین یی

مالئم چاوپیدا، خشانده، نه مد -

یته وه .

کهلک وکولهک :

هاوتای کهلک وکولهک، فیر

وفیله، نه وکابرایه کهلک و

کولهکی واده گپری دهستی

شیتانی له پشته وه به ستووه .

کهم وزور :

خهلک، کهم وزوری بیوو

سهیران له شاری چوونه ده ری و

کس له شاری دا نه ما .

کهم وگووپی :

نهم کتیم نه ووسیوه شه گهر

چی کهم وکوپیشی تیدایه .
کهند وکلۆ :

ههگەر دنیا مژو ته م و

تاریکه

ههگەر ریگا کهندوکلۆ

باریکه

راچهنی له م وتهیه پیره

ههلاۆ

هاته به رچاوی گهلی

کهندوکلۆ

"بوکوردستان، ل، ۱۰۵، ۲۶۶"

کهندوکلۆسپ :

ریگهی زین بی کهندوکلۆسپ

نیه .

کهندوکلۆسپ ههنگام پی

ناکاشل

بیته سه رریم هه زاران،

گابهردی زل

"تاریک وپوونل، ۱۷۷"

کهندولهتد :

واته بهرزونزم ئه

ریگایه کهندولهندی زۆره .

دیم بهره وزورگ وتهلان و

کهندولهند

دیم بهره و بزویسن و

زه نوپوروزه مند

"نالهی جودایی ل، ۲۳"

کهول وپۆست :

وهختیک گهیشتمه شه وشارهی

کهول وپۆستم به عهرزی دادا و

نیشته چی بووم .

وهک ده رویشه کهی گۆلی

زرتیبار

کهول وپۆستی خۆم

کیشابوه که نار

"دیوانی پیره میرد، ل، ۲۲۷"

کهیف ونه ههنگ: (خۆش رابواردن)

وهختیک عاشق و معشوق

دهگه نه یهک، خه ریکی کهیف و

نه ههنگ ده بن و وانازان

له سه ر دنیا شن .

کهین و بهین :

زۆرجار کوپوکچ پێش له وه

بینه هاوسه ر، پێکه وه کهین و

به ینیا ن بووه .

خزمه تت ده کهین ئیمه شه

تا کو وهین

تۆش ده رسان بلۆ به بی

کهین و بهین

"دیوانی سه یف، ل، ۶۸"

کیم وزوخاو :

هیندیک برین وه بن ده ده ن

وکیم وزوخاوی زۆر خرده کهن و

شاوی ده دزن وه لده مستین .

ههگەر مه لحه م وه تهوانی

له سه ر دانین کیم وزوخاو،

و زنجاکا وه بنه دئ و برینه که

سا پێژ ده بیته وه .

کینووته لان :

به هاران زۆر کهس بۆ گیا ی

پیتیگ

به هاری به کیتووته لان دا هه لده -
که پین .

شاشی چاوی که ژال و
که ردنی پر خال نیم
شاشی کیتووته لان و به ندن
و به ردم نه من

"تاریک و پروون ل ۴۹"

گیووده شت :

هه وار نشینان کیتووده شت
ده ته قینن له هه وار بو شه و
هه وار ده پون .

کیتووکا و :

ها و تای کیتووکا و ، شاخ و
داخه ، کیتووکا و له ته پۆلکه و
بستوی به رزترن .

کالته و گه پ :

سالان رادوئ به رنا مه ی
کالته و گه پ و قسه ی خوشی بوو .
ئسته که کورده هه مووی
هه م و بی ده ردوخه مه
شاره ئازاده ده کا کالته
و گه پ و که یف و گه مه

"تاریک و پروون ل ۴۵"

کال و گن :

مندالی ساوای شیره خوره ،
ده نگ هه لده بری و ورینگه
ورینگیک داده نی که پی
ده لئین : کال و گن .

کا و گۆل :

کا و گۆله کان له کارانن ،
بۆرگیایه که له پاییزدا ده -
یدرونه وه ، وزستان دیسه ن
به کا و گۆل .

کا و و گه ردوون :

پیم خۆشه خۆم بکه م به کا و
و که ردوونت .

جیژنی شایان کا و و

که ردوونی ده وئ

خوینی گهش و فرمیسکی

روونی دهوئ

"تاریک وروون ل، ۱۷۹۰"

گران و سهنگین :

سهرتوپی کوران و ناوی

گورکین

مهردوبه شه مهگ، گران و

سهنگین

"مهم وزین ل، ۷۶۰"

گردوگو :

کابانیک پوخته مائیکسی

گردو کوی ههیه .

گرزو مۆن :

هاونای گرزومۆن، سرچ و

مۆنه، پیچه وانه کهشی سهرو

رووخۆشه .

شه و کابرایه نیوچای گرز و

مۆنه .

گرم وهۆپ :

شاههنگی ژین وشادی بو

به یانی که تیکه ل ده بو.

شمشالی من، خر مهی بازن .

گرم وهۆپی مهشکهی گاوس .

"تاریک وروون ل، ۱۶۸۰"

گرئ وگۆل :

دل ودهروونی شه و کابرایه

بی گری وگۆله و بی غوره .

گروگف :

پیاو له هه په تی هه رزه .

کاریدا وله بره م بره می

لاویدا، به گروگفه . وهختیک

ده نیوه چوو گروگفی داده مرکئ .

گروگال :

مندال پیش شه وهی زمان

بکاته وه گروگال ده کات .

گزوفت :

هینه شه و منداله گز و

فت مه ده .

بوخوی تیرگۆشته له ئازالی

من

گزوفت شه داوه منالی من

"بوکوردستان ل، ۹۷"

گزوگیا :

بو سهیری بووک له هه رلاوه

گیا وگژ سه ری ده ریناوه

"بوکوردستان ل، ۴۳"

گیاندار ده چوو گیانیا

به تالان

گیا وگژ، داروبه رده نالان

"مهم وزین ل، ۲۲"

گفت وگو :

بلویر بی دلم به داخ و

سو بی

وهک تووتی ده م به

گفت وگو بی

"مهم وزین ل، ۱۷"

گفت وگفت :

شه و کابرایه له قسه کردندا

راوێژ خوش وگفت وگفتی

شیرینه .

تۆزى مېرومچ رووتال و

تفتن

بهلام وهك دهلتين به

گفت ولفتن

" بۆ كوردستان "

گنج و فنج :

هاوتاي گنج و فنج ، گنج و

گۆله پزوى ده رېچ گنج و فنج

تا به جوانى له ده وري زگى

وه رېچ و دانه خزى .

گنج و گۆل :

وه ختى كراس ده شورى گنج و

گۆل ده بى .

گورج و گۆل :

پېچه وانه ي گورج و گۆل

شل وشه و پچه .

همه موويان توندوتۆل و گورج

و گۆل و چوست و چالاكن

همه موويان بى فروفيل و به

كاروساده و پاكن

"تاريك وروون ل ۵۹۰"

گورزو گۆپال :

به گورزو گۆپاله وه بوى

چوون .

گوزو گونبه د :

هاوتاي گوزو گونبه د ، دهم و

له حاست ، كوت و پېر و ده سست

به جئ يه ، شه گهر بېت و گويز

تووپر د رېته گونبه زىكى ، خوى

راناگرئ و ده خلىته خواره وه .

گولله و ده رمان : (گولله و

با پرووت)

بېتو و گولله و ده رمان نه بى

شېرى قورس ناكرئ ، گولله و

ده رمانى بايزا غايه وشهق له

كهنه لان .

گول و دېزام :

بۆچاره سه ركردنى گول و

دووزامى هم و لىكى زۆر دراوه .

تا گول و دووزام له و به لايه

رزگار بن .

گۆچ و شيفليج :

وه ختى كه سئ ، نه فه رىكى

گۆچ و شيفليج ده بىنى قه درى

له ش ساغى ده زانى .

گۆله و ته بهق :

ره شه وه لاغ تووشى گۆله و

ته بهق ده بى ، له گۆله و

ته بهقدا زمان و سى ره شه ولاغ

دوچارى نه خووشى ده بى .

كه رما و كه رم :

له كه رما و كه رمى كاردا .

نه خووش كه وت ، كارده بى كه رما و

كه رم هه لى كوتيه سهرى .

كه رم و كه ور :

به بى پېخه ف شه وئ كه رم و

كه وره له ش

كه يارى نازهنين بگرى

له با وه ش

"نالئى جودايى ل ، ۷۲ "

گهرم ونهرم :

گهرم ونهرمه لیم ورگنه
پرله گللیرهی ههرزنه
به پیستهوه بوخواردنه
"گیبه"

بووان دلی ئیمه گهرم
ونهرمه
درکانی گرانه کچ به
شهرمه

"مهم وزین ل، ۴۱"

گهدوگیپال :

که شیخ وواعیزوسوفی به
جهننه تبهن گهدوگیپال
دهبی شه مسال ئیمه بو
جههننههم بهین سروسپال
"دیوانی مه حوی ل ۲۰۱"

گهزوربه :

ههرکه سئ شتی به گهزوربهی
خوی ده پیوی وهه لیده کیشی .
"پهن دی پیشینیان"
شه و گهزو ربهی په سند ناکهم .

گهزۆ و مازوو :

ههندی کهس مائی خه لکسی
وهک گهزۆ و مازوو دهخۆن .

گهل وهۆز :

شه و کهسانه ی که سهروه -

یهک گهل وهۆزن ، زمان و
داب وشوینی کۆمه لایه تی یان ،
ویک ده چۆ .

گهل وگون :

به باتوو نیوکه لآن ده کو -
ترئ ، مام گورنه ته له ده لئی :
خری خری داخری گهل وگونست
داخری .
گهندو گوو :

زۆری واهن زمانیا به خوشی نا که ری
وههر شتیک به که یفیان نه بوو
ده لئین : شه و گهندو گووه چیه ؟
گهوره وگران :

جاری وایه به لای گهوره و
گران به سهر پیاوی دئ .
توخوا یه کی گهوره وگرانی
پیغه مبه ری ئاشنا که خانی
"مهم وزین ل، ۷"

گیا وگوڤ :

به بهرگی سه وزو سوور را زاوه
قه دولاپال وشوودول
چرۆی ده رکردوه داروملی
دایه کتری گیا وگوڤ
"تاریک وروون ل، ۸۶"

گنجهل وگونگهل :

له بهر شه وهی که دوزمن به
گنجهل وگونگهل ده بی وه ک
مار سه ری پان بکریته وه .

گنجه وکیشه :

گنژو حۆل :

پنجه وانیه گنژو حۆل ، وریا و
وشیاره ، پیاوی گنژو حۆل زۆرله
مه بهستی قسان حالئ نابۆ .
گنژوکاس :

باوه پر ههیه لاموتۆش

ده ناسم

له وپتۆه که ساس وگنیز

وکاسم

"مەموزین ل ۱۱۳۰"

گنیزوو پ:

له و خۆشی یه هەردوگنیز

و وپمان

بئ ورتە و لاڵ و پال و

کپ مان

"مەموزین ل ۷۰۰"

گنیزو و تیز:

چۆن پەنئ بدەم دەبئ

جیئزم

تیماوم وکاس وگنیز و

وتیزم

"مەموزین ل ۷۰۰"

وتی: تۆخۆت شەزانی

شوری له یلا

سەری واگنیز وویژ

کردم له مه یلا

"دیوانی پیره میردل ۱۹۲۰"

گنیل و وتیل:

پیاوی گنیل ووتیل سەرەودە-

ری هیچ شتیک ناکا و پاشی و

پیشی کاری خۆی نازانی.

پێچه وانه که ی، وریا و هوشیاره.

گیروبەند:

سەروژیری که وشە کەم

درا بوو، دام به پینه چی بۆم

گیروبەند بکا.

مەزنی گەلی کوردی مەرد

و رەندی

خاوەن دەسلالت وگیسر و

بەندی

"مەموزین ل ۴۲"

گیروگرفت:

شە و کارە بە هاسانسی

پێک نایە بە لککوو گیروگرفتی

زۆره.

چیمپی

لاق وله تهر :

. شه و نه ده به پیمان
رویشتهو هه موو لاقی وله تهری
بلوق بوو هاوتای لاق وله تهر ،
لاق وقوله .

لال وپال :

تۆنه چیه زمانى لال و پالّه
بیرت له دلا بئ مشت و مالّه
له وخوشیه ههردو گئژو پمان
بئ ورته لال وپال وکپمان
"مه م وزین ل. ۵. ۶۹"

لال وپال :

وه ختئ قسه له که ل شه و
کوره ی ده که ن ، وه لأمی نیه و لال
وپال ده بئ ، یا که مئیک پسکه .
لانک ولزورک :

شه و نه به زیزی دوینی به
مندال و لانک ولزورکه وه چووه
مالی بابی .

لاو له رزانه :

زور ژن هه ن له جیاتسی
راگه یشتن به مالی خو ههر
زیروزه نیه ر له خو یان ده ده ن
وخو یان به لاو له رزانه 'ده را -
زیننه وه :

به چیمپی ده گری به هانه
موباره ک لاو له رزانه

لق وپوپ :

یه کئک مالو ده کا یه ک
داده چینی تازه شینا وهر د
شه وی تره هله ده پهرتیوئ ،
لق وپویی چلویکی دار
"تاریک وروون ل. ۶۰"

لوتک وپوتک :

شه و نه به ههر قسه یه ک
لیو هه لده قرچینی و به لوتک
وپوتکه .

لۆمه وله قه م :

ههرچه نه ده خوش را بویرن
که مه

چ روژی لۆمه وله قه مه
"بوکوردستان ل. ۵۴"

لهرت و بزووت :

دوینی له شار لهرت و
بزووت تووشی قادر هاتم .
لووس وپووس :

پیچه وانه ی گپنی گپنی
وزیر ، لووس وپووسه .
لیک ولووس :

له تک و په تک :

کړکړلوهی له ت و په ته ،
ژنان که جلی خویان ده بېر
برشت وله تک و په تک له بـ
پارچه که ده مینیتته وه .

له ت و په ت :

ته و بکړئ به خه نجران له ت
و په ت

بوتوله یی مدم ده بیتـ
ده رفعت

"مدم وزین ، ل ، ۸۴"

له ت و کوت :

وردوخاش : زورشتی واهیه
که به عرزی دابدهی له ت و
کوت ده بی .

له پ و لاواز :

زور بووه بهرخیکی له پرو
لاواز

بوته خه رتیکی دووگ
زه لام وقله و

"مه لامحه مه دی کوی"

له سالان وله مانگان :

که میوانیکی خۆشه ویست
ده چیته مالتیکی ، پتی ده لـین :
دار پیرده بی جاریک باز له
سری ده نیشی له سالان وله
مانگان ، نه ورؤ به سـهـرت
کرد و مه وه .

له شولار : (به ناز)

ناز و کرشمه وله نجه ولاره که ی

پری کردبو هه مووشاره که ی

"تاریک وروون ل ، ۲۰۰۰"

تۆبه کنا چه وله نجه ولاره وه

من به چا ویکی فرمیسک

باره وه

"دیوانی پیره میردل ، ۲۲۲"

له نگ ولور :

شتیکم نووسیوه بوت ده نیرم

هه ر له نگ ولووری به کی بی بۆم

ده ست نیشان که .

لیدان و کوتان :

ده بی به جیی لیدان و

کوتانی مندا لان رووی خۆشیان

نیشان بدهن وئا موژگاریمان

بکه ن .

لیره وله وی :

چم پی بلتین لیره وله وی

من کوردستانم خۆش ،

ده وی

لیفه و بان :

وه کو ، نوین و بان وجیگه و ،

بان ، به که سیک که له مالتی

خویا گه وره نه بووی ده لـین :

لیفه و بان ی بابی به خۆیه وه

نه دیوه .

لیپا و لیپ :

یانی که لاوه ریز و پر له ئاو :

وه که ده لـین جاتیکی لیا و لیم

له نجه ولار : (کرشمه) منتدی اقرا الشقی

پىتى (۱)

مات وپەشيو :

تاوهەتاوى نىهوامات و

پەشيو

لەشى زامارى دەكېشىتە

نشيو

"هەلوى كاك سوار"

مات ومەلۇل:(دەل بەغم)

ھاوتاي مات ودەل تەنگە ،

ئەو كچە مات ومەلۇل دانىشتو-

وہ و دەستى لە ئەژنۇكانى

هەلپىكاون .

ماچ و موچ :

كەشەوتىر ماچ وموچ وگاژە

كولمە

چىو سوتا ووتا وانگاژە

كولمە

"ئالەى جودايى ل ۷۲"

مارومىروو:(هەموو شت)

ئەو دىكەنە گەورەيى

سەرى مارومىرووى تىدايە .

ماش و بىرنج :

وہ خىتېك مووى ردىن رەش و

سپى بىئەلەتېن ردىنى ماش و

بىرنجىە .

مال و حال :

هېندېك ژن بە چاكى بەمال

وحالىيان رادەگەن .

مال و مىندال :

كۆلى مال و مىندالت

تەزاندىويەتى بالت

"ملوانكەى شىن ل ۱۱۰"

ماندوو مردوو :

لە ئاشى ئەوئەندە كارم ،

کرد کہ گەرامەوہ ماند وو

مردوو لە مائەوہ ، بىوى

كەوتم .

مانگ و روژ :

ئەستېرە و مانگ و روژ لە

بەرزى

دەسمایەيى ژين و بىوون

لە عەرزى

"مەموزىن ل ۱۱۰"

مردم و سووتام :

ھا تەوہ بەردەرکەى ئەخت و

چارم کردو مردم و سووتام

نەھاتە ژوورئ .

مردومودار :

بەو کەسانە دەلېن مردوویا

لې مردووه ، مردومودار پىو-

يستان بە دلخۆشى دانەوہ

ھەيە .

مىچ و مۆن :

وہک مۆرومىخ ، زۆر کەسى ،

گرتیبوو	واهمن دەم بە پلکەنین و سەرو
خەیاڵی ملک و ماش و مالتی	رووخۆش نین و گنجی نیوچاو -
گردیبوو	یان ناره وینن، ئەمانە مەرج و
"نالتی جودایی ل، ۷۷"	مۆن .
ملک و مالت :	مست و پتلاقە :
پیاوی دەوله مەند ملک و	سیری خوارد زمانی سووتا
مالتی زۆره .	گوتی: نابئی، وەبەر مست و
مل و مو :	پتلاقە یاندا .
بەدەوری لاشی نیوہ گیانی	مشت و مالت :
ئەودا،	ئەگەر خەنجەر مشت و مالت
هزار گورگ و چەقە	کەن دەدرەوشیتەوہ .
دەیکردمل و مو .	مشت و مالتی دەوئی ئاوینەیی
"تاریک وروون ل، ۶۵"	زەنگاوی خەیاڵ
مووچە و مەزرا : (زەوی)	مەست و گێژم کە، هەتا گائە
هاوتای مووچە و مەزرا	بە جامی جەم کەم
زەوی و زارە، بە دەشتیککی	"تاریک وروون ل، ۱۶۱"
پان کە کێلدرایی و دەغل و	مشت و مەر :
دانی لئ چاندرائی و گیایا و	پشیلە پێک هەلدە پرژین و
گۆلی لئ شین کرائی، مووچە	مشت و مەر دەکەن .
و مەزرا دەکوئری .	ئەوان خەریکی مشت و مەر
مەردو پەند :	کردن
لاوی ئازا و کوپی مەردو پەند	یەکی لاپرەسەن هات و
زۆرکچی گۆل بە دەم و لیبو	لئی بردن
قەندت	"شەرە فنامەل، ۴۴۹"
مەرد و مەردانە :	مەشە و مەمەر :
پالەوانە کە لە پەشتە وەرا	واتە لە پەستا و بێ برانە وە
بۆی نەچوو، بەلکوو مەرد و	ئەو مالتە مەشە و مەمەر میوا -
مەردانە روو بە روو بۆی	نی لئ نابری .
چو و بەرەنگاری بوو .	ملک و ماش :
مەر و مالت :	لە سویتی مالت و دراوی بالتی

ئەوساڤ سالتیکی خوش بوو
مەروما لات تیروته سەل و بـ
کەیف بوون .

مەکروما جەرا :

هاوتای فرۆفیلە ، ئەو ژنە
ئەوێندە بە مەکروما جەرایـ
کەس تیی ناگا .

مێرد و میوان :

مالی جیرانە کە مان قەت
بئ مێرد و میوان نابئ .
مێرگ و مێرغوزار :

وێک چیمەن و لاله زار ، جیی
بژوین و پەرلە شینا وەرە ،
سەرەتای زۆربەیی چیرۆکـ
کوردی یەکان دەلتی : وادی بە
وادی ، تەختی مورادی کەمێرگ و
مێرغوزار یک بوو ، چیمەن و
لالە زاریک بوو .

میش و معانج :

واتە هەرە لە هەمیوان ، بە
مەرەپەرە کەم ، هەم مەرەپەرە کە ی
تردەنگیوم هەم مەتە کەت دەخۆم
"میش و معانج" لە یاری
میشێندابە کار دەبرئ .

میشک و دل :

وەختی پیاو دەست دەداتە
کاریکی دەبئ میشک و دل و هۆشی
بداتئ .

نەدیاری بە ناوی تۆدیاری
ئەو هۆیە کە میشک و دل لە
کارن

"مەموزین ل ، ۳"

میش و مەگەس :

هاوینان میش و مەگەسیکی
زۆر لەسەر زبیل و زال خـ
دەبنەوێ هەر دەهاریوژین .

میراتگرو برا بەش :

وەختی کە سێک دە مرئ ملک و
ماتە کە ی لە نێوان برا و خزم و
کەسی دابەش دەکرئ کە دەبنە
میراتگر و برا بەش .

پیتی نان

نازوناخون :

ئیمه نازوناخونین لیک
نابین "زاراوه" نازوناخون
نه خوشیکی قامکانه .

نازو نووز : (غه مزه)

نازونیمناز :

وهک قروفر له ولوه ستی به
باهشی واز ، پیشوازی ده ها -
ت به نازونیمناز .

ناسک ونازدار :

ناسک ونازداروشوڅ وشنگ .
تهنگ وشلک وجوان و
چهلنگ

"تاریک وروون ل، ۲۲۴،"

ناسور وبرین :

ناتوانم پریسکه ی دل -
لای که س بکه مه وه ده نا ناسورو
برینی زور تیدا یه .

بۆمنی با برده لای

گرده نشین

بۆمنی دل پر له

ناسوروبرین

"نالای جودایی ل، ۱۶،"

نال وبزمار :

کاری نالتهند قه یسار
کردن ونال وبزمارکردنی یهک
سمانه .

ویره ی جلیت و داران

خرمه ی نال وبزماران

"تاریک وروون ل، ۱۰۶"

نان وئاو : (بژیو)

نان وئاو دووسه رچاوه ی
گرینگی ژیانن .

ته و سال خهوت ساله من

رهنجهری تۆم

به نان وئاووجل و بهرگی

خۆم

"دیوانی بی کهس"

نان وپیخور :

دوینی نان وپیخورمان
هه لگرت و بهر و باغ وهری که -
وتین .

نان وچیشیت :

ته و ژنه له نان وچیشیت
سازکردنیدا ده ستاوی خو شه .

نان وخوان :

که سیک میرد و میوانی
زور بی ده لاین به نان وخوانه .

چلون بانگیشتنیک مه رخوا

بزانی

چکه س نه یدیوه ئاوا نان

وخوانی

"شه په فنا مه ل، ۷۵۵،"

نان و دۆ :

هه مووکه س حالى شپه

دوژمن نان و دۆبیره

"تاریک دروون ل، ۹۷،"

نان ونهک :

نان ونهکی شه وماله م زۆر

کردووه، چاکه م له چاوی دا ههیه

نرکه وناله :

کابرای پیر وهختیک به

ریدا ده رویتی دهستی کرد به

نرکه وناله . نرکه وناله

نیشانهی ناساگیه .

نوقل ونهبات :

له شاییدا له روژی شیرن

خواردنی نوقل ونهبات دهه -

شنهوه .

نوئزو روژوو :

کابرای به نوئزو روژوو ،

وخیروخیراته به فکری هه موانه وه

ههیه .

نوئین و بان :

وهکو جی و بان پیخهف و

راخه، هاوینان هیندیک کهس

نوئین و بانیان ده به نه سهربانی

ولهوئ ده نوئ .

نووک و بهد : (سه رله نوئ)

هاوتای نووک و بهد، سه رله

به ره، شهوی بوخۆم دیتبووم و

به سه رم هاتبوو له نووک و

به د به تیکراییی بۆم کتیراوه .

نهخۆش و سه رتیش :

هیند پاراوه منیش نهخۆش

وسه رتیش هه ستام، وه دووی که وتم

شه گهرجی هه موو گیانم دیشا .

نهخۆش ولهش به بار : (نه ساخ)

شه وکا برا چوارسال نهخۆش و

لهش به بار بوو .

ها ورازونیا زی ده رده داران

ها ودهنگی نهخۆش ولهش

به باران

"مه موزین، ل، ۵۷،"

نه دی ویدی : (هیچ نه دیو)

دژواره نه دی ویدی

نه گوړی

سه رئاو ده کهون به

تاقه چوړی

"مه موزین، ل، ۵۴،"

نهرم وشک : (له تیف)

دهستی نهرم وشکه بو

کاری مه زرا نابی

نهرم ونۆل :

ناسک ونهرم ونۆل

خاوینن سپی وسۆل

نهرم و نیانی :

پیاو ده بی به نهرم و نیانی

وبی په له وه له قسان بکا .

جهرگی تۆ به رگی ژیا نی

من بوو

که وه هری نهرم و نیانی

من بوو

نۆك و دل :

وختى ئەو ھەۋالە ناخۇشە -
يان دامى نۆك و دل م بەربۆۋە !
ناووناوبانگ : (ناوبەدەر ۋە
ناووناوبانگى نووسەرى
باش شاربە شاروولات بە ولات
دەپرا .

ناوونىتكە :

نۆونىتكە يەكى زۆرىار
دواخت ۋەھزاران بەيىت و
باويان بۇ رىك خست .
"پىكەنىنى گەدا "

ناوونىشان :

ھەر كەس نۆونىشانى خۇي
نەلى نانا سىرئ . بۆشتى دۆزراۋە
ناوونىشان پىو يىستە ،
خاۋەنى بىدۆزىتە ۋە .

نىۋەونىۋەچل : (ناتەۋاۋ)

ئەۋسال دەغل و دان باش
رەنۆنەھات ! پەلەزەۋىيە كەم
داچاند و زۆرىش پىي چارام و
خۇم لەگەل ماندوۋكرد . لەسەر
ئەۋەش نىۋەونىۋەچلىش دەرنە -
ھىناۋەخودا خودام بوو ھەر
بە تۆۋەكى دەرهىننەتەۋە !

بۆكۈزەكەن ل ۱۴۲۰ "

نەغدو پوخت (نەخت و پوخت)

برىتە لە مال وداھاتى
كەسك بە تىكپايى ھەرچى
پارەى دەست كەۋى نەخت و پوخت
دەيداتە دەست بابى .

نەقل و نەزىلە :

زۆربەى چىرۆكەكانى كورد
نەقل و نەزىلەن ، كورە چىرۆكى
كە پرە لە ئامۆزگارى بۆچاكە
كردن .

نەوس و چلە :

نەوس و چلە ئەۋشانەن كە
ۋەبەردلى پىاۋى نەوسن و
چلىس دەكەون . پىاۋى نەوسن و
چلىس ئاۋالى خۇي بە نەوس و
چلە ۋە دەۋى .

نەۋەونەتىجە :

ئەۋەندە پىرە نەۋەونەتىجە
خۇي دىۋەبەلام عەقلى مندالىكى
نە . كورەزاۋ ، كچەزاۋ ، دەبنە
نەۋە - مندالى نەۋەش دەبنە
نەتىجە .

نەپىنا و نەبىرد :

بىچ ئەۋەى تىبىنى رەچاۋىكا
نەپىنا و نەبىرد ، ھەموۋى بەدرۆ
خستەۋە .

نۆرومى :

ئەۋ دەركەم بۆنۆرومى
بەكەۋە .

بەیتی (و)

ئەو كچه لەكاری مائیدا زۆر
وردوگرده .

لێی وردبەوێ ئەم وتارە
ورده
هەرچەند بەروالە ورده ،
گرده ،

و پروكاس :

بەگەکردنی و پروكاس
هێندەى هەلپشت
قەسەباس
"بەیتی سەرەمەر، هەزار"
وشك و برینگ :

پێچەوانەى تەرۆتلیسە ،
هاوینان كە جل و بەرگ دەشۆن
و هەلیان دەخەن ، بە تینسی
تاوی وشك و برینگ دەبنەوێ .
وشك و تەر :

و هەختیك ئاور هەلگیرسا ،
وشك و تەر پێكەوێ دەسووتین .
وشك و تەر هەوزودەروو
دیوارت

تازەو كۆن و خۆیا و پێوارت
"بۆكوردستان ل ، ۱۳۴"
و هەتاغ و بالەخانە :

مائی ئەو كە برایهی سـ
و هەتاغ و بالەخانەیهكى هەیه .
و هەتاغ و پێشخانە :

ئاغایەكى بەو هەتاغ ،
پێشخانەیه .
و هەخت و بێ و هەخت : (هەمیشە)

وت و وێژ :

زۆر كار هەن بەشەپوكێشه
بێك نایە ، بەلام بە وت و وێژ
هەهاسانی پێك دێ .

ورت و وێران : (خاپوور)

مەغولەكان و هەختی هێرشیان
هێنا یە سەرئێران دەستیان كرده
نالان و برۆوولاتیان ورت و وێران
كرد !

وردوخاش :

ئێستیکانەكەم كە و تەعەرزى و
وردوخاش بوو .
ورد و درشت :

هاوتای چكۆلە و گەورەیه ،
كولەبەفرى درشت و ورد
چۆن سەرزەوى كفن دەكرد
"بۆكوردستان ل ، ۴۰"
ورد و درشتیان ئەهاتە
شوینمان ،

لەو دیارەوێ دیار
نەبوو شوینمان ،
"دیوانى پیره مێردك ، ۲۳۴"

ورد و گەرد :

مندالتیکی شیره خۆره مان ههیه
 وهخت و بئ وهخت دهگری .
 وهخت و سهعات : (کات)
 ژنی زگ پرله وهخت و سهعاتی
 خویدا دهزی . دوکتۆر بـ
 نه خوشیکی گوت : وهخت و
 سهعاتی ماوه دهنا شه ونه خوشه
 له مردنه .
 وهستا و فعهله :
 دهبی زوو بجمه وه وهستا و
 فعهلم ههیه .

پهستی (ه)

هات و چۆ :
 چهند جاری بچنه شوینیکی و
 بگهر پینه وه ههات و چۆی پـ
 دهلتین .
 به ره وتی نه رم وله نجه وهات و
 چوو
 بلتی کیت نه کرد به باوک
 مردوو ؟
 " وهلی دیوانه ل، ۶۴ "
 هات و نه هات :
 بئتو هات و روی ده پیاوی بکا
 هه موو شتیکی وه ده س دیت لـ
 نه هاتیش هیچی به ده ست نایه .
 نابمه زیبوا ری کهلی هات و
 نه هات
 چاره کهم به شکور شه واهات و
 نه هات !
 " ههلتۆی کاک سوار "
 هات و هاوار :
 واته دهنگ بهرز کردنه وه بۆ
 فریا کهوتن . شه وهات و هاواره ،
 چیه ذات ناوه ؟
 هاوواه :
 هارواه :

هیندیک مندالی هارواهج هه
که سواری له شهسپی دههیننه
خوار .

هاریه وهاژه : (هاشه)
شهپولی ئاوی خوړین هاپره و
هازی دی .

هاش وهوش : (وژره)
بای واده که له ره شه مه دا
تی هه لده کابه هاش وهوشیکی زۆر
به فر ده باته وه .

گیزه لور کهش هاش وهوشی ههیه .
هاوار وبانگ : (فریا)

بیایوکی زۆر چاکه به هاوار
وبانگی هه مو که سه وه ههیه .
هاوارو زریکه :

وهک زریکه وهوږهات و
هاوار، مندال وهختیک په لپ
ده گرتی ده سته ده کا به هاوار
و زریکه . دهنگی هاوارو زریکه ی
شه و ماله دینیتته کولان .

هۆش وگۆش : (وریا)
زیان به بوئنه ی عه زیزم
خۆشه ،

هه رکه س تو ی نه وی بی
هۆش وگۆشه ،

ده لیم بی هۆش وگۆش —

مودده تیکه هه رده نالینم

خوداره حمی بکه ی به مورعی

حه پسه ی بی په روبا لیم

"وه فایی ل ۵۴۰"

هه راوهوریا : (هه لالا و بگر)

هاوتای هه لالا و بگره . هیچ
شه ریک بی هه راوهوریا نه .
مندالی ساوا هه راوهوریا ی
زۆر ده کهن .

هه رچی و به رچی : (بی سه ره و به ره)
کو مه ل یا مالی هه رچی و
په رچی شه وهیه که س خه تی که س
نه خوینیتته وه و هه ست به
که وه ره و بچو وکی نه کا .

هه رزان وتالان : (که م بایه خ)
شته یکی شه وه نده هه رزان ،
بی، که وه کوو خوږایی بچی .
هه رزان وتالان به نه رخی
سالان .

"مه سه له ی پیشینیا ن"
هاوتای هه رزان وتالان ، به
لاش و حه لاشه .

چت کرد چه قانند باغی
به رمالان ؟

ریشه م حازرن هه رزان و
تالان

"دیوانی سه یفل ۷۹۰"

هه پروگیف :

هاوتای هه ره شه و گوږه شهیه ،
ده لئ له هه پروگیفی شه و
کا براهه ناترسم .

هه ره شه و گوږه شه :

ترساندن یه کیک به قسه و
تووره بوون . خو مندال نین،

له و هه پره شه وگوره شه ی
بترسین .

ههستان وپرونیشتن : (تیکه لای)
ئه وکا برایه ههستان و
رونیشتنی له گه ل خه لک باشه .
ههست و خوست : (چریه)

ئه و ماله هینده بی ههست
و خوستن ده لئی که سی تیدا
نازی . وهختیک دهست بـو
کیسه ل ده بهی ههست و خوستی
له خوی ده بری .

ههست و نیست : (داها ت)
ههست و نیستی خۆم له سه
ئه وکاره دانا .

هه ل و په ل : (چاک کول)
وهختی گوشت له سه ر ئاور ،
به چاک بکولئ ، هه ل و په ل
ده بی . هاوتای ورد ورد و
ریزال ریزاله .

هه ل و مه رج : (بارودوخ)
هاوتای بارودوخه . له
هه ل و مه رجی ئیستادا بیر و
باوه ری چاک پتر له هه موو
شتیکی دی ده توانی ولات ،
پیش بخا .

هه ل و کهوت :
ئه که رچی بیرشه هه ل و
کهوتی هه رماوه .
هه لات و برۆ : (پشوی)
هاوتای ئاخۆران و بخۆران

پیشوی یه . وهختی جی یه ک
تالان ده کری هه لات و برۆ ساز
ده بی .

هه ل سوو و دا سوو : (جو له)
مندا ل که متر ئا رام ده بین
پتر بیرو به ویدا هه لده چهر -
خین وه ل سوو و دا سوو پرده کن .
هه ل گنیر و وه ر گنیر : گنیران
ماسی له تا وهیدا هه ل گنیر
و وه ر گنیر بکری باشر سوور
ده بیته وه .

هه ل لا و بگر : (گورپه)
هاوتای هه را وهوریا یه .
له جنیه ک هه ل لا و بگر بی ،
که س گوی ناداته قسه ی که س .
هه ل م و بوغ :

هه موو ها ل و یکی گهرم و
وشکه که له سووته مه نی و
شتی تر هه لده ستی . به تایبه ت
له چیشتی گهرم .

به گهرمی دل و گهرمی پی ،
بوغ بکا وهه ل می بلن دی .
" بۆکوردستان ل ٦٤٠ "

هه وا و زوخوا :
بر بینیک که وه بین بدا کیم
وهه وا و زوخوا ی لی دیته ده ر و
دره نگ سا ریژ ده بیته وه .
هه توان ده توانی هه وا و
زوخوا ی برین وه ده ر خا و پندری
بکا ته وه .

هه‌ورازولێژ :

زۆرجار رێگهی هه‌وراز و
لێژ پێکه‌وه‌ن .

رۆلێ کوردم فێری هه‌وراز
ولێژم

تازۆر برۆم زیاتر ئاره‌ق
برێژم

"تاریک وروون "

هه‌ورازونشیو :

هه‌زار هه‌ورازو نشییوی
پیاووه‌ تاگه‌یوه‌ته‌ شه‌م‌رۆژه‌ .

هه‌ورو مز :

زۆر رۆژی زستانان هه‌ورو
مژه‌ وچاو وچاو نابینی . به‌
هه‌ورو مز به‌ری رۆژ تاسه‌ر
ناگیرئ .

هه‌وروه‌لآ :

زۆرجار به‌ری ئاسمان به‌
هه‌وروه‌لآ ده‌گیرئ ودایده‌دا-
ته‌ باران وره‌هێله‌ تا هه‌ورو
هه‌لآ نه‌په‌وی مه‌لینا برپووکیئ .

هه‌بیت وه‌ووت :

گواره‌ وکر مه‌ک وه‌بیت و
هووت

هاتنه‌ سه‌ما به‌تاق و
جووت

دیسان نیشه‌ی که‌لله‌م

بزووت

"فۆلکلۆر"

هه‌یلاک وشه‌که‌ت (زۆر مانه‌دوو)

هاوتای مانده‌وو مردوو .
شه‌وکا برایه‌ هه‌ینه‌ی به‌ردکێشه‌وه
هه‌یلاک وشه‌که‌ت بۆی که‌وتوو .
هه‌یدی وه‌هه‌مین : (له‌سه‌ره‌خۆ)
پێچه‌وانه‌ی هه‌له‌شه‌وه‌له‌
باشه‌ . ئه‌ینسان ده‌بی له‌کاردا
هه‌یدی وه‌هه‌مین بی .

هه‌یزوپێژ : (توان وگور)

هه‌یزی شه‌وه‌ هه‌یزوپێژی
پێ داین

هه‌رخۆی له‌به‌ر پێوه‌ریزی
لێ ناین

هه‌یزوتوانا : (برپسته‌)

هاوتای گور و برپسته‌ .
رۆژگار هه‌ریمی وه‌ک

شه‌سپۆنی ورد

هه‌یزوتوانای لێ برپوم
ده‌رده‌ کورد

"نالای جو‌دایی ٢٢٠"

هه‌یزوگور :

هاوتای برپسته‌ . پیاو له‌
هه‌په‌تی لاویدا به‌هه‌یزوگوره‌ .

هه‌یج وپووج :

ده‌سه‌رده‌له‌کاری هه‌یج
وپووجت

به‌سه‌بار که‌له‌من گوناوه‌
وسووجت

"مه‌م وزین له‌ ١١٥٠"

هه‌یواوئاوات :

هه‌می‌د وئاره‌زوو .

پیتی (ی)

یال وېژ :

ته و بۆریکی که فه ل مازی
یال وېژ به ژه نگاری کلک له
سه رجوانی ده بن دایه
"سوارۆی ئایشه گول"

رم و نێزه ئیسک پرو رهگ

پسین

ئه سب یال و بژیان

ده رهنگا به خوین

"شهره فنا مه ل ۵۳۸۰"

قاموسەكە .

لە لایەکی دیکەشەو دەبێتە پنجیک کە بیرو باوەری
خوینەری لێ دەروێ، دەبێتە بناخە و بنچینەیک کە
روانگی وی لەسەر هەڵدەچندرێ . ئەو وێنەیه : میوزیکە لە
کەمیژنیک و گێژنیکە لە باریک . دڵۆپە ئارانیکە لە ریزنەپەک
و یەکیکە لە لیزنەپەک پەرتوو کەمانیکە لە دەستە واریک و
داریکە لە لێرە واریک ، باریکە لە گەلیک و مەریکە لە
میگەلیک .

ئەو وێنە یە جاوگ (مصدر) ی چوونە کەرەگەل پێشەندان
و پاشەندان و نیو (اسم) ان ۰۰۰ خستوو و زۆر لکی لێ
بۆتوو و هەر لکە ی هیندیک کەشم (صورت) ی پێو یە .
هەر کەشمەم هەر بەتاقە رستە (حمله) یەک لیک داو تەو .
(مانا ، بارتە قای رستە یە) کە وایوو مانام دە قاو دەق بۆ
نە نووسیون . بۆ یەش چاوگم دەست نیشان کردوو کە هەر وەک لە
نیو کە ی را دیارە ، سەر چا وەکانی ئاوە ، بۆ کردار (فعل)
- کان و کردار ییش ئەستون دەکی تاو لێ زمانە و تیخەرە ی
پشتی ریزمان .

وایزانم لە رابردوو را تا کوو ئێستای ۲۵ قناموس ،
(فەرھەنگ) ی زمانی کوردی پێکە وە نراو و سەر لە بەر و بەرە
بەرە خودا پێمان رەوا ببینی ئە و کارە رێک و پێک تر ، پوخت
و پاراوتر ، لە بارتەر و بێ خەوش تر بوو و بەرە و پێشکەوتن
رۆیو . بەرھەمی هەرە نوێ قاموس رێکخستنی زمانی کوردی
قاموسە باوەر پێ کراوە کە ی ما مۆستا زەبیحی یە .

پێم وایە کاتی وە ی هاتوو کە چەند لکێک لە داری پێ
گەشتوو قاموس رێکخستنی زمانی کوردی پێ و هەر وەک
مەعروف قەرەدا غی مردووخی لە سەرەتای فەرھەنگی کشت و
کالە کە ی خۆیدا رایگە یاندوو (فەرھەنگی کشت و کال ، بەغدا
۲۰۱۹۷۳ بەرگ) : دەبێ زمانی کوردیش وەک زمانەکانی تری
سەر و بەندی ئێمە چەند جۆرە قاموسی تر وەک قاموسی زانستی

قامووسی پیاوۋە بەناوبانگەکانی گورد ، و قامووسی زارا -
وہیی بەخۆیەوہ بیینی تا چاکتر پیدأویستی یەکانی خەلک
بێک بیینی .

بەدوای فەرھەنگی کشت وکال ، ئەوامن گەلالتە یەکم بـۆ
سازبوونی قامووسی زاراوہیی زمانی کوردی - کە ئیستی بە
دەستانەوہیە - پیکەوہناوہ ، کە بێتوو باش بێ وپەسند بکری
ھیوام وایە کە سێک یا چەند کە سێکی دی ، ئەو گەلالتە ی بکەنە
هەوین بۆ دارشتنی قامووسی زاراوہیی زمانی کوردی .

خوینەری خۆشەویستم دوای خویندەنەوہی ئەو نامیلکە یە
پەرچەکانی لی هەلاوێرە و سوچەکانی لی هەلۆہ ژیرە و منیش
ئاگادار کە بۆم بنووسە ، ییم بلی ولیم رابسیێرە ، ئەگەر
کەلکیشی نەبوو بەسەرم دادەوہ ، ماتی قەلب سەرۆہ ساحیبی .
ئەگەر لی شەم قەلسی ، ئەوا بشتی من و داری تو .

تەھنە فەیزی زادە

چوون لەگەڵ پێشەندان :

بۆ + تئ + وه + چوون = بۆتئسوەچوون . وهک : لەبەرە
گران نیه ، پێم خۆش بێ سەرم لەو کراسەییەوه بۆ تئسوەدەچی
زۆر تەنگ نیه . یان : لەبەر خێران وەختیک ژنی بەیئنی لە
جل هەلگرتنی دا ناھێلیم زەبەرت رێکەوتی ، بۆخۆم بۆت تئسوە
دەچم . زۆر دەرەستی مەبە .

بۆ + چوون = بۆچوون . وهک : تا ئەورۆ کەستیک وەلامی
ئەو ھەتەلۆکە نەدیووە . ولامی تۆش زۆر باش نیه . بەلە
چاکی بۆچووی . یان :

بۆت دینم . بۆت دینم ، بۆت دینم لەو مۆرسایە
ئەگەر ئێران لێی نەبێ بۆت دەچمە ئوروپا

یان : بارێکی قورست بۆ تیک ناوم . و بۆت داگرتوم . ناتوانە
ھەلێ گرم و بۆم ناچێ . یان :

بۆ بازەرگانی دەچمە شنۆیە کراست بۆدینم لەگولێ لیۆه
یان : وەختیک ھەلۆ دەیەوئ نیچیری بگرێ ، بۆی دەچی و
تێی رۆدێ . یان : من وای بۆ دەچم وتاری ما مۆستا کەم ھەلێ
تێدا نەبوو .

بۆ + دەر + چوون = بۆ دەرچوون وهک : بە ئیمە دەکوت
لە چ شتیک مەترسن و وەختیک کە مووسکێک نەھاتی رووی تیکرد
چۆکی دادا و لەبەرەگەدانەما و بۆی دەرچوو قەل فری کرد !
بۆ + لا + چوون = بۆلا چوون . وهک : پوولتیکم دا بوو بە
برا کەم دوینێ چووم بۆلای گە لێی بستینمەوه . یان : نیشا
نەبەکم بۆت داگردبوو کە بەتفەنگ پێوھێ نیی . بەلام نەک
ھەر لەبالت نەکرد بەلکوو بۆلاشی نەچووی . یان : تا شتی
تروپەر ھەبێ بۆلای شتی فیشک و برینگ ناچم . یان : لەبەر
ئەوھێ پیاویکی چاک نیه قەت خۆی تئ مەگە یەنە و لای لـ
لادە و بۆلای مەچوما

بە + . . . + چوون = وهک : لام وایە بە سواری چووھ نەک بە
پێ یان . یان : لام وایە ئەوھەندە سەھندە یە بە هیچ ناچێ !

به + سەر + ئەوه + چوون = به سەر وه چوون . وهك له بىرت
 بىچ كه كتيبه كه تلى سووتاندم ، جا به سەر ته وه نه چى ، تو له ى
 خۆمت هەر لى ده كه مه وه ! يان : له كوئى به لای منه وه هاتوى
 و كهنگى له دوى قسه ى منت دا وه ؟ كه وابوو منىش به وه ختى
 خوى بستيكت به سەر وه ناچم . گله ييم لى نه كه ى ، دونيا رووى
 بىژىنگه ، چۆنم ده بىنى وات ده بىنم .

به + سەر + دا + چوون = به سەر دا چوون . وهك : لىيان
 خه فتام و قهره به قهره يان رۆيشتم و له جىيه كى ده گىـرم
 خستن . كاتىك خوت و خافل به سەر يان دا چووم عه به سان .
 به + لا + وه + چوون = به لا وه چوون . وهك : كاتىك شتىكى
 له نىوان خۆمان و خه لكى دا به ش ده كه ين نابى هەر بـو لای
 خۆمانى دا بشكىنن ، يان چ وه بهر كه س نه هىلن . خۆمان
 پى كه ين و خه لكى قى . به لكوو چاك شه وه يه زۆرتى به لای
 خه لكى يه وه بچىن .

پى + تىك (ده + يهك) + چوون = پى تىك چوون . وهك
 هىندىك جل و بهرگ هەن بىتوو بىانشو ين پى تىك ده چن .
 يان : ژنه كه قسه ى ناخۆشى به مێرده كه ى كوت . مێرده كه ى
 زۆرى پى تىك چوو .

پى + چوون = پى چوون . له رىگايه زۆرى پى چووه . له ئاشى
 ده يه وى تى هەلئىته وه ! يان : هەرچى له و كۆپه توپه ده بم
 و پى ده كه م كه ده ست بىزوى نه كا به گوپى دا ناچى و پى
 ناچى ! يان : له سەر شهو كار هه خراپانه ى كه خوى پى گرتـووه
 هەرچەند سەركۆنه ى ده كه ن و تانه و تانوتى ده ده ن و حارى
 وايه لىشى ده ده ن . به لام پى ناچى . دوايه ده لى نه باى
 پى دا هاتوو و ته پۆران !

پى + دا + چوون = پى دا چوون . وهك : به و رىگايه ى دا ،
 چووى بو شارى ؟ نا پى دا نه چووم . يان : ئىستى هور
 و هەلايه . زۆرى پى دا ناچى كه ده بىته وه تا ووسا و .
 پى + دا + هەل + چوون . پى دا هەل چوون . وهك : جارىكى

پىي داھەلچووم، كۆلەوار بووم . ئىدى بەسمە .
 پىي + وە + چوون = پىئوھچوون . براكەم لەھەجى ھانوتەوہ
 بەلام من ھىشتا پىئوھنەچووم و نەمدىوہ . يان : بىتوو زوو
 سەر لەو برىنەى نەيەشىنى وردە وردە دەتەنىتەوہ و ھەموو
 لەشت دادەگرئى و پىئوھدەجى ! يان : ھەودا دەزووگە بەسىخە
 — كەيەوہ نووساوە دەگەل خۆى بردى . بەلام نەيدەزانى
 دەزووھەكەى پىئوھىيە و پىئوھچووە !

پىي + وە + ھەل + چوون = پىئوھەلچوون . وەك : مندالى
 وا ھەيە تا دارىكى بلىند دەبىنى ، پىئوھەلدەجى . ئىدى
 نازانى بىتوو بەرىتەوہ سەرى تىدا دەجى !
 پىي + ھەل + چوون = پىي ھەلچوون . وەك : دوو منداڭ لە
 بن دارىكى تۆپىنىيان دەگرد لەناكاو تۆپەكەيان كەوتە سەر
 دارەكە و بە لك وپۆپىوہ گىرساوە . ھەرچەند دارەكەيان
 راتلەكاند بەرنەبووہ . يەككىيان پىي ھەلچوو و ھىنايە
 خوارى .

پىي + ھەل + ئا + چوون = پىي ھەلاچوون . وەك : ئى وا
 ھەيە پىي ھەلاچوون بە كىوى چروھەلەموتى لەبەر گران نىسە
 و بۆى وەكوو ئار خواردنەوہ وايە . بەلام لە پىي ھەلاچوون
 بەشاخى ژيان زەندەقى دەجى .

تئ + چوون = تئ چوون . وەك : لەو چەند دلوپەدەرمانەى
 كە لە چاوت كرد ھەر دلوپىكى تئ چوو . يان ئەو خانووى
 كە چەند رۆژ لەمەوبەر كرىوتە چەندى تئ چووہ ؟

تئ + دا + چوون = تئداچوون . وەك : ئەوہى ھەمبوو ،
 نەمبوو دام بە بنە توو بو داچاندنى مووچە كىلگەكەمان .
 لەبەر ئەوہى سال خوش نەبوو دەغلەكەم بو رەنىو نەھات و
 بنەتووەكەشى دەر نەھىناوە . بەداخوہ تئداچووم !

تئ + پا + چوون = تئپاچوون . وەك : وشيار بە ئىبرە
 دىرك و دالى زۆرە ، تئپانەچن و برىندارت نەكەن .
 تئ + رۆ + چوون = تئ رۆچوون . وەك : بو ئەوہى دەرزی

و تەبەنەت تى رۆنەچى ئابىي لەبەر دەستانيان دانىي .
 تىك (دە + يەك) + چوون = تىك چوون . وەك : مالىھ
 مېرولەي بە دلتۆپىك باران تىك دەچى . يان : لەمىزە
 نىوانمان پىكەوہ نىہ و تىك چووين . يان : كاتىك قسەكەم
 سەرلەبەر بۆ گىپراوہ رەنگى بەروويەوہ نەما و زۆرتىك چوو .
 زاوا لە بووكى مەدە ، زاوا لەبووكى مەدە

ئەگەر لەبووكى بىمەي تىك دەچى دەسەرە ،

شەدە

تىك (دە + يەك) + و + پىك (بە + يەك) + چوون =
 تىك و پىك چوون . وەك : لە زۆر بىنەمالان دا كاتىك گەرەي
 مالى دەمرى ، رى وشوئين وچونىەتى زىانى ئاسايى مالىكە
 تىك و پىك دەچى .

تى + وە + چوون = تىوہ چوون . وەك : پىشپىست قورہ
 وشيار بە تى يەوہ نەچى . يان : پىمخۆش نەبوو ئەو كارەي
 بىكەم ، بەلام ئەوئەندەيان لى رائەسپاردم و ھانىيان دام و
 ھەموو رىگايەكيان لى بىرىمەوہ كەمنىش بە ناسەرسەنگى پىيىا
 كەوتم و تى يەوہ چووم . يان : ئەو پىلاوہ ، پارەكە لە پىيى
 كورہ كەمەوہ دەچوو بەلام ئەوسال كە گەرەتر بووہ پىيى تىوہ
 ناچى .

تىك (دە + يەك) + ھەل + چوون = تىك ھەلچوون . وەك :
 شەرى قورس لەنىوان چاكان و خراپان دا ھەيە . لەو تىك
 ھەلچوونەي دا جارجار چاكان سەردەكەون و ھىندىك جارىش
 بەداخوہ خراپان زال دەبن .

" چوون وەك : "

دەچم بۆ پىنجون پىنجم پى دەچى ، ھەتادىمەوہ تاقەتم دەچى .
 يان : دوئىنى ئەوئەندە سارد و بەستەلەك بوو دەستم چووبوون .
 دەتكوت لى پەرىن . يان : ژمارەي دراوہكەم دراوو لەكاتى
 شتوومەك كرىن دا بە ھەر كەسم دەدا بەسەريان دا دەدامەوہ ،
 چونكوو نەدەچوو . يان : ئەوكا بىرايە شەپلە لى داوہ ،

لايهكى به دهنى چووه . يان : چوومه لاي دوكتلار گه ليك پوول
و پارهم له خوّم خه رج كرد و زۆرم چوو .

دهر + چوون = ده رچوون . وهك : وهها كه ند و كو سب
تهنگى يان پى هه لچنيوم ، كه رزگاريم بو نيه و ده رناچم
و ده رتانه نيه . يان : لهو تاقى كردنه وهى دوپىنى دا بانه
لام وايه ده رده چم . يان : تفهنگه كه م پر كردبوو ، بى شهوى
په له پيتكه كهى بيزيوم ده رچوو . يان : ده رچوو شهو سه رده مهى
برهم برهمى ده سه لاتت بوو . يان : شهو گوواره هه موو چوار
شه مويان ده رده چى و بلاو ده بيته وه . يان : شهگه ر به وردى
ليك بكۆلينه وه . به خزم ده رده چين . يان : كه وشه ره شه كه
زۆر درهنگ دپا و چاك ده رچوو .

رۆ + چوون = رۆچوون . وهك : تكا به به چى زووخه لك د
مه رۆ ده نا رۆده چى . يان : نانى گه لا گه لا نه بى به گه ره
رۆناچى .

له + بهر + چوون = له بهر چوون . وهك : له گه ره كهى ئيمه
ژنيك زگى پر بوو وه ختيك زا ، مندا له كهى له بهر چوو .
له + بهر + شهو + چوون = له بهر وه چوون . وهك : باش
شه وهى دوو سى جار چۆغه كه يان بو شووشتووم تيك چووه وئيدى
بو بهرم نابى و له بهر وه ناچى . بيتوو به سمر سمر پيش
له بهرى كه م ، هه لده درى . يان : دواى شه وهى ئاشت بوينه وه .
ئىستى شه وه نده به كترمان خوش ده وى و جووتين كه ته نانه ت
ده رزيشمان له بهر وه ناچى .

له + بهر + يهك + چوون = له بهر يهك چوون . وهك : هه
كو مه ليك رى وشوئنيكى تايه تى هه به و وهكوو كات زمي
كارى ده كا . بيتوو داب و رى وشوئنه كهى به كه لك نيه له بهر
يهك چوونى باشتره .

له + پال (پال) + يهك + چوون = له پال يهك چوون . وهك :
ره وه ره وه يهك بو مندا له كه م كرپوو پى پروا ، وه ختيك كه
كه وه ره تر بوو شه وه ندى به دارو به ردى دادا كه له پال يهك

جووه و له كهلكه وتوو .

لئ + چوون = لئچوون . وهك : گۆزه كه م پر كردبوو له ئاڤو
له جئى خۆى دامنا بوو . نمم لئى چووبوو ، تهنا نهت دلتۆپه
ئاوئكىشى تئدا نه ما بوو .

لئ + دهر + چوون = لئ دهرچوون . وهك : تفهنگه كه م پر
كردبوو دامنا بوو ، بئى شه وهى په له پیتكه كهى بتراز ئنم ده نگیكى
لئ ها توو گوللهى لئ دهرچوو .

وه + بهر + ههڵ + چوون = وه بهر ههڵچوون . وهك : له
ته نهشت دار چنار ئىكى لاو لاو ئىك شین ببوو . لاو لاوه كه بهر وه سه
چلۆكى داره چناره كه ، وه بهرى ههڵچووبوو .

وه + ... + چوون = وه شتێك چوون . وهك : شه و گوله وه و
گولهى ده چئ .

وه + يهك + چوون = وه يهك چوون . وهك : شه و دوو برا يانه
شه وه نه ده و ئىك ده چن ههر ده لئى سئوئىكن له تت كردوون .

وئ + چوون = وئچوون . وهك : ساواه ، وئنا چئ ببارئ . يان :
شه و نووسه ره گه لئىك زانا و بلئمهت و وئچوو .

ههڵ + چوون = ههڵچوون . وهك : چاك بوو زوو گه يشتمه
چئشه كهى ، به غورپه م ده كوئى و قولتى ده دا ، ده نا ههڵده چوو
يان : وه ختێك شه و قسهم پئى گوت ههڵچوو شه وى به سه ر زمانى
داها ت پئى گوتم . يان : كه چهڵ كه چهڵ ههڵچوو به دارى ههڵچوو
چهرمى سه رى له بهر چوو . يان : ههڵسته سه رپئى و ههڵچمه
(ههڵ + بچوو) شه پئىكى ، له و قوما ره دا دۆراندووته . يان :
دروويه كم له پئى ههڵچوو ته و او ئىك جئيه كهى زانئى ده كا .

چوون لەگەڵ پاشبەند و پێشەندان :

بۆ + تێ + هەل + چوون + ئەوە = بۆتێ هەلچوونەوه . وەك :
دایەگیان ، پێشوو زۆرم خزمەت پێ کردووی و ئەرکی سەر
شانیشمە كه له خۆم خۆشترم بوئی . بەلام سەردەمێك بۆ
نەخۆشی پرزەیی لێ بریبووم و پێم نەدەكرا پێت رابگم .
ئێستێ كه چاك بوومەوه و وەك گۆیزێ ئازام لێ هاتوو ئەوە .
جا بۆتێ هەلەدەچمەوه .

بۆ + چوون + ئە + سەر = بۆچوونەسەر . وەك : نابێ
هەرچی منداڵ كوتی بە قسە بکەي، دەنا بێتوو بزانی دەستی
و بەردەستی ناھێنن و هەرچی بلێ بۆی دەچێتە سەر و ئێتر
بەخۆی دەخوێ .

پێ + دا + چوون + ئەوە = پێداچوونەوه . وەك : پناش
ئەوێ شتێك نووسی پێدا دەچمەوه . نەكا وشەیک یان
مەبەستێك لێ هەلبواردبێ یان وەسەرم خستبێ ،یان بە هەلە
چووبێتم .

تێك (دە + یەك) . + چوون + ئەوە = تێك چوونەوه . وەك :
دوو سێ رۆژ بوو پێكەوه ئاشت ببووینەوه ، بەلام زۆری پێ
تەچوو كه له سەرا تێك چووبینەوه .

تێ + هەل + چوون + ئەوە = تێ هەلچوونەوه . وەك : سەر -
دەمێك بوو له پەستاو و بێ و جان كتییم دەخویندەوه . له
دوایی دا لێیان وەرەز بووم و وەلام نان . بەلام چەند
رۆژێكە تێم هەلیناوەتەوه و تێ هەلچوومەوه .

چوون + ئە + سەر = چوونە سەر . وەك : تەكایە لە خوارێ
دامەنیشە بچوو سەری .یان : ئەورۆ وەها بەخۆی دادی و
دەچێ دەلێی دەچێتە سەر شای . یان : هەموو رۆژی هەینیان
دەچمە سەر قەبران .یان : خوت و خافل چوومە سەریان تەقمە
لێ کردن . یان : با لەسەر ئەو مەبەستە نەروێن و بچینە
سەر باسێکی دیکە .

چوون + ئە + پال = چوونەپال . وەك : ئەو وشەیه

چوۋەتە پالۋ شەكەي تر و شەيەگى نويسى ليگدراۋى پىيگ
هېناۋە .

چوون + ئە + ژىر = چوونەژىر . ۋەك : ئەۋ قسەي كە وا
لەمنى دەگىرنەۋە من نەمكوتوۋە و ئى من نىيە كەۋابووناچمە
ژىرى .

چوون + ئە + بەر = چوونەبەر . ۋەك : مەچوۋە بەر بارانى
تەر دەبى . يان : كورەكەم چەند رۆزە چوۋەتە بەر مەرى .
وا دەگىرنەۋە ، شىخى سەنجان لەسەر ئەۋ ھەموو لە خدا
ترسى يە و موسولمانەتى خۆي پا ، بەقسەي كچە گاۋرىكى لە
دىن ۋەرگەپا . بەلام زۆرى پى نەچوۋ كە زانى بە ھەلە
چوۋە ، ھاتەۋەسەر رىي راست و بەرەۋئىسلام ، كچەكەشى
ۋەدوۋى خۆي خست .

چوون + ئە + سەر + يەك = چوونە سەريەك . ۋەك : ۋەختىك
ماش و لەپە و دانەۋىلەي دى ھەلتەكېنىن ، دادەپەستىۋدرىن
و جىي كەمتر دەگرن و لەبەر ئەۋەي دەچنە سەريەك ، قورستر
دىارى دەكەن .

چوون + ئەۋە = چوونەۋە . ۋەك : ئە ژنە لە مېردەكەي زىز
بوو (تۆرابوو) و چوۋبوۋە مالى بابى .

چوون + ئەۋە + سەر = چوونەۋەسەر . ۋەك : بەخزمایەتى
دەچىۋە سەر كى ؟ يان : لەسەر ئەۋ ھەموو دەۋلەت وداھا -
ئەي را ، چوۋىنەۋە سەر ھەۋارى خالى .

چوون + بوو = چوون بوو . ۋەك : چوون بوو گەپانى ، ھەتا
ئىۋارى ناگەرىنەۋە .

چوۋ + ئاندن = چواندن . ۋەك : ژمارەي پۈولەكەم دېراپو
نەدەچوۋ . چوۋمە بانك ، چوۋاندم . يان : ئەتۆيان لە شايى
بانك ھىشتوۋە ، بەلام لە منيان نەگىراۋەتەۋە ، نام چو ئىنى؟
چوۋ + ئاۋ = چوۋاۋ . ۋەك : ھەر پۈوللىك بچى پى دەللىن
دەچى . دىيارە چوۋاۋە . بۆيە ۋاي پى دەللىن .

لى + چوون + ئەۋە = لى چوونەۋە . ۋەك : مريشكەكەم ھىلكە

كەرە . بەلام دەمىكە ھىلكە ناكا و لە ھىلكە چووتەو .
 ھەل + چوون + ئەو = ھەلچوونەو . وەك : شىرەك—
 ھەلچوولەسەر ئاورىم داگرت . لەسەررا لەسەر ئاورىم داناو
 ئاورم لى خوشكرد . لە پرىك ھەلچوو .

چوون تىكەلۆى نىوان (اسامى) :

ئابرو + چوون = ئابروچوون . وەك : كابرايەكيان لەسەر
دزى لە بەستىنى چۆمى لە خىزى گرت ، واشيان لى نەكربا
ئەو كارە ھەر ئابروچوونى پىوھ بو .

ئىشتيا + بۆ + چوون = ئىشتيا بۆچوون . وەك : ئەو ھەندە

نەخۆشم چم پى ناخوړئ و ئىشتيا م بۆھيچ شتېك ناچئ !

ئىشتيا + چوون = ئىشتياچوون . وەك : پياو نابى ئەوھى

ئىشتياى چوويە بيخوا ، تەقا بە بەدەنمان نەكەوئ .

بانك + دەر + چوون = بانك دەرچوون . وەك : ئەوجار

نۆرەى كاك سوارە گەشتكە بانك دانئ . بى ئەوھى زۆرى

پى بچى پەر بوو بانكى دەرچوو . بيان : كاك ئەحمەد زۆر لە

مىژە خودا پى رەوا ببىنى ئەنگراوھ وئىدى پەكى بەكاسى ،

– يەوھەكەوتوھ و بانكى دەرچوھ .

بز + چوون + ئەوھ + ئى + چا = بزچوونەوھى چا . وەك :

ئەو كابرايە لەبن لىفەوھ چاى بز دەچوھ .

بۆ + لە – دىن + دەر + چوون = بۆ لە دىن دەرچوون .

وەك : شىخى سەنعان كچىكى گاورى زۆر خوش دەويست ، بۆى لە

دىن دەرچوو .

بە + با + چوون = بەباچوون . وەك : دەغل و دانىكى

زۆرم داچاندبوو . بەلام سەرمالىي داوئەى گەياندى . داخەكەم

رەنج بەخەسار بووم و بەرھەمى حەول و دەولەكەم بەبا چوو .

بە + بنج + و + بناوان + دا + چوون + ئە + خوار = بە

بنج و باوان دا چوونەخوار . وەك : كاتىك گۆوارىكى بـ

دەستەوھ دەگرىن و دەمانەوئ بىخوينىنەوھ ، نابى سەرسەرم

كى تىي پروانىن . بەلكوو دەبى مەبەستەكانى لىك دەينەوھ و

لىيان بكوئىنەوھ و بە دلى بسپىرىن . بەكورتى بلىين : بە

بنج و بناوانى دابچىنە خوارئ .

بە + پىر + ئەوھ + چوون = بەپىرەوھچوون . وەك : وەختىك

حاجى لە حەجى دەگەرتىنەوھ ، پىش ئەوھى بينەوھ مالى ، خزم و

كەس و دراوسى يەكەنيان بە پىريانەو دەچن و ويگر
دەگەرپنەو مالتى .

بە + ... + چوون = بە...چوون . وەك : بە پىكەننەو
چوون . بە گريانەو چوون . بەگريان چووه مالتى . يان :
شەويشەز بە دەردى بايم چوو . يان : بە پتيان چووه تە
گەرانتى .

بە + خو + دا + هاتن + و + چوون = بەخو دا هاتن وچوون
وەك : شەورۆ زۆر خو تيفتيفە دەدا ، و بەخو وادەگا و
خو لەتەخم و تەدارەك دەدا و بەخو دادى و دەچى . هەردەلتى
دەچتە سەر شايى .

بە + خەسار + چوون = بەخەسارچوون . وەك : شە و جاجە
جاجى چاكە ، شەوى پىي بەدى بەخەسار ناچى . يان : شەنگىومى
چاكە ، هەر گوللەپەكى بى هاوئ لە نيشانەى دەدا ، و فیشەكى
بە خەسار ناچى .

بە + دوا + دا + چوون = بەدواداچوون . وەك : كاپرا لە
پيشدا دەروشت و من بە دواى دا دەچووم و شوينيم بەر
نەدەدا ، تاكوو گەيشتمەو سەرى . يان : بەدواى شەومندالەى
دا بچوونەكا ون بى .

بە + رى + چوون = بەرى چوون . هينديك كەس هەن ژيانى
بنەمالەپەك ، بگرە ولاتىك بەرپۆه دەبەن بى شەوى بـو
سەختەن يان خەمى بو دابگرن . ئى واش هەن تەنانەت
خوشيان پى بەرى ناچى .

بە + رى + وە + چوون = بەرپۆهچوون . وەك : هينديك
مال كەورەى باشيان لى هەلكەوتوو و بەچاكى بەرپۆه دەچن .
لە تەنگانان ناكەون و بەردى سارد و گەرميان وەبەر پىي
نايە .

بە + زايە (ضايع) + چوون = بەزايەچوون . وەك : بە
دارەمپۆهكان زۆر راگەيەشتم ، بەلام سەزمای شەوسال كەارى
لېكردن وەهەموويانى وشك كرد . خەولەكەم بەزايە چوو !

بە + سەر + چوون = بەسەرچوون . وەك : پاش تەنگانان
فەرغانەيە ، تەنگانان بەريان كورته ، تەمى خەم دەپ رەوى و
بەسەر دەچى و بەسەر خۇشيان دادەكەوين .

بەش + چوون + ئدوۋە + سەر + بەش + ئمان = بەش چوونەوۋە
سەر بەشان . وەك : ھىندىك خار پىش ئدوۋەى بەشە مىرات بە
كا براىەكى تىبرى ، دەمى و بەشى وىش بە مىرات گرەكانى دى
دەپرى ! جابۇيە دەلىن : ياخودا بەشت نەچىتەوۋە سەر بەشان .
بەفر + چوون + ئدوۋە = بەفرچوونەوۋە . وەك : ھەموو سالى
لەمانكى رەشەمەدا رەشانگ دەكە وىتە لاپالان و نوالە بەر
ھەلدەين و رنولەكوپستانان دەپسەن ، وردە وردە بەفر
چۆر چۆرەى دەكە وىتەى و دەچىتەوۋە .

بە + فرىو + چوون = بەفرىوچوون . وەك : ھىندىك كەس
زۆر بەفرىوئىلن و خەرىكن خەلكى بەفرىو بەرن ، ئىمە دەپى
زۆر ئاگامان لەخۇمان بى و بە گۆنگەل و تەلەكەى ئەوان
بەفرىو نەچىن .

بە + فىرۆ + چوون = بەفىرۆچوون . وەك : جارى وا ھەيە
دەستكەوتى چەندسالە و پاشەكەوتى وەكۆكراوۋ دەغل و دانى
داخستراومان بە نەختىك كەمتر خەمى بەفىرۆدەچى و لە
ساجى ەلى دەدرىن .

بە + قەلغەز + چوون = بەقەلغەزچوون . وەك : ئەوكا براىە
پانتۆلىكى تازەى كرىپوۋ بەكوۋچە باغىكى دا رابرد . لە
ناكاو بەپەلى دارىكى پانتۆلەكەى بەقەلغەزچوون و درى .
بە + قىن + دا + چوون = بەقىن دا چوون . وەك : براكەم
لىمان بەقىندا چوۋە و نايەوى لەگەلتمان ئاشت بىتەوۋە ھەر
خۇشمان تى ناگەيەنى !

بە + گەرۋ + رۆ + چوون = بەگەرۋ رۆچوون . وەك : نانى
تازە نەپى بەگەرۋوم رۆناچى .

بە + گز + كا + چوون = بەگزدا چوون . وەك : ھىندىك
كەس ھەن بەچاكى گوى بۆ قەسى خەلكى راناگرن و بى ئدوۋەى

له مەبەستی قەسیان بگەن ھەر لەخۆرا لییان وەدەنگ دین و
 بەگزیان دا دەچن . پاشان تێدەگەن کە جیئی بەگژدا چوون
 نەبوو . جا چ چاکە لەسەرە خۆ بین و بەجوانی گوئی بوو
 قەسی خەلکی راگرین . و دواى بیستن لیکی دەینەو و ئەگەر
 جیئی وەلام دانەوہ بئی ، بەگوێرەى قەسکە ، وەلام بەدەینەو . ھەر
 وەکوو پێشینیان کوتووینانە : قەسی بگێژە ، بیبێژە ، بیوتێژە .
 بە + ھاوار + ئەوہ + چوون = بەھاوارەوہ چوون . وەک :
 زۆر کەسی واھەییە بانگمان دەھێلن کە دەفریایان بیبێسن .
 ئێمەش دەبئی زوو بە ھاواریانەوہ بچین .

بە + ھەلە + چوون = بەھەلە چوون . وەک : بئیتو لەباتی
 پێنج ، شەش بنووسین و پێمان وابئی کە دروستمان نووسیوہ ، بە
 ھەلە چووین .

بە + ھیچ + نە + چوون = بەھیچ نەچوون . وەک :
 دوژمنی خوێری ئەوہی پێی ئەکە ی و بەسەری دینی ، ماوہیەک
 پێی ناچئی کە دەلێی نە بای پێدا ھاتووہ و نە بۆران . دیسان
 دەست دەکاتەوہ بە پیلان گێران و بەھیچ ناچئی .

بۆ + لای + کار + چوون + ئەوہ = بۆلای کارچوونەوہ . وەک :
 چەند سال لەمەوبەر سەگکی مەری بوو تیشووی شوانەکە ی
 خواردبوو و قەرمی لەنانی پریبوو . شوانەکەش سەگ بە
 ھەساریکی پێکەرد . ئیدی بێر بێر بۆلای ئەو کارە نەچووہ و
 تەمبی گرتوو بوو .

بئی + سەر + و + شوین + چوون = بئی سەرشوین چوون . وەک :
 ئەو کابرایە چەند مانگ لەمەوبەر چووہوہ سەفەرئ . زۆری
 بئی نەچوو . خاوووخیزانی چەند کەسێکیان بەدوادا نارد بەلام
 ھیچ سەرئوورائیکیان لئ وەدی نەھێنا و بئی سەرشوین چوو !
 توئخ + چوون = توئخ چوون . وەک : تئی دا شل و کوتبووم
 و ئەخت و چارم کرد و توئخم چوو نەھاتە زوورئ !

توئخ + و + لوئخ + چوون = توئخ و لوئخ چوون . وەک :
 تئی دا مردم و سووتام و توئخ و لوئخم چوو دیاری بەکە ی لئ

وهرنه گرتم و به سهركه دادامه وه !

چاو + له + قوول + شه وه + چووون = چاوله قوولته وه
 چوون . وهك : چهند رۆژيكه كوربه كم زۆر كز بووه و چاوى
 له قوولته وه چووه . ههر دهليينانى نه خواردووه !
 چوون + شه + بن + بال = چوونه بن بال . وهك : شه و
 پياوه شه وهنده پير بوو نه يده تواني له جيئي خوي راست
 بئته وه ، چوومه بن بالي و شانم وه بن شاني دا و ههلم
 ههستاند .

چوون + ده + فكر + شه وه = چوون ده فكره وه . وهك : جاري
 وا ههيه پياو به خيال ده چيته مه دينه و بوي ده روا و بירו
 هوشي به سهر خوييه وه ناميني و ده چي ده فكره وه . فكر و خيال
 وهك كۆتري وان ، له پريك ههله فرين .
 چوون + له + دل + شه وه = چوون له دله وه . وهك : له و
 دوو بىروبا وه رانه پتر شه وه يانم ده چي له دله وه و دلم
 زياتر ئاوى لي ده خواته وه .

چوون + له + گوئ + شه وه = چوون له گوپوه . وهك : ئامۆز-
 گاري يه كهى كه شه وي رۆژي كردمت چووه له گوئ مه وه و له
 بىرى ناكم .

چوون + شه + هج = چوونه هج . وهك : كه سكي كه ده چيته
 هجي له گه رانه وهى دا پتيه وه ده چن و پتي شادوشو كرده بنه وه ،
 شه و يش بۆيان دهسته و دوعا ده بي و دوعا بۆ عومرو ماتييان
 ده كا .

چوون + شه + خوار = چوونه خوار . وهك : وه ختيكباران
 ده بارئ ، زۆر به ههردى دا ده چيته خوار .

چوون + شه + راو = چوونه راو . وهك : جاروبار خهلك
 ده چنه راوي . راوى بهراز ، راوى ريوى ، پيشوو خهلك
 ده چوونه راوى ههوت شه وو ههوت رۆزان .

چوون + شه + ريواس + ئان = چوونه ريواسان . وهك :
 مانگى خاكه ليويه و خهلكيكي زۆر چوونه ريواسان .

چوون + ئە + زگ = چوونەزگ . وەك : شيرەكەم پىشاڭ
كولاندن لەسەر ئاورگى داگرتىوۈە خوارئ وبەجىم ھىشتىبوو
پشلىەك چووبۆۈە : گى . ھەستى لى بىرىبوو .

چوون + ئە + زيارەت = چوونە زيارەت . وەك : دوتىنۇ
چوومە زيارەتى ما مۇستاكەم ، لەخاكى پاى كەوتىم و بە دل
سوپاسى ئەر كەكانىم كرد .

چوون + ئە + ژوان = چوونە ژوان . وەك : ئەو كىچ و
كۆرەى كە يەكتىريان خۆش دەۋى و ھەز لىك دەكەن ، جاروبار
لە جىيەكى ديارى كراو بە يەكتىرى دەكەن و بۇ يەكتىر دەچنە
ژوانى و بۇ بە يەكتىر بران ووت ووتىز دەكەن .

چوون + ئە + ژىر + بار = چوونە ژىر بار . وەك : ئىمە
نابى بەھىچ جۆرىك بچىنە ژىر بارى چاكى خەلكى و چاوبەرە
ژىريان بىن . دەنا ، رۆژىكى دى كە بە چاومان دابدەنەۋە و
منەت بارىان بىن .

چوون + ئە + سەر + تەخت = چوونە سەر تەخت . وەك : نازانم
ئەو پادشاھ لە چ سالىكدا پادشاھەتى دەست پىچ كردوۈە و
چوۈتە سەر تەخت .

چوون + ئە + سەر + چاكى = چوونە سەر چاكى . وەك : چەند
رۆژ پىش چەند كەسك چوونە سەر وەيس دەستيان بى سەر
كلكۆكەى دا ھىنا و لەخوداى پارانەۋە كە ئاۋاتيان وەدى
بىنى و لەۋىشرا چوونە سەر چاكىكى دى .

چوون + ئە + سەر + مال = چوونە سەر مال . وەك : ئەو
كۆرە ئنى ھىناۋە . بابى ئنەكەى پى كوتوۈە رۆلە كىان
لەبەر ئەۋەى كەپىرم و كەس نىيە بە مال و دوۈكانەكەم رابگا
لەكەل كچەكەم وەرنە لى من با بە يەك مالى بژىن . كۆرەكە
بە زاۋا بەندى چوۈتە سەر مالى .

چوون + ئە + سەفەر = چوونە سەفەر . وەك :
كول نىشان ھەى كول نىشان ئەسەر خالىم پەرىشان
يارم چوۈتە سەفەرئ دەمالى بۇ من نىشان

چوون + ئە + سەير = چوونەسەير . وەك : لەمىژ بوو بە
كەل نەچووبووینە دەري . دوینى نان وچىشتىكى زۆرمان
هەلگرت و بۆ سەير چووينە باغى و لە سبەينى را هەتا
ئىوارى بەخۆشى راما ن بوارد .

چوون + ئە + شەرا + یى + مەرگ = چوونە شەراى مەرگ .
وەك : وەختىك زانەكە لە پشتم دەووەستى دەچمەشەراى مەرگەو
چوون + ئە + كەنگر + ئان = چوونە كەنگران . وەك :
خەلكىكى زۆر بە پىشك و بىلەكانى و مەساسەو چوونە
كەنگران .

چوون + ئە + كەران = چوونە كەران . وەك : چوونە مالى
هاوالەكانم بۆ دیدەنى . لەمال نەبوون . بۆم دەركەوت
چوونە كەرانى و تا درەنگانىك نایەنەو . من چاوەروانىم
کردن هەتاكوو هاتنەو .

چوون + ئە + مال = چوونەمال . وەك : پيار وەختىك
دەچىتە ماله خەلكى ، دەبى چاوەروانى ئەو شەبى كەخەلكىش
بچنە مالى . مالىش بەهاتووچوو خۆشە :

چوون + ئەو + سەر + هەوار + ئى + خالى = چوونە سەر
هەواری خالى . وەك : چووبووین بۆ شارى و كەسمان لەمالى
بەجى نەهیشتبوو . وەختىك كەراينەو ، كەبكيان بۆ لـ
مالى خستبووین و بزگورىكيان بۆ نەهیشتبووینەو و بـ
جۆرە چووينەو سەر هەواری خالى .

چوون + ئەو + مال = چوونەو مال . وەك : وەختىك
پيار دەچىتەو مالى و دەبينى ميوانى هەيە ، شایى لەدلى دا
دەگەرئ و كەز كەز پىي بالآ دەكا و لە خۆشيان بەميوانەكى
دەلى : ياخودا بەخىرىي ، دار پير دەبى جارىگ باز لەسەرى
دەنیشى .

دل + تى + چوون = دل تى چوون . وەك : جارى وا هەيە
پيار دلى بە شتىكەوہیە و پىي خۆشە هەيى و چاوى تى دەپرى
وبۆ دەچى لە فكرەوہ . ئەو دل تى چوونە پيار بەدەست

خۆى نىيە .

دە + نىيە + ئەوۋە + چوون = دەنىيەچوون . وەك : كاتىك سەردەمى مىندالىي و ھەرزەكارى بەسەر دەچى و ھەرپەتى لارى دەروا ، ھىزروگورى پىاو لەكەمى دەدا و دەنىيەۋە دەچى ئەوجار سەرى سې دەبى و ھوكمى چاۋى نامىنى و ددانەكانى دەكەون و پىرو زۆرھان دەبى .

رزق + چوون + ئە + سەر + پىشتى + كەر = رزق چوونە سەر پىشتى كەر . وەك : يەك بە يەك دەلى ياخودا بىزى تىو بچىتە سەر پىشتى كەرئ و ئەتۆ پىادە بى و ئەو سوار ، ھەر بىرۆ و نەيگەيە !

• رووح + دەر + چوون = رووح دەرچوون . وەك : بابى ئەو كابرايە ھىشتا لە نان خواردن نەبووبوۋە كە رووحى دەرچو و مرد ! خودا لىي خۇش بى .

رەنج + بە + با + چوون = رەنج بەباچوون . وەك : چەند سالىك بوو خەرىكى كۆكردنەمى بەيتان بووم وگەلىكىانەم خىر كەردبوونەۋە . بەلام بەداخەۋە سەرىپاكىانم لى و ن بوون و رەنجم بە با چوون !

رەنگ + چوون = رەنگ چوون . وەك : ھىندىك مافورەھەن كە زوۋ كال دەبنەۋە و رەنگيان دەچى ، بەلام بىتوۋ كرىان خۆ رەنگ بى رەنگيان ناچى .

رئ + بۆ + چوون = رئ بۆچوون . وەك : بە دلىنبايى يەۋە ناكىرئ بلىم بۆچى نەھاتوۋە ، رەنگە نەخۇشكەوتىي ، رىشى بۆ دەچى بەسەفەر چووبى .

رئ + تى + چوون = رئ تى چوون . وەك : بەو قەراروېرەي بۆخۆ داياناۋە رى تى دەچى بەو زووانە بگەرپتەۋە . چا مەگەر ھىچ دەرەفتى نەبى .

زراۋ + چوون = زراۋچوون . وەك : رۆزى تۆلەتەستاندەن وەختىك زۆردار ، زۆرلىكراۋى خۆى دەبىنى قەلەمى دەست و بىي دەشكى و زراۋى دەچى .

زگ + چوون = زگ چوون . وهك : پاشنيوه رۆيه ژانتيكم لسه
 زگي وه ستابوو ژان وپنجي وه هاي پيدا ده هات ههر ده تكتوت
 شه وه مردم ، كارم پي نه ده كرا و برستي لي برپيوم . بيم
 وايه زگ چوونم پيوه نووسابوو .

زه ندهق + چوون = زه ندهق چوون . وهك : دنيا هه روا
 هاتوو و هه روا شه روا خراب له چا كترساوه و ناشيرين له
 جوان زه ندهقي چوه .

سپي + چوون + شه وه = سپي چوونه وه . وهك : هاوينا لسه
 هينديك كوستانان بهر ناچيته وه و ره شانگيان تي ناكه وي
 و له دوورپا ههر سپي ده چنه وه .

سوئي + چوون = سوئي چوون . وهك : كاتيگ به مندا لتيكي
 به ليني خوارده مينيكي ده دهين ، تا دهيده يني وه خته سوئي
 بچي .

سوور چوونه وه = به ماران له كوستانان له جي زه مند و
 زه نوئر و بزوين گوله ميلاقه ولاتي داده گرئ و تا چاو هه ته رئ
 ده كا ، ولات سوور ده چيته وه ، جي لي نه بي ده لتي به هه شته
 خه مليوه .

سه ر + به + هه نيسك + ثان + شه وه + چوون = سه ر به
 هه نيسكانه وه چوون . وهك : وه ختيگ مندا لسه گرورپا ده چي
 ده بي بيلاو پيني وه و ژيري كهينه وه ، ده نا خدا به وي روي
 نه كا سه ري به هه نيسكانه وه ده چي و كهشكي ده گرئ .

سه ر + تي + دا + چوون = سه ر تي دا چوون . وهك : ديتيم
 ميوانه كانم ههر نه هاتنه وه ماتي ، كورپه كهي خومم وه دوا
 خستن تاكوو بيان بينيته وه و بيان هينيته وه ماتي . كه چي
 شه ويش بي سه روشوين چوو ههر نه هاتنه وه سه ري تي دا چوويان
 براكهي له شه ري دا كووزرا ! بوخوي چوو كه تو لسه
 بستنيته وه ، به لام شه ويش سه ري له سه ر شه و رييه دانا و سه ري
 تي دا چوو .

سه ر + لي + ده ر + چوون = سه ر لي ده ر چوون ، وه كه وه ختيگ

شتىك تىك دەچى ئى وا ھەيە دەستى تىۋەر دەدا و ھىچىشى
لى نازانى لەبەر ئەۋەي كە سەرى لى دەرنەچى، پەكى دەخا و
ئادارى لەسەر پادارى ناھىلى !

سەر + ئە + خۆشى + چوون = سەرەخۆشى چوون . ۋە ك :
كاتىك يەككىك مردوۋى لى دەمرى سەرەخۆشى كەر، دەچنە مالى،
يان دەچنە مزگەوت پاشا تىحە خويندن، سەرەخۆشى لى دەكەن .
خاۋەن مردوۋەك بەو كارەي تەمى خەم لەسەرى لادەچى، ودلى
دەكرىتەۋە . سەرەخۆشى چوون بە دەردو مەرگى خەلكى يەۋە
بوونە .

شك + بۆ + چوون = شكىبۆچوون . ۋە ك : پىست، رايە
نووسەرى ئەو كىتەبى كىيە ؟ شكىبۆ كى دەچى ؟
شك + ئى + تى + دە + چى = شكى تىدەچى . بۆي ھەيە و
شكى تىدەچى ئەورۆ باران بىرائى .

قسە + بە + گوئى + دانە + چوون = قسەبەگوئىدانە چوون ۋەك :
ئەو كابرانە ئەۋەندەي پىي دەلتىن و رىنوپىي دەكەن، قسەي
بە گوئىدا ناچى . يان : ئەۋقسەم بە گوئىدا ناچى ، ئەۋ
ماۋستايە زۆر لەسەرەخۆ بە تىراڭىۋى دەرسى دەلى .

قەرە + بە + قەرە + چوون = قەرە بە قەرە چوون . ۋە ك :
دزەكەم لەگىر خستبوو، زۆرى پىي نەچوۋ خۆى لە دەستى
راپىكەندەم و خۆى لى شاردەۋە ، بەلام خودا وراستان ، لە
دوورپا ، چاۋم پىي كەۋتەۋە و ۋەدۋاى كەۋتم و قەرە بە
قەرە چوون بۇ لەگىرەم خست .

قىمەت + چوون + ئە + سەر = قىمەت چوونەسەر . ۋە ك : چەند
سال لەمەۋبە رشت و مەكت زۆر بە ھەرزان دەكپى ، بەلام ئىستەكە
قىمەتى ھەموو شتىك چوۋەتە سەرى و شتى وا ھەيە كە ھەر لە
كرپىن نايە . نەخۋازە لەشتى بە ۋەزىن سوۋكوبە قىمەت گران .
گىيان + دەر + چوون = گىيان دەرجوون . ئەۋەي گىيان لەبەر
بى ۋەختىكەن كە گىيانى دەردەچى و دىتە رىزى مردوۋان !
يان : ئەۋەندە لاۋازە كەپۆى بگرى گىيانى دەردەچى !

لە + بەرە + گە + چوون = لەبەرەگە چوون . وەك : وەختىك
لە رىڭكاي ژيان دا دوو سى جار تىك شكايىن وژە برمان ويىكەوت
نابى لەبار بکەوين و لەبەرەگە بچىن وچى بۆدوژمىن خوش
كەين .

لە + بىر + چوون = لەبىرچوون . وەك : چىشتەكەم لەسەر
ئاورگى دانا و ئاورم لى خوش کرد . پاشان چوومە دەرى و
چىشتەكەم لەبىرچووه . دواى دەرەنگانىكى كە گەرامەوه ، بۆ
چرووك لەماتى گەرامو وچىشتىش بىووه خەتووز !

لە + بىر + و + هۆش + ئەوه + چوون = لەبىرو هۆشەوه
چوون . وەك : وەنەوزم دەدا و تازە چاوم گەرم کردبوو و
دەمات خەوم لى بکەوين . ولەبىرو هۆشەوه بچم كە لەدەرەكەيان
دا .

لە + جى + چوون = لەجى چوون . وەك : لە پلىكانان
بەربوومەوه و دەستم ئىشپكى وەهاى تى وەستا كە كارى پى
نەدەكرا . دىتم لەجى چووه !

لە + چاو + چوون = لەچاو چوون . وەك : ئەو گۆرانى
بىژە ئەوەندە بە ئاوبانگ بوو كە لە ھەر جى يەك باس باسى
ئەو بوو . ماوہ يەك بوو گۆرانى بىژەكانى دىكە زۆرى لى
دەدوان وپىي ھەلدەكالان ! چاووزار كارى لىكرد ! ئەوجار
دەنگى نووسا و نووزەى نەدەھات و لەچاو چوو ! بەلام مىن
پىموايە لەچاوچوون بۆى نى .

لە + خرتك + چوون = لەخرتك چوون . وەك : مالىمان دەگو-
يىستەوه لەوختى بارداگرتن دا پى يەك لەگريچەدا زەبرى
پى گەيشت . زانىم كە لە خرتك چووه !

لە + دل + دەر + چوون = لەدل دەرچوون . وەك : ئەوقسە
سووك و ناشىرىن وكالانى كە تۆ لە پارسەنگمنا ، قەت لە
دلەم دەرناچى و وەكوو ناسۆرىكە لە سەردلەم ! يان :

دەنگم نووساوه بەگولە بەرۆژە ، لەدلەم دەرناچى قەسە ئەورۆژە
لە + دوا + چوون = لەدواچوون . وەك : چەند كە سىكىيان

بۆ شايى بانگ كرمووه ، شەوانىش دىن بۆسەر شايى . بەلام لە
بەر ئەوەى لەدواى وى نەچوون رەنگە نەيه .
لە + دەس (دەست) + چوون = لەدەست چوون . وەك : لەسلى
گرانى دا ئەو مەرو مالاتىكى كە ھەمبوو ، پاكىانم لە دەس
چوون بەلام خە مەم بۆدا نەگرتن . ھەر سەر سەلامەت بى .
لە + دەم + دەر + چوون = لەدەم دەرچوون . وەك : قوتا -
بىكم ھەيه ، ھىشتا نيوەى مەبەستم لەدەم دەرئىسمە چوووه .
نيوہەكى دىكەى دەلتى .
لە + دىن + دەر + چوون = لەدىن دەرچوون . وەك : رق
ھەلستان شتىكى زۆر خراپە ، پى وا ھەيه : وەختىك قەلس دەبى
ھىندەى نامىنى فەراق بكا و لەدىن دەرچى !
لە + روو + چوون = لەرووچوون . وەك : ھىندىك كەس
ھەن پى كراوو روودا مالۆن و بەھىچ ناچن ولەروو ناچن !
لە + رىسمە + چوون = لەرىسمەچوون . وەك : ئەو دەرکە
ئەوئەندە كۆن بوو كە كەلكى نەماوہ ، ھىندەى نەماوہ كە
چارچىوہ كەشى بىتەدەر ، لەبەر ئەوەى لەرىسمە چووہ .
لە + غەزەب (غضب) + را + چوون = لەغەزەب را چوون .
وەك : ئى وا ھەيه زۆر بەرتەنگ و قەلس ورق ئەستووہ و
وەختىك رقى ھەستا ولەغەزەبرا چوو زوو رقى نانیشیتەوہ !
لە + كوت + و + تاس + ئەوہ + چوون = لەكوت و
تاسەوہچوون . ھىندىك مندالتى بەر مەمکان ھەن كەبە زەبرەوہ
دەگرىن وھەنىسكان دەدەن و رەش ھەلئەگەرئىن ولەكوت وتا -
سەوہ دەچن !
لە + كىس + چوون = لەكىسچوون . وەك : زۆر جار پىاو
دەرفەتى وەى ھەيه لەگەل مامۆستايەكى بلتیمەت وھەلگەوتور
قان بكا و زۆرشتى لى بپرسىتووه ، بەلام لەو دەرفەتەى
كەلك وەرناگىرى و مامۆستامان لى دوور دەبىتەوہ وئىدى
دەستمان پى زاناگا و ھەلە بەنرخەكەمان لەكىس دەچى .
لە + گرىژەنە + چوون = لەگرىژەنەچوون . وەك : ئىمە لە

مالّ نه بووین میوان هاتوون و وایان زانیوه له مالین زۆریان
له ده رکە ی داوه ، شه وهنده یان لی داوه که لاشیپانه ی خراب
بووه و له گرێژه نه چوو! هەر به فوویه کی بهنده .

له + گرو + پا + چوون = له گرو پا چوون . وهک : وه ختیک
مندالّ پهلپ و بیانووی گرت و گریا و کهس نه بوو بی لاوینته-
وه و ژیری کاته وه و ده رهستی بی ، له گرو پا ده چی ووا هه یه
کهشکی بگری .

له + مهیدان + چوون + شه + ده ر = له مهیدان چوونه ده ر .
وهک : ژیان مهیدانه ، هەر که سیک به گوپره ی هیزی خۆی ، به
ناسه رهنگیش ده بی چهند روژیکی بارتە قای ته مه نی ، شه سپی
تیدا لینگ بدا و ته قلّه و رمبازی بکا . ئیدی له وه مهیدانه ی
نه چیته ده ری ، ده نا خویری ده ناسری .

ماوه یهک + پی + چوون = ماوه یهک پی چوون . وهک : بو
دیتنه وه ی مانای شه و شه یه چهند قاموسیکم لیک کدان ،
ماوه یهکی زۆری پی نه چوو خودا و راستان ماناکه م له قاموسی
زمانی کوردی به ره می ماموستا زه بیحی دا دیتنه وه ، که
ماناکه پر به پیستی بوو و دلم ئاوی خوارده وه .

مایه + تی + چوون = مایه تی چوون . وهک : چهلپیکی دی
ئاو به ده م و چاوت داکه ، ئاوه که خورایی یه و مایه ی تی
نه چوووه .

موو + ده + به ر + شه وه + چوون = مووده به ره وه چوون .
وهک : له و ده مه وه که ئاشت بووینه وه شه وهنده پیکه وه ،
جووتین و نیوانمان خوشه که موومان ده به ره وه ناچی .

میشک + ئی + سه ر + چوون = میشکی سه ر چوون . وه ک
وه ختیک مندالّ له گرو راده چی و ژیر نابیتنه وه پیاو میشکی
سه ری ده چی . یان : ئی وا هه یه شه وهنده زۆربلی یه سی
گره کی قسان ده کا و خه لکی بی واز ده کا و وایان لی ده کا
که پیی بلین : ده به سه مردووت مری . زۆر کوتن قورشان خوشه

میشكى سەرمان چووا .

نېو + دەر + چوون = نېودەرچوون . وەك : كەسك نېوى
بە چاكە يان خراپە دەرچى نېوبانگى ھەر بەۋەي دەرۋا و
خەلك بەۋجۆرەي دەناسن .

ۋا + ۋە + چوون = ۋاۋەچوون . وەك : تىكايە نەختىك
ھەلگەرئ بۆ سەرئ يان داگەرئ بۆ خوارئ و ۋاۋەچوون (بچوون)
ھەتا برۆم .

ۋئ + ۋە + چوون = ۋئەچوون . وەك : تىكايە كەمىك جىئە
بۆ چۆل كە و ۋئەچوون (بچوون) ھەتا برۆم .
ھات + و + چو + كردن = ھاتچو كردن . وەك : بە بەرئەو
دوكانەدا ھىندە مەيە ۋەچوۋە ، ئەو ھەمۋ ھات ۋچوپەت
لە چيە ؟

ھەترەش + چوون = ھەترەشچوون . وەك : ۋەختىك مىشك
پشيلەي دەبىنى ، لە ترسان ھەترەشى دەچى .

بە + قور + ئى + دا + چوون = بەقورئ داچوون . وەك :
قەرەچى بەقورئ دا چى قەت دەرئەچى !

داخ + چوون = داخچوون . وەك : نووسراۋە بەكم گەللاش
كردبوو بۆ دەرختىن ۋىلاۋكردنەۋە . داخچى ناچى ، لىمۋون بوو .
سۆما + ئى + چار + چوون = سۆماي چارچوون . وەك :
ئەۋەندە چارۋچىم بەسەر گوۋاران داگرتوۋە ، كە سۆماي
چارۋچوۋە !

شەيتان + چوون + دە + كەلتىشە + يە + ۋە = شەيتانچوون
دەكەلتىشەۋە . وەك : قەلشە ، تا ماۋەيەك شەيتان چوۋە لە
كەلتىشەيەۋە !

بە + مىرد + چوون = بەمىردچوون . وەك : دۇنئى كچىك لە
گەرەكى ئىمە بەمىرد چوون و برديانە مائە مىردى .

بە + رەھمەت + چوون = بەرەھمەتچوون . وەك : بابم لە
مىژە بەرەھمەتى خوداي چوۋە .

لە + خىر + و + بىر + چوون + ئە + دەر = لەخىروبىر

چوونەدەر . وەك : ئەوا مەن دەستم لەو پۈۈل و پارەى ھەلگرت و
لەخىروپىرى چوومەدەر . . .

چوون + ئە + خزمەت = چوونە خزمەت . وەك : دوتىنى
چوومە خزمەت مامۇستاكەم .

گۆر + بە + گۆر + چوون = گۆر بەگۆرچوون . وەك : دوزمەن
مردوو گۆر بەگۆرچوون !

بە + بووك + چوون = بەبووك چوون . وەك : ئەو شۆرە
كچە جوانەيان دوتىنى گويستەو و بە بووك چوون بەرووسورى
بۆ مالى مېرى .

سالى + بە + ھەزارى + چوون + بىي = سالى بەھەزارى چوون
بىي . وەك : دوزمەن زۆرى لىكردووم ! بەلام بەسەريەو نەجىي ،
سالى بەھەزارى چوونى تۆلى خۇمى ھەر لى دەكەمەو ولىكى
دەردەكەين .

بە + تالان + چوون = بەتالان چوون . وەك : دوزمەن
نامەردانە و بىي بەزەيى دەستى بەمالەكەم دا ھىنا و ئەوى
و بەردەستى ھات ، ھەلگرت و بەو جورەى ئەوى ھەمبوو و
نەمبوو بەتالان چوون !

بە + خىر + چوون = بەخىرچوون . وەك : بىتو و بىتەوئ
ئەمەن بەجى بىلى و بىرۆيەو بۆمالتى ، خودات لەگەل بىي و بەخىر
جى !

ھەوسەلە + بە + سەر + چوون = ھەوسەلە بەسەر چوون .
وەك : جارى وا ھەيە پىار دادەھىزى و ھەوسەلەى بەسەر
دەجىي و وازى نىھىج كارتىكى بكا !

لە + سەر + لا + چوون = لەسەرلاچوون . وەك : بىرینەكە
پىوھ چوونە و پىستى لەسەر لاچوون ! دەبىي ھەتوان و شەلتەى
لەسەر دانىن .

لە + بەر + پىچ + ئان + دا + چوون = لەبەرپىيان دا
چوون . وەك : وختىك ھەشىمەتتىكى زۆر خۇيان لە جىيەكى
دەرباز دەكەن و بەرەوجى يەكى دىكە ھەلدىن لەوانەيە

منداللى ساوا لەبەر بېياندا بچى و بىلىقېتەوہ !
 لە + گز + را + چوون = لەگژراچوون . وەك دوزمن پىرى
 پىداگرتىم و منىش تاكوو بۆم كرا ، لىتى نەپرىنگامەوہ و لە
 گزى راچووم .
 دل + بۆ + چوون = دل بۆچوون . وەك : ئەو كتيبەت
 كرىوہ كە بىفرۆشەوہ ، دلم بۆى ناچى . وپىم وانىسە كە
 قازانجى لى بکەى .
 لە + خەو + را + چوون = لەخەوراچوون . وەك : پىاو لە
 پىش ئەوہى نا لە غورابى خەوئ راچى چاوى لەسەر يەك دادە-
 نئ و لە بىروھۆشەوہ دەچى .
 چاو + لە + رەش + ئەوہ + چوون = چاولە رەشەوہ چوون .
 وەك : زورجار كەپىاو لە بلىندىكەوہ چاو دەروانى
 چاوى لە رەشەوہ دەچى وچاوى رىشكە وپىشكەى دەکا .
 بە + هيج + ئى + چوون = بەهيجى چوون . وەك : كورەكە
 نەخوش كەوتىبوو پىش ئەوہى دوكتور بىبىنى گيانى
 دەرچووا بەداخەوہ بەهيجى چووا
 ترس + چوون = ترس چوون . وەك : واھىيە پىاو سامى
 رى دەكەوى ولەشتىكى دەترسى . بەلام پاش ماوہ يەكى سامى
 دەشكى و ترسى دەچى .
 وەخت + چوون = وەخت چوون . وەك : ئەورو بەخورايى
 زور وەخت چوو . بىتوو . قەدرى وەختم زانىيا ئەوہ نەدم
 وەخت نەدەچوو .
 چوون + لە + كەللە + وە = چوون لەكەللەوہ . وەك : كاتىك
 پىاو شتىكى لى حالى دەبى دەچىتە كەللەيەوہ و زور
 دەرەنگ لەبىرى دەچىتەوہ .
 چوون + ئەوہ + سەر + كار + ئى + خراپ = چوون ئەوہ سەركارى

خراب. وهک : بویه په نلی به سهر دههینن ، تاکوو ببر
ببر نه چیته وه سهر کاری خراب وخه لکیشی پی چاوترسین
کهین .

چوون + ده + فکر + شه وه = چوون ده فکر وه . وهک : کاتیک
بیر له شتیکی ده کهینه وه وده مانه وی وه بیرخومانسی
بهینینه وه ده چین ده فکر وه .

به + دز + دهر + چوون = به دز ده رچوون . وهک : کابرای
که خوی به پیاوچاک ده ناساند وخه لکی باوه ریان پیده کړد
به دز ده رچوو .

چارو + زيت + چوون شه وه = چاوزیت چوونه وه . وهک :
له تاریکایی شه وی دا کابرای دز خوی له کهلینیکی
ماله که دا شاردبووه وخاشار دابوو و چاوی هر زيت
ده چوو .

له + نویژ + چوون = له نویژ چوون . وهک : بیار به زور
شان له نویژ ده چی وده بی سهر له نوی دهس نویژ هلگر -
يته وه .

له + قسه + دهر + چوون = له قسه ده رچوون . وهک : به منست
کوت چاک بخوینم به داخه وه به قسم نه کړی و زیانم
کرد . شه وچار له قسه ده رناچم .

چوون + شه + پشت + ئی + شیر + شان = چوونه
پشتی شیران . وهک : جاری واهیه شتیک په یی - دا
نابی وبه هیچ پولیکی وده ده ست ناکه وی : به لام جار جار
شته که زور به گرانی وده ده ست ده که وی وده چیته پشتی شیران .
دل + له + خیل + شه وه + چوون = دل له خيله وه چوون
وهک : شه وندهم برسی بوو تاوم له دلی ده هات و دلم
له خيله وه ده چوو .

بون + بو + چوون = بون بوچوون . وهک : که میک له و
چيشتهی به زاری شه و کورهی دابکه بونی بوچووه نهکا
شهستور بی .

ده + بور + شهوه + چوون = دهبورره وه چوون .
وهک : شه و کوره به بونی دوکلهی دلی دهبورره وه
چووه پیی رابگن .

به + حهوا + دا + چوون = بهحهواداچوون . وهک :
بو چهقویهکی بهحهوادا دهچم نیمه ووهدهستم ناکهوی
بهن برم ددانه .

چوون لە پال قسەى پېشىيان دا ؟
 كۆسە چوو بۆ ريش، سميلىشى لەسەر دانا .
 رۆژ دەچى و قەزا (قضا) ناچى .
 ھەر كەس ھەنگا و تىكت بۆ لا نەيە، دوو ھەنگاوى بۆ لامەچوو .
 چوون بە خۆتە و ھاتنەو بە خودايە .
 كەر بچىتە بەغدايە نابىتە يەستر
 لەدواى چووان ، مەچوو .
 دەيانگوت : پشیلە گووت بەدەرمان دەشى ، دەچوو دەيشاردەو
 ئاو بە ئاوەدانى دا دەچىتە خوار .
 سەرمان بچى نوێرمان ناچى .
 ئەوھى دەچىتە پال مالان ، ياخودا كافرى ئى بە حالان .
 ئەوانەى دەچنە پال مالان ، ياخودا كافريان بن بە حالان .
 لەبەر باى مەكئشە تووتنى ، لە ھەورازان مەلى كوتنى ،
 مەچووە سەر مالى بابى ئنى .
 ھەموو رىيەك دەچىتەو بە بانە .
 گاران بەغرىكەو دەچوو لە مانگای پىريژنيان دەپرسى .
 لە ھەر شتىكى بترسىتى ھەر بەوى دەچى !
 بە ئاودا چوو بە عەرزى دا خورا !
 وەك بەفرى پار چوو .
 پىس بە پىسى دەچى .
 مالى ھەرام بە گەروى كەس روناچى .
 بەلاباران ، پىاو ناچىتە ھەواران .
 ئەوھى بچىتە راوہ ماسيان قوونى تو دەبى .
 نە مار لە بىرى دەچى كلك ، نە باغەوان كوپ .
 بچۆ بۆشارىك كەس نەتناسى ، خۆت ھەلكئشە پر بە كراسى .
 لەئاشى زۆرى ئى دەچى لەرىگايە پەلەى دەكا .
 رىوى بۆخوى لەكونيوە نەدەچوو قانگەلاشكىشى رەگەل خىوى .
 دەخست .
 ھەشتى پاك و نۆى پىس ، ھەموويان چوون لەكيس !

بە مانگ بچورمىوان، بە سال بچور سولتان بە .
 لە قانگەلاشكيان پەرسى ، بۆكۆئ دەچى ؟ گوتى : يا بەزانى .
 لە گویدرېژيان پەرسى ، بۆكۆئ دەچى ؟ گوتى : شەپ دەزانى .
 سوورت دى ، سەمات لەبىر چۆۋە .
 لەبەر خاترى خاتران ، دەچمە سەر دىنى كافران .
 لە كۆلى دەرجووين ، كەوتىنە زنجىرى .
 ۋەختىك بە بنە ۋىنە چەكەى كەسكى دا بچى يە خوارى يا
 بە دوست دەردە چىيان بە دوژمن .

چوون لەبەل گۆرانیان دا :

دەچمە سەركانی مرادان ،شەرمی خۆم دەكەم تەواو .
ئەوسال حەوت ساڵە عزیزم ، عاشقم بەگولتیکى دەساو (ساوا) .

دەچمە سەر ئالەشکینى بەرامبەر بە بۆكانى
یارى من زیدە جوانە ،باریکە ونەشمیلانى .

دەچمە سەرى سولتانى سى روزان نایەمەو
دەس (دەست) لە کیلان وەردیتم ،چلەدانەى دەگرمەو

بەختى خۆم لىو ئالى بە تاقى دەكەمەو
ئەسمەران ،دولبەران ،دەبا بچین بۆ گول چنن .

یارى من لە گەلى دایە بەقورئانى سەرپەرشین
لە خودای دەپارێمەو ،خۆزگە بۆ بەکتر بژین

گول نیشان هەى گول نیشان ئەسمەر حاتم پەريشان
یارم چووئەتە سەفەرئ دەسماى بۆ من نیشان

هەر وایە ، هەر وایە پەنجەرەى زووى لە بايە
یارم چووئەتە سەفەرئ ، ئاگات لى بى خودایە

دەنگم نووساوە بە گولە بەرۆژە
لەدلم دەرناچى قسەى ئەو رۆژە

سویندم خواردوو ئەچمە حەجى
حەجم بۆ بیتەکن لەجى
تا ماچ نەكەم خالى خەجى !

ئەو شەو نەبوو شەوى دینى
بەخەيال چوومە مەدینى
خزمەت پەریزادەى چینی

وەرە مالهەكەم قەت قەت مەچوو
خەمى سەد ساڵەم لەبیر بەرەو

پېم لى ئى ، پېم لى مەنئ ، زەردە لەبەر كولىنى
 دەستم لەنئو دەستى ئى ، با بچىن بۆلى گەرمىنى
 بۆت دېنم بۆت دېنم بۆت دېنم لەو مورسايە
 ئەگەر ئىران لىئى نەبى بۆت دەچمە ئوروپايە
 مالم لىرە باردەكا دەچمە داروبىدارئ
 ھەركەس ئەتۆى لەمن کرد ياخودا بەردى لى بارئ
 باران بارانە سەحرا (صحرا) کرد رەنگىن
 يار خودا حافىز (حافظ) بەدلىكى غەمگىن
 كافرەى پى نەزان بۆت دەرجووم لە دىن
 كۆپراى (كبرای) خال نەخشىن
 بە باز رگانى دەچمە شتۆيە
 كراست بۆدېنم لەگولئى ھىرويه
 ھەركەسى دەيكا مەنعى من و تۆ
 لەمالئى دەرجى رۆژئى ھەشت و نو
 سەركە سەنيرم ، تىر بکە شىنم
 دەچمە ئىجبارى مەرگت نەبىنم
 كۆشكىكت بۆ دروست كەم لەبىنەى سەھەندى
 دەچمە سەر مالئى بە زاوا بەندى
 دەچمە سەر كىئوى قاتئ ، دېنم ئاوى خەياتئ
 دەيدەم بەو پىرەپياوھى چاوكە زالم بداتئ

چوون لەگەڵ قسەى نەستەقى مندا لآن :

دووم دووم ھەللاجى ، چووینە مالى مام حاجى ، مام حاجى لە مالى نەبوو ، ھێلکە و روئى لێنا بوو ، بەشى منیشى نەدا بوو .

نیستی کە بچۆو ، بچۆو ، کورە کە چەلە دەتگرئ

تاو کە ! وەرەو ، وەرەو ، کچە زێرینە کە بە دەگری .

دەچمە ماله جوولە کە ، قولتە قولتە کوولە کە ، دەچمە ماله

ئەرمەنى ، قولتە قولتە سەمەنى ، دەچمە ماله موسولمان

دەنگى ياسين و قورشان .

قامكى چکۆلە بە قامکەکانى دى دەلئى : بچين ، بچين . قامكى

تەنیشتى دەلئى : بۆکوئ بچين ؟ ئەوى نى دەلئى : بچين بۆ

دزى . ئەوى نى دەلئى : لەخوداى نەترسين ؟ دوايين قامک

دەلئى : دەبئى بترسين .

حاجى لەگەلەگى گەرگەرى سيمان دەخوا بە شقى عەلى

لە ئاسمانان تەبەق تەبەق لە عەرزىە کوچک و کەلەک

ماندوو نەبى عەبا بەلەک .

گورگانە شەوئى گورگانە شەوئى بەرخە چکۆلە کەم خەوى لئى بکەوئ

لوورەى تۆى ناوئ لئى لایەى دەوئ . دەلئى لەمالئى ئیمە دوورەو

کەوئ .

بچوو مالى ئەبوو يابـوو و شترەكەى بکەبە تیشوو

خورى مەرەكەى بکەبە داو دەزوو خۆى لێرە دەرکە زووبەزوو

بچوو مالى کوللە خۆرەکان زمانى بەدیان بېرە بەددا

چاوى ژنەكەى کوێرکەبە بیلەکان بەشکوو بەجاری ببنەو لە

کۆلمان .

مامە پیرە بۆکوئ دەچی ؟ دەچمە حەجئ و دیمەو .

ئەنى ئەمن لەگەل خۆت نابەى ؟ دەوەرە گەلەم کەو .

نیستی نیستی گرئ ، بابەت بچیتە لەشکرى ، قەپال قەپال گوى دا

گرئ .

چوون لەگەل مەتلەنغا، بۇلار سەلاھەتتە

ئەوہ چىيە ؟ ھەر بەدوای دادەچىن و ئايگەينى ؟

بۇ

ئەوہ چىن ؟ سواری ئەزۆكى دەيم دەچم ئەپرائى، دىنم ئەپرائى

بۇ ، بۇ ، بۇ ، بۇ

ئەوہ چىيە ؟ سەرى يەكە وبنى دوو، بە قوونى باب وياپىرماندا

ھەلچو ؟

بۇ

ئەوہ چىيە ؟ كاچوۋ مادان ؟

بۇ ، بۇ ، بۇ ، بۇ

ئەوہ چىيە ؟ چوومەسەر تەپۆلكىكى، بانگم كرده ھاۋاللىكى

ھەزار ھاتن بە جارىكى ؟

بۇ

بە جارىكى لەسەر ئاۋى ، دەچمە بن ئاۋى ؟

بۇ

پەيدا دەپى لە ئاۋى، ۋەك بەفر لەبەر ئاۋى، دەچىتەوہ سەر

رەنگى ئاۋى ؟

بۇ

چوومە دىيەكى، ھىچ كەس تىدا نى، دوو بەرخم دەخوارد ھىچ

ئىسك تىدانى ، سواری ئەسپىك بووم ھىچ رووح تىدا نى ؟

بۇ ، بۇ ، بۇ ، بۇ

راست وچەپى دەچى كنى، رىكا و بانان ھەلدەچنى، دەچى مالان

دايدەكەنى ؟

بۇ

قەللى گىچى رىي نىيە تىيى چى ؟

بۇ

گای سوور ، كلکم برى چوۋ زوور ؟

بۇ ، بۇ ، بۇ ، بۇ

چوون لە پال زاراوە دا :

بۆ دەچی ؟ لەبەر چی دەچی ؟ چلۆن دەچی ؟ بۆکوێ دەچی ؟ بە
چی دەچی ؟ کەنگێ دەچی ؟ لەگەڵ کێ دەچی ؟ بۆ چەند روژان
دەچی ؟

رووح لە جێ پەکی سەخت دایە و دەرنایە !
بووم بە قەتریک ئاور بە عەرزى دا چوووە خوارى !
گوێی لەکلاوى چوووە تە دەرى .
ئەوێندە رقی هەستاوە ، باى دە برینانەوێ ناچى .
کەپۆی بگری گیانی دەردەچى !
لێرە وارێکی وابوو کەلێ لێ دەرنەدەچوو .
لە جێهەم دیوێ ، هەرچی دەکەم ناچمەوێ سەری .
قەڵەمەکەم ئێستى بەدەستەوێ بوو ، کەچی لێم ون بوو ، نازانم
بە عەرزى دا چووێ خوارى یان عاسمان هەلێ کێشا ؟
بۆ لای کارى چاک ناپوا و هەر سەهرى لەکارى خراپ دەخوێ ،
وا دیارە شەیتان چووێ دەکەلێشەوێ ؟
قەرەچى ، بەقورێ داچى !
ئەگەر ئێستى چووبای کەنگێ دەهاتیەوێ ؟
ئەو رێیەى بگرە و بەرى مەدە ، دەچێتە بەرمانان .
ئەو چووێتە حەقان ، ئێمە ماوین لە ناخەقان .
بۆ مەند و ملایمى دەچێتەوێ سەر بابى . دەلێی سیویکـ
لەتت کردوون .
ئەو کورە ئەوێندە وەبای دەچى هەر بابى نەى کوتووێ بـ
بە و لاوێ .
داخمان ناچى ، ئەو کراسەى کەریبووم ، لێم ون بووێ !
سەد بریا بەبریاى خودای یا ، دەستێک و لاڤێکت نەبا ، بەلام
وێمن چووبای .
یاخودا مالت ئاوەدان بێ ، نەشێوێ و تێک نەچى .
چەند روژێکە دەست نووسی و تارەکەم لێ ون بوو ، دەزانم
یەکیک لێی هەلگرتووم ، لێم روونە کە لە گولالتى بەولاوێتـ
نەچووێ !

ناردوومە ماستى بکړې چوونى ښه و چوونه بووه وهښتـــا
نه گه راوه توه .
وهره چوله مه شکیښى له سر دلخواز، له بیرم بى و له بیرت
چى .
له گه له به خت و ټیقبال چ ده کړى ؟ بچمه سر چومى سىروانى
ټیښک ده بى .
نه چى له رغان ښه ونډه چښته کوى بکولئنى که بېټه خه لوز
وابوو، واچوو به کار نایه ده بى کار بکه ين .
تله سیمان لى کردووه ، بزانیښ به چى ده چى ؟
ښه کار بایه ښه ونډه چاکه به کاله وپټاوه وه ده چټه
به هښتى .
کار بایه که به کور په کوى خوى گوت : نابى بروى بو هیچ کوئ ،
و دوو سمکه ت ناچى بو ده رى .
په پوو، شیره که م هه لچوو، خه تام نه پوو .
که سیک به که رم بزانی و حه قم لى بخوا ، بچټه به په روچکى
ښاسمان حه قمى خومى لى ده ستینمه وه .
بانگتان هښتبووم ، له بیرم چوو بىم ، خو نه چووه بچى ، بو
جاریکى دى .
میرات گره کان له سر میراتى به شهر ده هاتن په کیکیان گوتى :
من به شى خوم ناوى و بوخوتان . ښه وه له خىرو بىرى چوومه
ده رى !

چوون لەگەڵ جێتۆدا

خودای دەکرد چەند سال ، لەمە و پێش سایە ی ویمان لەسەر
لادەچوو !

خودایە نە ی مرئیی ، دوو مانگی ئازگەر لەسەر رقی پشتی
بکەوئ ، کەس نە ی چووڕە ئاوێکی بەگەروی دا بکا و لایەکی
لەشی بە جئ و بانانەو بەجئ !

ئاسمان دوور و زەوی سەخت ، بۆ دەبوو ئەمن مابام ، لـ
شەڕمان ، هە ی بەسەر تاشین چئ !

بەسکت بە برین چئ !

ئاخر بۆ هێندە پئ نەچووی ، بزانه ئەو خەلکە لەسەر ئەو
کارانە ی کە دەیکە ی چەندە قسەت پئ دەلێن ! ئاە و نزوولە ی
خەلکی رۆژێکی بۆت لەکە پم دەکەوئ !

ئەو ئەندە بە ئێرە و ئەوئ دا دەچئ ؟ خۆ جا و رایەل ناکە ی ،
یاخودا لە بەریەک چئ !

بە سەر ئەو نەچئ ، شەرته وەک مار پێتەو بە دەم !
خودای دەکرد تووشی گێچەلێکی وادەبوو ، سەریشی تێدا دەچوو
سەروسکە ی لەسەر دادەنا !

رەببئ پئ سەروشوێن بەجئ ، کەس بە دەرد و مەرگت نەزانئ !

خودای دەکرد گیانت دەردەچوو و چاویشت پئ سبئ دەبوو !

برۆ هە ی پئ نەچوو !

ئەو هەموو ئەمەگە ی لەگەڵم داوی لەلات هێچە . دوینئ بـ
منت گوت : ئەتۆ هەر هێچت لەگەڵ من نەکردوو ، جا ئەو
قسە یە ؟ هە ی رووت چئ !

ئەو هەموو هات و چۆمەت لە جئ یە ؟ بۆ لەگەڵ ناکەوئ ؟

خودای دەکرد بە دەردی بابم دەچووئ !

بە قورپئ دا چئ ، بۆ درۆئ دەکە ی !

پێم وایە چۆتە شاری سابلآغ ، خودای دەکرد بە ولاترەو دەچوو و
نە دەگەرآو !

قسە یەکی بکە وە قسان بەجئ مردووت نە مرئ !

چوونی بی وهاتنه‌وهی نه‌بی ا
زور له خوت ده‌رچووی و خوت پی زوره ا
ره‌بی هه‌ژدیهای هه‌وت سه‌ر به‌چته خه‌ونیوه ا

چوون له گهل بهيت دا :

له بهيتى سواروئى سنجاني دا ، ئاوا هاتوو . . . چه ندم پئى
گوتى سوارو ، به شقى خوداي مه چوو ، مه تر پزى ده گه وره و گران
خوماوئ (خوماهوائ) كه نارى ده سواران . . .

له بهيتى سواروى ئايشه گولئى دا ، ئاوا هاتوو :
ئه وه ده لئى سوار مه زنى ، به من مه زنى ، سهرت له پوئل چنگت له
ئاسنى ، ههر قه لاتىكى ده چپپه ي ئه توى له بنى ، ئه و حاكمى كى
زه رهنده يه ئه توى له كنى ، ئه وه سولتاني ئه سته مپوئل له بهر
يامى چووكه له سوارى من ناسه كنى .
له بهيتى لاسه شوپى با له كيان و خه زالى مه لا نه بيان دا ، ئاوا
هاتوو :

كيژه كه ده مو له عاست له هه رزه كار كه گه يشت ، به بيانوى
چوونه ده رئ رپى ماله بابى دا گرت .
له بهيتى ناسرو مالمال دا ، ئاوا هاتوو :

.. به بازن ، به زولفى به خه نه ، قامكى به ئهنگوستيله ، ده ستى
هه دا كوته كه كى دارمه رحه م ده چوو ده ورى ره شمالي مالمال
راسته ي ره شمالي ، به زه ندى به بازن سه پووكه سه برو كـ
ده يكو تا وه . . .

له بهيتى سه يده وان دا ، ئاوا هاتوو :
ئاوى كو پستانان دئنه خوارئ چهند به توندى ، چهند به تيژى ،
هه لده پزئنه بن سووره گولئى سهر به گزنيژى .

ده جا ئه و كه سانه ي خوداشناسن وهرن ره جم كه ن ، كئى ديو به تى
له ده وره تى زه مانان له سهر سئ كوران را بووك به چنه وه مالى
ده بابان ، به تاراي سووره ههر به كيژى ؟

له بهيتى دمدمدا ئاوا هاتوو : بانگيكم وه بهر خولئى ئه وى
ديكم وه بهر پيغه مبه رى ئاخري زه مانئى ، بانگى ديكه م وه بهر
هه زره تى عه لى ، روژى جومعه وجه ماعه تان سوار ده بئى لـ
دولدولئى ده ست ده داته زولفه قارى ، ده چپته خه زاي گا ورقرانئى
بانگ ديم وه بهر سه وزه پووشى له حاجى خووشى له ترشه كانئى

لە بەیتی لەشکری دا ئاوا هاتووہ :

جا ، ئەمن دەچوومە جیەخانەى ئاغای چەلەنگ ، لێم دەردە...
 کێشان پێنج سەد رمیی کوپەرەشی دارحەیزەرانی ... لێم
 دەردەکێشان پێنج سەد مەتالی گوئی فیللی کەرگەدەن ، بـن بە
 جۆلانە ... لێم دەردەکێشان پێنج سەد بۆروبدە وکویتی قاپ
 رەشی کلک لەسەر چوانە ...

لە بەیتی گەلۆدا ، ئاوا هاتووہ :

سەرکولمى ئەوئ نازدارئ بە من بـمئىئ بە سوورەگوئەکی
 دە ئەوەل بەهاری ، ئەگەر بەحوکمی تەرزەوبارانئ بەمل یەک
 دادەچوون لە ئەوەر ئەوەرئ دەکاو لە سۆمایە .

لە بەیتی باپیر ئاغای مەنگوردا ئاوا هاتووہ :

رەسواغای مێردیکانئ سویندخۆرە بە قورئانئ
 دەئئ : دەشیوئیم لاجانئ مامەش بچنە تارانئ
 تێیان دەخەم قەرانی ...

لە بەیتی مەموزین دا ئاوا هاتووہ :

خوشکی ئەزت بـم بە قوربانە ، ئەمن جارێکی دەگەل پەریان
 چوومە راوی چـل شوو چـل رۆژانە ، لە پەریان هەلبـرام ، لەمنی
 کردەوہ کرێوہ وبارانە ، رێم سەرەودەر نەکرد ، کەوتە شاری
 جزیرو بۆتانە ، لەسەر کۆشکی پای زینئ دەبووم بەمیوانە ..
 لە بەیتی خەج و سیامەنددا ، ئاوا هاتووہ :

خەجیش لەگەل پۆلی کچان ، نەشمیلان ، ئاسکۆلان ، دەچووہ
 گیلخە و مەندۆکی ، کچان بەداوئینی ئەو کێو دۆلانە ، وەردەبوو
 - نەوہ ، کوران بە لایەکی دیکەوہ ...

لە بەیتی شیخی سەنعان دا ئاوا هاتووہ :

ئەگەر دەبینم وردە خالئ لەگەل قەدیکى شمشالئ
 جەرگ و دل بۆ وی دەنالئ ئەمن دەچم بە عەبدالئ
 تۆ نەت دیوہ کێزئ کالئ ...

لە بەیتی بارام وگولندام دا ئاوا هاتووہ :

ئەگەر شێت نەبی ونەبی دیوانە تۆوہ کوومەجنوون نەگری نەهانە

لە بەیتی سەئیدومیرسەیفوددین بەگ (سەئیدومیرسیف الدین)
دا ئاوا ھاتووہ :

ھاتووہ دانیشتووم بەسەرگەردانی، رووم نیسە ئەگەر
بچمەوہ ئاوەدانى، قەلەمى تۆبە بۆخۆت دەزانى ...
لە بەیتی نازوخردا ، ئاوا دەلتى :

ھاتنەخوارى دەسرە و دەسمال رووبەندلاچوون لەسەر خال
بازنە دەشکێن و خىرخال بۆ بە قىژە و گالەگال
لە بەیتی مېھرو وەفادا ئاوا ھاتووہ :

وەختىشم لى درەنگ بووہ، ھاتۆتە وەختى بانگى ئىوارى
چاوت بە من بىئى بە ئەستېرەى رۆژى، کولمەت بە من بىئى
بەگولتى ھەنارى .

سبەحىنى ھەمچى زوێرە بۆ مېچووہ بۆ سەر کانى شىخان، کانى و
رووبارى، باجىرەى رىگایە ھەلگرم، بەدیتى و بۆنى یارى ...
لە بەیتی شىخ فەرخ و خاتون ئەستى دا ئاوا ھاتووہ :

قەسەم بە زاتى سوبحانى گەلىک ئەبلە وھىچ نەزانى
ئاورت داوئە خەرمانى خۆشى نەبىنى لە گيانى
لەئەتیک چى سەر و سامانى ئازای بەندەنت بگرى زانى
بەقورپى داچى تا دەتوانى داستون بى لە سەپانى ..
لە بەیتی کەل و شىردا ، ئاوا ھاتووہ :

جىگای پادشاھان ئىرە قەلا بوو دەرک و پەنجەرەى سەرپاكتەلا
بوو

لۆتى نەیان کردەھىچ فکرو ئەندىش، بەرە و بارەگای پادشاچوونە
پیش

لە بەیتی عبداللەھان مەرى دا ، ئاوا ھاتووہ :
ئاغام، ئەقلەت پەشوکا وە ىان پەریان دەستیان لىت داوہ
دارەلەک بەقورپى گىراوہ ئاو زۆرە دەلتى سىلاوہ
قۆللىكى نەچووہ بەولاوہ گەنم و جۆمان نەدیراوہ ...

چوون له پال هۆنراوه گانی شاعیران دا ؛
هیمن :

ئهی ئەوانهی قەت له بیرم ناچنەوه !
ئێستە بمبین ، ئەرئ دەمناسنەوه ؟
هەزار :

بیهودەیه بیرو خەم ، دلت خوشکه برا !
پرسیار نەکرا ، بەشت درا ، هەرچی درا !
تۆ هێشتە نەهاتووێ جیهان رۆژی بەرئ
ئەو رۆژی دەبوو بچیه دەرئ ، دیاری کرا
گۆزان :

خوزگەم بە سالتی رابردوو
عومری کورتی دلتا ریمبوو
له پەر هات و له ناکاو چوو
یهک پر به دنیا ئارەز وو
دەریا یه کتاسه ئەمه دوو
جئ ما بووم له پاری مردوو !
عەلی با پیرئاغا :

شەمال دەخپلم بچوو بۆ لای له یسل
بۆلای له یله کە ی بئ وه فابوئ مه یسل
پێشکه شکە نامە ی دەروون له غەم کە یل
نالی :

ئیسباتی خەت و خالە بەسەد دیدەیی گریان
ناچیتەوه ئەو نوخته لەنێو دیدەیی تەریدا
بیرە مێرد :

مەگری مەخالە با بەخەفەت دلت شکست نەبن
نەختی لەلات ئەمێننەوه بۆ بەهەشت ئەچن
حاجی قادر کۆیی :

یه کێکی نایەتەوه چوونیا ن هەر ئەو چوونە
له شیخ و عالیم و جاهیل ، له پادشاه و گەدا

زیتور :

گەرچی شەرزى، ھىندىلەندى ۋە ختە لى من بچىيە غەرش
 ۋاسىتەى سەربەستى ۋىجرايى ئايىنى مىنى
 شەدەب :

لەو رۆژە ۋە جاننا ! نەزەرت لىمە كەلا بىرد،
 چوونى سەرومالم بەخودا ھەر لەنەزەردا ،
 تاهىر بەگ :

نەما ۋە خالەت ۋىزىنم ، لەدەس چو ۋىروھى شىرىنم
 رەفلىقان بابكەن شىنم ، سەداى گىرىيە ۋە غان بابى
 صافى :

سەبرى شەيىۋىم لەكوئ بو ۋىروھى نووھم چو ۋەبى
 پىنج ۋە دوو رۆژىكى ماۋە ، روھ كە چو ۋە نايەتە ۋە ...
 ئانى :

دلىشم چو ۋىللىشم چو ، كە يارى كۆل غوزارم چو
 نەما زىنم ، لەگەل خۇشى بەتاراجى نىكارم چو ...
 سەفۋەت :

سەرى غەقلم لە دەستم چو ۋە كە مال ۋە ھۇش ۋە عىلىسم چو
 ئومىدى ۋە سلى يارم چو ، مەدەد يا ساكىنولبە غدا
 سۆزى :

زەمان شىۋا زەمىن ھاژا كە شەو چو
 بەللى كە ۋە چو ۋەلە عالم قەدرى كە ۋە چو
 شەدىب :

ئاۋارە ۋە خۇيىن خۇرە مەگەر ۋە مىقى غەزرام
 لۆمەم چ دەكەن كۈشتە ۋە سەرگەشتەيى لەيلام
 بو دانەيى خالەت بەفرىو چو ۋە دلى كىشام
 غەرقى غەم ۋە سەودا سەرو ئاشوشتە ۋە شەيدام
 ۋە فايى :

بەردەى كراسى لاچو ۋە پشكووت بە ھەردو لىۋان
 كۆل ۋە شەكر دەبارى لە كوۋچەى باغى سىۋان

زولفی رژانە کولمى وە دەرهگە وتن لە نىوان
شەمس وقەمەر ھەلاتن دوینى بە نوویژى شىوان
بى کەس :

بىست و ھەوت تالە تالە زيانم
لە ژێردەستى تۆ زۆر پەريشانم
و ەئىنسان ناچم ەئىنى ھەيوانم
کەى رزگار دەبم مالى ويرانم ؟
دەلدار :

بە يادى ئەو دلەى تىنوو
کە چۆن ھات و ەھا شەدەرچوو
شەيخ رەزا تالەبانی :
خزمىنە مەدەن پەنجە لە گەل ەشرەتى جافا
مىرولە نەچى چاکە بە گز قوللەيى قافا
کامران موکرى :
ئەوى لە سامان نىزىک بىتەو
رەوشتى بەرزى بىر ئەچىتەو
قانىع :

چەن خۆشە کە ئەو رۆژە بلىسەى گرى ناگر
و ەک بەرقى غەزەب دىت و دەچى لىرەو ە تاجىن
شەيخ سەلام :

دەست ماىيى عومرم لە دەستەم دەرچوو
بە پەنجەى ئەجەل جەرگم کون کون بوو
موھەممەد سالىح دىلان :
پى لە خرتک چووى بەردى ھەردى دەدرد
رەنگ ھەلبىزکا و بە ھەناسەى سەرد .
ھەرىق :

کەر دەچمەو ە سەحىب ، نىە ھىچ مونىس و سەحىب
کەر دىمە سەقز ، نارى سەقەر و لە جگەرما

روژپه ره سارده كزه ی بای زریان کاته بوژینی له دهس چووو
گریان

"سواره"

بهله رزه ده چنه فریزو چینی گریانه کاریان جیی پیکه نینی ۱ .
"سیف القضاة"

چوون له ناو چيروکدا :

له چيروکي داپيره ومام ريوي دا (دايه) پيسره چوو
تيخه له يه کي هينا وخيرا کلکي مام ريوي په راند. مام ريوي
گه ليک له داپيره پاراوه که کلکه که ي بداته وه. داپيره
کوتی : بچووه (بچو) شيرم بوبينه تاکوو کلکه قولبهت
بده مه وه. مام ريوي چووه کن بزن، کوتی بزن: شيرده بو
داپيره، داپير کلکه قولم بداته وه. بزن کوتی: بچو بو
کن دار، گه لام بو بينه تاکوو شيرت بده می. ريوي چووه
لای دار، کوتی: دار گه لا ده بو بزن، بزن شيردا بو
داپيردا، داپير کلکه قولم بداته وه. دار کوتی: بچووه
سرکانی، قاوم بو بينه تاکوو گه لات بده می. ريوي
چووه سرکانی، کوتی: کانی قاوده بودار، دار گه لا دا بو
بزن، بزن شيردا بو داپيردا، داپير کلکه قولم بداته وه
چوون له چيروکي موروکه وبزنوکه دا :

که هاوین داهات بزنوکه به موروکي کوت : با بچين
خانووچکه يه ک بوخومان دروست که ين، که زستانی بچينه
نيوي و خومان له سرماوگورگ و... بپاريزين. موروکه
کوتی: من دووگي خوم خوش بی، خانووم بوچه؟ برو بو
خوتی بکه. بزنوکه ش رویش خانووچکه يه کي بوخوی پیکه وه
نا. له گه لکوو زستان داهات بزنوکه چووه خانووچکه که يه وه
چوون له چيروکي گورگ وبزن دا :

بزن چووه سهربانی مالی گورگ وده ستي کړدبه ته په ته بی
گورگ قهلس بوو کوتی :

شه وه کييه له بانم ته په ته بی ده کا ؟

کاسه و که وچکم لی خولوی ده کا

له میوانانم شهرمه سار ده کا

بزنیش کوتی :

شه وه منم منمنوکه دووچاوم پيوه يه بزن بزوکه

دوو شاخم پیوه‌یه، بیل بیلوکه کی خواردویه تیتلی من
کی خواردویه ببیلی من بیته شه‌ره جهنگی من
چوون له چبروکی ره‌یوی و مریشکه قوله‌دا :

مریشکه قولیک له‌هه‌وارچیان به‌جی مابوو وهر له‌هه‌واری
مابوو. ریویک چووو زگی و کوتی :

ده‌بی هه‌ر ئیستا بتخوم ا

مریشکه‌کش پیی کوت :

جاری لیم‌گه‌ری باهیندیکی دی خوم قه‌له‌و که‌مه‌وه و
جووچکان هه‌لینم. جا ئاغایه‌کی به‌مالم، وه‌ره پیمان‌وه‌ربه
وبمانخو ولیمان تیر به .

ریوی به‌قه‌سی کرد و خوی لی هه‌لبوارد. پاشان مریشکه
قوله چووو کن مام‌هومه‌ری راوکه‌ر و نه‌قله‌که‌ی له‌نووکسه‌و
بو گیراوه و زور ده‌سته‌ودا وینی مام هومه‌ری بوو که
به‌ندیکی به‌سه‌ر ریوی بیینی . وایان دانا وه‌ختیک
مریشکه‌قوله جووچکه‌ی هه‌لینا و ریوی قرمی خوی لی خوش
کردن و چووو زگیان به‌ مام‌هومه‌ری رابگه‌یه‌ندری .

سه‌رده‌میک پی چووو مریشکه‌قوله جووچکه‌ی هه‌لینان و
ریوی به‌دوای شه‌و نواله‌چه‌وزانه‌وه‌ داهاات و چووو زگ
مریشکه‌قوله‌ی. رووی تیکرد و هه‌لیدایه‌ :

هه‌ چومه‌ چومه‌ چومه‌ دایک و جووچکان ده‌خومه‌
دنیا به‌ که‌یفی خومه‌

مریشکه‌قوله‌ش پیی کوت :

توخولا وامه‌لی، شه‌من ده‌ترسیم. واکتره‌ بلیی :

مام‌هومه‌ری پشت که‌ندی به‌خوت و به‌توله‌ قه‌ندی
که‌ولی ریویت به‌چه‌ندی

به ناوی خودا

له نامیلکهی "نۆبه ره" دا که چەندیک له مه و پێش ده رم
 خستبوو، گه لاله یه ک بو ریک خستنی قامووستیکی زاراوه ی زمانی
 کوردی را گه یه ندرابوو. له و نامیلکه نا و براوه دا گوته بووم :
 وه ختی وه ی ها تووه که داری شه ستووری قامووسی زمانی
 کوردی چەند لکیکی لی بێته وه وه ک قامووسی ناوی
 گیاهه کانی مه لبه ندی کورده واری، قامووسی ناوی پیاوه
 گه و ره کانی کورد و... هه و ره ها قامووسی زاراوه یی زمانی
 کوردی. بو وینه چاوگ (مصدری) چوون ده کار کردبوو و به
 به ربلاوی له سه رچاوه ی چوون چەند کردار (فعل) م ساز کردبوو
 و بو هه ر که شه (صورت) کرداریک رسته یه کم هه لبژاردبوو .
 نازانم به که یغیتان بوو یا نا ؟

له و نامیلکه یه ش دا له جێی کردار، ناو (اسم) م دانا وه ،
 هه ر به شیوه ی پیشوو پێی دا رۆیشوووم. بو وینه ناوی
 ده ستم به رچا و خستوه .

ئه و به خۆشی یه وه به ده ر خستنی دوو نامیلکه ی
 نۆبه ره و هه و پێن به ردی بناخه ی قامووسی زاراوه یی زمانی
 کوردیم دانا . خوا یاربێ، هیوادارم که سیک یا چەند
 که سیک شه و بناخه ی هه لده چن و ده بێته کو شک و سه رایه ک .
 گه لاله داب دا خستنه و هه و پێن پێ گه یه نه ری ماست و په نیری

"مانا کانی ناوی دهست" :

دهست چهند مانای ههیه که له رسته‌دا راده‌گهیه‌ندڕین :

١- ته‌سه‌به‌که دوو دهستی دادا و له قور چه‌قی . یا ، له‌وه‌تی . دهستی راست و چه‌پی خۆم ناسیوه‌ ته‌و شارهم هه‌روا دیوه . یا وه‌ختیک ته‌و هه‌والته‌م بیست ، سه‌رم سوڕ ما و ده‌ستیکم که‌وته ته‌م‌لا و ده‌ستی دیم که‌وته ته‌ولا .

٢- دوینێ ده‌ستیکم رانک و چۆخه‌کری .

٣- ده‌ستیک ئیستیکان به‌ چه‌ندی ده‌ده‌ی ؟

٤- ته‌واوی که‌وچه‌کان یه‌ک جو‌رو یه‌ک ده‌ستن .

٥- وه‌ره ده‌ستیک ته‌خته‌ بکه‌ین .

٦- به‌ ده‌ستی راست‌دا برۆ ده‌گه‌یه سه‌ر مالان .

دهست ، له‌پال ناوی لیک‌دراودا :

به‌ ده‌ست و برده‌ = به‌ + ده‌ست + و + برد : ئی وا هه‌ن زۆر له‌ کاران به‌کاوه‌خۆو به‌ ساوه‌ساون و کاریان زوو له‌به‌ر ده‌ستی رانا‌په‌رئ . ئی واش‌ه‌ه‌ن به‌ پێچه‌وانه‌ ٤ به‌ ده‌ست و بردن . و هه‌ینده‌ی بلتی یه‌ک و دوو ، به‌ کار کو‌تایی ده‌هه‌ین . هه‌ل‌نیش‌تووه‌ له‌و گرده‌ ، جیقنه‌ی ده‌کا زۆر ورده‌ ، ئیجگار به‌ ده‌ست و برده‌ . (هه‌لۆ) " مه‌ته‌لۆکه‌ "

به‌رده‌ست = به‌ر + ده‌ست . ته‌و که‌سه‌ی له‌ژێر ده‌ستی که‌سیکا کار ده‌کا . " قامووسی زمانی کوردی ، به‌رگی دووه‌م ، عیدالی - هه‌من زه‌بیحی ، چاپخانه‌ی کو‌ری زانیاری کورد ، به‌غدا ، ١٩٧٩ " یا : به‌ر ده‌ستم مه‌گره‌ با بزانه‌م چه‌ ده‌که‌م .

یا : هه‌یزی خۆمان دو‌ژمنیان به‌ر ده‌ست کرد .

به‌رده‌ستان = به‌ر + ده‌ست + ئان . ژوو‌ریکه‌ له‌نیو مالنی ده‌وله‌م‌ه‌نداندا ، ته‌رخان ده‌کریو بو‌ دانیشتن و کاری نیو مال تیدا‌کردن . " قامووسی زمانی کوردی ، ب ٢ زه‌بیحی . "

ته‌و مافووره‌ زۆر باش‌نییه‌ ، له‌دیوی به‌رده‌ستانی راخه‌ پێخوستی زۆر له‌سه‌ر .

به‌ری ده‌ست = به‌ر + ئی + ده‌ست . ریگای ته‌و شاره‌ی بیی کهند و کلۆیه‌ وه‌ک به‌ری ده‌ست .

یا : ئەو کارە بوو من لەکردن نایە ، دە وەرە موویەکی لە بەری دەستم هەڵکەنە ، دەبێ ؟

پشتی دەست : پشت + ئی + دەست . پشتی دەستی خۆم داغ کردکە ئەوجار ئەو کارە ی نهکەم .

یا : پشتی دەستی ئەو کابرا پیرەم ماچ کرد .
چاو لە دەست = چاو + لە + دەست . سواڵکەر ، چاو لە دەستە .
بوو ئەوێ شتیکی بدەنێ .

یا : چاو لە دەست چاو بەرە ژێرە ،
ژوور دەست : ژوور + دەست . کەسێک کە دەستی دەپوا ، ژوور دەستە . پێچەوانەی ژوور دەست ژێر دەستە .

ژێر دەست : ژێر + دەست . کەسێک کە دەستی ناپوا و ژوور دەستیکی هەیە .

دار دەست : دار + دەست . هیچم لەگەڵ خۆم نههینا . بە داری دەستی وەدەر کەوتم .

یا : ئەو دارە دەستم دەیه تاکوو وەگیانی دوژمنی کەوم .
دەستاو : دەست + ئاو . ئەو ژنە چێشتی چاک لێ دەنێ و دەستاوی خۆشە . ئەو ژنە ئەوەندە دەستاوی خۆشە کە چێشتی وا لێ دەنێ کە پیاو وەختە قامکەکانی لەگەڵ بخوا .

دەست نوێژ : دەست + نوێژ . پێش ئەوێ کە نوێژ بکە یمن دەبێ دەست نوێژ هەلگیرن .

دەست گران : دەست + گران . هاوتای دەست گران ، دەست قورسە .

دەست قەرز : دەست + قەرز . کاتێک کە دراومان پێ نامێنێ دراوی بە دەست قەرز لەها و الەکانمان وەرەگیرن . دراوی بە دەست قەرز دەبێ زوو بدرێتەو .

دەست خەت : دەست + خەت . کاتێک کە بە دەستی چەندوشە بەک بوو کەسێک دەنووسین ، دەست خەتی پێ دەلێن .

دەست خەرۆ : دەست + خەرۆ . کەسێکە کە تەفرە درابی .

" فەرهنگی خال ، ب ، ٢ "

دەست درێژ : دەست + درێژ . دەست درێژ کەسێکە کە دەست درێژی

بکا .

دهست کورت : دهست + کورت . پیاوی دهست کورت ههناسه سارده .

دهست قورس : دهست + قورس . به کهسیک دهلتین که زهبری دهستی زۆر بی .

دهست راست : دهست + راست . دهست راست کهسیکه کهبتوانی نیشانهی به چاکی بنگیوی .

دهست نیشان : دهست + نیشان . لهنیو چهند ههنا راندا ههنا- ریکم دهست نیشان کرد و ههلم بژارد . کاتیک شتیکی لهنیو- چهند شان دا دهست نیشان دهکهین ، واته ههلی دهبژیرین .

دهست رژد : دهست + رژد .

دهست بلاو : دهست + بلاو . پیچه وانهی دهست بلاو . چنۆکه .

دهست پیس : دهست + پیس . دهست پیس هاوتای دزه . شهو کابرایه شهونده دهست پیسه لههیلکهش رۆ دهکا !

دهست رازه : دهست + رازه . دایکی منداله کهی دهست رازه کهی بهسر لایه کی دادا .

دهسته وهستان : دهست + شه + وهستان . بی دهسه لاتکار لی نه هاتوو . بو پیاوی دهسته وهستان چ گهرمیین و چ کوستان .

دهسته راست : دهست + شه + راست . به دهسته راستی دا برۆ ، دهگهیه بهر مالان . پاشا وهزیری دهسته راستی بانگ کرد .

دهسته چهپ : دهست + شه + چهپ . بهلای دهسته چهپ دابروانه بزانه چ دهبینی . وهزیری دهسته چهپ کابرایه کی باش نه بوو ، ههر خهریک بوو چالۆ بوو خه لکی هه لکه نی . . .

دهست بهجی : دهست + به + جی . دهست بهجی هاوتای له ناکاوه و کوت و پره ، هیندهی بی نه چوو دهست بهجی بی زانی . دهست بهخه نه : دهست + به + خه نه . ژنه که گوتی : ئیستی خه نه له دهستم داوه ، ئیشک نه بووته وه ، که وابوو چی شه کم بی تی ناکری . بو تانوو لیدان له کهسیکی بو ئیش و کار رانه پرئ ده کار شه هینری .

دهست به سەر: دهست + به + سەر. کابرایه‌کی نه‌هێڵن به
 که‌یفی خۆی هه‌جۆولێته‌وه و قسه بکا و دی‌لێش نه‌بێ، ده‌ست به
 سەری پێ ده‌لێن. له‌مێژه شه‌و کابرایه ده‌ست به‌سه‌ره و
 نا‌هێڵن په‌ل به‌زێوێ! " له‌ژێر چاوه‌دێری دا"
 ده‌ستگیران: ده‌ست + گیران = ده‌س + گیران، ده‌زگیران
 هاوتای ده‌ستگیران، گراوی یا یاره.
 له‌پێ ده‌ست: له‌پ + ئی + ده‌ست. هاوتای له‌پێ ده‌ست به‌ری
 ده‌سته. به‌ شه‌میر خانی برادۆست، شه‌میر خانی له‌پ زێڕینه‌شی
 پێ ده‌گوترێ. له‌به‌ر شه‌وه‌ی له‌پێ ده‌ستی له‌ زێری بووه.
 له‌به‌رده‌ستان: له‌ + به‌ر + ده‌ستان. نانه‌که‌ی له‌به‌رده‌ستان
 دا بنی^٥ تا به‌بێندری و له‌پێش چاوان بێ.

دهست له پا ل نئوی لیکدرا وی وه رگیرا ودا (مرکب مشتق)
 دهست شهستر: دهست + شهستر (له شهسترین) دهست شهستره -
 که ی بهینه ، دهست بستره .
 دهست بر: دهست + بر (له برین) . شهگر شه و کا برایه دهست
 بر نییه ، بو شه و نده شتی به گران ده فروشی و دهستی پیاوی
 له بنه پرت پرا ده بری ؟
 دهست بزئو: دهست + بزئو . (له بزاوتن) شه و که سه ی دهستی
 زور ده جولای و ناره حتی بو ده و روبه ری خوی ساز ده کا .
 " قاموسی زمانی کوردی ، بدووه م ، زه بیحی "
 دهست پی کەر: دهست + پی + کەر . (له پی کردن) به که سیکی
 ده گوتری دهست پی کەر، که پیش چند که سی دی، کاریکی بکا .
 دهست چن: دهست + چن . (له چنین) شه و کلاوه دهست چنه و
 به دهستی چندراوه . یا: شه و سیوانه دهست چنن و به دهست
 هه لبزیراون .
 دهست چین: دهست + چین . (له چاندن) به توو یا نه مام
 یا داریکی دهست چین ده کوترین که به دهست چیندرا بن یا
 چه قاندرابن .
 دهست درون: دهست + درون (له درون) . به جل و به رگیکی
 ده لئین دهست درون که هر به دهست دروا بی نهک به هوو ثامرازی

دی . رانک و چۆخه‌که‌م ده‌ست‌دروون .
 ده‌ست‌رۆیو: ده‌ست + رۆیو (له رۆیشتن) که‌سیک که ده‌ستی
 بپروا و ده‌سه‌لاتی هه‌بێ ، ده‌ست‌رۆیوی پێ ده‌لێن . پیاوی ده‌ست
 رۆیو ده‌بێ ئاگای له‌ژێر ده‌ستی بێ .
 ده‌ست‌ریژ: ده‌ست + ریژ . (له رزتن یا رشتن) ته‌قاندنی
 چهند گولله‌یه‌ک به‌جاریک له‌ لایه‌ن چهند که‌سیکه‌وه به‌ره‌وشتیک
 " فهره‌نگی خاڵ ، ب ، دووهم "

ده‌ست‌شکاو: ده‌ست + شکا و (له شکان) ده‌ست‌شکا و که‌سیکه
 که ده‌ستی شکابێ . ده‌ستی شکاوم ، بوخۆم لی‌ره‌نه‌بووم پێی
 رابگه‌م تۆش پێی رانه‌گه‌یشتووی !

ده‌ست‌که‌ره‌وه: ده‌ست + که‌ره‌وه . (له‌کردن) ده‌ست‌که‌ره‌وه
 که‌سیکه که ئازا و بوێر بێ و پشت‌نه‌کاته‌وه و دوژمنی راوێ .
 ده‌ست‌که‌وت: ده‌ست + که‌وت . (له که‌وتن) شه‌و شتیانه‌ی که
 وه‌ده‌ست‌ده‌که‌ون ، ده‌ست‌که‌وتیان پێ ده‌لێن . ده‌ست‌که‌وتی شه‌و
 تیکۆشانه و هه‌لسووپانه‌م پتر له‌وه‌ی بوو که چاوه‌روانی بووم .
 ده‌ست‌کێش: ده‌ست + کێش (له کێشان) شه‌وه‌نده تاریک بوو
 پێم پێ نه‌ده‌گه‌یژراوه ، ده‌ست‌کێشم پێویست‌بوو . له زستانیدا
 ده‌ست‌کێشی له ده‌ست‌ده‌که‌ین ، تا ده‌ستمان سه‌رمای نه‌بێ .

ده‌ست‌گره‌ = ده‌س‌گره: ده‌ست + گره (له گرتن) به‌ ده‌س‌گره
 مه‌نجه‌له‌که‌م له‌سه‌ر ئاوڕگی داگرت تا چێشته‌که سارد بێته‌وه .

ده‌ست‌نیژ: ده‌ست + نیژ (له ناژتن یا ناشتن) نه‌مامیکه
 که به‌تایبه‌تی نیژرابێ . بریتییه له یه‌کێک که پیت‌گه‌یان‌دبێ
 و دات‌مه‌زراندبێ . " فهره‌نگی خاڵ ، ب ، دووهم . "

ده‌سته‌مۆ: ده‌ست + ئاموێز هاوتای ده‌سته‌مۆ ، رامه . شه‌و
 کوێره ره‌وه‌ک و سه‌لانییه و له‌به‌رده‌ستان هه‌ل‌نایه .

ده‌سکه‌نه: ده‌ست + که‌نه (له که‌ندن) داسم پێ نه‌بوو شه‌و
 گیایه‌ی بدروومه‌وه ، ده‌سکه‌نهم کرد .

دهست له پال ناوه دووانه كان :

دهستا و دهست : شتومه كێكێ زۆرم كریبوو ، بێ شه‌وه‌ی مه‌ودا -
یه‌كێ زۆری بێ بجێ و بیهێنمه‌وه مالتی ، ده‌ستا و ده‌ست
فرۆشتمه‌وه و قازانجێكێ زۆرم لێكرد ..

نێرگزی به‌ بۆنه‌ی چاوی مه‌سته‌وه ،

شه‌زاكێ له‌ ده‌س ده‌ستا و ده‌سته‌وه .

" پیره‌مێرد ، هاوار ، ل ٢١٩ "

ده‌ست بڵا‌و چا و تێر : پێچه‌وانه‌ی له‌چهر و چروك و به‌رچا‌و
ته‌نگ و چا‌وبرسی ، ده‌ست بڵا‌و چا‌وتێره . كه‌سێك كه‌ ده‌ست بڵا‌و
چا و تێر بێ ، نان بده و به‌ دل و ده‌روونه .

ده‌ست رژد و به‌رچا‌وته‌نگ : ئی وا‌هه‌ن ده‌ست بڵا‌و نان بده‌ن
و هێندێكیش به‌ پێچه‌وانه‌ ، ده‌ست رژد و به‌رچا‌وته‌نگن و هه‌موو
شتێكیان له‌خه‌لكی وه‌چا‌وه و شتیان هه‌ر بۆ خۆیان ده‌وێ .

ده‌ست رژد و چنۆك : ها‌وتای چروك و له‌چهر ، ده‌ست رژد و چنۆكه

ده‌ست رژد و چنۆك و گو‌نه‌كه‌ر بوو ،

بێ دۆست و قزه و نه‌زان و كه‌ر بوو .

" مه‌موزینی هه‌زار ، ل ٥٢ "

ده‌ست كورت و بێ شه‌وا : له‌كو‌مه‌لێكێ پا‌شكه‌وتو‌ودا ، پیا‌وی
نه‌دار ده‌ستكورت و بێ شه‌وا ، له‌پیش چا‌وان سو‌وكه و هه‌ولێ بۆ
نادرێ كه‌ ده‌ستی له‌سه‌ر كا‌ریكێ به‌ند كه‌ن و بێ په‌نا و په‌سیو
را‌یده‌بو‌یرێ .

ده‌ست و با‌سك : به‌هۆی ده‌ست و با‌سكی خۆم كه‌ كا‌رێ ده‌كه‌م و

بژیوی خۆم وه‌ده‌ست ده‌خه‌م ، ئیدی چا‌وم له‌وه‌ نیه‌ یه‌كێك خ‌ودا

به‌وێ رۆژی نه‌كا ، چا‌كه‌ی نا‌نێكم بێ بكا ! مه‌ته‌له‌ ده‌ست و

با‌سكی خۆم .

ده‌ست و به‌رد : ئی وا‌ هه‌ن زۆر له‌ كا‌ران به‌ كا‌وه‌خ‌وو به‌سا‌وه

سا‌ون و كا‌ریان زوو له‌به‌ر ده‌ستی را‌نا‌په‌رێ . ئی واش هه‌ن

به‌ پێچه‌وانه‌ به‌ ده‌ست و به‌ردن و هێنده‌ی ب‌لایی یه‌ك و دوو به‌كا‌ر

كو‌تایی ده‌هێنن .

دهست و بردی شه بام بو زین که
 جیم له گهل خوت له هه یف دابین که
 من و نینۆکم له شکرمان گرده
 له کێچانمان هه ر دهست و برده
 " بو کوردستان ، ل ، ۱۱۱ ، ۳۱۳ "

دهست و بردت کرد نه مزانی
 شه گهر بییه خوار، یه کهم میوانی
 " کهل و شیر، ل ، ۲۲۶ "

هه لئیشتوو له و گرده ، جیقنه ی ده کا زۆر ورده ، ئیجگار به
 دهست و برده . واته : هه لۆ ، " مه ته لۆ که ی کوردی، ل ، ۳۲ "

دهست و بوو : که سیگ که له دهست و بوو کهوت ، بوخۆی ناتوانی
 به پێداویستی یه کانی خۆی رابگا و ناتوانی ههلسووری و داده-
 کهوی و گرده نشین ده بی !

دهست و پیل : مندا ل رمۆده ی شه وه یه که دهست له هه موو
 شتیکی بدا . به لام چونکوو سه ری لی ده رنا چی هه ر خۆی بیوه
 ده غافلینی و دهست و پلی بیس ده بی ! ده بی پی بگو تر ی که
 دهست و پیل له شتی بیس وه رنه دا .

دهست و په نجه : هیندیگ ژن هه ن که بو حوانی دهست و په نجه
 - یان له خه نه ده ده ن . دهست و په نجه ی خروپو په سنده .

دهست و پی : شه و کا براه زۆر بی ده سه لآت و دهست و پی
 سبیلکه یه و کاری له دهست رانا په ری . هیندیگ ژن دهست و
 پی یان له خه نه ده ده ن .

هه ولویکه ی هه و ده کا
 به دهست و پی سه ما ده کا
 کولیره ی له ژنان چاکتر ده کا
 خواردنی پاشایان په داده کا

" میش ههنگوین "

دهست و پیوه ند : شه و کا براه خزم و کهس و دهست و پیوه ند -
 یتکی زۆری هه یه .

تۆخودا بلتی به و دوو لاوی دل به ند

چەندیان ههیه دۆست و دهست و پێوه ند
گورانندی له پۆلی دهست و پێوه ند
بۆ نا یخه نه به ندو بیکه نه به ند ؟

" مەم و زین ، ل ، ۴۱ ، ۷۸ "

دهست و تفهنگ : وهختیک دهست و تفهنگم دی ، زانییم
ئهنگێوهی چاکه .

حهیف ئه ی شاهه لۆ ، بۆبال و چهنگه
حهیف سه ده حه یف بۆ دهست و تفهنگه !

" تاریک و روون ، هێمن "

دهست و چاو : دهست و چاو خۆش بێ ، ئه و چیرۆکه ت چاک
نووسیوه ، وه به ر دلم که وتوووه . دهست و چاو خۆش بێ بـ
چێشتی لێت ناوه . پیاو ده بێ دهست و چاو پاک بێ .
دهست و داوین :

نینه داوین و دهستی خه لکی لادی ، پیس و ئالوده
له دهس ناچێ وهخت لێره به خۆرا یی به بێهووده

" تاریک و روون ، ل ، ۶۰ "

ژن ده بێ دهست و داوین پاک بێ .

دهست و مست : پیاو ده بێ به دهست و مست و چهنگ و نینۆک ،
و شان و باهووی خۆی به ڕی بجێ و منه ت له خودای نه بێ له کهس
هه ل نه گری و چا به ره ژیری هه یج کهس نه بێ . به
دهسته و ئه ژنۆ :

بێ هێز و توان و دهسته و ئه ژنۆ
هه ر مەم ، مەمی بوو به دادورۆ رۆ

" مەم و زین ، ل ، ۸۱ "

من بێ بهش نه بم له که ره می تـ
غهریب و نه قیرم و دهسته و ئه ژنۆ

" به ییتی سعید و میرسیف الدین به گ ، فتاحی قازی ، ل ، ۱۹ "

دهسته و خه نهر :

موژه ت نيزام و سه ر عه سکه ر
له چاوان به ستان له نگه ر

لینگیان دامێ ده‌سته و خه‌نجهر

" گۆرانی "

ده‌سته و داوێن : ده‌سته و داوێنی نووم که شه کاره‌ی نه‌کا ،
که‌چی کردی !

یا نه‌ به‌مکوژه یا دلنیام که

به‌سه‌ده‌سته و داوێن شیخ و مه‌لام که

" گۆرانی "

ده‌سته و دوعا : جاری وایه ، دایک و باب ده‌ستیان به‌ره‌ و ئاسمان
هه‌لدێن و بو منداته‌کانیان له‌ خودای ده‌پارێنه‌وه . به‌و
کارانه‌ ده‌لێن : ده‌سته و دوعا بوون .

هه‌ی لای لایه ، روژه لای لایه

نیشتمان بو‌توده‌سته و دوعایه

" بو کوردستان ، ل ٣١٢ "

ده‌سته و نه‌زه‌ر : جاری وایه‌یه‌ پیاو له‌پیش که‌شیک دا به‌
نیشانه‌ی چوکیه‌تی راده‌وه‌ستێ ، ده‌ستی له‌سه‌ر یه‌ک به‌ زگیه‌وه
ده‌نووسێنێ و وه‌ک کوته‌ل و له‌شیکێ بی‌گیان مه‌ته‌قی له‌ خۆی
ده‌برێ . به‌و کارانه‌ ده‌لێن : ده‌سته و نه‌زه‌ر راوه‌ستان .

نازدار و جوان له‌سه‌ر ته‌لاران

ده‌سته و نه‌زه‌ری بلێن هه‌زاران

" مه‌م و زین ، ل ٨٤ "

ده‌سته و یه‌خه : شه و دوو کابرایه‌ له‌گه‌ل یه‌ک به‌شه‌ر هاتن .
ده‌ستیان به‌ به‌روکی یه‌کتری به‌وه‌ گرت و ده‌سته و یه‌خه‌ی یه‌کتری
بوون و شه‌وه‌نده‌ی توانیان یه‌کتریان تیک هه‌لشیلا . پاشان
خه‌لک گه‌یشتنی و لێکیان کردنه‌وه‌ و ئاشتیان کردنه‌وه‌ .

دهست ، له گهل ژاراوه دا "

ئهم دهست شهو دهست پئ کردن : شهو کابرایه شتیکی لی
وه رگرتووم نامداته وه . هه ر شهو رڤو سبهینی و ئهم دهست شهو
دهستم پئ دهکا .

به دهست وپئ له شتیک دان : به دهست و پئ له داره کم دا
تا میوه که ی بوه ری .

به دهست ورد کردن : به دهست سنده گله کم هه ل وه راند و
وردم کرد .

به دهست وه شانندن : به دهست وه شانندن واته به دهست لی دان .
به دهست هلۆل کردن : داره کم به دریشه و به دهست
شهونده هه ل کهند که وهک فیستیگانی هلۆلم کرد .

به دهسته وه گرتنی شتیک : گوچانه کم به دهسته وه گرت و
به ریه دا رۆیشتم . به دهسته وه گرتنی هیزی یاسایی ئاگا داری
دهوی .

به دهسته وه مان : له سه ر شهو هه موو دراوه ی که به دهسته وه
بوو هه ر دوو تمه م پئ ماوه . دراو له سه ر یهک دانان و وه خر
کردن گرینگ نیه ، گرینگ شه وه یه به دهستمانه وه بمینی .
به دهست هه لپه رتاوتن : به دهست لک وپۆیی دار لی کردنه وه
پئی ده لئین هه لپه رتاوتن .

به دهست هه لدانه وه : کاتیک پیواز یا هه لۆوجه ی له سه ر یهک
وه خر که یین و کۆبکه یینه وه به دهست هه لماندانه وه .

به دهسته وه دان : شه رکه ری چاک که سیکه خو به دهسته وه نه دا .
به زه بری دهست شتیک ده ره یئان : داره که له هه رد ده رنده ده
هات به زه بری دهست له ره گ وریشه م هیئا ده ری .

بی دهست وپئ بوون : کاتیک کار له دهست کابیرایه کی
رانه په ری و هه ر به لادا بخری ده لئین بی دهست و پئ یه . بی
دهست و پئ بوون ، واته دهست و پئ سیلکه بوون .

خۆبه دهسته وه دان : کابرای شیت له پێش دا خو ی راده پسکاند
و بی لای که سه نه ده چوو ، به لām له دوا یی دا خو ی به دهسته وه دا .
دوو ره دهست بوون : شهو کابرایه شهونده دووره دهسته

دهستم پێی راناگا و دهنگم پێی راناگا .

دهستا و دهست : پێی کردن : وهختیک دهچم بزانه شتهکهی بۆ چاک کردووم یا نا ، نه شتهکهه ده داده وه نه بۆم چاک ده کاته وه هه دهستا و دهستم پێی دهکا و دلنیاشم ناکا .

دهست بادان : دهست بادان واته دهست راپێچان و فێل لێ کردن و کلاو له سه ر نان و هه لئه تاندن .

دهست بردن بو شتیک : دهستم برد بۆ پارووکهی وله زارمنا و جووم . دهستم برد بو پینووسه کهی و دهستم کرد به نووسین . دهست به ردان : کاتیک جوللانهی رابژێنی دهستی لێ بهر دهی هه ر بۆخۆی راده ژێ . وهختیک پیا و دهستی له ته ماحی بهردا زۆر کاری بۆ به شه ناجام دهگا .

دهست به ره وه شتیک کوتان : شه وێکی تاریک وتنۆک ، هه ر به کوتره کوتر ده پڕویشتم . دهستم به ره وه تهنه کههه م کوتا له جێسی خۆی نه مابوو .

دهست به ستران : کارم پێی نا کرێ چونکه پارهم به دهسته وه نیه ، دهستم به ستراره . برا کهه شه وێ پارهی هه م بوو لێی پووچ کردمه وه و دهستی له ته ختهی به ستم ، ئێستیش هه چم پێی نا کرێ . دهست به سه ر دا گرتن : کاتیک که بابم مرد برا گه وه ره کههه دهستی به سه ر مال و سامان و داها ت و میراتی بابم دا گرت و زۆر داری له میرات گران کرد . به لام بۆخۆشی خیری لێ نه دی . دهست به سه ر دا هێنان : تووکی سه رم ئالۆز بوو دهستی کهه به سه رم دا هێنا و ئالۆزی به کهه ره ها کرد .

دهست به شتیک دا هێنان : دهستم به داره کهی دا هێنا ، کونجر کونجر بوو .

دهست به ند له دهست کردن : دهست به ندیان له دهست دیله کهی کردبوو و به سته بوویان . تا هه لئه نیه .

دهست پێچانه وه : دهروهستی دیم و پستی لێ نا کهه وه و دهستی لێ نا پێچمه وه . برینم له دهستی ها تووه و پێچا ومه ته وه . دهست پێدا گرتن : دهست پێی دا گرتن واته دهست به سه ر شتیک دا گرتن . دهست پێی دا گرتن به مالی خه لک دا ، چاک نیه .

ده‌ست پێ دا هێنان : کاتیک شتیک ئالۆز بێ ده‌ستی پێ دا
ده‌هێنین تا لووس و له‌بار بێ .

ده‌ست پێ راداشتن به‌شتیک : زۆرم سه‌رما بوو ده‌ستم به
ئاو ره‌که‌ی راداشت تا گه‌رمی ببێته‌وه .

ده‌ست پێ راگرتن : ده‌ست پێ راگرتن واته‌ ده‌ست پێ راداشتن
ده‌ست پێ راگه‌یشتن : پشيله‌ ده‌ستی به‌دووگی رانه‌ده‌گه‌یشت
ده‌یگوت سو ئیره‌ و ناخوڕی ! کاتیک ده‌ستمان به‌شتیکی رانه‌گا
هه‌ول ده‌ده‌ین ده‌ستمان بیگاتێ .

ده‌ست پێ کردن : تازه‌ ده‌ستم کردبوو به‌نووسینی شـمـو .
کتیبه‌ی که‌کۆسپیکم بۆ ها ته‌بیش ئیتر ده‌ستم لێ هه‌لگرت ده‌ست
پێ کردن به‌کارێک پێچه‌وانه‌ی کۆتایی هێنانه‌ . هه‌موو کارێک
هه‌ر ده‌ست پێ کردنه‌که‌ی گرینگه‌ ئیتر هه‌ر بۆ پێ ده‌روا .
ده‌ست پێک گرتن : ده‌ست پێک گرتن واته‌ ده‌ست به‌ یه‌ک
گرتن . کاتیک دوو که‌س ده‌ستیان به‌ یه‌ک بگرن هێزیکێ نه‌ینسی
که‌وره‌ پێک دێ .

ده‌ست پێکه‌وه‌نان : ده‌ست پێکه‌وه‌نان واته‌ ده‌ست پێکه‌وه‌
گرتن .

ده‌ست پێ لێ هه‌لگرتن : دو زینه‌وه‌ی شه‌وکاره‌ بووبه‌ هه‌وی
شه‌وه‌ که‌ ده‌ستی پێ له‌ کاره‌که‌ی پێشوو هه‌ل بگرم .
ده‌ست پێوه‌گرتن : ده‌ست به‌ نانه‌که‌یه‌وه‌ بگه‌ر تا کوو زوو
ته‌واو نه‌بێ و به‌رگه‌ی ماوه‌یه‌کی بگرێ .

ده‌ست پێوه‌نان : ده‌ستم به‌ داره‌که‌یه‌وه‌نا ، هه‌لبۆل بوو به‌ری
هێزی ده‌ستمی نه‌گرت به‌لادا که‌وت !

ده‌ست پێ هه‌لگرتن : جاران جه‌مان گوشتم زۆر ده‌خوار د ،
دوکتور پارێزی داومێ و ده‌ستی پێ له‌ گوشتی هه‌لگرتووم .
ده‌ست تێدا بوون : کاتیک که‌ دزی ده‌کرێ پۆلیس شه‌و که‌سانه‌ی
که‌ شکیان لێ یه‌تی که‌ ده‌ستیان له‌و کاره‌ی دایه‌ ده‌گرێ ولێیان
وه‌پرس و جوو ده‌که‌وێ .

ده‌ست تیک کوتان : کاتیک ناڕیکێک پێک دێ خه‌لک هه‌ر
ده‌ستیان تیک ده‌کوئن و نازانن چ ده‌که‌ن .

ده‌ست تێکه‌ڵ کردن : واته تێکه‌ڵاوی ژن و پیاو .
 ده‌ست تێک نان : له ره‌شه‌که‌ دا ژن و پیاو ده‌ست تێک
 ده‌گرن و هه‌ڵده‌په‌رن و ده‌ست تێک ده‌نێن .
 ده‌ست تێک هه‌لان : شاره‌زای شه‌وکاره‌ نین و هه‌ر ده‌ستیان
 تێک ده‌هه‌ڵی .
 ده‌ست تێوه‌ردان له‌ شتێک : ده‌ست تێوه‌ردان واته هه‌ڵ گێر
 وه‌رگێرکردنی شتێک . شه‌وه‌نده‌مه‌ده‌ستم له‌ ئاره‌که‌ی وه‌ردا که
 ده‌نکه‌ گه‌مه‌که‌م تێدا دیته‌وه .
 ده‌ست تێ وه‌رێ نان : ده‌ستم له‌ قه‌دی داره‌که‌ی وه‌رێ نا، هه‌ر
 دووک ده‌ستم نه‌ده‌گه‌یشتنه‌وه یه‌ک .
 ده‌ست چوون : له‌ زستانیدا پیاو ده‌ستی له‌ به‌رسنه‌رمایه
 ده‌چێ و وه‌خته‌ لێ بێته‌وه ١
 ده‌ست خشاندن : ده‌ست خشاندن واته ده‌ست کوتان یا ده‌ست
 لێدان له‌ شتێک . ده‌ستم زۆر له‌ داره‌که‌ی خشانده‌لووس نه‌بوو
 به‌لکوو کونجر کونجر بوو .
 ده‌ست پێ دادان : ده‌ست بۆ به‌ قورپانی داده‌ده‌م که شه‌و
 شتم هه‌ڵ نه‌گرتوه . شه‌سه‌که‌ شه‌وه‌نده‌ ماندوو ببوو، که‌گه‌یشته
 به‌رده‌لانه‌که‌ی ده‌ستی دادان و به‌لادا که‌وت .
 ده‌ست داگرتن : ده‌ست داگرتن واته په‌ستاوتنی شتێک به
 ده‌ست . ده‌ست له‌ وکشمیشه‌ی داگیر شه‌وه‌نده‌که‌به‌ ده‌سته‌وه هات ،
 هه‌ڵێ گره .
 ده‌ست دامالین : وه‌ختیک به‌ ده‌ست له‌ سه‌ره‌وه بیوێ : خواری
 ده‌ستی تر، داده‌مالین پێی ده‌لێن ده‌ست دامالین .
 ده‌ست دان : بۆمن ده‌ست نا‌دا شه‌و هه‌موو شته‌ی بکرم . ده‌ستم
 دا جله‌وی شه‌سپی و پێم پێوه نا . ده‌ستت بده به‌من تا بته‌ —
 پێنه‌وه . ده‌ستت بده به‌ من تا شه‌قی سه‌ودامان بێ . قه‌ت
 ده‌ستی دۆستایه‌تی نا‌ده‌م به‌ دۆژمن . چه‌ندجار ده‌ستی دۆستایه
 — تێم داوه‌ته‌وه . به‌لام وه‌دۆژمنایه‌تی گه‌راوه .
 ده‌ست راپسکاندن : ده‌ست راپسکاندن واته ده‌ست بۆ لایه‌ک
 بردن . شه‌گه‌ر ده‌ستم رانه‌پسکاندبایه سه‌گه‌که ده‌ستی ده‌کروشم .

ده‌ست‌دریژی : ته‌جاوه‌ژ کردن . ژیریێ کردنی ماف .
 ده‌ست‌راداشتن : ده‌ست‌راداشتن واته ده‌ست‌راگرتن بۆ لای
 شتیك . ده‌ستم به‌ ئاوره‌كه‌ی راداشت تا گهرم بێته‌وه . لسه
 دوور را ده‌ستم بۆ راداشت تا به‌مناسیته‌وه و بۆ لای من بێ .
 ده‌ست‌راگرتن : شه‌وه‌نده دایكم خۆش ده‌وئ ، ده‌ستم راگرتووه
 دایكم به‌سه‌ری دا بره‌وا . قامکی ده‌ستم ماوه‌یه‌كه . راگیراوه و
 زۆر دیشی ! ده‌ست‌له‌سه‌ر راده‌گرم هه‌ج شتیکی ناخۆم تا شه‌تۆ
 دیی .

ده‌ست‌راگه‌یشتن : شه‌ ومنداله ده‌ست بزێوه ، ده‌ستی به‌هه‌ر
 شتیك راگه‌ خرابی ده‌كا و نایه‌یلتی !

ده‌ست‌راهیشتن : ده‌ست‌راهیشتن واته ده‌ست‌راوه‌شاندن .
 ده‌ست‌رویشتن : پیاوی ده‌ست‌رۆیو ده‌ستی ده‌روا . پیاوی
 زۆردار بێتوو ده‌ستی رویشتن زۆری له‌هه‌موو كه‌سه‌ده‌کرد .
 ده‌ست‌ره‌پیش‌خستن : چاك وایه‌ پیاو له‌كاری چاك داده‌ست
 ره‌پیش‌خاو چاوی له‌ شه‌وه‌ی نه‌بی كه‌سانی تر . شتیك بكه‌ن شه‌وجار
 شه‌ویش كاریکی بكا . ده‌ست‌ره‌پیش‌خستن واته یه‌كه‌م كه‌سه‌بوون ،
 له‌ به‌رپۆه‌بردنی كاریك .

ده‌ست‌ره‌گه‌ل‌گرتن : چووم له‌ كۆری هه‌له‌په‌رین و ده‌ستم‌ره‌گه‌ل
 هاوالان‌گرت و تا توانیم هه‌له‌په‌ریم .

ده‌ست‌ریژکردن له‌ كه‌سیك یا له‌ شتیك : ده‌ست‌ریژ كردن
 واته ته‌قه‌کردن به‌ ته‌نگ‌له‌ په‌ستاویه‌ك له‌دوا‌ی یه‌ك . ده‌ست
 ریژیکم له‌ دوژمن‌كرد به‌لام و به‌ر نه‌هات و به‌ زه‌ق وزیندوویی
 هه‌لات .

ده‌ست‌شكان : ده‌ست‌شكان واته ده‌ست‌شكاندن . ده‌ستی‌شكاو
 هه‌له‌به‌ستری تا جیتی خویی بگریته‌وه . ده‌ستیك كه‌ شكا‌ده‌رنگ
 جیتی خویی ده‌گریته‌وه .

ده‌ست‌شل‌بوونه‌وه له‌كاریك : منداله‌كه‌م چاك له‌ده‌سه‌كه‌ی
 نه‌گه‌یشتبوو ، خه‌ریك بووم تێم ده‌گه‌یاند ، به‌لام زانیم كه‌
 نه‌خۆشه‌ئێتر ده‌ستم له‌كاری‌شل‌بووه و وازم لی هینا تاكاتی
 چاك بوونه‌وه . تا ته‌ندوور گهرمه‌ نابێ ده‌ستمان له‌ نان

دهست‌گرنه ژیربائی یه‌کیک : دهست‌گرنه ژیربائی یه‌کیک
واته به‌فریا گه‌یشتن و شان هینانه ژیرباری قورسی ژیان بو

یه کیک .

دهست گرتنه وه : دهستم گرتوته وه چم بو تیداوی تی باو ئی ،
زور که سی وا ههن پئیش شه وه ی کاریکی بکهن دهستیان بهژنیکی
دهگرنه وه ، شه گهر چاکی هیئا دهیکه ن دهنا نایکه ن .

دهست گه یاندنه که سیک یا شتیک : شیرینی یه که نه ماوه بیو
نه بی کوره که دهستی گه یاندو تی و هه لئ گرتوه . دهست
که یاندنه یه کیک واته لیدانی وی . بجی له کوشی دایکیشه وه
هیشتا دهستیکت ههر ده که یه نمی !

دهست گیران : دهست گیران واته دهست کوتان و له شتیک
که پان بو دیتنه وه . دز هاتو ته شه ماله ی دهستیکی پئیدا
گیراوه شه وی هه یانبوو به خری دزیویه تی ! دهستم له دراوه -
که ی گیرا چم وه بهردهستی نه هات .

دهست گیرانه وه : پیاو ده بی له کردنی کاری خراب دهست
بگیریتنه وه تا رزگار بی . دهست نه گیرپوه پئیت ده گیرنه وه .
دهست گیرکردن له شتیک : شه وانیه که به کیوئیک یاداریک
هه لده چن بیوو دهست له شتیک گیر نه کهن بهر ده بنه وه .

دهست له بار بوون : پیچه وانیه دهست له بار بوون ، دهست
نا له بار بوونه . دهستی شه و کابرایه بو شهنگاوتن زور له باره
دهست له پال یهک نان : دهست له پال یهک نان واته دهست
له نیو دهستی یهک نان .

دهست له رزین : پیاوی دهست له رزوک دهستی ده له رزی .
هیندیک که سی که دراوی زور خهرج ده کهن دهستیان ده له رزی .
دهست له ره ی و سپی دان : که سیک که ته وه زه ل بی و کار ی
له دهست نه یه ، ده لئین : شه و کابرایه سه ری به نیکی پی - سه
دوولا ناکریتنه وه یا دهست له ره ی و سپی نادا .
دهست له شتیک بهردان : دهست له شتیک بهردان واته بهرله لا
کردنی شتیک .

هه ی بهرده بهرده بهرده

دهست له بهرؤکم بهرده

" گورانی "

دهست له شتیكه وه چوین: دهستم برد هنیو دیزه‌كه‌ی كه میوه‌كه‌ی ده‌رینم. به‌لام دهستم له دیزه‌كه‌وه چوو به گیره گیره ده‌رم هینا.

دهست له شتیك ساردبوونه‌وه: دهست له شتیك ساردبوونه‌وه، واته دهست له شتیك شل بوونه‌وه. شهو كارهم وه‌هه‌ل دهست پچ‌كردبوو كه یه‌ك بین تا ته‌واو ده‌بیج دهستی لیج هه‌لنه‌گسرم به‌لام وره‌م بی هیژ بوو و دهستم لیجی سارد بووه.

دهست له شتیك نان: دهستم له تینتینووكه‌ی نا، هینده‌ی نه‌ما‌بوو بیخنكیتم. دهستم له بنانگوپچكه‌ی ناو تیم هه‌لكرده به‌یتی خه‌ج و سیامه‌ند.

دهست له قرق‌پۆچكه‌ی كه‌سیك نان: دهست له قرق‌پۆچكه‌ی كه‌سیك نان واته دهست له تینتینووكه‌ی كه‌سیك نان. دهستم له قرق‌پۆچكه‌ی دوژمن ناوه‌ینده‌ی نه‌ما‌بووه‌ستی لیج بیرم.

دهست له گۆچوون: دهستم له‌گۆچووه واته دهستم له‌سه‌رما ناهێژی نه‌ماوه (فه‌ره‌نگی خاڵ، ج ٣) زۆرجار له‌زستانی دا دهستم له‌گۆ ده‌چی ووه‌خته لیج په‌رێ.

دهست له‌مل كردن. دهست له‌ملان كردن واته دهست له‌ملان بوون، دهسته‌ملان. كاتیك له‌گه‌ڵ ها‌واله‌كه‌م ئاشت‌بوومه‌وه دهستم له‌ملی كرد و ماچم كرد و بریارمان دا كه ئیدی لیك نه‌تۆرین. دهست له‌مل دان بۆ یه‌ك‌تیك: بێتوو لیم پرسن كه كێه‌تان راست ده‌لێن و كامان چه‌وت، دهستت بۆ له‌ملی ده‌ده‌م كه شه‌تۆ راست ده‌لێی و كابرake چه‌وت ده‌لێ. وه‌ب‌الته‌به‌ شه‌ستۆی‌من مافی شه‌و كابرایی پێوه‌ نیه و ئی تۆیه.

دهست‌رئ خستن: دهست‌رئ خستن له‌شتیك واته دهست به‌سه‌ر شتیك دا هینان. كاتیك دهست له‌شووشه‌ بخه‌ین لووسه‌، تا دهست له‌شتیكی نه‌خه‌ین نازانین لووسه‌ یا گرێی گرێی یه‌. دهست‌لێدان: ها‌وتای دهست‌لێدان، دهست‌رئ خستن و دهست‌رئ خسانده‌.

ناوێرم بیکوشم، بیمزم، لیمۆكه‌ی كاله
ده‌ستیان لی مه‌ده‌ن روویان به‌ خاله‌

"گۆرانی"

رۆله دهست له ئاوره که ی مه ده ، دهست ده سووتی .
 دهست لی ده رهینان : کاتیک دهستم له چۆخه که ی ده رهینا لیم
 حالی بوو که پر به به ده نمه و نه تنگه و نه فش. شه و کابرایه
 دهستی له قۆ لی کراسی خۆی هینا وه ته ده ری. واته خۆی به
 نه دار و بی که سه ده زانی ، که چی وانیه .
 دهست لی را داشتن : دهست لی را داشتن نیشانه یه بۆ بانگ
 هیشتنی یه کیک . دهستم لی را داشت که بیه لام به لام نه یزانی
 له گه ل ویمه .
 دهست لی راوه شاندن : دهست لی راوه شاندن له یه کیک واته
 دهست ته کان دان له یه کیک . دهستم له دوور رالی راوه شاندن ،
 که برۆا بۆ لای مالتی، شه ویش شه و کاره ی کرد .
 دهست لیک دان : دهست لیک دان واته دهست له یه ک دان .
 دهستیکم له دهسته که ی دیکه دا که ته قه ی بی . دهست لیک
 مه ده تا دهنگی نه یه .
 دهست لی کوتان : تاریک بوو ، شه چه کم له پیش چاوی نه بوو
 دهستم لی کوتا تا ببینمه وه و چرا که هه لکرد شه وه نده تاریک
 بوو چا و چاوی نه ده دی به دهست کوتان چومه پیشه وه .
 دهست لیک هه لگرتن : دهست لیک هه لگرتن واته دهست له
 یه کتر هه لگرتن . کابرای خاوه ن مال دزه که ی گرت . دهستیان
 کرد به لیک دان . پاش ماوه یه کی که ماندوو ببوون دهستیان
 لیک هه لگرت و هه رکه سه به لایه کی دا رویش .
 دهست لی وه شاندن : جندووکان دهستیان لی وه شاندوو به یه
 ماخولیا بووه .
 دهست لی هه لگرتن : دهست لی هه لگرتن واته دهست له کۆل
 کردنه وه له یه کیک ، لی گه ران له یه کیک . بیه توو هه رجه زره -
 به م ده ی و دهستم لی هه ل نه گری لیده ده م ده رۆم و به جیهست
 دیلم .
 دهست و لاق شوشتن : کاتیک ده سنوێز هه لده گرین دهست و
 لاقمان ده شوین . دهست و لاق شوشتن بۆ ده سنوێز هه لگرتنی

کارێکی بهجێ یه .

دهست وه به رخۆ کهوتنه وه : دهست وه به رخۆ کهوتنه وه واته
کهوتنه وه سه رخۆ . شه وه ندهم کار هه یه هیشتا دهرفه تم وه دهست .
نه که وتوو و دهستم وه به رخۆ نه که وتوو ته وه .

دهست وه بهر دهستی که سیک هینان : دایکم شه وه نده خۆش
دهوئ ته واوی داها ت و مالم بکاته هیلکێک و به دیواری دادا ،
هیشتا دهستی وه بهر دهستی نا هینم . دهست وه بهر دهستی که سیک
هینان واته پهکی کاری که سیک خستن .

دهست وه پیش خستن : دهست وه پیش خستن واته له پێی که سیک
دیدا کارێک کردن . بو کارێ چاکه دهست وه پیش خستن باشه . بو
وینه سلاو وه پیش خستن زۆر باشه .

دهست وه رگه پران : دهست وه رگه پران واته دهست له جێ چوون .
کاتی که دهستمان وه رگه رێ ده چینه لای دوکتور وه ویش دهستمان
ده هینێته وه سه رجی خۆ .

دهست تپور هینان : داره که شه وه نده شه ستور بوو کاتی که
دهستم تپ وه هینا به زه حمه ت تپی وه سورپا .

دهست وه شانندن له که سیک : دهست وه شانندن له که سیک واته
دهست لێ وه شانندن له که سیک . دهست وه شانندن هاوتای دهست
لێ دانه .

دهست وه لانان : دهست وه لانان له کارێک واته کاربێ نه دان .
دهستم لهو کاره ی وه لا ناوه واته وازم لهو کاره ی هینا وه .

دهست وه یهک نان : دهست وه یهک نان واته دهست به یه که وه نان .
دهست هه لته کاندن له که سیک یا شتیک : دهست هه لته کاندن
له که سیک واته شاگادار کردنی که سیک به دهست .

به دهست هه لخلاندنی شتیک : به دهست گوێزه کانم هه لخلاند .
دهست هه لکردن : دهست هه ل کردن واته قۆل هه لمالین .

زنه که دهستی هه ل کرد و دهستی کرد به شیو .

دهست هه لگرتن : دهست هه لگرتن واته واز له کارێک هینان و
وه لا خستنی کارێک . دهست هه لگره لهو چه چه . با که مێک
به خۆشی رایبوترین .

دهست هینان بۆ شتیک : دهست هینان بۆ شتیک واته دهست
بۆ لای شتیک درێژکردن .

دهستی دهستی پیکردن : دهستی دهستی پیکردن واته شه و
دهست شه دهست پیکردن تا کات به فیروبی به سه ر بچئ .
کار له دهست را په رین : کار له دهست را په رین واته کار له
دهست هاتن . شه و کابرایه شه وهنده ته وه زه له هه ر کاری له
دهست را نا په رئ و زۆر به ساوه ساوه خیرا نیه .

کار له دهست هاتن : کار له دهست هاتن واته مشوور هه بوون ،
بۆ به ریوه بردنی کارێک . شه و کابرایه کاری له دهست نایه .
کوله دهست کردن : زستانان شه وهنده سارده که کوله دهستمان
ده کهین تا دهستمان گهرمی بێته وه .

له سن دهست بوون : شووشه که له سن دهستنه که له سه ر
دهست . سن دهست بوون و له ژێر دهست بوون .

له بهر دهستان بوون : له بهر دهستان بوون واته دیاری
بوون . هه ر شتیک له بهر دهستان بئ ئاشکرایه بۆ شه وهی نابئ
لئێ بگه رتین .

له بهر دهست بوون : هاوتای له بهر دهست بوون ، له بهر
دهستان بوونه . هه ر ئێستێ له بهر دهستم بوو ، نازانم چم لیکرد
و لیم ون بووه .

له دهست چوون : له دهست چوون واته له دهست دان و مردنه .
دایک و باب تا له دهست نه چن ، پیاو قه دریان نازانئ .

له دهست دان : له دهست دان واته له دهست چوون . خودا —
لێخۆشیووی دایکم که ئێستێ له دهستم داوه ، له ماوهی ژيانئ
خۆیدا بالئ به سه رم کێشا بوو . تا شه و ما بوو له هه چم که نه بوو !
به لām له دهست دانی شه و که لێنێکی خسته ژيانئ به ما له یی .

له دهست ده رچوون : تهنه که کم پر کرد بوو و دامنا بوونه مزانی
قامکێکم به په له پیتکهی دا هینا و له دهستم ده رچوو .

له دهست کردن : زستانان دهستکێشی له دهستمان ده کهین تا
دهستمان سه رمای نه بئ .

له دهست و بوو که وتن : له دهست و بوو که وتن واته پیرو

زورهان بوون . پیاو که له دهست و بوو که وته گرده نشین دهی .
له سه دهستان بوون : شه و نه مانگ ورژوی خۆیه تی و له
سه دهستانه و هینده ی نه ماوه بزئ .

له سه دهستان هه لگرتن : قاره مانه که یان له سه دهستان
هه لگرتیوو و به نیو حه شیمه ت دا ده یانگیرا .
له سه دهست دانانی شتیک : سێوه که م له سه دهست دانا و
پێم نیشان دا .

وه دهست خستن : وه دهست خستنی شتیک واته وه دهست که وتن .
بیتوو کتیبه که م وه دهست خاته وه ، مزگینی ده ده می .
وه دهست که وتن : له پاش خویندنه وه ی شه و کتیبه که لکێکی
زۆرم وه دهست که وتوو .

وه دهست گرتن : شاره دار به هیزیکێ وه دهست گرتوی تازه وه
هاتوو ته سه رکار .

شه وه ندهم شتی قورس و گران به دهست هه لگرتیوو فل ببووم .
پر به لۆچی دهستم خۆلم هه لگرت .

پێستی دهستم هه لزارابوو ، دهستیکم پێدا هینا چاک بووه .
شتیکێ ئاوام نوووسیوو دهست به دهست ده گه را .
شه وه نده دهستی ده له رزی کۆتره که ی له دهست هه لفری .

شه بوو عه لی سینا له حهوت سالی دا شه وه نده ژیر و وریا و
خوینده وار بوو که دهستی له هه موو خوینده واره کانی هاوچه رخی
خۆی ، شه ستاند .

کاتیک هه والی مردنی بابیان پێدا ، به هه ردوووک دهستان
به سه سه ری خۆی دادا .

شه ی داد له دهست پیاوی خراپ ، هه رچی له گه لێ بکه ی ، پێی
نازانێ !

یه کێک له براکانم زۆر هه لسوورا ووبه کاره . به لām شه وی
دیکه یان شه وه نده ته وه زه له ، دهست له رهش و سپی ناذا . حازر
خۆری به سه سیبه ره .

شه وه ندهم کار به دهسته وه یه سه ری خۆم پێ ناخوری .
دوژمن شه وه نده گیان سه خته ، دوو رۆژه ئاویلکان ده دا ،

به‌لام گيان به‌دهستهوه نادا .
 دهستم راگرتووه - دايكم به‌سهريدا بپروا له‌به‌رئه‌وه‌ی كه زۆر
 شه‌وو شه‌ونخوونی له‌سه‌ره‌من كيشاوه .
 عه‌بدولعه‌زیزه‌ كوژی داسنی له‌سه‌ر شه‌وه‌ش را كه كوستی
 كه‌وتبوو، به‌و كه‌سانه‌ی كه بانگی هه‌یخه‌تیوونه‌ سه‌ر شایی سئ
 كورانی ده‌یگوت : ده‌ستی گۆ وندو زه‌ماوه‌ندئ به‌ر مه‌ده‌ن، بـلـا
 دلی كیژ و كورام لی نه‌مینی !
 زۆرم كار به‌دهستهوه‌یه .
 منداڵه‌كانت به‌دهستی خۆت كفن كردی ، درۆیه‌ ناكهم .
 من راست ده‌لیم ، هاتوو درۆم له‌سه‌ر سوور، كراوه‌، ده‌ستم
 بپه‌ .
 ده‌ست له‌سه‌ر سینگ ئاماده‌ی هه‌ر كاریكم بۆ تۆ .
 ده‌شتیكی پان و به‌رین و بی كه‌ندوكلیۆیه‌، وه‌ك به‌ری ده‌ست .
 له‌وه‌تی ده‌ستی راست و چه‌پی خۆم ناسیوه‌ هه‌ر له‌ كوێره‌وه‌ری
 دابووم !
 تا ده‌ستی له‌سه‌ر دانئێ، پیاوی چاكه‌ .
 هه‌ینده‌ی له‌ست له‌ چاوێ ده‌ی، كاره‌كه‌م كۆتایی پێ هه‌نا .
 شه‌و كایه‌یه‌ ده‌ستی دزیه‌تی هه‌یه‌ .
 ده‌ستی خۆت بده‌ به‌ من تا شه‌قعه‌ی سه‌ودا مان بێ . خیری لی .
 ببینی .
 كه‌ باویشكم دێ ده‌ست به‌ زارمه‌وه‌ ده‌گرم .
 به‌ری ده‌ستم ده‌خوێ، پوولی دیت .
 رۆژ به‌سه‌ر چوو، شه‌و به‌سه‌ر ده‌ستان داها .
 شه‌وه‌نده‌ كایه‌یه‌کی فیله‌بازه‌ ده‌ستی پیاوی له‌ بنه‌ره‌ت را
 ده‌بێ .
 مه‌چه‌کی ده‌ستی وه‌ك بابۆله‌ی وایه‌ .
 له‌و كاره‌دا شه‌وه‌نده‌ به‌ناوبانگه‌ ده‌ستی هه‌موو كه‌سیکی له‌
 بشته‌وه‌ به‌ستووه‌ .
 به‌ده‌ستی خۆم شه‌كه‌م و نكردوو و ناچه‌وه‌ سه‌ری .
 كا تێك چم له‌ده‌ست نایه‌ ، ده‌ستێكم ده‌كه‌ویته‌ سه‌ولار ده‌ستیکی

دیکەم دەکەوتتە ئەملا .

سویندت بۆ دەخۆم دەستم لەهیچ شتێکی ئەداوە .

بەدەستی خۆم قەبووچکێکم لە ماستەکەى دا .

بەدەستی خۆم قەدیلکەم داو وەپێکەنینم خست .

بەدەستی خۆم پارەیکەم بەدەست قەرز داوەتێ .

دەلتێ بازى سەردەستانە و لە کۆمەڵ دا ئەوەندە دیارییە

ئەوەندە لە کاران بە ساوہ ساوہ ، ھەر دەلتێ دەستی پێوہ

نیە .

ئەوەندە دایکم ئەمەگى لەسەر منە ، ئەگەر ئەو دەستم

ماندوو بێ بەو دەستمى ھەلدەگرم .

لەو قسانەى کە پێم کوتى بە ئەویشم کوت ، نە زیاتر نە

کەمتر ئاو بێنە و دەستان بشۆ .

دەستێک بە دەم و چاوت دا بەینە ، بۆلا خاوتین ببنەوہ .

دەستێک بە سەرو سەکوتت دا بەینە .

دەبێ بۆ جەمئ بێنە مالتى ئێمە ، نانێ ناخۆم دەستت لەسەر

رادەگرم .

کەسێک دزی کرد ، دەبێ دەستی ببەرین .

گەر خودا دەستم بدا ، ئەوسال خانووہکەى دەست پێدەکەم . .

بێتوو ھەردووک دەستمان بەولاولای دا راگرتن و سە دەوری

خۆماندا بسوورپێنەوہ ، دەبێتە یاری منداڵانە . کەپێی دەلتێن

ساوہ بێژە .

دەست لەو منداڵەى ھەلگەر ، بۆلا بای بالتى خۆى بدا .

ئەمن نەبووم دەستم بوو (یاری منداڵانە)

لەوہتى تەشویکەى لێ ئەستاندووم ھیچم پێ ناکرێ و دەستى

لەتەختە بەستووم .

گوتبووی بچمە لای ، کەچى چووم و لەوێ نەبوو . ئیتەر دەست

لەپێ درێژتر گەراموہ و ھیچم پێ نەگەشت .

دەستى دوژمن لێکی کردین . دواپراو بێ .

کوتکەکەى زۆر لە دەستان خۆشە .

دهست له گه‌ڵ هه‌ره‌شه و نه‌فرین و جنیودا :

بچی له بناوه‌شی بابیشه‌وه ده‌ستیکت هه‌ر ده‌گه‌یه‌نمێ .
 بچی په‌رپه‌رۆچکه‌ی ئاسمان ده‌ستیکت هه‌ر ده‌گه‌یه‌نمێ .
 بوچی به‌ده‌ستی خۆت ئاوری شه‌ره‌که‌ت هه‌لایساند ؟ ده‌ک به‌و
 خۆشت به‌ ئاوه‌که‌ی به‌سووتیی .
 مه‌گه‌ر هه‌ر ده‌ستم پیت‌رانه‌گا ، ده‌نا ده‌ستت ده‌شکێنم .
 هه‌ی ده‌ستت به‌ برین چی .
 به‌ده‌ستی خۆم چم کرد له‌ خۆم !
 ئه‌و کابرایه‌ ده‌ستی که‌ریه‌تی هه‌یه .
 ئه‌و کابرایه‌ ده‌ستی دزیه‌تی هه‌یه .
 بلا ده‌ستم وه‌به‌رخۆم که‌وتیه‌وه ، جابزانه‌ چت‌لی ده‌که‌م .
 ده‌برۆ خودا بلیتم چت به‌سه‌ر بێنێ ده‌ستم له‌ به‌رۆکی به‌رده .
 ده‌ستی شکاوم کاتی که‌ هاتبوو له‌ مال نه‌بووم ده‌نا ئابرووم بوو
 نه‌ده‌هێشت .

ده‌ستی شهل به‌ چاوی کوێره‌وه بگری !
 ده‌ستت گۆج بێ و کوێرایه‌ی گری .
 ده‌ستت خۆش نه‌بێ !
 ده‌ست و په‌نجته‌ هه‌له‌وه‌ری !
 ده‌ستت شکێ !

مال ته‌به‌قوری گیری ده‌ست به‌بزیوه . بوچی هینه‌ به‌سا وه‌ساوی ا
 منداڵ بووم هیشه‌تا ده‌ستی راست و چه‌پی خوم نه‌ناسیبوو .
 دوژمن لیم له‌فیلی بووا ده‌ک مالی به‌سی چه‌پی قوری گیری !

- دهست له پال گفتی پېشینیا ن دا :
- بریشکەى جو ده خوا و به سابوون دهستی ده شوا .
- به دهستی به تال چت بو ناکرئ .
- بئ دهست شکانندن ، نه قیمی ئەنگوستیلەى ده شکینئ .
- بئ زورنا دهنگى لیوه ده هات ، ئیستئ زورنایشى به
- دهسته وهیه .
- پیاو شه گەر چووہ شارى کویران ده بئ دهستی به چاوى بگرئ .
- پیاوى وشیار ، دهست له کونیک ناکا دوو جار .
- چار له دهست ، دهست به ستهیه .
- چه پله به دهستیک لیج نادرئ . دهستیک به تهنئ ته قەى نایه .
- خاوهن مال دهستی هه لکرت ، دز ده لئ حق ده گه یه نمه جئى
- خوى .
- خودا ئەم دهستەى ئاتاجى ئەو دهستەى ئەکا .
- خۆت له دهست چوى ، خودا عەقڵ بە مندا لئ بدا .
- داریکم به دهسته وهیه هەر دووک سەرى پیسه .
- دوو شووتى به دهستیک هه لئنا گیرئ .
- دهست پان که یه وه ، له بچ ده گه وى .
- دهست به که و گیرى بئ ، چاوت له فقیر بئ .
- دهست دهستی ده ناسئ .
- دهست له دهست و قووه ت له خودا .
- دهست له گونان دريژتره .
- دهست له هه مبانەى ده رچوو .
- دهستم به کلأوى خۆم داگرتووہ ، با نه پیا .
- دهسته چه وره کهى خوى له سه زەمن هه لئ ده سو ئ .
- دهستیک حاکم ببیرئ خوینى نایه .
- دهستیک که شکا ، جئى خوى ناکریته وه .
- دهستیک که شکا ، درهنگ جئى خوى ده گریته وه .
- دهستیک که شکا ، وه بآلى گه رده .
- دهستیک نه توانم ببیرم ، ما چى ده کهم .
- دهستى ته ماح ، دريژه .

دهستی خه لکه و ماری پی ده گری .
 دهستی خۆی نیه و ماری پی ده گری .
 دهستیش ده وه شینئ و ها ولریش ده کا .
 دهستی که س پشتی که س نا خورینئ ا
 دهستی ماندوو له سه زگی تی ره .
 دیزه ره شهی دوو کون له بن ، دهسته چه وره که ت هه ل سوو
 به سه ر من .
 ردینیشی پی ده تاشئ و ئا وینه شی ده داته ده ست .
 زوړنا بدهیه ده ست ناشی ، فوو له سه ره زله که ی ده کا .
 سه رچۆپی بدهیه ده ست سه گ ، که ری هه لپه رینئ بۆلای سه وه ته
 نان راده کیشئ .
 قهرز به قهرز ، ده سه فارداوی .
 که سیک به مندا لئ فیری پلاو خواردنئ نه بوو به به که وره یینی
 له باتی شه وهی ده ست بۆ زاری به ری بۆ که یۆ ی ده با .
 که سیک که ده ست بوکار و دل به یار بی خودا ش له که لیه تی .
 که م ده ستی خۆشه ، تو رتی ناخۆشه ا
 گری یه که که به ده ست بکری ته وه که میده به ددان .
 مال شه و مالیه به ده ستی خۆت وه ده ست که وتبی .
 مالی حه لال له ده ست ناچئ .
 مردوو که مردوو ، شه یان ده ستی لی هه لگرتوو .
 وه ره ده ستمان به رده ینه وه .
 هه ر ماران به ده ست خه لکی بگری .
 هه یج که س ده ستی که ره می نا گتیر ته وه .
 له چوار په لان هه ر ده ست م ساغه
 بوپیاوی ده ست وه ستان ، چ که رمین وچ کویستان .
 به ده ست نه ده شتی مه ده به خه لک .
 ده ست مه گره وه ولاره مل مه به تا خودا ش به سه رت دا ،
 بریژی .
 ده ستی به پولوانه وه سووتا وه ، بویه بولای شه وکاره نایه .

دهست له‌ناو مه‌ته‌لوکه‌دا :

چوو مه دیویکی تاریک پرپوو له گوجان، هیچ نه‌بوو به‌ده‌سته‌وه‌ی
بگرم . (٢١٦ ٢١٧) "مه‌ته‌لوکه‌ی کورنی، شه‌ییوو‌بیل
۱۳۶۱ - ل ۱۱"

حه‌واو‌یلکه‌ی هه‌وا ده‌کا به‌ده‌ست و‌بی سه‌ما ده‌کا، خزمه‌تی
کچی شا ده‌کا . (٢١٨ ٢١٩)

ده‌نگی هه‌یه‌و ره‌نگی نیه، فری ده‌دا ده‌ستی نیه . (٢٢٠)
ره‌شی سه‌ربه‌کلاوه، کاری کوتانه و تیماوه، له‌ده‌ستان خوشه
داماوه . (٢٢١ ٢٢٢)

کانیکه‌ی له‌به‌نده‌نی، گه‌وره‌و چکوله ده‌ستی ده‌که‌نی (٢٢٣)
کانی مه‌ره‌ی جلقنی، هه‌موو ده‌ستی ده‌به‌نی . (٢٢٤)
دیویکه گیانی تیدا نینه‌بی ده‌ست وقاچ و خوینه، شه‌کشی
به‌چه‌شنی مار، بی گوشت و‌بی ده‌مار . (٢٢٥ ٢٢٦)

سووخمه‌ی ئال، تیا‌یه‌تی دوو پرته‌قال، ده‌ستی برد بوو
یه‌کیکیان هاواری کرد: دایه‌گیان، باوکی بوم هات به
گوجان . (٢٢٧ ٢٢٨)

کوریکمان بوو بی ده‌ست و‌پا، شه‌تو بکه شوکری خودا .
(٢٢٩ ٢٣٠)

دهست له پال گۆرانیا ن دا :

سۆی سهر دهستان	مه‌ستووره‌ی مه‌ستان
به‌خرینگه‌ی بازنه‌ی دهستان	چۆن بزانه‌ی یار دئ
*	*
پیم لی نئ نه‌ی پیم لی نئ	پیم لی نئ بووکه‌ی زینئ
دهستم له پال دهستی نئ	با‌جین بۆلای گه‌رمینئ
*	*
هه‌لم گرن به‌چار دهستان	بم به‌ن بۆکووچه‌ی چاو مه‌ستان
شینم بۆ بکهنه‌ن	هه‌زار دهستان
*	*
ئه‌ولان وئهم لانم که	چوکه‌لئ دهست له ملانم که
خۆ من گیروده‌ی تۆ بووم	هه‌واله‌ی لوقمانم که

" گۆوانی یا ترانه‌های کردی، دکتر محمد

مکزی ، چاپخانه دانش "

یه چه‌کوسم که‌فت ، چو زه‌نگم زریا
 ده‌سم له داوان دووسه‌که‌م بیریا
 ئهر مه‌یلست نه‌یه تا دلنیا بووم
 که‌م ده‌سو داوان شێخ و مه‌لا بووم
 ئه‌گه‌ر مه‌یله‌که‌ت بیه‌م وه‌که‌سی
 ده‌سم وه‌داوان ئیمام نه‌ره‌سی
 " هه‌ر به‌لگه‌ی سه‌رو ، ل ۱۵ "

جووتیک شه‌ما مه‌ی نیمه‌ره‌سم ده‌یه
 ده‌وری په‌رژینه‌ی ریئ ده‌سم نه‌یه
 " به‌لگه‌که ، ل ، ۱۹ "

ئه‌و ده‌سته نه‌چیت شه‌و له‌گه‌ردنست
 چ فایده‌ له‌ دوور نیگا کردنست
 " به‌لگه‌که ، ل ، ۲۸ "

کوره‌که‌م بکه‌ نووری باوانسم
 به‌شکم بگریت ده‌س وه‌داوانسم

" بەلگەكە ، ل ، ٣٥ "

توولەي دەس نیشان ، عەسای دەستەمی

من کەسی نیرم تو گشت کەسمی

" بەلگەكە ، ل ، ٣٦ "

شەلم ، شەكەتم ، ژان داسە قۆلم

كۆرپەكەت لابە ، دەس بخە ملەم

دایم هەیتە فیکر دەس وەملانی

تەكت بیه لا کورپەم تلانی

خودا داد لە دەس ئەو نەوێ مامە

شەو لە پەژارەي خەو لیم حەرامە

" بەلگەكە ، ل ، ٤٨ "

خودا داد لە دەس چا و رەش چا و رەشان

خۆش خوو خۆش لە هەجە شیرین مەهوێشان

" بەلگەكە ، ل ، ٥٣ "

ئەگەر مەیلەكەت بدەم وەخوێشان

گلارەم كۆر بووت دەسم بکێشان

یاران کئی دیه دەردی گران

دۆسم نیشتییه دەس وەزرانی

" بەلگەكە ، ل ، ٥٨ "

هەر زەوی بەرزە بکەنە بوێسان

شەمامە باریت بوو دەس دۆسان

" بەلگەكە ، ل ، ٦١ "

تاقەگولتی بووم بەسەر یالێو

عاجز بووم لە دەس بای شەمالێو

" بەلگەكە ، ل ، ٨٢ "

یە چە کاری بو خۆم بەخۆم کێردم

دوس ئەخلاقی لێ دەس دەرکێردم

" بەلگەكە ، ل ، ٨٣ "

هەستە با بیکەین دوو دەس لەگەردن

نەوێک پەیا بێ لە ناکاو مێردن

قورساتیک بێنه دهستی بێ - دادهم
ههتا رۆی مردن مهیلت بهر نادهم
" به‌لگه‌که ، ل ، ٣٧٧ "

یاخودا هه‌ر شه‌و بێ له‌ رۆژ بێزارم
نه‌وه‌ک سه‌گ بابێک ده‌ست دا له‌ کارم
خو دا خودامه‌ رۆژ بێ ئاوا
ده‌ستیک بگێرم له‌و باخچه‌ی ساوا
ده‌سه‌ره‌که‌ی ده‌ست تافته‌ی پیوازی
خۆ من نه‌مردووم تو ژن ده‌خوازی
که‌س نازانی بۆچ بێ ره‌نگم
گیرۆده‌ی ده‌ستی فه‌ره‌نگم
به‌جێ ماوه‌ شۆخ و شه‌نگم
قه‌سم به‌و خاتنه‌ی له‌ رووتنه
فینجانه‌ی ده‌ستت یا قووتیه
سه‌ر هه‌لینه‌ جه‌رگم سووتا
هه‌رچه‌ند ده‌که‌م دل پیر نابێ
ده‌ستم له‌ مه‌کی گیر نابێ
یار مندا له‌ بۆم زیر نابێ
چاوت ته‌ستیره‌ی رۆژی له‌ گه‌ل مانگی ده‌گه‌ڕێ

برینام ده‌رمان که‌ به‌ ده‌ستی نیلوفه‌رێ
سلاو له‌ به‌ژنی باریک بینایی هه‌ردووچاوم
خۆ من به‌ ده‌ستی یاری دیل ویه‌ خسیرکراوم
خودا بۆ خۆی ده‌زانی له‌ عیشت دا سووتاوم

،بازی بێریان، زیان وگۆرانی یه‌-
کانی محهمه‌دی ماملێ ، به‌رگی یه‌که‌م ، محمّد
حسن احمد ، چاپخانه‌ی الخواث ، به‌غدا ، ١٩٨٣
سبحه‌ینی سه‌ر له‌ به‌یانی یار گه‌شتیکی له‌شاردا
له‌من هه‌ر وه‌ک رۆژ عه‌یانه‌ به‌لێنی به‌که‌سنادا
" به‌لگه‌که ، ل ، ١٨ "

به‌و قورئانه‌ی له‌سه‌ر ده‌ستم

لەت لەت کەرتیم لەسەر پۆستم

نانیم مەیلی کۆنە دۆستم

"هەر بەلگەی سەر و ، ل ۳۶"

چاومەستی ئەرێ چاومەستی لەشە و راوێت هەڵدەستی

قۆلی نا ژێر سەرینم لێم دەشکاندبا ئێنی دەستی

راوەستا لەسەر بیرێ ، لەبەر دەسماڵ هەریرێ

چەندی خۆم مەجبوور دەکرد دەستم بۆ هەڵ ناگیرێ

" هەر بەلگە کە ، ل ۳۹ "

سەریکە مەستی نازە و دلێکە بۆت نەماوە

دڵم هەقی بە دەستە فتوای سەری دراو

حەوت سالان یاری من بووی بۆ چیت نەکرد مال ئاوا ؟

" بەلگە کە ، ل ۴۰ "

رەبیبی ساقی شووشەت کون بێ

جامی دەستت سەرە و بن بێ

بەلکوو فایدیکت بۆ من بێ

" بەلگە کە ، ل ۵۵ "

فەرمووی ماندوومە نایبم

حازرم بۆ هەڵبەڕکێ

دەستمان لە دەستی یەک کرد

و دەهەر کەوتین لە دەرکێ

" هەر بەلگەی سەر و ، ل ۸۹ "

هەمی مەشکێ ، مەشکێ ، مەشکێ

هەمی مالتی بابم مەشکێ

هەتیوێ دەست مەبزیوێ

بازنە لە دەستم دەشکێ

" هەر ئەو بەلگە ، ل ۹۱ "

دەستی من وەبان کە لاموللا بێ

لەتۆشیرین تر مەگەر ئەللا بێ

" هەر ئەو بەلگە ، ل ۱۱۶ "

لەسەر بالاکەیی بەرزت

با بێکێن تیره‌باران
 دهستی منت بۆ به دامان
 " هه‌ر شه‌وه‌لکه‌ ، ل ، ۱۲۱ "

په‌شیوو دل شکاوم
 ویلای شاخ و کیوانم
 ده‌سته و شه‌ژنۆدانیش تووم
 مونته‌زیری کاروانم
 " به‌لکه‌ ، ل ، ۱۲۲ "

دهست له پال ههلبهستی شاعیران دا :

دلێ دادلشیکهستی خۆی ، ههلتا هات به دهستی خۆی
به جامیکی تهلهستی خۆی وه فایی شیت وشیدا کرد
" دیوانی وه فایی ، کتیب فرۆشی سه ییدیان ،

چاپ اول ، ل ، ۱۶ "

هه مووی کهوتوته ژیر دهستی فەرنگان
چیا و چۆلان شه نۆرن وه ک پلینگان
" گۆلبزیریک له دیوانی مهلا محهممهدی
کوویی ، پیره میردی سا بلاغ ، و حاجی قادری
کوویی ، چاپخانهی سه ییدیان ، ل ، ۱۳ ، مهلامه -
مهمدی کوویی "

ته نه لێ کاری حیز و بقی خیره
دهستی ماندوو له سه ر زگی تیـره
" به لگهی سه رو ، ل ، ۴۵ ، حاجی قادری کوویی "

وه ره دهستی بخرمه گهردنی بلورینست
تا وه کووسفره له داخا بدرئ ورگی ره قیبت
" دیوانی شیخ ره زاتاله بانێ ، چاپخانهی نه جاح ،
به غدا ، ۱۳۴۶ ، ل ، ۱۵ "

دهست مایه ی عومرم له دهستم ده رچوو
به په نجه ی شه جهل جگهر کون کون بوو
ناگه رپته وه که سئ له و دونیا
تا لێی بهرسین شه حوالی مردوو
" سه لام ، روعایات خه یام ، چاپی دووهم ، سوله یما-
نی ، ل ، ۲۱ "

بۆیه زۆر پێتم خۆشه پیری و خه میده قامه تی
چونکه دهستم هه ر ده گاته گۆشه ی دامانی خۆم
" دیوانی زیوهر ، محمدهارف ، سوله یمانی ، ۱۹۵۸ ،
ل ، ۳۳ "

ئه ی شووشه بنازم به دلێ خا وینست
تا وم بدرئ به ئاوی خه م تا وینست

دەستم بەرئەدەم لە ئارەزووی دوورودرێژ
 مەیکێر لەوێ دەستی من و داوینست
 "هەزار، خەيامی هەزار، ۱۹۶۸، ل ۵،"
 ئەگەر بە شینەیی بێ رەنجت هەموو بە بایە
 چونکە ئەم رۆژە رۆژی سورعت و کەهر و بایە
 ئیش کەن بە دەست و بردی، فورسەتە وەرێ کایە
 "دیوانی بێ کەس، جەمعی مەلاکەریم، ۱۹۴۸،
 ل ۲۰،"

دائیم کەلە دەستی جەوری زەمانە بە جەفایە
 بە یۆستە بە جەورو ئەلەم و دەرد و بە لایە
 بۆ عاشقی بیچارە ئەو عادیەتە وایستە
 بۆیە کە لە گۆشەیی غەمی داماوە دلی من
 "دیوانی صافی، چاپی دوو هەم، هەولێر
 ۱۹۶۵، ل ۴۲،"

بۆ بەدەیی مەعنا لە دەم و قەولی لە بیببەیان
 ساقی ونە و بەر بەت و ئامیزی حەبیببەیان
 ئەمڕۆ وەرە ئەم بەزە بە کوێراییی رەقیبان
 بێ جێ و جیهات مەمدەنە بەر دەستی تەبیببەیان
 "دیوانی ئەدیب، هەولێر، ۱۹۵۲، ل ۴"

نەموونە دەستی بەروەردگار بـوون
 بە دەوری تۆدا گۆلی بەهار بـوون
 "دیوانی پیرە میژد، بەغدا، ۱۹۷۰، هاوار
 ل ۱۲۴،"

دهست له‌ناو به‌یته‌كاندا:

كه‌ڵێکی مه‌یدان ، به‌یرو نه‌رپه‌ شیر ،
ته‌رده‌ست و ئازا ، درنده و دلێر .

" به‌یتی كه‌ڵ و شیر ، ١٣٥٧ ، نشریه دانشكده
ادبیات تبریز ، فتاحی قازی ، ل ، ٢٠٩٠ "

ئاغام ئاقلته‌ به‌ شوكاوه ،

یان په‌ریان ده‌ستیان له‌ دلت داوه
داره‌ له‌ك به‌ قورپێ گه‌راوه
ئاو زۆره‌ ده‌لێی سیلاوه .

" به‌یتی عبدالله‌ خانی موکری ، نشریه دانشكده

ادبیات تبریز ، ٢٥٣٦ ، فتاحی قازی ، ل ، ٤١٧٠ "

بازنه‌ی ئاوزه‌نگی ده‌ستی دورره‌ ویا قووته‌ و مه‌رجانه‌ و، جێ جێ
نه‌ قیمی ئالی تێ گه‌راوه ،

پێی له‌هر جێگایه‌ك بنێ ، گه‌له‌کی ده‌بێته‌ موته‌هرک ، ده‌لێن
حاجیان له‌مه‌که‌کی معه‌زه‌میان را هێناوه .

" منظومه‌ کردی ، سعید و میرسیف الدین بیگ ، قادر

فته‌تاحی قازی ، ٢٥٣٥ ، ل ، ١٧ "

ئه‌وه مانگ له‌من ده‌بنه‌وه به‌ شه‌شه ،

خودایه‌ به‌منت پره‌وا دیوه‌ ده‌ست و په‌نجه‌ و قالب ، داوته‌ به‌من
به‌شه .

" منظومه‌ کردی شیخ فرخ و خاتون استی ، نشریه

دانشكده ادبیات تبریز ، ١٣٥١ ، قادر فته‌تاحی قازی ٢٤

مامۆستا ده‌ستی منت به‌ دامانه ،

ده‌مه‌ده‌یه‌ی یا قووتی عه‌بدولحه‌سه‌ن و له‌علی روومعانه ،

" منظومه‌ کردی مه‌رووف و فاسه‌ ، ١٣٤٥ ، قادر فته‌تاحی قازی ٦٩

ده‌ستی منو بیێ به‌ دامانه ،

مه‌رگم وه‌ك سیخی بریانه

دل بۆ سو پر ته‌لته‌مانه

" منظومه‌ کردی شیخ صنعان ، دانشكده ادبیات ، تبریز

فته‌تاحی قازی ، ١٣٤٦ ، ل ، ٥٠ "

سواره دهستی منت دامێن بێ ،
 دهنا جوابم بۆ بهره حکیمان، عهتاران ، لوقمانان، ته‌بیب و
 چازانان ،

بەلێین چ تاقه دهستانی نه‌که‌نی .
 " سواروو، پزوهشنامه‌ موسسه‌ آسیایی ١٣٥٤، ل، ٥٠ ،
 عه‌بدولحه‌مید حوسینی "

له‌ دهسته‌ راستی راوه‌ستا بوو پێنج سەدی کاتب، له‌ دهسته‌
 چه‌پی پێنج سەدی ده‌ی دا فرمانه‌ ،
 شاغای من نۆکه‌ری خه‌لات ده‌کردن ، سه‌رپاک به‌رات ده‌درانه
 " به‌یتی له‌شکری، پزوهشنامه‌ موسسه‌ آسیایی ، ١٣٥٤ ،
 شماره‌ ٤٥ عه‌بدولحه‌مید حوسینی، ل ، ٣٤ "

دایمه‌ گول به‌ ده‌ست وه‌کوو موشته‌ری
 له‌پێش چاوی من زێری ، گه‌وه‌ری ،
 شه‌منت بېم به‌ قوربان، سه‌ری
 شه‌تۆ خانمی یان کاره‌که‌ری یان عومر به‌ری ؟
 " به‌رام وگلندام، ١٣٤٧، فتاحی قاضی ، نشریه‌
 دانشکده‌ ادبیات تبریز ، ل ، ٣٣ "

ده‌کووژێته‌وه‌ چند نۆکه‌رو قه‌نه‌داری به‌رده‌ستانه
 خولّا هه‌لناگرێ بېنه‌ باعیمی قه‌تلی شه‌و موسولمانانه
 ده‌بلا شه‌مه‌ بچین یای زینی هه‌لگرین بیهێنینه‌ ئێره‌کانه
 " چریکه‌ی مه‌موزین، چاپخانه‌ شفق ، تبریز ، ١٩٦٣ ،
 ل ، ٤٦ "

.... هه‌تا به‌ ده‌ستی خۆم ده‌رمانی بۆ ده‌گره‌وه‌ ، له‌هێلی ، له‌
 دارچینی ،
 له‌ قه‌نه‌فلێ ، له‌ ژه‌نگی ده‌گوارێ، له‌تۆزی شه‌دی .
 ته‌ری ده‌که‌م به‌ ئاره‌قی گه‌ردنێ

" به‌یتی سوارو به‌ ضبط له‌حه‌مه‌دی شاغای "

سێ ته‌یر له‌سه‌ر شه‌وێ قه‌ره‌ره‌شمالێنه‌ : یه‌کیان بازه‌ ، شه‌وی
 دیکه‌یان شه‌هێنه‌ ، شه‌وی دیکه‌یان نازانی سه‌ق‌ری سه‌ر به‌ کلّوه‌ ،

ئەو سێ کێژانە سێ ئەنگوستیلەیان لە دەستی دایە ، بەکیان
دوورە ، ئەو دیکەیان یاقووتە ، ئەو دیکەیان لە یاقووتی
دروست کراوە

" بەیتی ناسرومالئەمال لە کۆکردنەوەی محمد

توفیق وردی، بەغدا ، ١٩٥٥ "

دەستت بۆ باویمە سەر بالچۆغە شیوان، کیلانت بۆ بەجی
بەئێم لە بنەبنە دمدی

بلا بۆتەم بەبرایەکی دایک و بابی .

" بەیتی دمد بۆخۆم تۆمارم کردووە . "

هەر لىم دانىسەرەوھ:

- ۱- ازىمىغان فېكرى بېرىدەردارى كىنىم . لەچاپ دراوھ .
- ۲- واپسىن سىخنان بىزىرگان . لەچاپ دراوھ .
- ۳- بىنچەكەي كوردان وىنچىنەي زىمانى كورى . لەچاپ دراوھ
- ۴- نۆبەرە ، قامووس . لەچاپ دراوھ .
- ۵- تەلىل منظمەعارفانە شىخ سىنغان وگستودگى دىمانە نىفوز آن درادىبىيات جەھان بوىژە در ادبىيات فارسى كرى ، (ھەم لەجات : مكرى ، بادىنىي ، واورامى و تركى) . لەچاپ دراوھ .
- ۶- لىكولنىنەوھى بىيىتى سەيدەوان .
- ۷- ھەوئىن ، گەللەيەك بۆدارشتنى قامووسىكى زاراوھىي .
- ۸- ناساندنى فەقئ تەيران و شوئىنەوارەكانى .
- ۹- مەرفى بازىل نىكىتىن و آثارش .

آدرس : ارومیه : صندوق پستی ۷۱۷ . تلفن ۳۵۸۰۰

قیمت ۸۰۰ ریال
منتدی إقرأ الثقافی